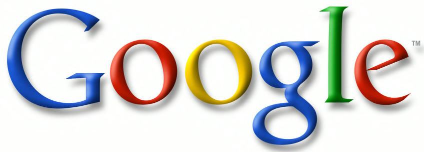
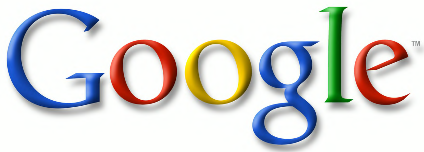
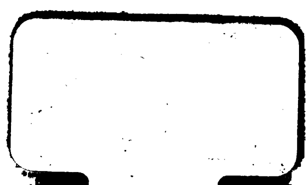

HANDELINGEN

VAN

DE REGERING

EN DE

STATEN-GENERAAL,

OVER

DE HERZIENING DER GRONDWET.

Tweede Deel.

TE 'S GRAVENHAGE,
BIJ J. BELINFANTE.
MDCCCXL.

[illegible]

HET KONINKLIJK GEZAG EN DE NATIONALE VRIJHEID ZIJN GEVESTIGD DOOR DE GRONDWET.

G. K. GRAVE VAN HOGENDORP.
(*Bijdragen*).

INHOUD

VAN HET TWEEDE DEEL.

BERIGT

VAN DE

VERZAMELAARS.

Hier en daar is de aanmerking gemaakt, dat de uitgave van dit werk spoediger konde geschieden.

Dit schijnt oppervlakkig het geval te zijn; doch wij achten ons verpligt hiertegen in te brengen, dat de redevoeringen van verscheiden leden naar aanteekeningen moesten worden opgemaakt, en aan HH. Ed. Mog. onderworpen, en dat hiermede tijd verloopt.

Bovendien komt het voor, dat het bij een werk als het onderhavige, dat van een blijvenden aard geacht mag worden te zijn, minder aankomt op een weinig meer spoed, dan wel op zorg voor naauwkeurigheid. En dat die er aan besteed wordt, dat het mogelijke wordt gedaan om deze verzameling zoo volledig en juist mogelijk te maken, dit gelooven wij dat blijken zal.

Wij mogen niet nalaten aan de leden der Staten-Generaal, die ons wel met inlichtingen hebben willen vereeren, de verbetering hunner redevoeringen op zich hebben genomen, en aanwijzingen hebben gedaan voor de voortzetting van dit werk, ook in verband met hetgeen de Herziening van de Grondwet is voorafgegaan en gevolgd, onzen dank openlijk daarvoor te betuigen.

's Hage, *December* 1840. B.

HANDELINGEN

OVER DE

HERZIENING DER GRONDWET.

Tweede Deel.

ALGEMEENE BERAADSLAGINGEN BIJ DE TWEEDE KAMER.

Zitting van Dingsdag den 2den Junij 1840.

Ingevolge het bepaalde in de zitting van den 30 Mei te voren (zie *Handel.* Ie Deel, blz. 350) waren heden aan de orde van den dag gesteld, de beraadslagingen over de *dertien* aanhangige wets-ontwerpen, betrekkelijk DE HERZIENING DER GRONDWET.

Voorzitter bij deze overweging is Jhr. Mr. O. VAN SWINDEREN VAN RENSUMA. Alle de leden der Kamer (55) waren tegenwoordig.

HH. Exc. de Ministers van *Justitie*, van *Buiten-* en van *Binnenlandsche Zaken* woonden de vergadering bij.

De *Voorzitter* verklaart de beraadslagingen geopend, zoo over de 13 aanhangige wets-ontwerpen in het algemeen, als over het ontwerp La. A in het bijzonder.

Ten einde den lezer in staat te stellen, telkens te kunnen beoordeelen waarover eigenlijk beraadslaagd wordt, zullen wij bij het behandelen van elke voordragt deze mededeelen, gelijk die, na al de daarin gebragte wijzigingen (in het *Eerste Deel* vermeld) is in beraadslaging gekomen, en gelijk zij dan ook ten slotte is aangenomen of verworpen.

Aldus luidt als volgt:

ONTWERP A,

OMTRENT DE VERANDERING VAN DE ARTIKELEN 1, 2 EN 153 DER GRONDWET.

WIJ WILLEM, ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat, ten gevolge der tractaten van den 19den April 1839, de daarbij aan Belgie overgegane provincien of gedeelten derzelven, hebben opgehouden tot het grondgebied van het Koningrijk der Nederlanden te behooren, en dat derhalve de tot deszelfs voormalig grondgebied betrekkelijke en met deszelfs vorige uitgebreidheid verbondene artikelen der Gwt., eene noodzakelijke verandering behoeven, mitsgaders dat ook de ervaring het noodig heeft doen oordeelen, eenige veranderingen in sommige bepalingen derzelve te maken;

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van het eerste, van het tweede en van het honderd drie en vijftigste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Het *eerste* artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar eerste hoofdstuk, *van het Rijk en deszelfs inwoners*, wordt veranderd als volgt:

»Het Koningrijk der Nederlanden, bestaat uit de volgende pro»vincien: Noord-Braband, Gelderland, Zuid-Holland, Noord»Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en »Drenthe, mitsgaders het Hertogdom Limburg, behoudens de »betrekkingen van dat Hertogdom, met uitzondering der vestingen »Maastricht en Venlo, en van derzelver kringen, tot het Duitsche »verbond.»

Art. 3. Het *tweede* artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar eerste hoofdstuk, *van het Rijk en deszelfs inwoners*, wordt veranderd als volgt:

»De provincien van Noord-Braband, Gelderland, Zuid-Holland, »Noord-Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Gro»ningen en Drenthe, behouden hare tegenwoordige grenzen.»

»Het Hertogdom Limburg bestaat uit dat gedeelte der voor»malige provincie van dien naam, hetwelk bij de tractaten van »den 19den April 1839 daarvan niet is afgescheiden.»

Art. 4. De tweede zinsnede van het *honderd drie en vijftigste artikel* der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar vierde hoofdstuk, *van de Staten der provincien*, en wel in de

tweede Afdeeling, *van de magt der Staten Provinciaal*, wordt verklaard te zijn vervallen.

Art. 5. Deze wet zal worden toegezonden aan de Staten der provincien Noord-Braband, Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel, Groningen en Drenthe, welke vóór den 10 Julij 1840, aan de gewone leden der Tweede Kamer van de Staten-Gen., een gelijk getal buitengewone leden zullen toevoegen, ten einde de Staten-Gen., de Tweede Kamer in dubbelen getale, op den door Ons nader te bepalen dag, bijeenkomen om te beraadslagen over de veranderingen der Gwt. in deze wet vermeld.

Lasten en bevelen, enz.

I. De heer VAN SYTZAMA:

Ofschoon de eerste spreker zijnde, zal ik geen historisch overzigt geven van hetgeen gedurende tien jaren aan en met betrekking tot deze beraadslaging is voorafgegaan, omdat ik het er voor moet houden, dat alles, zelfs tot in de geringste bijzonderheden, daaromtrent, nog te levendig bij een ieder in gedachtenis is, dan dat het nuttig zoude kunnen zijn daaraan te herinneren; genoeg zij het dat bij de vereeniging met Belgie de Gwt. van Oud-Nederland naar de omstandigheden en in den geest der beide volken gewijzigd en Belgisch-Nederlandsch gemaakt zijnde, bij de scheuring van het toen daargestelde Koningrijk, ook weder moet worden herzien, om, ontdaan van het vreemde, als Nederlandsche Gwt. weder te voorschijn te kunnen treden.

Hoewel nu dit onderwerp zeker een der belangrijkste is welke ons immer zal kunnen bezig houden, zoo meen ik evenwel, na al de daarover gehoudene beraadslagingen in de Afdeelingen, en wisselingen van denkbeelden met de Hooge Regering, ten einde niet in herhalingen te vervallen, zeer kort te kunnen zijn.

Na omtrent de dertien wets-ontwerpen kortelijk het gevoelen te hebben geopenbaard, hetwelk mij, na gehoord te hebben 's Konings Ministers, in het uitbrengen mijner stem zal leiden, zal ik besluiten met op te geven welke veranderingen ik nog verlange, behalve die, waaromtrent wij thans op eene grondwettige wijze met de overige takken der wetgevende magt in overleg zijn getreden, en die, overeenkomstig art. 232 der bestaande Gwt., in de in deliberatie zijnde wetten als noodzakelijk verklaard worden en daarin duidelijk zijn aangewezen en uitgedrukt.

I. Met ter zijde stelling dus van een dikwerf noodzakelijk historisch overzigt, een begin makende met het ontwerp A, zoo ont-

veinze ik niet dat ik liever gezien had dat de staatsregterlijke betrekking van Limburg tot het Koningrijk der Nederlanden bij eene wet, voorafgaande aan de herziening der Gwt., ware bepaald geworden, ten einde ook door vertegenwoordigers uit die streken konde worden medegewerkt tot het daarstellen van die instellingen, onder welke zij vervolgens verpligt zullen zijn te leven.

Ik moet zelfs toegeven dat de antwoorden der Regering op dit punt mij geenszins voldoende zijn voorgekomen.

Er zoude mij dus niets anders zijn overgebleven dan dit concept af te stemmen, ware het niet dat hetzelve in andere opzigten mij zoo vele verbeteringen in het belang van den Staat aanbragt, zoo veel belang voor een groot deel der ingezetenen daarstelt, als voor mij verre overtreffen het aangevoerde bezwaar; ik zal mij alzoo verpligt rekenen mijne stem voor hetzelve uit te brengen even als voor het wets-ontwerp B en E, waarmede ik mij gaarne vereenig.

Wat nu aangaat het ontwerp D, houdende zamenstelling van de Stat.-Gen., Tweede Kamer, zoo heb ik gewenscht en voorgesteld, om de verdeeling van derzelver leden over de Provincien, te doen bewerkstelligen, berekend naar de nieuwe volkstelling welke juist in dit jaar heeft plaats gehad, want de bevolking schijnt mij de eenig denkbare regtvaardige maatstaf te dezen; meerdere kennis, beschaving, rijkdom en het, dien ten gevolge, betalen van meerdere belastingen, schijnen mij geenszins hiertoe aanwendbare bouwstoffen te zijn, omdat alle deze bouwstoffen door alle de Provincien verspreid liggende, onmogelijk op eene genoegzame wijze kunnen worden nagegaan, om geene onregtvaardige en ongelijkmatige toepassing te veroorzaken.

Zoodanig de verdeeling nu is, is dezelve op den ouden voet, na eene vroegere volkstelling geregeld, en hebben daarbij de beide Hollanden twee leden meer dan hun billijkerwijs zouden toekomen.

Men zal mij mogelijk tegenwerpen, dat de ongelijkmatigheid, welke door tijdverloop ontstaan is, bij de toeneming der bevolking zich spoedig weder zal kunnen vertoonen.

Ik stem dit niet te veranderen kwaad toe, doch zulks levert mij geene reden daarom met eene fout te beginnen, en de onevenredigheid, welke in het vervolg zal kunnen ontstaan, zal dan toch altijd *minus* de nu reeds bestaande onevenredigheid zijn.

Zoo de wet A wordt verworpen zal ik mij tegen ontwerp D moeten verklaren, en alsdan met klem bij de Regering moeten aanhouden op eene betere verdeeling over de Provincien, en wel naar den maatstaf der volkstelling van 1840; — wordt de wet A integendeel aangenomen, dan zal ik ook deze wet aannemen, als

kunnende het overwigt van die stemmen, alsdan over twee Provincien verdeeld, niet van zoo grooten nadeeligen invloed voor de overigen zijn.

Wet E, omtrent art. 98 der Gwt., is het noodzakelijk gevolg der afscheiding van Belgie, en zoude zelfs zonder onze medewerking *facto* bestaan.

Het ontwerp Nummer I, schijnt mij geheel onvolledig en ik had gewenscht, dat te gelijk met art. 6, 7, 11 en 134, ook art. 129 en 131, maar vooral 130 zoude zijn herzien geworden, omdat ik het in het belang van den Staat beschouw, dat er geene Ridderschappen als Kies-Collegien althans bestaan. Voor zoo verre zij grondbezitters zijn, die onmiddellijk van den grond en derzelver voortbrengselen leven, behooren zij tot den Landelijken Stand, en kunnen *daar* hunne regten uitoefenen; behooren zij tot de Steden, dat is tot de ingezetenen die door den Handel, Scheepvaart, Fabrijken en Trafijken leven, dan moeten zij *daar* hunne regten uitoefenen, en kunnen zij in beide deze Standen de Kies-Collegien helpen formeren, en overeenkomstig hun radikaal even als ieder ander zelve mede Kiezers zijn, indien men deze Kies-Collegien wil laten bestaan. Beter oordeele ik het echter, dat alle de zoodanigen, maar volgens een hooger *census* dan het tegenwoordige, dadelijk de Provinciale Staten kiezen, die op hunne beurt de Stat.-Gen. benoemen; b.v., dat men stemgeregtigd verklare, degenen die zoo veel belasting betalen als thans noodig is, om bevoegd te zijn tot Kiezer en dat men deze alleen laat kiezen, of op den dag der stemming de helft daarvan late uitloten en de andere helft het Kies-Collegie doen uitmaken, aan welk Kies-Collegie men lijsten zoude kunnen geven van hen die verkiesbaar waren tot leden van de Provinciale Staten en wanneer men dan de Edelen een zeker aandeel in de Provinciale Vertegenwoordiging wilde toekennen, dan zoude daaromtrent de bepaling kunnen worden gemaakt, dat het Kies-Collegie steeds verpligt zoude zijn een bepaald getal uit de Edelen te verkiezen. — Op deze wijze zouden de Edelen dezelfde voorregten blijven behouden en alleen ophouden als Kies-Collegie op zich-zelven te bestaan, gelijk voorheen in de provincie Vriesland steeds het geval is geweest, en op deze wijze hetzelfde belang hebbende en vertegenwoordigende, zouden allen medewerken, om steeds diegenen te kiezen, die geacht konden worden hunne belangen het beste te kunnen en te zullen behartigen, en wat nu aangaat art. 130 zoo mag ik mijne bevreemding niet verbergen dat de Regering niet heeft willen toegeven om ook dit art. bij eene wet te laten regelen; in allen gevalle wil men de

Ridderschappen als bevoorregtên stand in de Maatschappij laten bestaan ook als kieskollegien, dat men ze dan althans overal in gelijke mate tot het algemeen belang late mede werken, maar men doe dit niet afhangen van het advies en de inzigten eener Provinciale en daardoor partiele commissie, die niet anders dan naar inzigten, geput uit het belang en den toestand eener Provincie, lijnregt strijdig met die eener andere Provincie of met het welbegrepen algemeen belang zoude kunnen noch mogen adviseren, hoewel met den besten wil vervuld.

Het schijnt toch van de verst uitziende gevolgen, om een der hechtste grondslagen van ons Staatsgebouw aan dagelijksche verandering bloot te stellen. Het getal van de Leden der Provinciale Staten en de evenredigheid der verschillende standen schijnen evenzeer tot het gebied der wetgeving te behooren als de oefening van het Stemregt, en de bevoegdheid om deel te nemen aan de Provinciale en Plaatselijke besturen. — Het is hier geenszins de rede van eenig wantrouwen; de ondervinding heeft te zeer geleerd dat onze geëerbiedigde Vorst dit eens geregeld hebbende aan gene veranderingen gedacht heeft, maar veeleer van oordeel is geweest, dat dit onveranderlijk behoorde te zijn, waaruit ik dan ook het bewijs afleide van de noodzakelijkheid om te zorgen dat in het vervolg daarin geene verandering behoort te kunnen worden gemaakt dan met gemeen overleg, want ik herhale het, het is hier geenszins de rede wat *is* geschied, maar wat *kan* geschieden, en dan valt het niet te ontkennen of buiten de Provinciale en Generale Staten *kan* de eventuele Koning daarin veranderingen daarstellen, die evenzeer kwaad als goed zouden kunnen bewerken; terwijl ik op de tegenwoordige verhouding der standen kan aanmerken, dat dezelve, naar mijne meening, niet alleen geheel evenredig aan het belang, dat zij behooren te vertegenwoordigen, zijn daargesteld, maar ook dat, ten einde eene gelijke werking voort te brengen, voor alle Provincien die zij houding dezelfde behoort te zijn, hetgeen thans het geval niet is.

De Stand van Edelen in de Provincie Vriesland b. v. heeft een derde in de Provinciale vertegenwoordiging, die van Noord-Braband slechts een zesde. Daarom schijnt mij art. 131 ook noodzakelijk te moeten worden veranderd, omdat hetzelve het al of niet bestaan der Ridderschappen facultatief laat; zij zijn noodzakelijk, nuttig en goed, of zij zijn dit niet; zijn zij dit niet, dan behooren zij te worden afgeschaft; zijn zij het wel, dan behoort hun bestaan overal en in dezelfde evenredigheid te worden bevolen en zulks te meer omdat thans de oefening van het stemregt aan de wet overgelaten, overal

hetzelfde zal moeten zijn, waarmede het mij toeschijnt dat ook de Ridderschappen gelijken tred zullen behooren te houden; wat mij aangaat, indien ik niet van de verkeerdheid mijner meening overtuigd worde, het zij door de betere inzigten mijner geachte medeleden, of door de ophelderingen van Zr. Ms. Ministers, dan zal ik tegen dit ontwerp stemmen.

Het ontwerp n.° II, waarbij het inkomen der Kroon wordt bepaald, zal ik goedkeuren, omdat de hoofdsom is terug gebragt tot hetzelfde beloop als dat van 1814, en tevens omdat ik uit de antwoorden der Regering de overtuiging heb verkregen, dat de inkomsten der in der tijd afgestane Domeinen zullen strekken in mindering van de hier bepaalde som.

De bijvoeging bij art. 60, voorgedragen in het ontwerp n.° III, schijnt mij eene wezenlijke verbetering, en wanneer ik de uiteenzetting en de explicatien der Regering, wat men door de bijvoeging bij dit artikel te verstaan hebbe, beschouw als comentarius op het alsnu in de Gwt. bepaalde, dan meen ik te mogen vaststellen dat de nu gegeven beteekenis aan art. 60 diegene is, welke ik daaraan reeds vóór vele jaren meende te moeten geven, en zonder het beheer der kolonien te bemoeijelijken, zullen thans de baten behoorlijk worden verantwoord, en daardoor tevens de gelegenheid worden weggenomen, om de grondwettige kracht der Stat.-Gen. te verlammen.

En vestig ik nu mijne aandacht op het wets-ontwerp n.° IV, waarbij wordt vastgesteld dat de begrooting in uitgaaf hoofdstuksgewijze zal worden gestemd, en dat de Regering heeft ingetrokken het voorstel om de middelen te doen voortduren, dan achte ik ook dit van zoodanig belang, dat de aanneming aan geen twijfel kan onderhevig zijn, en zelfs wat aangaat dat middelen en uitgaven in plaats van in eene tien- en éénjarige begrooting te worden opgenomen, nu voor twee jaren zullen worden vastgesteld, schijnt mij aannemelijk; in aanmerking genomen dat in financien eene zekere stabiliteit gunstig kan werken, en beter voor- en nadeelen kan doen opmerken, terwijl zulks eene periode van rust daarstelt, die nuttig aan het onderwerp zelve kan worden besteed.

Ook het wets-ontwerp n.° V kan mijne goedkeuring wegdragen, terwijl het VIde ontwerp, bevestigende het bestaan eener Rekenkamer, thans zoodanig volledig aangevuld is, dat ik daarin al dien waarborg mag opmerken als welken ik in het belang van 's Rijks geldmiddelen noodzakelijk acht, en zie ik op de bepaling in hetzelve dat de Rekenkamer thans ontvangsten en uitgaven bieden.

zal controleren; dat dezelve in amovibel zal zijn, en dat de instructien voor die Rekenkamer bij de wet zal worden geregeld en vastgesteld, dan levert zulks mij het blijde verschiet op, dat de Regering, in overleg met UEd. Mog., de gestrengst mogelijke verantwoording van 's Lands geldmiddelen zal daarstellen, en op die wijze niet gering zal bijdragen tot bevestiging en vermeerdering van 's Lands crediet.

Over n.° VII het defensiewezen, zal ik thans niet spreken, maar behoude mij voor om bij gelegenheid der beraadslaging over dit ontwerp het woord te vragen; en hiermede Ed. Mog. Heeren ben ik gekomen aan het ontwerp houdende verantwoordelijkheid der Ministers, een ontwerp zoo vurig begeerd, met zoo veel kracht van redenen aangedrongen, en eens aangeboden zijnde, nu ook met loijaliteit behandeld. De daarstelling dezer verantwoordelijkheid schijnt mij eene der meest afdoende verbeteringen, die vroeger aan ons maatschappelijk contract ontbrak, terwijl het in alle opzigten een' waarborg zal daarstellen, in staat om andere leemten aan te vullen, en de getrouwe naleving van 's Lands wetten, zoo wel als de vrije uitoefening van regten, even als de naauwgezette pligtsvervulling zal verzekeren; en wanneer ik nu naga alle de verbeteringen, welke zijn aangebragt, dan achte ik het Vaderland, waarin ik allen omvat, gelukkig tot zoodanige verbeterde instellingen gekomen te zijn, die mij vooral in het stemmen der Begrootingswetten bij Hoofdstukken, in de beschikking over de baten der Overzeesche Bezittingen, in eene verbeterde Rekenkamer, maar bovenal in de Verantwoordelijkheid der Hooge Staatsambtenaren, de stelligste waarborgen aanbieden, dat 's Lands financien niet anders dan op de regte wijze kunnen worden beheerd en aangewend.

Ed. Mog. Heeren! ten opzigte van deze opgenoemde verbeteringen meen ik de verklaring te moeten afleggen, dat zij in mijn begrip in zoodanig naauw verband tot elkander staan, dat ik mij het regt meen te moeten voorbehouden, zonder van inconsequentie te kunnen worden beschuldigd, om, bijaldien bij gelegenheid der dubbele Kamers van de Staten-Gen., niet alle deze wetsontwerpen ter beoordeeling konden worden voorgelegd, ik mij geregtigd zal achten, niettegenstaande mijne nu uitgebragte stem, alsdan tegen allen te stemmen.

En nu overgaande om aan te toonen welke veranderingen ik nog gaarne gewenscht had, dat in onze Gwt. alsnog aangebragt wierden, zoo zijn dezelve voor mij op een zeer klein veld gebragt, en bepalen zich tot de volgende, dat namelijk het bedrag der pensioenen bij de Wet worde geregeld, en dat tegenover de

Ministeriële Verantwoordelijkheid, aan den Koning het regt gegeven worde van ontbinding der Tweede Kamer; het schijnt mij een der schoonste prerogatieven van de Kroon, maar in het belang van de Natie zelve, en hoe indrukwekkend is niet reeds het denkbeeld, dat, ingeval van verschil tusschen Regering en Vertegenwoordigers, de Vorst zich beroept op de Natie zelve, op dat Volk, aan welks hoofd hij gesteld is, maar ook op dat Volk, hetwelk deszelfs Vertegenwoordigers bij den Troon zendt, en welks belangen het hier geldt, en hetwelk dus moet beoordeelen, door wien die belangen het best worden behartigd en daarover alzoo in het hoogste ressort beslist; hoe belangrijk zoude dit niet zijn, om de Regering, die ook kan dwalen, te regt te wijzen; hoe belangrijk zoude dit niet zijn voor den naauwgezetten Vertegenwoordiger, die zich steeds ter goeder trouw en, zoo hij meent in het belang van den Staat, geplaatst vindt tegenover de meening der Regering, zoodat hij ten laatste waarlijk niet meer weet, of hij wel het belang des Lands helpt bevorderen; welk eenen steun zoude zoodanig eene ontbinding geven aan hem, die weder wierd ingekozen, maar hoe belangrijk was het ook niet, dat hij, die niet in het belang des Lands handelde, aan die betrekking door eene niet weder-inkiezing wierd onttrokken. — Ik zal al het weldadige, dat hierin voor de Natie gelegen zoude zijn, niet opsommen, maar de Regering dringend verzoeken, daaraan alsnog te willen voldoen, daar ik mij voorstelle dat, wil men geen onvolledige en verwarde Gwt. het licht doen zien, na de aanneming dezer Wetten nog altijd eene literaire, eene rangschikkende herziening van het geheel zal behooren plaats te hebben. — De vrees van omverwerping, heeft die verbetering van ondergeschikte zaken te veel verhinderd, en aan den anderen kant tot een uiterste geleid, hetwelk ons, vreeze ik, het verwijt zal doen beloopen, dat de vorm hier en daar bitter verwaarloosd is.

Eindelijk, Ed. Mog. Heeren! schijnt het niet ook nog noodzakelijk dat art. 130 worde herzien, en wensche ik dat het Elfde Hoofdstuk en wel art. 229 in verband met art. 232, worde verduidelijkt, want hoewel voor mij daaromtrent geene bedenking bestaat, en het mij volkomen duidelijk schijnt, dat tot aan de Kamer in dubbelen getale, bij volstrekte meerderheid en dus op buitengewone wijze, moet worden gestemd, zoo is het evenwel bekend, dat er ook andere gevoelens te dezen bestaan, die de bepaling in het laatst van art. 232 toepassen ook op art. 229. — Naar mijn gevoelen kan zulks niet zoo zijn, omdat art. 229 het initiatief, tot het doen van voorstellen aan de Regering, aan de Tweede Kamer in dit geval ontzegt, en overbrengt bij de geheele

gewone Wetgevende Magt, dat is de Regering en de beide Kamers der Staten-Gen., en daar deze nu niet anders kunnen abouchéren dan op de gewone wijze, namelijk in den vorm van eene Wet, zoo is het woord *Wet* hier natuurlijk moeten worden gebezigd, omdat men zoo veel gewigt aan veranderingen in de Gwt. hechtte, dat men het voorstel wilde doen uitgaan van de geheele Wetgevende magt; ware dit zoo niet, dan zouden deze Wetten, bij de Eerste Kamer aangenomen zijnde, ook dadelijk kracht van Wet moeten hebben, dat niemand zal willen aannemen, maar dàn, omdat het initiatief aan de geheele Wetgevende Magt hier is opgedragen, wordt het eerst voorstel, wanneer de drie takken der Wetgevende Magt daartoe hebben medegewerkt op de gewone wijze, en over deze voorstellen, die moeten worden gezonden aan de Provinciale Staten, tot het benoemen van een dubbeltal afgevaardigden, oordeelt deze dubbele Kamer; dààr wordt het voor het eerst een voorstel genoemd, hoewel reeds door de geheele gewone Wetgevende Magt behandeld; art. 232 zegt dat over geene voorstellen etc., mag worden geoordeeld, dan op de wijze in dat art. omschreven; dààr wordt het als een voorstel behandeld, maar het wordt niet eerder voorstel, vòòr dat de geheele Wetgevende Magt daartoe heeft geconcurreerd en het als het ware heeft voorgesteld, welke, om tot dat gemeen overleg, tot dat voorstel in allernaam te geraken, natuurlijk op de gewone wijze handelt.

De plaatsing van de bepaling achter de veranderingen, omtrent de dubbele Kamer, toont ook genoegzaam aan, dat men die bepaling alleen wil hebben toegepast op die dubbele Kamer, terwijl het woord *voorstel* hier gebezigd, dit zeer verduidelijkt, want zoo lang de gewone Wetgevende Magt nog in overleg is, is het nog geen voorstel en behoeft dus ook niet behandeld te worden als hier, in art. 232, uitdrukkelijk omtrent voorstellen bepaald is. Hetgeen te dezen noodig schijnt, is alleen de verandering van het eerste woord in art. 232, wanneer men b. v. leest: deze Tweede Kamer der Staten-Gen., in plaats van de Tweede Kamer mag over enz.; dan is de zin volkomen duidelijk en het is dus mogelijk dat het woord *de*, in der tijd, aan de aandacht kan ontsnapt zijn.

Wanneer ik in mijne rede min duidelijk hebbe gesproken, dan gelieven UEd. Mog. zulks toe te schrijven aan de kortheid, die ik, aangezien de zoo algemeene bekendheid van het onderwerp, heb willen betrachten.

Ik heb gezegd.

H. De heer VAN DE POLL:

De overwegingen, Ed. Mog. Heeren! welke ons op dit oogenblik

gaan bezig houden, zijn allergewigtigst. Sinds meer dan vijf en twintig jaren leefden wij onder eene Gwt., die, bij vele leemten en gebreken, zoo als het werk van menschenhanden, veel goeds bevat, onder welker regering het land onzer inwoning tot eenen bijna ongehoorden trap van voorspoed is gerezen, en wier schending, ten gevolge van onzalige partijschap, dat Vaderland op den rand des afgronds heeft gebragt. Wij staan op het punt om in die Gwt. veranderingen, en zoo wij hopen en vertrouwen, verbeteringen in te voeren. Geve de goede Voorzienigheid, dat wij ons niet bedrogen vinden, maar hiertoe behoort voorzigtigheid, bedaard overleg, en bovenal opoffering van eigen gevoelens, dáár, waar men zulks zonder verbreking van eed en pligt doen kan. Daardoor alleen kan toch een gewenscht gemeen overleg niet alleen tusschen de Regering en ons, maar ook tusschen ons onderling, geboren worden, door welke de vast te stellen veranderingen niet een gevolg van eenige meerdere stemmen, maar van onze gemeenschappelijke meening, zullen worden.

Hierdoor toch, zullen zij bij de Natie, welke wij de eer hebben te vertegenwoordigen, niet alleen in zedelijke kracht en vertrouwen winnen, maar ook den stempel van duurzaamheid bekomen, welke in een Staatsverdrag van zulk een overwegend belang is, en aan welke andere, in constitutionaliteit oudere volken, zoo veel hangen en hechten, dat zij daarvoor, en daarom alleen, de hand aan hunne Gwt., hoe gebrekkig in vele opzigten ook anders, niet durven slaan.

De hooge Regering is ons hierin voorgegaan, en de menigvuldige toenaderingen, van hare zijde gedaan, zullen ons, hoop ik, aansporen, om het goede, hetgeen wij verkregen hebben, niet te verwerpen, omdat het niet alles is, wat wij verlangden.

Ik zal dan ook bij deze, pas aangevangene discussie over het eerste ontwerp van wet, aan deze door mij vooruitgezette denkbeelden getrouw, die wet uit dat oogpunt beschouwen, en aan dezelve mijne goedkeuring niet weigeren, hoezeer ik voor mijzelven betreure, dat nu, zoo niet voor altijd, althans voor lange, de gelegenheid zal verloren gaan, om in onze Staatshuishouding eene gewenschte vereenvoudiging te brengen.

Ik had, Ed. Mog. Heeren! mij altijd gevleid, dat, bij eene herziening der Gwt., zoodanige krachtdadige en afdoende maatregelen zouden zijn daargesteld geworden, als welke in der daad en geheel onze huishouding van Staat op dien eenvoudigen, weinig omslagtigen en min kostbaren voet zoude gebragt hebben, welke alleen als geëvenredigd aan onze geldelijke hulpmiddelen kan be-

schouwd worden, en op welker invoering deze Kamer zoo herhaaldelijk en te regt heeft aangedrongen.

Ik heb gemeend, en meen nog, dat daartoe eene andere verdeeling des rijks dan thans aan ons is voorgesteld, het meest krachtdadige, en ook één ig krachtdadig middel is, en dat het houden van de tegenwoordige verdeeling, in zoo vele gewesten, met zoo vele rijks–, gewestelijke, regterlijke en andere administratien, aan die verdeeling verbonden, het steeds onmogelijk zal maken, om tot eene afdoende vereenvoudiging en bezuiniging te geraken, welke, naar mijn inzien, niet gelegen is in het besnoeijen van traktementen van ambtenaren, welke, zoo als de hoogleeraar *Kemper* eens gezegd heeft, ook hunne regten hebben, maar in eene vereenvoudigde algeheele administratie.

Ik had daarom, en ook nog om andere redenen, gewenscht, dat eene verdeeling in vier of vijf hoofdafdeelingen, bij de thans plaats hebbende herziening in aanmerking had kunnen komen, en ik betreur het, dat slechts weinige leden van deze Kamer met mij in dat gevoelen gedeeld hebben; ten gevolge waarvan de Regering, bij zoo vele andere toenaderingen, aan den te dezen opzigte geuiten wensch, heeft gemeend niet te kunnen voldoen. Konde ik de hoop voeden, dat door het afstemmen van deze wet alsnog tot dat beginsel zoude worden overgegaan, ik zoude meenen mijn Vaderland eene dienst te doen, hierop aan te dringen; maar ik koester die hoop niet, en er schiet mij alzoo niets over, dan dit mijn gevoelen aan het meer algemeen gedeelde ten offer te brengen, en daarom de wet, zoo als die thans ligt, in overweging nemende, aan U Edel Mog., zoo kort mij mogelijk is, de redenen te ontvouwen, welke mij tot de aanneming van dezelve zullen doen besluiten, hoe dan ook tegen mijne individuele opinie inloopende; hetgeen ik te noodiger acht, omdat in het nader ontwerp van die wet, zoodanige verandering gebragt is geworden, als waarvan de invloed op de belangen van het gewest, uit hetwelk ik de eer heb benoemd te zijn, zonder krenking der algemeene belangen, welke ik geroepen ben in de eerste plaats voor te staan, van het hoogste gewigt kan zijn. Ik bedoel, de voorgestelde splitsing van het gewest Holland in twee gewesten, namelijk: Zuid– en Noord–Holland.

Ik acht deze splitsing bij de thans voorgedragene behouding van al de andere gewesten goed, juist en billijk, en zulks op de navolgende gronden:

1.° Het denkbeeld van splitsing van Holland in twee gewesten, heeft reeds vroeger bestaan, en ligt in de bepalingen van onz Gwt;

2.° Die splitsing bestaat daadwerkelijk;

3.° De grondwettige bevestiging van dezelve zal voor het eene gedeelte groote voordeelen, voor het andere geene nadeelen veroorzaken;

4.° De redenen, welke tegen die splitsing zijn ingebragt, zijn ongegrond.

Ad I. Het denkbeeld van het daarstellen in de Gwt. van twee gewesten, Zuid- en Noord-Holland, heeft reeds vroeger bestaan, en ligt in de bepaling van onze Gwt.

Opmerkenswaardig, Ed. Mog. Heeren! zijn te dezen opzigte de woorden, te vinden in het rapport van de commissie uit de leden van de Stat.-Gen., in wier handen gesteld is geweest het ontwerp van Gwt. voor het Koningrijk der Nederlanden, te vinden in de *Antecedenten* van den heer DE GEER, pagina 203 en 204, uit welke U Edel Mog. zien zullen dat toen reeds de thans voorgestelde splitsing als voegzaam werd geoordeeld, en dat men het toen niet heeft doorgezet, omdat men liever eene andere gelegenheid wilde afwachten, om eene wet te kunnen voorstellen meer overeenkomstig met het gerief der algemeene administratie.

Men heeft echter, zoo als het wel meer gaat, de gegrondheid van het denkbeeld niet kunnende loochenen, zich tot een halven maatregel bepaald, en aan het denkbeeld van splitsing vasthoudende, in § 2 van art. 153 der Gwt. bepaald, dat, in de provincie Holland, uit hoofde van derzelver uitgestrektheid en bevolking, twee collegien van Gedeputeerde Staten konden worden daargesteld; en men heeft daardoor niet alleen de gegrondheid van die splitsing erkend, maar wat meer is, die splitsing daadwerkelijk ingevoerd.

II. Niet alleen toch, zoo als op het zoo even aangehaald artikel wordt gezegd, bestaan er twee collegien van Gedeputeerde Staten, maar ook twee commissarissen des Konings, of gouverneurs. Er bestaan twee, van elkander geheel onderscheidene provinciale administratien. Er bestaan hoofd- en mindere ambtenaren voor de belastingen en waterstaat, in elk gedeelte van het gewest afzonderlijk. Er bestaan twee geheel onderscheiden provinciale begrootingen, ja, wat meer zegt, er bestaan in hetzelfde gewest provinciale belastingen, welke geheel van elkander onderscheiden zijn, en dat de bewoners van Zuid-Holland met geheel andere belastingen zijn bezwaard, dan die van Noord-Holland, en omgekeerd; en het misschien geene geheel ongegronde bedenking zoude zijn, of zoodanig een staat van zaken wel met de Gwt. is overeen te brengen; en of wel de Staten van Zuid-Holland den bewoners van Noord-Holland, en dezen omgekeerd dien van Zuid-Holland, lasten kunnen opleggen, welke zij-zelve niet dragen.

Ik wil deze vraag thans niet verder ontwikkelen; het gezegde zij genoeg om aan te toonen, dat de splitsing tusschen Zuid- en Noord-Holland, daadwerkelijk bestaat. Het is zoo, Ed. Mog. Heeren! de Provinciale Staten van Holland vergaderen te zamen, gedurende eenige dagen in het jaar, en in die vergadering worden de leden der Tweede Kamer gekozen, maar ook zelfs in die keuze wordt, door eene allezins te prijzen naauwgezetheid, het evenwigt tusschen de beide deelen steeds in acht genomen, zoodat daarop in den regel wordt gezien, dat het aantal leden voor Zuid- en Noord-Holland altijd staat in verhouding tot de bevolking van elk deel, waaruit al wederom wordt bewezen, dat ook in dit, zoo hoogstbelangrijke werk, de verdeeling daadwerkelijk bestaat. En nu vraag ik, en ik doe het met vertrouwen, of niet het denkbeeld van éénheid voor de provincie Holland in der daad hersenschimmig is, en of uit die daadwerkelijke scheiding, nu, na gedurende meer dan 25 jaren, immer eenig nadeel voor het gewest, of voor de algemeene belangen van het Rijk is voortgesproten? Ik antwoord, tot op zekere hoogte ontkennend, maar stel daar toch tegenover, dat Noord-Holland, met die daadwerkelijke scheiding niet alle die voordeelen heeft genoten, welke hetzelve bij het grondwettelijk bestaan der splitsing regt zoude hebben gehad, te vragen en te verwachten.

III. Ik zal hier, Ed. Mog. Heeren! niet treden in eene statistieke vergelijking van de ambtenaren in de beide deelen van het gewest, noch onderzoeken, of en in hoe verre de schaal zeker niet in het voordeel van Noord-Holland overslaat. Ik wil mij van alle onaangename aanmerkingen zoo veel mogelijk onthouden; ik laat die beschouwing aan de beoordeeling der Regering over, maar ik zal mij alleen bepalen tot datgene, hetwelk elk onbevooroordeelde in het oog springt: namelijk dat Noord-Holland niet deelt in het voordeel van eene gelijke regtsbedeeling, met de andere gewesten.

Ik zal hier niet op nieuw onderzoeken, of, en in hoe verre het goed, raadzaam en wel gezien is geweest, aan elk gewest een hoog geregtshof toe te kennen. Dit factum bestaat, maar uit dat bestaan trek ik dat gevolg, dat in die gesteldheid van zaken Noord-Holland, met eene bevolking van 400,000 zielen, alle regt en aanspraak heeft, om zich in het bezit van zoodanig geregtshof gesteld te zien. Menigvuldig zijn de pogingen welke daartoe zijn aangewend, doch zij hebben steeds schipbreuk geleden op het koude en drooge antwoord: *gij zijt geene provincie*, hoezeer men, door de vestiging der criminele regtbank, heeft getoond, dat men eene buitengewone schikking voor Noord-Holland noodzakelijk oordeelde.

Van hoe veel, en van hoe overwegend belang het hebben van zoodanig geregtshof intusschen wordt geoordeeld te zijn, hebben de beraadslagingen over de organisatie der regterlijke magt bewezen, en behoeft thans niet betoogd te worden. In dat bezit, zoude niet alleen intusschen dat gedeelte van Noord-Holland zich verheugen, hetwelk aan deze zijde van het IJ ligt, maar ook zij, die tot het zoogenaamde West-Vriesland behooren. Gelooft niet, Ed. Mog. Heeren! dat ik daarom op dat bezit zoo hoogen prijs stel, omdat ik zoude meenen, dat bij de thans bestaande orde, geen goed en onvertogen regt aan die van Noord-Holland zoude worden gedaan, in al wat burgerlijke zaken, ook in hooger beroep betreft; dat zij ver van mij. Maar omdat ik (behalve dat nabijheid der regters altijd een groot voordeel blijft) in het lijfstraffelijke voor die van Noord-Holland niet die waarborgen vind, welke in de andere gewesten aan derzelver ingezetenen is toegekend. Merkwaardig zijn te dezen opzigte de woorden van de commissie, belast met de herziening der Gwt. van 1814:

«De vervolging en bestraffing der misdaden is in elk regtsgebied toebetrouwd aan regters, die ook in burgerlijke zaken uitspraak doen, en matigt alzoo deze hunne dubbele betrekking eene te groote helling tot strengheid, welke door eene uitsluitende oefening van het strafregt welligt bij hen zoude kunnen geboren worden.»

En de toepassing van die woorden, op de voor Noord-Holland bestaande Criminele Regtbank, uitsluitend met de behandeling van lijfstraffelijke zaken belast, zal zich gemakkelijk laten maken. Maar in de tweede plaats, bij het gemis van een geregtshof, mist Noord-Holland het voorregt, dat de regters in het lijfstraffelijke door de Provinciale Staten aan den Koning worden voorgedragen, zoo als in de andere gewesten het geval is: van het doen van die voordragt is intusschen in den regel het gevolg, dat ingezetenen van het gewest geroepen worden om over hunne gewestelijke medeingezetenen regt te spreken; maar de benoeming van de leden der criminele regtbank hangt van de Kroon, op voordragt van het ministerie van Justitie, alleen af, en dien ten gevolge, zijn personen, welke niet tot het gewest behooren, of vroeger slechts ambtshalve derwaarts gezonden werden, thans geroepen, over het lot en leven der Noord-Hollanders uitspraak te doen.

Bij de daadwerkelijke splitsing van Holland zal dit alles ophouden, Noord-Holland zal treden in het volle bezit van deszelfs grondwettige regten. Alle onderscheiden behandeling zal ophouden, en hetgeen thans reeds *facto* bestaat, zal, behoorlijk geconsolideerd, goede vruchten voor hetzelve opleveren.

De goede verstandhouding op wederkeerig handelsbelang zal tusschen de twee hoofddeelen evenzeer blijven bestaan als thans: alle naijver zal ophouden en, even weinig als thans in deze hooge Staats-vergadering de leden van Zuid- en Noord-Holland altijd van hetzelfde gevoelen zijn, omdat zij in eene en dezelfde vergadering, door dezelfde Staten benoemd worden, even weinig zal de bevestiging van de reeds bestaande splitsing ze dáár van elkander doen verwijderen, waar het algemeen belang des Vaderlands hunne gemeenschappelijke medewerking vordert.

IV. Wanneer men nu, Ed. Mog. Heeren! alle deze voordeelen opsomt, welke in de nieuw bepaalde splitsing van Holland, voor het noordelijk gedeelte gelegen zijn, dan zoude men in der daad moeten denken, dat elk bewoner van dat gewest met dankbaarheid het daartoe door de Regering gedaan voorstel moest aannemen, ten minste daartegen niets inbrengen.

Dit is echter het geval niet; zoo wel aan Zijne Majesteit als aan deze Kamer, zijn tegen die splitsing verzoekschriften ingezonden, welke dezelve als hoogstnadeelig doen voorkomen, en waarop ik het alzoo van belang reken, nog eenige oogenblikken de aandacht van U Edel Mog. te vestigen.

Over den vorm van deze verzoekschriften zal ik kort kunnen zijn. Derzelver volkomene gelijkluidendheid, althans in de hoofdzaak; de onderteekenaars van dezelve, waaronder zich zelfs vrouwen gerangschikt hebben; de stand van de onderteekenaars, in verband met het daarin behandelde onderwerp, — dit alles geeft veel stof tot nadenken over derzelver oorsprong, doel en middelen ter bekoming van die onderteekeningen, en doet ons onwillekeurig het oog slaan op vroegere handelingen van denzelfden stempel. Dòch het staat, volgens de Gwt., aan elk der ingezetenen vrij, verzoekschriften aan de bevoegde magten in te leveren; en het komt er dus niet zoo zeer op aan, *wie* de verzoekers zijn, dan wel, *wat* zij verzoeken; en het is dan ook de inhoud van die verzoekschriften welke ik zal nagaan.

De verzoekers, allen, zoo als zij zeggen, inwoners van het oude West-Vriesland, vreezen voor de nadeelige gevolgen van de splitsing; maar ik heb te vergeefs gezocht, waar die zoude bestaan. Zij geven als dusdanig op de verbrokkeling van Holland; maar, dat dit bij hen geen wezenlijken grond tot vrees opleveren kan, blijkt daaruit genoegzaam, dat zij zich die verbrokkeling zouden laten welgevallen, wanneer daardoor West-Vriesland, met eene bevolking van 150,000, tegenover de 750,000 (overige bewoners van Holland) eene provincie op zich zelven wordt, en gevolgelijk een provinciaal hof, een provinciaal gouvernement, en alle de andere

voordeelen daarmede verbonden genoot; waarlijk de stellers van het verzoekschrift zijn in dezen niet ongelijk aan dien geestelijke, die bad dat geene schepen mogten stranden, doch zoo zij strandden, dat het dan mogt zijn op de stranden van zijn dorp. Het is dus niet de vrees voor de verbrokkeling die hen bezielt, maar hunne vrees ligt, en zij komen hier vrij rond voor uit, in den invloed welken zij meenen dat Amsterdam, bij eene splitsing, op het overige van Noord-Holland zoude uitoefenen; en hierin, hierin ligt alleen de ware grond van hun vermeend bezwaar.

Mijne vroegere betrekkingen, Ed. Mog. Heeren! met die stad, bestaan niet meer; ik heb daar veel leeds ondervonden, hetwelk ik echter minder aan die van Amsterdam toeschrijf; maar al ware dat zoo, dan acht ik die stad te hoog, om niet van mijne zijde het ongegronde en onbillijke van deze vrees, welke de eigenlijke schering en inslag van dat verzoek is, zoo veel mijne vermogens toelaten, in een helder licht te plaatsen.

En dan vraag ik, in de eerste plaats, of het tegenwoordig bestaande eenigen grond tot die vrees geeft, en welke staatkundige invloed dat zoogenaamd magtig Amsterdam, hetwelk de helft der bevolking van Noord-Holland in zich bevat, dan nu wel uitoefent?

Of kan het een staatkundige invloed genoemd worden, dat Amsterdam, als hoofdstad des Rijks, geen der voordeelen geniet, welke aan de hoofdsteden in andere landen zijn toegekend, ja het niet eens zoo verre heeft kunnen brengen, dat de zetel van het provinciaal gouvernement in zijn midden is gevestigd, niettegenstaande aldaar het centrum der handelingen, een groote handel en scheepvaart, die dagelijks met het gewestelijk bestuur in aanraking kan en moet komen, bestaat; ja, dat de inwoners niet eens aldaar de dagelijks voorkomende stempeling van handelspapieren kunnen bekomen? Of het een staatkundige invloed kan genoemd worden, dat van de 14 leden van de ridderschap, waaruit die stand in de Staten van Holland bestaat, slechts één lid uit Amsterdam zitting heeft? Of kan het een staatkundige invloed genoemd worden, dat in het collegie van Gedeputeerde Staten de belangen der 200,000 zielen, welke op de plek *Amsterdam* genaamd te zamen wonen, slechts door één lid worden vertegenwoordigd? terwijl West-Vriesland, met 150,000 inwoners, in dat collegie twee vertegenwoordigers op de zeven leden telt! Waar is hier die staatkundige invloed, speciaal in de provinciale Vertegenwoordiging het meest in het oog vallende?.... Waarlijk niet in het voordeel van Amsterdam. Ik wil UEd. Mog niet langer bezig houden

met deze vergelijking, welke ook nog tot de ambtenaren in het gewest in functie zoude kunnen worden uitgestrekt. Ik geloof, dat het aangevoerde genoeg is, om te bewijzen, dat de staatkundige invloed van Amsterdam al zeer weinig te vreezen geeft.

Trouwens, wanneer men den aard van onzen regeringsvorm, zoo als die thans is, vergelijkt bij die tijden, in welke die invloed kan hebben bestaan, en misschien tot nadeel van Amsterdam bestaan heeft, omdat de souvereiniteit der gewesten aan Holland in het algemeen in de Generaliteit eenen overwegenden invloed gaf, dan is het duidelijk, dat dezelve thans, bij een constitutioneel-monarchaal stelsel, als hersenschimmig moet aangemerkt, en voor het vervolg als onmogelijk moet beschouwd worden. Indien dan toch die invloed zoo sterk was, dan had dezelve ook nu reeds moeten werken, en dat dit het geval niet geweest is, meen ik te hebben aangetoond.

Gaarne erken ik, dat de 200,000 Noord-Hollandsche inwoners, welke te Amsterdam vereenigd wonen, eenen merkbaren invloed, niet alleen op dit gewest, maar ook op het geheele rijk zullen en moeten uitoefenen. Dit ligt in eene vereeniging van 200,000 individu's op eene plaats, alwaar zich vele kapitalen, veel handel, veel scheepvaart, en, mag ik er bijvoegen, veel milddadigheid te zamen vereenigd vindt. Maar dit is geen staatkundige invloed, welke te vreezen is, dat is die invloed, welke gunstig werkt op de algemeene welvaart des lands, die bereid en in staat is, het Vaderland in tijd van nood krachtdadig bij te springen; die bereid en in staat is, om hare ongelukkig gewordene medeburgers te ondersteunen, te helpen, en weder in staat te stellen tot hunne vorige middelen van bestaan, zelfs ruimer terug te keeren, dan vóór het ondergane ongeluk het geval was; en ik durf mij hieromtrent op datzelfde West-Vriesland in 1825 beroepen, niet als verwijt of herinnering aan genotene weldaden, maar als verdediging, tot afwering van schadelijke en ongegronde vermoedens, welke onverdiend op Amsterdam zijn geworpen.

Het is deze invloed, welken Amsterdam steeds zal blijven uitoefenen, om het even, of de thans bestaande scheiding *de facto* blijft bestaan, of dat dezelve door eene grondwettige splitsing worde vervangen. Indien in dien invloed eenige grond van suprematie mogt zijn gelegen, hetwelk de teekenaars, of liever redacteurs van de verzoekschriften schijnen te vreezen, dan zal die in alle omstandigheden blijven bestaan, omdat zij hare kracht ontleent uit den aard der zaak, welke niet kan worden weggenomen.

En wat is er nu van de scheiding van Holland en West-Vries-

land, welke de verzoekers dan als wenschelijk zouden beschouwen?

Dat dit eene verbrokkeling zoude zijn, zoo als de verzoekschriften het noemen, behoeft wel geen betoog. Van 900,000 zielen, uit welke thans de provincie Holland bestaat, zullen 150,000 worden afgenomen om een afzonderlijk gewest, met al de gevolgen en aankleven van dien, te vormen. Wie ziet hier niet eene absurditeit in, waarvan de invoering onmogelijk is.

Maar de verzoekers gaan verder. Om daartoe te geraken, zoude het IJ de grensscheiding tusschen Holland en West-Vriesland uitmaken. Maar, ik vraag het aan die van West-Vriesland, wat zoude er van uwen handel, van uwen landbouw, van uwe veeteelt worden, indien er ooit eens tijden kwamen, en wie zegt u dat die niet zullen terug komen, waarin de bepaling van art. 147 der Gwt. niet meer, of niet meer zoo streng als thans werd gehandhaafd, en de invoer van uwe land-producten bemoeijelijkt, of door provinciale belastingen bezwaard wordt?....

Waarover is uw grootste vertier, dan over dat IJ; en hoe kunt gij dan eene zoodanige tusschenruimte wenschen? Il wil van niets anders gewagen. Genoeg is gezegd, om aan te toonen, dat zij die den eenvoudigen landman tot het teekenen der verzoekschriften, *quo vis mado*, hebben overgehaald, door geen ander gevoel, dan vrees voor Amsterdam, zijn bezield geweest, en daarom de ware belangen van West-Vriesland uit het oog hebben verloren. Dat die vrees voor Amsterdam hun eenige drijfveer geweest is, blijkt uit het door hen gedaan subordinaat verzoek, dat, bij eene eventuele splitsing van Holland, Amsterdam nooit meer dan een vierde in de gewestelijke Vertegenwoordiging zoude hebben; iets hetgeen in der daad daarop zoude nederkomen, dat aan 200,000 rustige, vreedzame, arbeidzame inwoners van den Staat, die schot en lot niet alleen getrouwelijk opbrengen, maar het Vaderland met goed en bloed, niet minder gewillig dan alle andere, bijstaan, omdat zij op ééne plaats te zamen wonen, die grondwettige regten zouden worden ontnomen, welke aan 200,000 andere inwoners, op verschillende plaatsen verblijvende, zijn toegekend.

Dat zij dus als Iloten zouden worden behandeld en buiten de wet gesteld; — ik heb nooit geweten dat de inwoners van Amsterdam zulks jegens die van West-Vriesland verdiend hadden.

Ziet daar, Ed. Mog. Heeren! mijne beschouwingen over de thans in overweging zijnde wet, met betrekking tot de grondwettelijke daarstelling van de reeds factelijk bestaande splitsing van Holland; zij zal mij doen besluiten voor de wet te stemmen.

III. De heer CATS:

Steeds, Ed. Mog. Heeren! — en ik sprak ook in dien geest tijdens de ons in September 1830 voorgestelde bekende twee vragen — heb ik behoord tot het welligt klein getal van hen, die aan ons staatsverdrag toekenden zoo vele goede voorschriften, milde bepalingen en vrijgevige beginselen, dat naar hun oordeel met dezelven Vorst en Volk goed konden regeren en geregeerd worden, en het maatschappelijk geluk in groote mate bevorderd zijn.

Burgerlijke vrijheid, bescherming van personen en goederen, gelijkheid van allen voor de wet, volkomene vrijheid van godsdienstige begrippen, zijn bij dezelve gewaarborgd: omtrent vele onderwerpen van gewigtigen aard, als van justitie, van 's lands verdediging, waterstaat, onderwijs, armwezen, zijn bij dezelve bepaalde heilzame grondregelen voorgeschreven.

De regeling van 's lands geldmiddelen kan, doch hier mag ik bijna zeggen konde, niet dan met medewerking der Natie, door hare Vertegenwoordigers, plaats hebben; en bij het niet bestaande regt tot ontbinding der Kamers, hebben deze daarin met der daad zelfs eene onbepaalde magt.

Aan de gewestelijke en plaatselijke besturen is, zoo veel zulks maar eenigzins met eene éénhoofdige regering is overeen te brengen, overgelaten de vrije beoordeeling en behandeling van derzelver inwendige belangen.

En wat is intusschen, bij al dit goede, geworden van onzen toestand, en van het algemeen gevoelen omtrent dat ons regerend fundamenteel regt?

Ik antwoord, thans alleen voor oogen hebbende de overgeblevene gewesten des Rijks, vrij algemeene onvergenoegdheid, niettegenstaande veler wezenlijk toegenomene welvaart, en luide algemeene wenschen naar grondwettig herstel.

Vraag ik mij nu verder, waaraan dit toe te schrijven?

Dan meen ik te moeten antwoorden: wat de Regering betreft, aan min vrijgevige uitvoering der Gwt., aan steeds toegenomene zucht tot beschikking over hetgeen aan het inwendig bestuur was opgedragen, aan weinige geneigdheid om vele onderwerpen, welke bij de Gwt. onbepaald waren gebleven, bij de wet te regelen, aan de zucht om 's lands finantien met den sluijer des geheims te bedekken, en eindelijk het beheer derzelve geheel aan zich te trekken, en daarbij ontstane verwarring in de finantien; dan meen ik te moeten antwoorden, wat betreft de Stat.-Gen., de Staten

Provinciaal en de Gemeentebesturen, aan derzelver toegeeflijkheid en laauwheid.

Die dwalingen der Regering vind ik nader dààr, waar dezelve door centralisatie zoo veel aan zich trok, wat bij de Gwt. aan de provinciale en plaatselijke besturen was overgelaten; —

Dààr waar zij, wanneer reglementen en verordeningen, volgens de Gwt., uit den boezem der provinciale en plaatselijke besturen moesten voortkomen, en aan de Regering slechts de bekrachtiging of goedkeuring was overgelaten, aan die besturen bekrachtigde verordeningen te huis zond, waarop men in waarheid moest zeggen dat zij nimmer gehoord waren; —

Die dwaling der Regering vinde ik dààr, waar het regt van gratie uitgestrekt werd tot abolitie en commutatie in bij de wet onbekende straffen; waar het regt van dispensatie werd uitgebreid, als of in art. 68 der Gwt. niets van wet of van Stat.-Gen. geschreven ware; —

Waar zij steeds ongezind bleef bij wetten te regelen de materien, bij voorbeeld der pensioenen, der conflicten, der onteigeningen ten algemeenen nutte; —

Waar zij niet toestemde in eene zoo nuttige, zoo algemeen verlangde, bij de Gwt. toch niet verbodene stemming der begrooting in hoofdstukken; —

Waar zij door instelling van het Amortisatie-Syndicaat, aan de Stat.-Gen. in der daad geheel de kennis onttrok van 's Lands finantien; —

Waar zij voorts, al verder gaande, door hare uitlegging van art. 60 der Gwt., als of haar alleen toekwam de oppermagtige beschikking en aanwending van de geldmiddelen van 's Rijks overzeesche bezittingen, thans bij het aldaar bestaand jaarlijksch batig slot van ettelijke millioenen, het den Stat.-Gen. mede opgedragen werk der toestemming van 's Rijks uitgaven met der daad geheel verlamde, ja vernietigde; —

Die dwaling der Regering vinde ik, eindelijk, zelfs dààr, waar zij niet, wel buiten de Gwt. doch niet in strijd met dezelve, bij eigen besluit daarstelde het zoo noodige contre-seing der Ministers, opdat alzoo, bij gegeven blijk van verantwoordelijkheid van deze Staatsdienaren, mogt kunnen behouden blijven eene toch nergens geschrevene leer van onverantwoordelijkheid van den Koning.

Die schuld der Tweede Kamer van de Stat.-Gen., tref ik dààr aan, waar zij niet meer bepaald, door gebruik maken van het regt van initiatief, en hoe waarschijnlijk dan ook vruchteloos, deed althans wat in haar was ter verkrijging van zoo vele zoo even-

genoemde wetten; waar zij door diezelfde oprigting van het Amortisatie-Syndicaat hare toestemming gaf, dat de ware kennis van 's Lands finantien aan haar ten eenemale werd onttrokken; en voornamelijk meen ik die schuld der Tweede Kamer aan te treffen, dáár, waar zij begrootingen aannam, welke de krachten der Natie te boven gingen, en die door geene behoorlijke middelen gedekt waren.

Doch daarbij bepaalde zich dan ook de dadelijke magt der Tweede Kamer; alleen hij die wil het systema van »geen herstel »van grieven, geen subsidie,» kan meer van haar vorderen.

De te groote toegeeflijkheid der Provinciale Staten en der Gemeente-besturen herken ik dáár, waar eerstgemelden b. v. toelaten, dat in hunne vergaderingen stemmen worden uitgebragt door daartoe onbevoegden; — dáár waar beiden zich zelfs zonder tegenspraak onderwierpen aan hun, in strijd met de art. 6, 146, 152, 132, 154 en 155 der Gwt., geheel vreemd gebleven reglementen.

En dan durf ik het vragen, Ed. Mog. Heeren! of wel eene eenige dezer oorzaken van onvergenoegdheid en van wensch naar verbetering eigenlijk aan de Gwt. is toe te schrijven, en of dat alles niet in zoo verre althans buiten dezelve ligt, dat het herstel zonder de onderhavige wijziging zoude hebben kunnen worden verkregen?

Intusschen, terwijl de Gwt., wegens de ter zake van de scheiding met Belgie onvermijdelijk noodzakelijke veranderingen, dan nu toch moest gewijzigd worden, is het mij aangenaam, dat eenige dezer gewenschte verbeteringen aldus dan nu zelfs grondwettig worden daargesteld, en wij nu aldus zullen verkrijgen eene allen twijfel wegnemende redactie van art. 60, stemming der Begrooting bij Hoofdstukken, meerdere onafhankelijkheid der Rekenkamer, en bovenal eene uit de mede-onderteekening blijkende Verantwoordelijkheid van Ministers.

Doch leed doet het mij, dat nu ook niet tevens op meerdere der zoo evengenoemde punten door de Regering aan ons verlangen is toegegeven, en deze gewigtige zaak zoodanigen gang heeft genomen, dat ik dezelve nu niet anders dan gebrekkig kan noemen.

Maar bijzonder leed doet het mij, dat juist van twee punten, welke ik gaarne gewijzigd had gezien, en welke niet dan grondwettig kunnen veranderd worden, een geheel geene, het andere eene, mijns oordeels bijzonder gebrekkige, wijziging zal ondergaan.

Het eerste door mij bedoelde punt betreft de Eerste Kamer.

Terwijl het Vaderland is teruggebragt tot den kleineren omvang, waarin hetzelve zich bevond vóór de vereeniging met Belgie,

ben ik van meening, dat ook deze uit die vereeniging, »uit de »vergrooting van den Staat,» (dit zijn de eigene woorden van het bekende rapport der herzieners van de Gwt.), ontsprotene instelling moest wegvallen.

Mij van alle andere consideratien ten deze thans onthoudende zal ik nu alleen daarbij voegen, dat de Eerste Kamer, thans teruggebragt zijnde tot een maximum van dertig leden, het geval kan ontstaan, dat het getal op het allerhoogst genomen niet meer dan zestien onzer mede-ingezetenen onbepaald en duurzaam zullen kunnen weigeren dat, wat door Koning en Natie eenparig gewild wordt; ja dat zelfs alles op het minimum, dus de Kamer op twintig leden, en de tegenwoordige op elf genomen, zoodanige magt, al is het dan maar tijdelijk, aan zes leden zal gegeven zijn. Ik vind dit bedenkelijk, en toch zal er, zoo als het wets-ontwerp is liggende, niets tegen te doen zijn.

Beter ware het dan welligt geweest geen maximum van het getal der leden te bepalen, maar hierbij dan het voorschrift te voegen, dat derzelver jaarwedden en schadeloosstellingen nimmer gezamenlijk een zeker bedrag, b. v. van *f* 100,000, zouden mogen te boven gaan, noch ook ieder lid afzonderlijk meer dan *f* 3000 zoude mogen genieten.

Een tweede bezwaar betreft het belangrijk onderwerp van het Verkiezingsstelsel.

Met de keuze van leden der Tweede Kamer door de Provinciale Staten heb ik mij steeds kunnen vereenigen. Geroepen, zoo als zij zijn, om over vele gewigtige belangen te raadplegen, mag men, dunkt mij, veronderstellen, dat ook het gewigtig werk dezer keuzen door die vergaderingen met die omzigtigheid en eigene kennis van zaken en personen zal geschieden, welke het hoog belang der zaak vordert; maar welke ik niet zoo ruimschoots aan eene slechts *ad hoc* bijeengeroepen vergadering van stemgeregtigden zoude durven toekennen.

Doch minder gunstig is mijn oordeel omtrent de wijze, waarop de Provinciale Staten zelve worden gekozen.

Deze keuze zoude ik wenschen dat regtstreeks geschiedde door stemgeregtigden. De gewesten daartoe verdeeld wordende in zoo vele kiesdistricten als er leden van de Staten zijn, en de geldsom vereischt tot stemgeregtigdheid niet te laag gesteld zijnde, kan men ook bij deze kiesvergaderingen daartoe genoegzame eigene kennis van personen veronderstellen; en meerdere belangstelling zoude dit systema van verkiezing wekken, dan het thans bestaande, waarbij het stemregt van verre het meerendeel, ook van het

vermogende gedeelte der bevolking, genoegzaam op niets uitkomt. Wat toch is in dezen het aandeel van hem, die niet behoort tot ridderschap, stedelijken raad, of kiezers ten platten lande?

Doch wordt nu ook dit punt niet veranderd, en de verkiezing door de standen behouden, dan althans behoorde de evenredigheid tusschen dezelve verbeterd te worden.

Dààr waar aan de ridderschappen een derde der provinciale representatie is gegeven, houde ik het er voor, dat aan dezelve veel te groot aandeel is toegekend. Ook de beide andere standen staan in vele gewesten in geene behoorlijke verhouding tot elkander, en in ieder dier standen zijn bovendien op zich-zelven groote gebreken van onevenredigheid.

Om tot deze verbetering te kunnen geraken, wilde ik dan art. 130 der Gwt. aldus hebben gelezen: »Het getal van leden der »Provinciale Statenvergaderingen» (want ook daarin is meerdere gelijkmatigheid hoogst wenschelijk) »en de evenredigheid der »verschillende standen worden *bij de wet* geregeld.»

Naar mijn oordeel moest ook deze wijziging, even als mede gelijke van art. 132, een noodzakelijk gevolg geworden zijn van die van art. 6, waaromtrent dan nu is voorgesteld, dat »de oefe»ning van het stemregt in de steden en ten platten lande, zoo wel »als de bevoegdheid om deel te nemen aan de provinciale en plaat»selijke besturen, *bij de wet* wordt geregeld.»

Ik zoude toch denken, dat het getal leden en de evenredigheid der standen, alsmede de bij art. 132 genoemde wijze van zamenstelling der stedelijke regeringen, in zoo naauw verband staan met de bevoegdheid om deel te nemen aan de provinciale en plaatselijke besturen, dat het een en ander niet dan door dezelfde staatsmagt behoort geregeld te worden.

Maar niet alleen blijft nu het gewigtig punt van het getal der leden van de Provinciale Statenvergaderingen, maar vooral ook van de evenredigheid van de standen, aldus aan de wetgevende magt onttrokken; maar zoude men nu zelfs uit de losmaking van het tot dus verre bij art. 7 grondwettig vastgestelde en het naauw verband ook daarmede van art. 130 kunnen sustineren, dat het dan nu aan den Koning voorbehouden blijft die getallen in evenredigheid naar goedvinden te veranderen, zoodat wij dan met der tijd op de meest grondwettige wijze der wereld zouden kunnen gebragt worden onder de representatie genoegzaam van éénen enkelen stand.

Zoodanige toestand van het kiesregt is zeer gebrekkig.

Doch beide mijne bezwaren nu in verband brengende met den

gang van het onderhavig wijzigingswerk, heb ik ongelukkiglijk nu geen uitzigt meer, dezelve weggenomen te zien.

Het krachtige wapen ons in dezen gegeven, ik erken het, is afstemming van alle, vooral der vijf eerst voorgedragene wetsontwerpen; maar het welligt te verregaande van zoodanigen dwang eens ter zijde stellende, kan hetzelve toch niet met vrucht gebruikt worden, dan dààr waar eene groote meerderheid der Kamer hetzelfde wenscht, en dit is omtrent deze mijne bezwaren geenszins gebleken: velen toch mijner geëerde medeleden schijnen de Eerste Kamer te willen behouden; velen schijnen geen zoodanig gewigt te hechten aan de wijziging van art. 130.

Ware de verantwoordelijkheid van de Ministers, en vooral het blijken daarvan door derzelver mede-onderteekening ons niet voorgedragen, dan was ik bepaald om ook de materieel noodzakelijke veranderingen af te stemmen, want deze spil eener constitutionele regering meende ik dan toch bij deze gelegenheid te moeten en te kunnen verkrijgen: doch ook deze nu voorgedragen zijnde, heb ik besloten mijne stem over ieder der ontwerpen te regelen naar de meening, welke ik over ieder derzelve afzonderlijk beschouwd, heb opgevat.

En dan verklaar ik, geene genoegzame reden te hebben gevonden, om mij tegen een der vijf eerst voorgedragene ontwerpen te verzetten.

Doch wil ik, ten aanzien, of liever ter gelegenheid, van het eerste niet ontveinzen, hoe het mij leed doet, en ik het, behoudens allen eerbied voor het tegenovergestelde gevoelen, een misslag noeme, dat er een der in dat ontwerp opgenoemde gewesten des Rijks bestaat, van hetwelk wij geene vertegenwoordigers in ons midden zien bij deze duurzaam gewigtige deliberatien.

Ook met het zesde ontwerp zal ik mij vereenigen: zoo gebrekkig zijn vele der in 1825 met overhaasting opgemaakte reglementen. Op zoo zeer met de bepalingen der Gwt. strijdige wijze, mijns oordeels, hebben dezelve hun aanzijn verkregen, dat ik derzelver nadere regeling bij de wet, en de wegneming der grondwettige vastheid, welke bij art. 7 aan eenige van derzelver bepalingen gegeven was, meen te moeten aannemen, zelfs nu art. 130 niet in gelijken geest veranderd wordt.

Eveneens kan ik goedkeuren het zevende ontwerp. Het inkomen der Kroon is daarbij nu teruggebragt tot het bedrag der Gwt. van 1814, en dus weder meer in evenredigheid met de mindere uitgestrektheid en krachten van het Rijk. Het overgebleven gedeelte der, krachtens art. 31 der Gwt. gecedeerde, domeinen, moet, naar

mijn oordeel, even als zulks thans geschiedt, zoo ook ten allen tijde in mindering dier 15 tonnen gouds komen.

Op de bij art. 33 gegevene vrijstelling van den Koning en de Prinsen en Prinsessen van Hoogstdeszelfs Huis van alle personele lasten, had ik wel eene uitzondering gewenscht voor het, bij het daarstellen der Gwt. minder dan thans, welligt te vreezen geval van dadelijke heffing op bezittingen. Moest men immer tot zoodanig noodlottig hulpmiddel de toevlugt nemen, dan zoude deze uitzondering den ingezetenen hard kunnen zijn. Het stellige voorschrift toch der laatste alinéa van dat artikel, volgens hetwelk geen andere vrijdom van eenige belastingen in dezen mag worden genoten, en waarvan overigens, zelfs al bestonden niet de tegenwoordige behoeften der schatkist en zware lasten der Natie, voor mij geene afwijking denkbaar is, dat voorschrift, zeg ik, zoude toch daarop wel niet doelen.

Ook in het achtste ontwerp neem ik genoegen. De daarbij aan de Stat.-Gen. toegezegde mededeelingen, en vooral de bepaling, dat over het batig slot der overzeesche bezittingen bij de wet, en dus niet dan bij de wet zal beschikt worden, is mij voldoende. Het begrootingswerk zal dan voortaan weder doel kunnen treffen, en eene daarbij niet aangevraagde of wel geweigerde som zal dan voortaan niet meer buiten toestemming der Stat.-Gen. uit de koloniale baten voldaan kunnen worden.

Het negende ontwerp is mij mede aannemelijk, zoo als hetzelve nu is liggende. Nimmer zoude ik mijne toestemming hebben gegeven tot de alle kracht der Stat.-Gen. doodende voortduring der middelen. Zelfs de anders bij mij hooggeschatte concessie der stemming van de begrooting bij hoofdstukken, zoude hiertoe niets hebben kunnen afdoen. Gaarne had ik deze bepaling nog uitgebreid gezien tot hoofdonderwerpen der hoofdstukken.

De afschaffing der tienjarige begrooting houde ik voor eene groote verbetering. Liever echter had ik nu eene éénjarige dan tweejarige begrooting voorgesteld gezien.

Ook de bijvoeging bij art. 128 der Gwt. wegens de jaarlijksche mededeeling aan de Stat.-Gen. van de afgeslotene rekening, acht ik belangrijk.

Het tiende ontwerp, ter voorbereiding als het ware der verlangde periodieke aftreding der stedelijk raadsleden, keur ik mede goed.

Bij het elfde ontwerp heeft art. 202 der Gwt. door de verzekering van meerdere onafhankelijkheid der Rekenkamer, naar mijn oordeel, groote verbetering ondergaan.

Doch anders denk ik over het twaalfde ontwerp, boven hetwelk ik ook nu nog blijf verkiezen, het bestaande achtste hoofdstuk der Gwt., en tegen hetwelk ik mij dus zal verklaren.

Mijne gronden hiervoor zijn:

Dat bij art. 6 der wet is verloren gegaan de grondwettelijke waarborg van art. 206, dat de dienst der militie in den regel niet langer dan vijf jaren zal duren;

Dat bij hetzelfde art. 6 alleen gesproken wordt van het daarzijn van schutterijen, maar geheel zouden wegvallen de nu dien benevens bij art. 213 der Gwt. gegevene grondregelen;

Dat in de artikelen 8 en 9 een denkbeeld van militie voor de dienst ter zee ligt opgesloten, voor den dwang waartoe ik de Natie over het geheel en voor ieder deel derzelve grondwettig wil gewaarborgd houden. Gaarne had ik ten deze gezien, dat tot stand gekomen ware de door mij in de 1ste afdeeling aan de hand gegevene bepaling als bijvoeging bij art. 211, dat bij de wet zoude worden bepaald, op welke wijze aan de lotelingen der militie de keuze zoude gelaten worden tusschen de land- of zeedienst, en tot welke verpligtingen zij bij de keuze van den laatsten zouden gehouden zijn, zoo ten aanzien van den diensttijd, als van het gebruik buiten de grenzen en naar de kolonien; dan ware er gelegenheid gegeven de zeedienst op vrijwillige wijze te bevorderen: geheele vrijstelling b. v. van latere schutterlijke dienst had welligt bij de zeevarenden een aanloksel van genoegzaam belang geweest, en zij die de zeedienst hadden verkozen, konden en moesten strekken in mindering van het contingent.

Maar de mogelijkheid zelfs tot dwang wil ik in dezen niet toelaten.

Het 13de ontwerp, eindelijk, Ed. Mog. Heeren! stel ik op hoogen prijs. Niet dat ik de redactie van dit toch moeijelijk punt der verantwoordelijkheid van de Ministers zoo volledig geslaagd vinde en ik niet geloove, dat in dezen nog veel te regelen overblijft, maar omdat het groote blijk van derzelver medewerking, de medeonderteekening van alle koninklijke besluiten en beschikkingen, daarbij als zoodanig is vastgesteld. Dit ontbrak tot dus verre geheel; de steeds te eerbiedigen naam des Konings behoeft voortaan, in geval van verkeerde maatregelen, niet meer genoemd, noch daarop gedoeld te worden: men zal kunnen weten aan wien der Ministers zich te houden.

Aldus naar mate van het gewigt van het onderwerp kortelijk, doch daardoor ook welligt te oppervlakkig, eenige mijner denkbeelden te dezen te kennen hebbende gegeven, zal ik hier nu alleen

bijvoegen, dat van het lot van eenige dezer wets-ontwerpen bij eenen anderen tak onzer wetgeving zal afhankelijk blijven het oordeel, hetwelk ik bij de stemming in dubbelen getale over het geheel derzelve zal uitbrengen.

IV. De heer VAN NAGELL:

Ik gevoel, Ed. Mog. Heeren! mij thans verpligt om in deze oogenblikken, en in het bijzonder over de gewigtige en voor ons Vaderland zoo belangrijke beraadslagingen deel te nemen, en mijn personeel gevoelen wegens de veranderingen, welke onze Gwt. vereischt, en welke ons heden worden voorgedragen, in het midden te brengen; en zal in de eerste plaats in eenige beschouwingen treden, de grondbeginselen van de Gwt. van 1814, in verband met de herziene Gwt. welke ons thans bestuurt, in overweging nemende; om in de tweede plaats u aan te toonen, welke veranderingen ik nog gaarne had gezien voorgedragen, het zij in de Gwt. zelve, of bij nadere wettelijke bepalingen vast te stellen; om ten slotte, u aan te toonen, welke van deze voordragten ik mij bevoegd vinde te kunnen aannemen, zonder de grondzuilen van onze Staatsinrigting te schokken.

Ik doe zulks vrijmoedelijk, omdat ik oordeel dat ik dezen pligt aan diegenen die ik mede help vertegenwoordigen en aan mij zelf verschuldigd ben.

De waarheid, schoon overal aanwezig, is veelal door eene bloote beschouwing en in den eersten opslag van het oog niet volmaakt zigtbaar; om haar in hare eenvoudige schoonheid te zien, moeten vele nevelen verdwijnen, en zij wil, door naauwkeurige waarnemingen gezocht zijnde, zich eerst vertoonen.

Ik gevoel dat onze eerste pligt is, om in alle zaken, welke voor ons worden gelegd, die beminnelijke waarheid zoo verre op te sporen als ons mogelijk is, en om haar te vinden, moeten wij dezelve uit vele en differente oogpunten nagaan en trachten te ontdekken; hiertoe strekken gewisselijk de onderscheidene discussien, welke in deze vergadering worden gehouden, hoe uiteenloopende dezelve ook zijn mogen.

Mij zelf afvragende: hebben die discussien het doel bereikt, om die waarheid te ontdekken? dan heeft de ondervinding ons in de laatste jaren maar te veel geleerd, en ik moet het met een gevoel van leedwezen zeggen, dat wij lang die waarheid gezocht hebben, dezelve nog zoeken, maar nog niet gevonden hebben; en om deze gegronde reden heb ik mij in de laatste jaren met vele van de

aangebodene finantiële wetten niet kunnen vereenigen, omdat door de verwikkelingen, die in dezelve bestaan, de waarheid verduisterd is.

Belangrijk is het onderwerp dat wij heden behandelen, en de uitspraak over deze voorgedragene wetten, na alreede zoo naauwkeurig in alle de afdeelingen te zijn onderzocht en overwogen, zal voorzeker de proeve der regtvaardigheid, wijsheid en doorzigt uwer raadplegingen zijn, hetwelk tot het toekomstig geluk van Neêrlands ingezetenen moet medewerken.

De geest der verlichting, maar nog geenszins die der waarheid, heeft ons Vaderland met zijnen wijd uitgespreiden invloed bezocht; wij reikhalzen om onze naburen na te volgen, zoo wel in het zekere als in het onzekere; onze nationaliteit wordt hierdoor verzwakt, verliest hare waarde, en het was wel te voorzien, dat, na zoo vele jaren van uitgestrekte volharding om het doelwit te bereiken hetwelk men zich daarvan had voorgesteld, en wenschte, en daardoor de waarheid van zich afwierp, die invloed bij de scheiding van Holland en Belgie, en bij de noodzakelijke veranderingen, welke de Gwt. door die scheiding vereischte, die woelzieke en albemoeijende geest, welke thans overal heerscht, ook tot ons zoude worden overgebragt, hetgeen dan ook werkelijk plaats heeft, en zich door eene menigte geschriften en betoogen over de herziening der Gwt. geopenbaard heeft.

De nieuwsbladen hebben de werkzaamheden van deze Kamer beoordeeld, hebben zelfs de persoonlijke gevoelens van U Ed. Mog. niet gespaard, zijn met hunne beschouwingen ons vooruit geloopen, dezelve aanbevolen, en maken als het ware een deel uit van de adviserende magt. Dit zijn de vruchten die wij van de vrije drukpers plukken.

Ik betreur, dat de Regering, door het lang uitstellen van de noodzakelijke veranderingen voor te dragen, welke de Gwt. vereischt, aanleiding tot deze beschouwingen heeft gegeven. Door die vertraging zijn de gemoederen allengskens opgewekt geworden; een ieder heeft zijn geest aangewakkerd om iets tot die herziening, naar zijne beste vermogens, en zoo wij willen hopen, met de beste inzigten gepaard, bij te dragen, waardoor de Regering en UEd. Mog. op een der moeijelijkste standpunten zijn gebragt, en niettegenstaande hare toegeeflijkheid in sommige gewigtige punten, kan men met waarheid verwachten, dat dezelve aan de inzigten en wenschen van velen niet zullen voldoen.

Ik voor mij zoude liever gezien hebben, dat de Regering een vast beginsel had aangenomen, en zonder verwijl, na de sluiting

van het tractaat met Belgie, den uitslag van de voormalige en reeds benoemde staats-commissie tot herziening der Gwt., aan deze vergadering had medegedeeld, of, indien die uitslag niet voldoende was, eene tweede commissie, uit onpartijdige en voorname staatsmannen, had benoemd, om te onderzoeken de veranderingen, die noodig waren te worden voorgedragen, de Gwt. van 1814, als het oorspronkelijk contract tusschen Vorst en Volk gesloten, in acht nemende, dezelve naar onze tegenwoordige behoeften had getracht te wijzigen, welke ik als de eerste grondzuil beschouw waarop onze staats-inrigtingen zijn gevestigd, en waarvan de grondbeginselen en de geest met zoo veel duidelijkheid door Zijne Exc. den Minister van Justitie, toen lid der commissie tot de constitutie, in zijne redevoering bij het aannemen dier Gwt., is ontwikkeld, en waarvan ik eenige belangrijke zinsneden zal aanhalen, omdat ik dezelve bij de behandeling dezer materie niet ontijdig vinde, en waarin gezegd wordt:

« Het uiterlijk aanzien van de Vorstelijke waardigheid wordt »gehandhaafd. Wij waren daardoor overtuigd, dat van de voorma»lige souvereine regten der Staten van de provincien, welke zonder »eenige uitzondering of bepaling op den Souvereinen Vorst bij de »Gwt. zijn overgebragt, geen schijn of schaduw meer konde over»blijven, indien de opdragt der hooge overheid aan hem geene »ijdele woordenspeling, maar eene wezenlijkheid zoude zijn, en »dat dus de Staten-Gen., welke het grootste tegenwigt opleveren »tegen mogelijke misbruiken van het souvereine gezag, in zamen»stelling en werkzaamheden geheel verschillen moesten van dat »oude ligchaam van Staat, welks naam alleen in die nieuwe verga»dering konde bewaard blijven. Wij waren door die Gwt. geen »afgevaardigden van de provincien, geen lasthebbers van die voor»malige souvereine ligchamen van den Staat, maar Vertegenwoor»digers der Natie, van den Souverein onafhankelijk, naar mate der »bevolking van de onderscheidene provincien en landschappen, door »de Staten dier provincien verkozen, achtervolgens het vermogen »aan dezelven bij de Gwt. toegekend; bekleed met regt en vermo»gen om voor de belangen der ingezetenen op te treden, wanneer dit »noodig mogt zijn, en bij den Vorst daarvoor te spreken; geza»menlijk met den Vorst tot het wetgevend gezag geroepen; even »als de Vorst geregtigd om voorstellen tot wetten te doen; »bewaarders der Gwt.; en echter, niettegenstaande de hooge en »aanzienlijke betrekking, waarin wij waren geplaatst, ongeregtigd »om eenig deel te nemen aan de uitvoerende magt. »

Door deze en andere voorzigtige bepalingen van die Gwt., had

het geheele denkbeeld van mogelijk misbruik van magt in deze gewigtige aangelegenheid moeten verdwijnen, de vriendelijke eendragtige zamenstemming van den Vorst en van de Staten-Gen. was hierdoor onvermijdelijk; en het aanzien en de achtbaarheid, ja zelfs het personeel gevoelen van 's Vorsten hoog gezag, door weigeringen van bekrachtiging van zoodanige verbonden, had nimmer gekrenkt moeten worden.

Die Gwt. zorgde tevens dat de middelen tot behoud van de integriteit, hoogheid, regten en onafhankelijkheid van den Staat, met kracht en nadruk zouden worden aangewend. Zij heeft de middelen in handen van den Vorst gesteld; bij Hem rust de klem der algemeene Regering.

Het onbepaalde bestuur der geldmiddelen door de Staten-Gen. toegestaan, is alleen aan Hem opgedragen. Die geldmiddelen ter beschikking van den Vorst gesteld, mogten alleen gebruikt worden tot de vastgestelde posten waartoe zij zijn ingewilligd, terwijl de Vorst, zoo wel als de Natie, in de constitutionele inrigting eener onafhankelijke algemeene Rekenkamer den zekersten waarborg zal vinden tegen alle verspillingen, verkeerde uitgaven of ontrouw, welke met betrekking tot de geldmiddelen zouden kunnen plaats hebben. En wanneer ik mij zelf afvraag, is aan alle deze zoo duidelijk bepaalde voorschriften voldaan geworden; is de ware geest van die Gwt., waarvan de grondbeginselen destijds ter beoordeeling der aanzienlijken zijn voorgedragen, of van de thans herziene Gwt., die denzelfden geest en grondbeginselen als de Gwt. van 1814 bevat, nagevolgd geworden, dan zal het niet moeijelijk zijn, die vraag ontkennend te beantwoorden. Vele misslagen en afwijkingen zijn er, zoo wel van den kant der Regering als van den kant der Vertegenwoordiging begaan; ja zelfs bij al de administratien van algemeen bestuur is men daarvan afgeweken. De graaf van Hogendorp in 1820, terug ziende op de zittingen van 1817—1819, verklaarde toen reeds: « telkens heb ik de Gwt. met »alle mijne krachten verdedigd; en met opzigt tot zoo belangrijke »punten als de finantien, militie en wetgeving, heeft zij naar mijn »inzien schade geleden.» En wie, Ed. Mog. Heeren! kon daar beter over oordeelen, dan die edele en kundige staatsman, die zelf een der ontwerpers van die Gwt. was.

De gevolgen van de uitvoering van de wet op het Syndicaat, strekt ons tot een later voorbeeld, zoo wel als alle de ministeriële instructien en inlichtingen aan wetten gegeven, waardoor dezelve ontzenuwd zijn geworden. Geheimhouding voor de Natie, wegens het finantiewezen van den eenen kant, en een blind vertrouwen

op de Regering van den anderen kant, heeft medegewerkt, dat de werkzaamheden dezer Kamer eene verkeerde strekking hebben genomen, en door eene overdrevene toegeeflijkheid, wat het finantiële betreft, zijn wij in de verwikkelingen gebragt waarin wij ons thans bevinden.

Van daar dat zoo veel onzeker gebleven is, dat zoo menige bepalingen aan willekeurige uitlegging zijn blootgesteld.

En kon men dan wel anders verwachten, dan dat er in het algemeen tot eene herziening der Gwt. wierd aangedrongen! Maar zal die herziene Gwt. het doel bereiken en aan de verwachting beantwoorden? dat is eene vraag, die alleen door de behandeling en navolging van die Gwt., in het vervolg opgelost kan worden.

Thans geroepen zijnde mijne stem *voor* of *tegen* die veranderingen uit te brengen, wil ik geenszins gehouden zijn, alle de voorgedragene veranderingen toe te stemmen; bij nadere overweging in deze gewigtige materie, keer ik van vele opgeworpene beschouwingen terug. Ik wil mij niet gaarne blootstellen, om iets voor te dragen of goed te keuren, hetgeen tot het omverwerpen van onze Staats-inrigting aanleiding kan geven, en acht de verantwoordelijkheid daarvan van te veel gewigt, om niet met beradenheid en voorzigtigheid te handelen.

Ik heb de vijf ontwerpen van wet, op den 28sten December 1839 aangeboden, als onvoldoende beschouwd om aan den algemeenen wensch te voldoen, en zal thans aantoonen de veranderingen welke ik gaarne had gezien, dat, het zij in de Gwt. zelf, of bij nadere wetsbepalingen, vastgesteld konden worden, als:

1°. De bepaling wegens de dispensatien door eene wet;

2°. Het benoemen der leden voor den staatsraad uit iedere provincie;

3°. Het getal der Staten-Generaal, te bepalen voor iedere provincie, volgens de bevolking;

4°. Aan te duiden, of den commissarissen des Konings in de provincien het regt van stemmen wordt toegestaan bij het stemmen voor de leden der Staten-Generaal;

5°. Bepaling wegens de conflicten;

6°. De pensioenen geregeld door de wet.

Ik ga thans over tot het onderzoek der vijf eerst aangebodene ontwerpen.

Niettegenstaande dat ik het bedenkelijk vinde, over eenige veranderingen in de Gwt. te beraadslagen, zonder dat hiertoe gezamenlijk de afgevaardigden van het hertogdom Limburg als onder het getal der gewesten moeten worden gerangschikt, en niette-

genstaande ik gaarne gezien had dit landschap met de betrekkingen ten opzigte van den Duitschen bond belast, niet als Nederlandsch gewest was opgenomen geworden; omdat ik vreeze en voorzie hieruit vele moeijelijke verwikkelingen voor de Regering zullen ontstaan, zal ik mijne stem aan ontwerp A ten goede geven, omdat ik oordeel dat de splitsing van Holland, welke thans gedeeltelijk bestaat, hierdoor haar volle beslag zal krijgen. Geene gegronde redenen zijn mij tegen deze voordragt gewigtig genoeg voorgekomen, om daar niet in mede te werken, te meer daar dezelve door de meerderheid dezer kamer is verlangd.

Aan ontwerp B zal ik mijne stem verleenen, als een noodzakelijk gevolg der scheiding van Holland en Belgie.

In de redactie en inhoud van art. 2, ontwerp C, had ik liever gezien, dat daarin bepaald was geweest, dat uit iedere provincie een lid voor den Raad van State gekozen moest worden; het is in het vertrouwen dat hieraan in het vervolg zal worden voldaan, dat ik dit ontwerp aanneem.

Ontwerp D kan ik insgelijks uit de gevolgtrekking van ontwerp A aannemen.

Ontwerp E, hierop heb ik geene aanmerking.

Thans ga ik over tot de beschouwingen over de acht nader voorgedragene wetten; en begin met te verklaren, dat ik geen voorstander ben van vrije verkiezingen; ik vreeze hierdoor de verstandelooze woelingen der fortuinzoekers, die het omverwerpen van het bestaande zullen zoeken, en die door intrigues, omkoopingen als anderzins, trachten zullen als vertegenwoordigers te worden gekozen; dit zal misschien nu het geval niet zijn, maar wie zal zulks voor de toekomst waarborgen.

Ik blijf de voorkeur geven aan het thans bestaande verkiezingstelsel, in de provinciale reglementen vastgesteld, welke kracht van wet hebben erlangd, en waarvan de beginselen in de Gwt. zijn bepaald, en, naar mijne wijze van zien, in de Gwt. moeten opgenomen worden, als een waarborg voor het tegenwoordige zoo wel als voor het toekomende geslacht. Ik deel geenszins in het gevoelen, dat het een ongelukkig denkbeeld is geweest van de ontwerpers der Gwt., in art. 129 drie standen daar te stellen als kiezers der Provinciale Staten; de navolgende zinsnede, wederom in de aanspraak welke ik zoo even aanhaalde, toont ons aan, dat het denkbeeld van drie standen daar te stellen, reeds bij de Gwt. van 1814 bestond, en op goede gronden was daargesteld.

« De Staten der provincien, waarin onze oude, edele aanzien»lijke geslachten, wier voorouders voor de zaak van vrijheid en

»onafhankelijkheid goed en bloed hebben opgezet, erfgenamen van »dien alouden roem, en eerbiedwaardige namen weder zullen vin- »den; waarin onze steden hare oudste en kundigste burgers; waarin »de land-eigenaars de vroedste, beste en kundigste uit hun midden, »in ruimen getale, zullen herkennen: die Staten der provincien en »landschappen, met aanzien, eer en vertrouwen bekleed, ingerigt »en zamengesteld naar de plaatselijke behoeften, zijn de zekerste »waarborgen, dat de belangen der provincien niet zullen verwaar- »loosd worden, en moeten daaromtrent het grootste vertrouwen »inboezemen. En wat den stand der ridderschappen betreft, aan »welken sommigen van UEd. Mog. het regt van deel te nemen in »de Provinciale Staten, hebben betwist, deze zijn door art. 77 der »Gwt. van 1814 wederom ingesteld; gelijk staande aan de wet, »gelijk deelende in alle lusten en lasten met hunne mede-ingezete- »nen, voldoen dezelve aan het beginsel waarop de Gwt. rust; heb- »ben in sommige gewesten door hunne aanzienlijke erfgoederen »grooten invloed, om den Staat te helpen ondersteunen, en kunnen »daardoor een groot belang in het welzijn hunner provincie stellen; »en leide hiervan af, dat dezelve billijke aanspraak kunnen en »mogen maken om deel in de Provinciale Staten of Vertegenwoordi- »ging te nemen; art. 58 van de Gwt. van 1814 kende haar nog »meerdere voorregten toe, waarin het aan den Souvereinen Vorst »bleef voorbehouden, om in het vervolg eene wet voor te dragen, »waardoor aan de edelen of ridderschappen uit elke provincie of »landschap een zeker evenredig aandeel onder het getal der leden »van de Staten-Gen. werd verzekerd, ten minste een vierde van »het getal.»

Volgens het rapport der ontwerpers van de Gwt. van 1815, nemen de edelen, welke zich al of niet tot ridderschappen kunnen vereenigen, de steden en het platte land, deel aan het provinciaal bestuur, in evenredigheid, welke naar het belang van elke provincie kan geregeld worden; alleen het beginsel staat vast, en is overal gelijkvormig; al het overige verschilt naar de plaatselijke aangelegenheden, en kan door den Koning, naar hetgeen de ondervinding leeren zal nuttig te wezen, worden gewijzigd.

Ingevolge den geest van deze uitlegging, komt het mij duidelijk voor, dat de Gwt. nimmer gewild heeft, dat eene algemeene wet de evenredigheid der verschillende standen konde regelen; heeft de ondervinding geleerd dat in sommige provincien de Vertegenwoordiging der Provinciale Staten niet in verhouding staat met hetgeen het belang der ingezetenen vordert, hetgeen weder in andere provincien plaats heeft.

Waarom dan niet de provinciale reglementen aan eene herziening onderworpen en dezelve veranderd in het belang van die provincien waar deze ongelijke verdeelingen bestaan, en die veranderingen, uit den boezem zelve van de Provinciale Staten ontstaande, aan de goedkeuring der Regering weder onderworpen.

Dit door eene algemeene wet, toepasselijk op alle provincien, te bepalen, voorzie ik dat de centralisatie, waarover en zoo zeer te regte, als strijdig zijnde met onze provinciale belangen, is geklaagd geworden, nog meer uitgebreid zal worden, en wat in het belang van één gewest zal zijn, tegen het belang van een ander zal uitvallen.

Wil men tot eene algemeene wet overgaan, dan spreekt het van zelf dat art. 130 in den geest van art. 2 van ontwerp 1 en 5 veranderd moet worden; wat mij betreft, ik moet mij tegen deze voorgedrage bepaling verklaren. Ik heb deze mijne beschouwingen uit den geest der Gwt. zelve ontleend, en ik ga hier niet van af, omdat ik de grondbeginselen van die Gwt. eerbiedig.

Door het vernietigen der drie standen, oordeel ik mijnen eed, dien ik als Vertegenwoordiger der Natie heb afgelegd, te zullen verbreken, en hebbe de overtuiging, dat, wanneer het verkiezingstelsel, zoo als het thans is vastgesteld, en volgens den geest en de letter der Gwt. wordt nagevolgd, dezelve voor weinig verbetering vatbaar is, uitgezonderd dat dezelve in de belangen van iedere provincie toepasselijk worde gemaakt. Hierdoor wordt eene genoegzame gerustheid gegeven, dat evenzeer gezorgd is voor eenen betamelijken invloed van de gemeente op de keuze van hen, die tot de waarneming harer dagelijksche belangen geroepen zijn, als voor het behoud van het goed regt van bijzondere personen, voor zoo verre dit, behoudens de beginselen eener goede regering, kan plaats hebben.

Dat dit beginsel door sommigen als strijdig met den geest des tijds wordt beschouwd, is wel te verwachten; de verlichting zoekt alles uit zijn verband te rukken, heeft medegewerkt dat velen zich boven hunnen geboortestand, door verkregene kennis, verheven hebben, hetwelk ik zeer eerbiedig en prijswaardig vinde, wanneer zulks geene inbreuk maakt op anderens verkregene regten in de maatschappij. Het spreekwoord: «Schoenmaker blijf bij uwe leest» is door de verlichting verduisterd; een ieder reikhalst naar adeldom, eereposten, eereteekens en staatsbedieningen; eindelijk de eene stand zoekt den anderen te verdringen. Gehecht en verkleefd aan mijn Vaderland en een voorstander van regt en billijkheid, moet ik erkennen, mij geenszins met alle de hedendaags opge-

worpene denkbeelden te kunnen vereenigen, en de oude lands instellingen te niet te doen. Ik wil het goede behouden, het verkeerde verbeterd hebben. Ik geef gaarne aan een ieder zijn regt in de maatschappij.

Hetgeen ik wegens het toegekende regt aan de ridderschappen of edelen in het midden heb gebragt, maak ik toepasselijk op ontwerp 5, en deel in het gevoelen in de tweede sectie voorgedragen, dat het hard en onbillijk is, om aan bestaande leden een eenmaal *ad vitam* verkregen regt te ontnemen; art. 79 der Gwt. van 1814 heeft hun dat regt reeds toegekend.

En hiermede van het verkiezingstelsel afstappende, ga ik over tot de overige ontwerpen.

Op ontwerp 2 zal ik geene aanmerkingen in het midden brengen.

De veranderingen in de ontwerpen 3, 4 en 6 beschouw ik als nuttig om in het vervolg die waarborgen te geven, die wij daarvan mogen verwachten.

Ontwerp 5 heb ik afgehandeld.

Op ontwerp 7 heb ik alleen de aanmerking, dat ik liever gezien had dat in art. 5, overeenkomende met art. 205 der Gwt., de laatste zinsnede van dat artikel behouden waren geweest. Ik zie geene reden waarom die zinsnede vermeden is geworden. Ik had ook liever gezien dat de ouderdom voor de miliciens bij de Gwt. was bepaald gebleven. Eene te maken wet is altoos aan veranderingen onderhevig en geeft dien waarborg niet aan de ingezetenen, op welken wij met billijkheid in zoo eene gewigtige zaak aanspraak kunnen maken. Ik zal de nadere inlichtingen afwachten om mij op deze wet te bepalen.

Ontwerp 8, of dat hetwelk de verantwoordelijkheid der Ministers vaststelt, beschouw ik als eene der belangrijkste veranderingen welke ons wordt voorgedragen. Deze verantwoordelijkheid zal de handhaving der Gwt. bevorderlijk zijn, en hoewel dezelve, zoo als men beweerde, alreeds in art. 76 was opgesloten, zoo zal deze duidelijke verklaring van die verantwoordelijkheid, in deze verandering opgenomen, als een waarborg strekken, dat, om zich zelven een' vrijbrief te geven, men de schuld van het niet navolgen of ten uitvoer brengen der wetten, geenszins op rekening des Konings zal stellen; de mede-onderteekening van het hoofd van het Ministerieel departement waartoe dezelve behooren, voldoet insgelijks aan den algemeenen wensch, en stelt de Ministers aansprakelijk voor alle nalatigheden welke in het vervolg gepleegd kunnen worden.

Deze medewerking van de Regering om het gemeen overleg te bevorderen, kan niet anders dan voor de Natie welgevallig zijn.

En hiermede zal ik mijne beschouwingen eindigen. Ik heb het van mijn pligt geacht, deze mijne bedenkingen tegen sommige der voorgedragene ontwerpen zoo kort mogelijk te ontwikkelen.

Hoe zeer ik het onderzoek overeenkomstig het hoog belang der zaak heb behartigd, dewelke niet minder is dan het beraadslagen over de welvaart en het geluk van dit en het toekomende geslacht van Nederland, evenwel beschouw ik den ingeslagen weg der Regering, zoo wel als van deze Kamer onregelmatig, waarop deze zaak behandeld is. Wanneer er geene antecedenten voorhanden waren, konde ik zulks begrijpen; en waarom de Regering den vorigen ingeslagen weg niet heeft gevolgd, is mij duister en wilde gaarne hieromtrent toegelicht worden. Wij zullen thans, zoo als ik vreeze, een gebrekkig en onvolledig werk daarstellen.

Ik heb te veel eerbied, Ed. Mog. Heeren! voor uwen tijd, en te veel medegevoel met Uw Edel Mogendens lang gerekt geduld, in deze materie te sterk reeds beproefd, welke ons vijf maanden heeft bezig gehouden, veel moeite en schrijvens aan velen van UEd. Mog. veroorzaakt, en waarvan de uitkomst wisselvallig, ja misschien ondoelmatig zal zijn, om verder in lange betoogen uit te weiden.

Ik heb in deze mijne beschouwingen getracht die onpartijdigheid na te volgen, welke ons in zoo eene teedere zaak moet leiden.

Ik heb den eed welken ik bij het aanvaarden van mijne hier toevertrouwde betrekking heb afgelegd, geëerbiedigd en nagevolgd, en heb mij door geene provinciale of bijzondere belangen laten aftrekken; zonder eenige andere betrekking in den Staat te hebben mogen erlangen, heb ik als onafhankelijk lid dezer vergadering mijne personele gevoelens ontwikkeld.

En zoo ik aan de gevoelens van velen en in het bijzonder aan diegenen, die mij met deze betrekking hebben begunstigd, en zich in hun vertrouwen in mij, als een hunner Vertegenwoordigers, te leur gesteld hebben bevonden, *niet* heb voldaan, zoo zal ik mij het verwijt niet toekennen, dat ik niet openhartig en onpartijdig heb gesproken, niets meer te zeggen dan mijn pligt, aan het Nederlandsche Volk verschuldigd, in dit gewigtig oogenblik vordert.

En eindige ik met den wensch, die de wensch van ons allen moet zijn, dat eenmaal Neêrlands aanzien, welvaart en geluk door eene goede Staatsregeling, naauwkeurig nagevolgd, mag bevorderd worden, en dat de onderhavige wetten in werking gebragt zijnde, aan de algemeene verwachting mogen beantwoorden.

V. De heer VAN AKERLAKEN:

Daar ik mij, Ed. Mog. Heeren! met het wets-ontwerp, de splitsing van Holland in twee provincien voorstellende, niet kan vereenigen, acht ik mij verpligt de redenen daarvan open te leggen.

Nu eenmaal de nieuwe regterlijke organisatie een aantal hoven, zelfs een in de kleinste provincie, heeft daargesteld, en daarentegen het noordelijk deel der provincie Holland met eene criminele regtbank heeft gedoteerd, moet ik mij wel voegen bij hen, die zich deswege grootelijks beklagen.

Ook ik keur het af, dat een voornaam gedeelte van het Rijk, hetwelk zeer belangrijk, zoo niet het meest, in Rijks lasten draagt, en dus ook in verhouding van die lasten op lusten, althans zeker op gelijke regten als de overige gedeelten kan aanspraak maken, in een veel ongunstiger toestand verkeert, en tot heden toe is verstoken gebleven van die voorregten en voordeelen, welke aan de overige zijn toegekend.

Ook ik vind het met de billijkheid, met de aanspraak op gelijke regten, op dezelfde waarborgen voor de persoonlijke vrijheid der ingezetenen, onbestaanbaar, dat de bevolking van Noord-Holland, een half milioen menschen, en dus meer dan een zesde deel der bevolking van het geheele Rijk tellende, verkeert in eenen exceptionelen regts-toestand met betrekking tot de criminele regtspraak en de correctionnele appellen, en in vergelijking van de verdere ingezetenen van het Rijk, voor eenen exceptionelen regter ter verantwoording kan geroepen worden.

Ook ik behoor tot diegenen, welke zich beklagen dat de bevolking van geheel Holland, tellende een milioen ingezetenen, slechts heeft eene provinciale vertegenwoordiging van negentig leden; terwijl, om slechts een uit meerdere te noemen, Gelderland met minder dan 400,000 zielen, mede negentig leden in de provinciale Staten telt, ten gevolge waarvan in Gelderland slechts ruim 4,000, en in Holland daarentegen meer dan 11,000 ingezetenen door elk lid der provinciale Staten worden vertegenwoordigd.

Ik erken het, dat er meerdere verkeerdheden, meerdere ongelegenheden bestaan, dat het noordelijk deel van Holland wel eens zich over een of ander schijnt te kunnen beklagen, en dat, vooral in een der standen, de representatie uit Zuid-Holland te talrijk is.

Dat zulk een staat van zaken niet behoort te worden bestendigd, maar spoedig herstel integendeel dringende behoefte is, zal wel niet worden betwijfeld.

De splitsing van Holland, ik erken het, zal al die verkeerdhe-

den doen ophouden, en beveelt zich, van deze zijde beschouwd, allezins aan. Zoo er dus geene andere middelen van herstel voorhanden waren, dan zou ik, ter bereiking van dit oogmerk, mijne goedkeuring aan de splitsing van Holland welligt moeten hechten, met ter zijde stelling van die bezwaren, welke mij daarvan, immers voor alsnog, terug houden.

Maar het komt mij voor, dat de straks genoemde ongelegenheden kunnen worden weggenomen door minder gevaarlijke en minder onzekere uitkomst biedende hulpmiddelen.

Zou niet eene gewone wet de creatie van een hof, ook in het noordelijke deel van Holland, en wel bepaaldelijk de vestiging daarvan te Amsterdam, kunnen bevelen; zou, wanneer men meende dit hof niet bij eene gewone wet te kunnen daarstellen, in de Gwt., met betrekking tot de daarstelling van een tweede hof in Holland, niet eene soortgelijke bepaling kunnen worden ingelascht, als nu, met betrekking tot de twee collegien van Gedeputeerde Staten, bij art. 153 plaats heeft?

Zou met betrekking tot de provinciale vertegenwoordiging, het provinciale reglement, en met betrekking tot andere ongelegenheden, het reglement van orde, niet in dier voege kunnen worden gewijzigd, dat door het toekennen van eene meerdere representatie aan de steden en kiesdistricten, eene betere en met de overige provincien meer evenredige verhouding tusschen de bevolking en het getal leden der provinciale Staten wierd daargesteld, de te talrijke representatie van Zuid-Holland in een der standen wierd verminderd, en de verdere verkeerdheden en ongelegenheden wierden voorgekomen?

Wat mij aangaat, zoo meen ik deze vragen bevestigend te moeten beantwoorden; en vermits de regtmatigheid der klagten wegens het gemis van een geregtshof, niet kan worden tegengesproken, maar integendeel ook door U Ed. Mog. volkomen wordt erkend, zoo durf ik van de regtvaardigheid en ook jegens het noordelijke deel van Holland bekende goede gezindheid van Z. M. den Koning verwachten, dat aan die klagte zal worden te gemoet gekomen, zonder dat men tot de splitsing van Holland zal behoeven over te gaan.

Daar er dus andere, en wel zeer gereede hulpmiddelen voorhanden zijn, en het alzoo niet noodig is om tot het laatste redmiddel, de vernietiging van de provincie Holland, over te gaan, zoo vermeen ik niet te mogen ter zijde te stellen, de bezwaren die zich daartegen bij mij opdoen.

Voor de voorgestelde splitsing bestaat geene geschiedkundige

aanleiding. Het is eene nieuwe schepping, een nieuw verschijnsel in den Staat; de verbreking van een eeuwen heugenden band; de bevestiging van het beginsel dat voert tot doorgaande verandering en vijandig is jegens al wat bestendigen wil.

Zoo lang de Nederlanden hebben bestaan, is Holland één geweest; aan die eenheid is in vroegere dagen veel, zeer veel gehecht.

Uit die eenheid is tot dus verre noch voor het Vaderland, noch voor Holland iets nadeeligs ontsproten, integendeel heeft die eenheid veel goeds èn voor het Vaderland èn voor Holland gewrocht.

De sloopende hand te slaan aan een gebouw, hetwelk de tand des tijds en het verloop van eeuwen heeft getrotseerd, en nog hecht en stevig is, om uit de afbraak kleinere en zwakkere gebouwen op te trekken, moge het gevolg zijn van den geest des tijds, het levert voor hem, die zich in het reuzenwerk der vaderen verlustigt, een bedroevend schouwspel, en biedt voor hem, die het onderneemt, niet altijd het zeker uitzigt op winst en voordeel aan.

Uit kleine beginselen groot geworden, staat Holland nog daar als een toonbeeld van de noeste vlijt en schrander overleg der vaderen, in het volle genot van bloei en welvaart.

De bewoners van Zuid en Noord beschouwen elkander als leden van ééne en dezelfde afdeeling van het groote huisgezin.

De twee groote koopsteden verheugen zich over elkanders welvaart en benijden die elkander niet.

De ingezetenen, gewoon de zaken meer in het groot te zien behandelen, zijn onbekend met die kleingeestige berekeningen en beschouwingen, welke wel eens elders worden aangetroffen, en noodwendig hen eigen moeten zijn, die zich in een' kring van geringeren omvang bewegen.

Zal nu de splitsing van Holland hierin geene wijziging te weeg brengen? Zal niet in elke der twee afdeelingen eene zekere voorkeur voor elks afdeeling worden geboren? Zullen niet Zuid- en Noord-Hollander zich binnen weinige jaren aanzien en beschouwen als ingezetenen van verschillende gewesten, niet meer als Hollanders, maar, om een voorbeeld te noemen, even als nu de Gelderschman den Noord-Brabander, en omgekeerd.

De toekomst zal dit beslissen, de gevoelens daaromtrent kunnen nu verschillen, maar het zekere goede mag ik niet aan eene onzekere en twijfelachtige toekomst opofferen.

Ik meen mij met die bescheidenheid en omzigtigheid te hebben uitgedrukt, welke de behandeling der zaak vorderde, en, zonder

iemand te kwetsen, de hoofddenkbeelden te hebben doen kennen, die mij het behoud van de provincie Holland wenschelijk doen achten.

Er is echter nog een bezwaar van een geheel anderen aard, hetwelk mij weêrhoudt, om aan het wets-ontwerp, zoo als het is, mijne goedkeurende stem te geven.

Het is mij namelijk niet gebleken, dat over de splitsing van Holland de Staten dier provincie zijn gehoord, hetwelk had behooren te geschieden.

Zoo ik mij niet geheel vergis, dan zijn de provincien, waardoor het rijk is zamengesteld, zelfstandige onderdeelen van het geheel, welke haar eigen bestuur, en zoo als door de Regering, bij de memorie van antwoord, pag. 16 (*Hand.* I, blz. 227) wordt gezegd, derzelver eigendommelijke, zelfstandige en zoo vele waarborgen opleverenden aard hebben, dat dezelve als hoofdbestanddeelen van het geheel moeten worden aangemerkt.

De Provinciale Staten ontleenen derzelver magt en gezag niet minder dan de Stat.-Gen. derzelver bevoegdheid uit de Gwt.

Zij zijn volgens de Gwt. niet minder de vertegenwoordigers van de provincie, dan de Stat.-Gen., de door hen gekozen Vertegenwoordigers van het Nederlandsch volk.

De Stat.-Gen. behooren hunne regten evenzeer te erkennen, als zij geregtigd zijn de erkenning van de hunne te vorderen.

Geldt het de regeling eener eenvoudige grensscheiding, den afstand van eene geringe plek gronds, dan worden zij gehoord, en wordt daarvan in de wet melding gemaakt.

En nu zou de provincie Holland, geheel zonder hen te hooren, vernietigd en in twee deelen gescheiden worden?

Dit, Ed. Mog. Heeren! komt mij onaannemelijk, geheel onbestaanbaar voor.

Wordt heden zoo Holland verdeeld, dan kan dit lot morgen eene andere provincie te beurt vallen, niet om daarvan twee provincien te maken, maar om de deelen bij andere provincien te voegen, en alzoo de kosten van provinciaal beheer en van een provinciaal hof uit te winnen.

Gaat het eene door, dan kan het andere volgen. Het eenmaal gegeven voorbeeld wordt een regel voor de toekomst.

Wat bestaanbaar is ten aanzien van het eene onderdeel van het rijk, is dit evenzeer ten aanzien van het andere.

Ik heb mijne bezwaren voorgedragen, zij zullen de splitsing van Holland wel niet verhinderen, doch ik wil daaraan niet medepligtig worden, achte het daarom pligtmatig mijne bezwaren te doen kennen.

Veel zal er ten gevolge dier splitsing moeten worden gedaan, waarop ik de vrijheid neem, de opmerkzaamheid der hooge Regering te vestigen.

Nieuwe provinciale reglementen zullen moeten worden daargesteld, nieuwe ridderschappen, nieuwe kiesdistrikten geformeerd, nieuwe leden voor de afzonderlijke Provinciale Staten en voor de Stat.-Gen. moeten worden benoemd; want Holland niet meer bestaande, kunnen geene leden van wege Holland benoemd zitting houden, en de Gwt. biedt geene middelen om te bepalen, wie voor Noord- en wie voor Zuid-Holland zullen zitten; ook moet er voor elke provincie jaarlijks een derde aftreden, hetgeen niet zal kunnen plaats hebben, wanneer niet in Zuid-Holland voor twaalf en in Noord-Holland voor tien leden, met bepaling van den tijd van derzelver aftreding, eene nieuwe verkiezing geschiedt.

Voor dit alles zal dus moeten worden gezorgd, zullen bij het openen der volgende zitting twaalf leden voor Zuid-Holland en tien voor Noord-Holland kunnen optreden, om aan de beraadslagingen der Stat.-Gen. deel te nemen.

Hiermede, Ed. Mog. Heeren! zou ik kunnen eindigen, waren niet een aantal adressen, eerst uit de nabuurschap van Alkmaar, en later uit de omstreken van Hoorn, den Koning aangeboden, en ook aan deze kamer, met verzoek tot ondersteuning en medewerking, medegedeeld.

Aan allen is gemeen het verzoek, dat Holland niet zal worden gesplitst, en dat bij onverhoopte splitsing West-Vriesland en het Noorder kwartier zullen worden hersteld in het bezit van een zelfstandig en eigen bestuur, uitmakende een der regten en privilegien, van af het zelfstandig bestaan der Nederlanden tot en met den jare 1795 behouden.

Ik zeg aan allen is dit tweeledig verzoek gemeen; want niet alle adressen bevatten dezelfde verzoeken.

Want wat met betrekking tot de plaatsing van het gouvernement van Noord-Holland en eene andere aangelegenheid, in sommigen wordt gevonden, wordt in de meesten gemist, en dit kon ook wel niet anders, daar dat, wat uit hoofde van lokale omstandigheden, in het belang zou wezen van de ingezetenen van den Helder, Schagen, Alkmaar en de omstreken van die stad, zal dit welligt niet zijn in het belang der ingezetenen van Monnikendam, Edam, Purmerend, Hoorn en omgelegen plaatsen, voor welke de toegang tot Amsterdam veel gereeder is dan tot Haarlem, zoo als dit weder anders is voor eerstgemelde plaatsen.

Er wordt bij die adressen geene nieuwigheid gevraagd; geen

beginsel tot herschepping, ontbinding of vernietiging ligt daarbij ten grondslag, maar wel dat van te behouden of te herstellen; zij berusten op eene geschiedkundige aanleiding.

Er wordt ook bij die adressen niet gevraagd, dat bij eene splitsing van Holland, West-Vriesland en het Noorder-kwartier van Holland zal worden afgescheiden, en dat dus Amsterdam tot de provincie Holland zal blijven behooren; maar er wordt gevraagd, dat bij de splitsing van Holland, onder welke benaming West-Vriesland en het Noorder-kwartier vroeger eigenlijk niet behoorden, ook aan West-Vriesland en het Noorder-kwartier, sedert geheel met Holland vereenigd, een afzonderlijk bestuur zal worden hergeven.

Zij vragen dus niet, zoo als verkeerd is voorgedragen, voor 150,000 zielen eene splitsing tegenover 7 à 800,000 zielen, maar zij vragen eene afscheiding van 150,000 tegenover 3 à 350,000.

Ik deel niet de bij de adressen zoo algemeen geuite vrees voor die zoo onwederstaanbare overmagt van eene enkele stad. Ik stem het eenen vorigen spreker gaarne toe, dat de tijden, waarop die overmagt nadeelig kon werken, en met hem geloof ik ook nadeelig heeft gewerkt, reeds lang voorbij zijn. Die stad moet echter uit den aard der zaak een' belangrijken invloed uitoefenen, doch die invloed zal binnen zekere grenzen worden beperkt bij de reglementen, waarbij de zamenstelling der provinciale Staten zal worden vastgesteld. Zij zal niet worden vertegenwoordigd volkomen en in evenredigheid van hare bevolking tot die van geheel Noord-Holland, maar in evenredigheid van de standen. Onder den stand der steden zal haar invloed stellig overwegende zijn, maar bij den landelijken stand, die talrijker zal worden vertegenwoordigd, zal dit het geval niet zijn.

Mijne gronden van bezwaar zijn daarom ook niet ontleend uit die adressen, en ik gevoel mij niet geroepen om op dit oogenblik in eenig onderzoek te treden nopens de gegrondheid of ongegrondheid van alle de gronden en redenen bij die adressen vermeld.

Maar dit moet ik doen opmerken, dat, evenzeer als alle de ingezetenen van het rijk erkende regten hebben, ook de ingezetenen van West-Vriesland en het Noorder-kwartier kunnen vorderen dat hunne regten niet worden miskend. Daarom en ook daarom alleen heb ik gemeend, die requesten niet met stilzwijgen te mogen voorbijgaan, en wel te minder, nadat men heeft gepoogd, de daarbij gedane verzoeken in een min gunstig daglicht te plaatsen.

Deze ophelderingen zullen dan ook de ingekomene adressen in een eenigzins ander licht doen voorkomen, dan waarin zij straks

zijn voorgedragen; ter bereiking van dit doel, meende ik deze inlichtingen niet te mogen achterhouden.

Indien de toestand van West-Vriesland en het Noorder-kwartier, dat niet onbelangrijk deel van den vaderlandschen bodem, zoo dikwijls en zoo zeer ten onregte miskend bij den buitengezeten en den oppervlakkigen beschouwer, die alleen gadeslaat wat het oog verlustigt en bekoort, aan U Ed. Mog. in het algemeen meer bekend was, dan ik reden heb te vermoeden het geval te wezen, dan zou ik deswege niets behoeven te zeggen; thans echter vermeen ik niet te mogen zwijgen.

West-Vriesland en het Noorder-kwartier hadden vroeger met Holland en Zeeland een provinciaal hof.

Derzelver afgevaardigden verschenen ter dagvaart van Holland, met hetwelk zij als het ware een gefœdereerden Staat uitmaakten.

Er zijn ook voorbeelden, dat die afgevaardigden afzonderlijk vergaderden, wanneer er die van de zoogenaamde plattelandssteden bij tegenwoordig waren.

De vergadering, waar de afgevaardigden ter algemeene dagvaart verschenen, voerde de benaming van Staten van Holland en West-Vriesland, enz.

Overigens bezaten West-Vriesland eene volkomene zelfstandigheid en stonden in zoo verre gelijk met de overige gewesten, als zij hadden eene eigene munt, eene eigene admiraliteit, een eigen collegie van gecommitteerde raden en vroeger ook eene eigene rekenkamer.

Op grond van dit alles, vragen de requestranten, dat bij de splitsing van Holland, tot hetwelk, zoo als ik straks reeds heb aangemerkt, West-Vriesland en het Noorder-kwartier vroeger eigenlijk niet behoorden, herstel van het eigen zelfstandig beheer, hetwelk hun ten gevolge der gebeurtenissen van 1795 is ontnomen.

Gaat de splitsing van Holland door, dan is het, wat de beginselen van ons tegenwoordig Staats-regt aangaat, geheel onverschillig of de tegenwoordige provincie Holland in twee, dan wel in drie deelen wordt gesplitst.

Vordert, volgens het oordeel van U Ed. Mog., noch het algemeen noch het bijzonder belang het behoud van de provincie Holland in derzelver tegenwoordigen toestand, dan zijn er ook geene gegronde redenen tegen het inwilligen van het verzoek aan te voeren. Want het eigenlijke Noord-Holland kan er geen belang bij hebben, om het bij zich te behouden, en de afgevaardigden der overige provincien, van zekere bij mij veronderstelde beginselen

uitgaande, moeten, zullen zij zich gelijk blijven, die afscheiding goedkeuren en daartoe medewerken.

In alle gevallen schijnen voor het verzoek dezelfde gronden van billijkheid te pleiten, welke het herstel der overige provinciën hebben te weeg gebragt.

Is nu in zoo verre het verzoek niet af te keuren, nog minder is het dat, wanneer men in aanmerking neemt, dat door West-Vriesland en het Noorder-kwartier jaarlijks in grondlasten, personeel en patenten wordt bijgedragen de niet onbelangrijke som van *f* 965,100, en dus meer dan door de provincie Groningen, welke *f* 938,000; dan Zeeland, hetwelk *f* 930,000; dan Utrecht, hetwelk *f* 902,500; dan Overijssel, hetwelk *f* 653,600; dan Drenthe, hetwelk *f* 195,800 in die drie middelen van Staats-inkomsten contribueert.

Ik heb mij alleen bij de opbrengt dezer drie middelen bepaald, omdat ik wel eens heb hooren beweren, dat men het bedrag der overige belastingen niet als eenen onfeilbaren maatstaf van de opbrengst der ingezetenen kon aanmerken.

Een zeer geacht spreker uit Amsterdam heeft den wensch te kennen gegeven, dat men van de gelegenheid tot wijziging der Gwt. mogt hebben gebruik gemaakt, om onze huishouding van Staat op eene minder kostbare wijze en meer eenvoudigen voet in te rigten. Ik heb met Zijn Ed. Mog. in dien wensch gedeeld, en deel dien nog; doch die wenschen hebben bij U Ed. Mog. geen ingang gevonden. Ik vrees, met dien geachten spreker, dat door onze tegenwoordige beraadslaging de gelegenheid daartoe, en misschien wel voor zeer langen tijd, kan zijn voorbij gegaan; ik betreur dit met hem, doch daaraan is niets meer te veranderen.

Ik zou, wanneer die wenschen ingang hadden gevonden, een ijverig tegenstander tegen het inwilligen van de verzoeken zijn geweest, welke ik nu de vrijheid heb genomen toe te lichten en te ondersteunen, daar toch ook hier het gelijkelijk dragen in de lasten, wel aanspraak op gelijke lusten zal geven, en hier niets anders wordt gevraagd, dan herstel van hetgeen vroeger bestond, en alleen door de ongelukkige tijdsomstandigheden is verloren.

VI. De heer Dijckmeester:

Door de laatste veranderingen, Ed. Mog. Heeren! welke de onderhavige wets-ontwerpen hebben ondergaan, zijn zoo vele verbeteringen daarin gemaakt, en zulke groote waarborgen gegeven, dat ik dezelve nu, op één na, kan aannemen. Ik zal dus over

dezelve niet spreken, maar alleen de redenen opgeven, waarom ik het ontwerp onder litt. A., waarover de gevoelens van de Gedeputeerden uit Holland, tot mijn leedwezen, zeer uiteenloopen, zal aannemen, en waarom ik aan het ontwerp onder nummer VII mijne toestemming niet geven kan.

Bij het ontwerp A wordt de provincie Holland in twee provincien gesplitst, in Noord-Holland en Zuid-Holland.

Deze splitsing schijnt voornamelijk verlangd te worden, om in Noord-Holland, even als in elke andere provincie, een provinciaal geregtshof te bekomen, want, zonder zoodanige splitsing, kan geen hof van appel in dat gedeelte van Holland ingesteld worden; daar de Gwt. het zegt, dat er één hof voor eene of meer provincien wezen zal, maar geene vrijheid geeft om twee hoven van appel in eene provincie op te rigten.

Om hetzelve te verkrijgen, is dus die splitsing noodzakelijk, en hoezeer ik geen geregtshof voor elke provincie verlangd, en het groot aantal van hoven afgekeurd heb, zoo vind ik het echter billijk en regtmatig, dat, nu elke provincie een geregtshof heeft, ook de hinderpaal worde weggenomen, waardoor Noord-Holland van hetzelve verstoken is.

Het gemis van zoodanig hof wordt toch niet vergoed door de vestiging van de criminele regtbank te Amsterdam. Immers is het eene groote ongelijkheid, dat in Noord-Holland de beschuldigden wegens misdaden, en in hooger beroep, ook de beklaagden wegens wanbedrijven, geoordeeld worden door regters, welke uitsluitend met de behandeling van strafzaken zijn belast, en zonder voordragt van de Staten der provincie, aangesteld worden, terwijl in Zuid-Holland en in de andere provincien over zoodanige beschuldigden en beklaagden uitspraak gedaan wordt door raadsheeren, welke door den Koning uit eene nominatie van de Staten der provincie gekozen worden, en zoo wel in burgerlijke als strafzaken regt spreken. De nadeelen, welke daaruit voor de inwoners van Noord-Holland kunnen ontstaan, heb ik bij de discussien over de wet op de regterlijke organisatie en het beleid der justitie, aangetoond.

Door de voorgestelde verdeeling van Holland in twee provincien wordt deze ongelijkheid weggenomen en dit nadeel voorgekomen, en Noord-Holland in staat gesteld om ten deze dezelfde voorregten te verkrijgen, als welke in Zuid-Holland en in de overige provincien genoten worden.

Dan ook uit anderen hoofde beveelt zich deze verdeeling aan. Holland is reeds, zoo ten aanzien van de criminele jurisdictie, als

ten opzigte van het administratief bestuur en de finantien, in Noord-Holland en Zuid-Holland verdeeld; op de staats-begrootingen en rekeningen komen zij als twee afzonderlijke provincien voor. Elk van haar heeft daarenboven hare afzonderlijke provinciale begrooting, doch mist het voorregt om dezelve voor haar vast te stellen; dit geschiedt door de Staten van Holland, en kunnen dus de Gedeputeerden van het eene gedeelte die begrooting aan het andere gedeelte opdringen.

Overigens wordt Holland door deze verdeeling niet versnipperd; neen, elk gedeelte blijft nog volkrijker, en meer impost-opbrengende dan eene van de andere provincien. Ik zie dus geene reden, waarom deze verdeeling niet volledig en in allen opzigte zoude kunnen plaats hebben, en zal dus mijne toestemming tot dit ontwerp geven.

Dan minder gunstig is mijn oordeel over het ontwerp nummer VII.

Toen de eerste Gwt. aan de vergadering der notabelen ter goed- of afkeuring werd voorgedragen, gaf de Minister van Justitie, toen eerste president van het hoog-geregtshof, in de redevoering, welke hij tot ontwikkeling der grondbeginselen van de Gwt. in die vergadering hield, ten aanzien van het hoofdstuk van defensie, deze toelichting: « Dat het leger, wanneer het nood is, door eene » nationale militie, naar vaste en weinig drukkende en bij de Gwt. » bepaalde regelen, in werking gebragt, versterkt wordt. »

Men stelde er toen grooten prijs op, dat de verpligting tot de nationale militie en schutterijen bij vaste en grondwettige bepalingen geregeld, en niet van eene veranderlijke wet afhankelijk gemaakt wierd.

Dan van deze beginselen is men bij dit ontwerp afgeweken. Het lot van den dienstpligtige kan niet meer gezegd worden weinig drukkende te zijn, daar hij ook tot de zeedienst kan opgeroepen, en dus naar de kolonien en buitenslands gezonden worden; de ouderdom, waarop de ingezetenen aan de militie moeten deel nemen, is daarbij niet bepaald; de jaren welke ieder ingezeten dienen moet, zijn daarbij niet vastgesteld; de tijd hoe lang en het gedeelte voor welk de militie jaarlijks bijeen moet blijven, is daarbij niet geregeld, maar dit alles is aan de wet overgelaten.

Ik ben wel overtuigd, dat bij de wet op dit stuk geene andere, dan billijke en min drukkende regelen zullen worden voorgeschreven; dan dezelve zijn niet vast en onveranderlijk, en geven aan de ingezetenen geene constitutionele waarborgen; en ik maak zwarigheid om aan hen de constitutionele regten en waarborgen, die zij nu hebben, te ontnemen en dezelve van de wet te doen afhangen.

Ook zie ik geene noodzakelijkheid voor die verandering in de Gwt., daar de veldtogten gedurende de Belgische onlusten genoegzaam bewezen hebben, dat de bepalingen van onze Gwt. meer dan voldoende zijn, om de nationale militie en schutterijen in het veld te brengen en te houden.

Ik zal dus tegen dit ontwerp stemmen.

VII. De heer Verweij Mejan:

Het is niet zonder schroomvalligheid, dat ik het uur der tegenwoordige beraadslaging zie genaderd. Wij gaan beraadslagen over de gewigtigste aangelegenheden des Vaderlands. Wij gaan besluiten nemen die op volgende dagen den grootsten invloed moeten uitoefenen. Het geldt hier niet den een of anderen tijdelijken maatregel, waarop later kan worden teruggekomen, waarvan het nadeel alleen voorbijgaand kan wezen, maar het geldt hier groote vraagstukken van Staatsregt, het geldt de grondslagen van ons Staatsgebouw, en al ligtelijk rijst het denkbeeld, dat er een naauw verband bestaat tusschen het toekomstig lot des Vaderlands en de tegenwoordige beraadslaging. Te veel of te weinig te doen, is hier even zeer gevaarlijk; niets te doen ware echter het gevaarlijkste geweest van alles.

De voorstellen, tot wijziging der Gwt. gedaan, zijn van tweeledigen aard. Zij betreffen eensdeels de gevolgen van traktaten tusschen de groote Europesche mogendheden, en te dien opzigte moet Nederland berusten in hetgeen de overmagt heeft beslist en zich troosten met het denkbeeld van eene geregte zaak te hebben voorgestaan, ook wanneer de uitkomst niet aan billijke verwachtingen heeft beantwoord. Maar er zijn ook andere wijzigingen voorgesteld, wijzigingen niet door het geweld voorgeschreven, maar door de ervaring aangeraden, en het is hier bepaaldelijk, dat zich de vraag voordoet, of het genoegzaam zij, de eenmaal erkende noodzakelijkheid tot verandering der Gwt. te beperken binnen de grenzen door de acht laatst aangeboden ontwerpen aangewezen, en het is juist op dit standpunt, dat ik mij huiverig gevoele te veel of te weinig te doen.

Ik behoor niet tot degenen, die, alleen op de uitkomst ziende, over de bestaande Gwt. slechts woorden van afkeuring en verwerping kunnen uitspreken. Ik zoude integendeel vermeenen, dat bij de wijzigingen en veranderingen, niet zoo als zij door weinigen worden verlangd, maar zoo als zij door alle bevoegden worden gevorderd, geene nieuwigheden zijn bedoeld, maar dat alleen eene

terugkeering tot de eigenlijke en ware beginselen der Gwt. wordt gewenscht.

De meeste, zoo niet alle de wijzigingen, ons thans voorgesteld als door de ervaring geboden, hebben minder ten doel om in te voeren hetgeen niet bestond, dan wel om terug te geven wat wij eenmaal hebben bezeten, en hetgeen alleen, bij verkeerde uitlegging en gebrekkige toepassing, ging verloren.

Wanneer toch alleen de letter der Gwt. niet mogt zijn overtreden, zoo blijft het de vraag, of zij altijd in doel en strekking is ongeschonden gebleven, — of zij altijd is uitgelegd naar den geest waarin zij werd opgesteld, en of, om de woorden te bezigen, door het Hoofd van den Staat bij eene plegtige gelegenheid gesproken: »Volk en Vorst, regenten en geregeerden in de billijke liberale »voorschriften der Gwt. altijd gevonden hebben de aanleiding en »den waarborg tevens van hunne onderlinge eenstemmigheid en »zamenwerking?»

Ik ben niet geroepen om een oordeel over het verledene te vellen, en om gebeurde dingen af te keuren, wanneer uit deze afkeuring geen voordeel voor onze toekomst is af te leiden, maar ik ben allezins geregtigd om voor mij-zelven te verklaren, dat, bij alle mijne denkbeelden van hervorming en verbetering onzer Staats-instellingen, bij mij altijd wordt uitgegaan van de bestaande Gwt.; dat ik geene nieuwe inrigting verlange dan gevestigd op de fundamenten bij de Gwt. gelegd, en dat ik veelal niet anders wensch, dan hetgeen bij die Gwt. was verkregen, wanneer uitlegging en toepassing geschieden overeenkomstig de beginselen van waar de ontwerpers der Gwt. zijn uitgegaan.

Met ervaren mannen een zeker mistrouwen deelende voor loutere bespiegeling, wensch ik bij alle verbeteringen, waarvan ik dikwerf de noodzakelijkheid erken, zoo zeer als iemand, altijd uit te gaan van het bestaande.

Ik weet dat elke verandering die nadeelige zijde heeft, dat zij aan eene Gwt. die kracht ontneemt, welke zij alleen door de werking des tijds kan verkrijgen, en door de opvoeding der Natie in hare beginselen.

Ik wil niet vergeten dat het tegenwoordig aanwezen van *elk* Volk, en bepaaldelijk van een Volk als het onze, op ontelbare wijze te zamen hangt met deszelfs vroegere geschiedenis.

Ik verlang niet met één slag het bestaande omver te werpen, verouderd of niet, op goed regt gegrond of niet, ten einde geheel ons staatkundig leven van den grond af op nieuw te vormen.

Intengendeel, ik wensch dat met alle verbeteringen, volgens

geschiedkundigen grondslag, indien ik mij zoo uit mag drukken, zal worden te werk gegaan, met vaste hand hervormende wat zich zelf overleeft, het nieuwe en betere bevorderende overeenkomstig den voortgaanden geest van een Volk, dat naar staatkundige mondigheid staat, — maar daarbij behoudende wat nog bruikbaar is, wat op verkregen regten steunt, en wat eenigzins vereenigd kan worden met de benoodigdheden en eischen van den tijd waarin wij leven.

Ik eerbiedig het denkbeeld eener verwezenlijking van het hoogste ideaal der rede in alle regtsbetrekkingen, te midden van Volken en Staten; maar als ik veel van de toekomst verwachte, zoo is er geene toekomst zonder tegenwoordig, en geen tegenwoordig zonder verleden. De mensch mag evenmin zijn verstand en deszelfs eeuwige wetten, als de geschiedenis met hare overleveringen uit het oog verliezen. Op deze aarde is en blijft hij een kweekeling van beiden.

Met deze inzigten zal ik mij dan ook vereenigen met vele der voorgestelde wijzigingen onzer Gwt. — Zeker verlang ik meerder voor de toekomst, maar het tegenwoordige behoeft niet meer.

Welligt ware het nuttig geweest nog eenige schreden verder te gaan op den ingeslagen weg, maar men ging nu eenmaal verre genoeg, om althans zonder gevaar voor het oogenblik te kunnen stilstaan. Misschien had een Vorst als de onze en een Volk als het onze, aan de wereld kunnen bewijzen, dat zonder het woeste beginsel van beweging, en zonder het doodend beginsel van instandhouding, alleen het stelsel van hervorming aan de Volken eene toekomst verzekert, rijk in daden, onmeetbaar in gevolgen.

Maar wanneer ik nu eenmaal niet alles verkreeg wat ik nuttig en doelmatig reken, zoo wil ik mij hierbij dan toch herinneren, dat ook de noodigste en doelmatigste verbetering hare grenzen heeft; dat alle hervorming, die blijvend voor de toekomst was, langzaam en trapsgewijze heeft plaats gehad; dat grondwetten op het papier voor de wezenlijkheid weinig beteekenen, en dat het goed is niet verder te gaan, dan waarheen de staatkundige ontwikkeling des Volks ons wil volgen.

Ik betreur echter als een wezenlijk en groot bezwaar, dat men dikwerf in de Gwt. heeft behouden, wat ik zoo gaarne aan de gewone wetgeving zag overgelaten; bij name, hetgeen betrekking heeft tot het stelsel van verkiezing. Ik behoor niet tot hen, die, wat het wezen der zaak betreft, alhier, gelijk men het noemt, radikale verandering verlangen in het thans bestaande, maar ik behoor tot degenen, die vermeenen dat reeds nu eenige verbetering

in bijzonderheden nuttig en noodzakelijk is. De toekomst zal ook hare eischen hebben, die het gevaarlijk is vooruit te loopen.

Aangenaam zoude het mij geweest zijn, wanneer bij staten en standen, en verkiezingen, een en ander uit de Gwt. genomen en onder het gebied der gewone wetgeving ware gebragt. Hetgeen zonder nadeel in Frankrijk en Engeland plaats heeft, bij het zieden der driften en het woeden der partijschappen, had zonder gevaar kunnen geschieden in ons kalm en rustig Nederland.

De meeste staatkundige vraagstukken zijn vraagstukken van tijd; geene menschelijke magt kan zeggen: » tot hiertoe en niet » verder. » De denkbeelden die voor het oogenblik onbekookt en revolutionnair schijnen, worden al spoedig versleten en verouderde denkbeelden.

De voorzigtige wetgever, die op de teekenen der tijden let, moet zich ja, weten te verheffen boven het geschreeuw van deze of gene factie; maar hij moet ook reeds bij voorraad geen strijd verkondigen met den tijd die komen zal, en, zoo als de ontwerpers der Gwt. aanmerken: » alles verandert en alles wijzigt, » en geen slagboom stellen, dien de tijdgeest ook in volgende dagen niet kan overschrijden, zonder geweldadige omwenteling.

Van meer belang komt mij de omstandigheid voor, dat de vertegenwoordigers uit Limburg niet geroepen zijn, om tot de tegenwoordige herziening mede te werken, en deel te nemen aan onze huidige beraadslaging.

Ik vinde hier, het zij met alle bescheidenheid gezegd, de verkrachting van een beginsel. Wij hebben immers altijd beweerd, dat de opstand der zuidelijke gewesten het Staats-verdrag voor de getrouw gebleven provincien niet had ontbonden. Wij hebben volgehouden, dat de Gwt. niet was vernietigd, maar verbindend was gebleven, dáàr waar zij werken konde. Wij hebben vermeend, dat het geweld geen regt gaf, en geene verkregene regten konde vernietigen. In deze denkbeelden heeft de regering des Konings voortgeduurd; hebben wij, als Vertegenwoordigers der getrouw gebleven provincien, aan de wetgeving deel genomen; hebben gewestelijke en plaatselijke besturen in den kring hunner bevoegdheid, de Gwt. onderhouden en heeft geheel de bevolking met goed en bloed hare gehechtheid aan de bestaande instellingen betoond. Met welk regt is nu de provincie Limburg buiten de Gwt. gesloten? Wanneer ook de opstand tot een deel van dit gewest is overgeslagen, zoo ontneemt zulks aan de overige ingezetenen de bevoegdheid niet van eene Gwt. in te roepen, die zij niet hebben geschonden. Wanneer door toevallige reden, de Gwt. gedurende

eenigen tijd in Limburg niet heeft kunnen werken, zoo volgt hieruit geenszins, dat de Gwt. voor vernietigd moet worden gehouden, wanneer het tijdelijk beletsel is opgeheven.

Zoo verstonden het onze voorvaders in 1674, toen men drie gewesten, door der Fransche wapenen verwonnen, uit het zoogenaamd verbond van vereeniging wilde weren. Deze uitsluiting oordeelde men strijdig met het regt der volken, volgens hetwelk zelfs steden van den vijand verlaten wordende, denzelfden staat en voorregten hernemen, welke zij te voren bezeten hadden. Hollands groote Stadhouder verklaarde als zijn gevoelen »dat men de over»heerde gewesten met geen regt of reden buiten het verbond »houden kon» onder bijvoeging: »dat het belang dat men hebben »moge om aan de overheerde gewesten eenige voorregten te ont»nemen geen regt gaf, en dat God wegens zulke onregtvaardig»heden het land ligtelijk konde straffen.» Dit gevoelen der hooge Staatsvergadering van 1674 is dan ook algemeen door de meest beroemde schrijvers aangenomen: aanhalingen voegen niet te dezer plaatse, maar wanneer Huig de Groot en Bijnkershoek, nieuwere en oudere schrijvers zich vereenigen, om aan te nemen, dat het zoogenaamd *jus post liminii*, ook op steden, gewesten, ja op geheele volken toepasselijk is, dan weegt tegen dit alles zeer weinig in de schaal de eenvoudige verzekering van de ministeriële memorie: »dat het regt der bevolking van Limburg ten deze »moeijelijk betoogbaar en de verkieslijkheid der deelneming voor »het minst twijfelachtig is.»

Het doet hier toch weinig ter zake, of wij thans juist dezelfde uitgestrektheid gronds terug bekomen, als welke vroeger de provincie Limburg uitmaakte. Het geldt hier een regt, dat wel niet afhankelijk kan wezen van eene landmeting. Het gedeelte van Limburg, aan ons terugkomende, groot of klein, heeft bepaalde regten, die geëerbiedigd moeten worden. Zeker had eene voorafgaande regeling dier regten, in verband tot de staatkundige gebeurtenissen, moeten plaats hebben. Omtrent de zamenstelling der provinciale Staten en het getal der leden dezer Kamer, door Limburg te benoemen, waren voorzieningen noodig. Doch dit alles was voorafgaand en moest geen invloed hebben op de later volgende herziening der Gwt., tot welke de afgevaardigden van Limburg, in welk getal dan ook, mijnes inziens hadden moeten zijn geroepen. Wij hebben, door het tractaat, in het vorig jaar te Londen gesloten, geene aanwinst van nieuw grondgebied verkregen. Wij hebben zelfs geene provincie terug bekomen, die wij gerekend moeten worden eenmaal te hebben verloren; maar, volgens de vroeger

gestelde beginselen, moet Limburg gerekend worden nimmer, ook niet tijdelijk, van ons gescheiden te zijn geweest, gelijk dan ook een gedeelte van het gewest, in der daad nimmer van ons gescheiden was, en uit dit oogpunt blijft bij mij de overtuiging levendig, dat de afgevaardigden van het genoemde gewest in de tegenwoordige beraadslaging moesten deelen. Stellen wij eens, dat deze of gene provincie, wier afgevaardigden heden in ons midden zijn, bij voorbeeld, door overstrooming, een gedeelte van haren grond ziet verloren gaan, zal hieruit volgen eene uitsluiting van de wetgevende vergadering, en zal de Gwt. voor dergelijke provincie verloren zijn, alleen omdat de grenspalen moesten worden verplaatst?

Men bedenke toch wel, dat wij hier voor de toekomst een grond van klagten bereiden, dat wij hier voor volgende dagen eene reden tot misnoegen geven, en dat wij als het ware aan de inwoners van Limburg het antwoord in den mond leggen, dat de Gwt., waarop men zich beroept, hun is opgedrongen, althans die Gwt. door hunne afgevaardigden niet werd aangenomen.

Eenmaal was dergelijk verwijt aanleiding of voorwendsel voor den rampzaligen opstand, waarvan de bittere gevolgen ook door volgende geslachten zullen worden gevoeld, en nu wil men de gelegenheid niet weg nemen om dergelijke grief in volgende tijden te doen gelden.

Ik zoude zwijgen wanneer een groot Staatsbelang in de zaak ware betrokken; wanneer eene wenk der regering mij deed vermoeden, dat er hier geheime redenen of verborgen drijfveren bestaan; maar wanneer men zich alleen beroept op een nietig tijdverlies van korte maanden, dan moet ik openlijk verklaren, dat mij geene geldende redenen bekend zijn, waarom ik de voortdurende verwijdering der leden dezer vergadering, door de provincie Limburg te benoemen, niet zoude noemen: onregtvaardig, onstaatkundig.

Een ander bezwaar, meer bepaaldelijk tegen het ontwerp A, betreft de scheiding van de provincie Holland in twee deelen.

De hooge Regering heeft tot deze scheiding besloten naar aanleiding van het verlangen door sommige leden dezer vergadering uitgedrukt, en het zijn dus onze eigene verbalen waarin de beweegredenen tot dit voorstel zijn te vinden. Het is opmerkelijk, dat dit denkbeeld vroeger, en wel in 1815, geopperd door de commissie uit de Staten-Gen., in wier handen het ontwerp der Gwt. voor het Koningrijk der Nederlanden was gesteld, doch destijds buiten overweging gebleven en later ook door de Belgische oppositie geheel

vergeten, thans, met verwonderlijke eenstemmigheid, op eenmaal in alle afdeelingen is opgekomen.

Vreemd is het ook reeds bij den eersten opslag, dat dit denkbeeld geopperd werd in betrekking tot eene voorgestelde verdeeling van Nederland in vier of vijf groote districten of departementen.

Wanneer echter de Regering niet wilde overgaan tot deze vereeniging of bijeenvoeging van provincien, dan, en voor dit geval, zoude men verlangen, dat het eenig gewest, waarvan de grootheid en bevolking eenigzins aan de erkende behoefte voldoet, zoude worden gescheiden en verdeeld, als of men eene reden van ergernis wilde doen ophouden, door het kwaad waarover men klaagt algemeen te maken, en door de eenige uitzondering ten goede, die nog aanwezig was, te doen wegvallen.

Voorwaar eene gevolgtrekking, die nadere toelichting behoeft, om niet vreemd en wondersprenkig te schijnen. — Niemand zal toch beweren, dat in het algemeen en in het afgetrokken, in de uitgestrektheid of bevolking der provincie Holland eene reden bestaat tot scheiding.

Het zoude toch gemakkelijk wezen, in naburige rijken, provincien of departementen aan te wijzen, van grooteren omvang en van grootere bevolking dan de tegenwoordige provincie Holland.

Alles komt dus aan op de vergelijking met de andere gewesten, en dan is de slotsom der gebezigde redenering geene andere dan deze: omdat de andere provincien te klein zijn in uitgestrektheid en bevolking, daardoor wezenlijke bezuinigingen in den weg staan, zoo zal, alleen krachtens deze vergelijking, en om geene andere reden, de provincie Holland te groot zijn in bevolking en in uitgestrekheid.

De algemeenheid van het gebrek zal dus het middel moeten wezen tegen het bestaande kwaad. Laat ons echter de zaak eenigzins meer van nabij mogen beschouwen: het initiatief ging hier uit van deze Kamer; de verantwoordelijkheid zal ook blijven ten laste van deze Kamer. Zeker hebben de Staten-Gen. de bevoegdheid, om met den Koning verandering of bijvoeging in de Gwt. te brengen; duidelijk en stellig is het voorschrift deswege: maar de verandering IN de Gwt. kan niet overgaan tot verandering VAN de Grondwet.

De bevoegdheid tot herziening is noodwendig binnen zekere grenzen omschreven; het wezen en de eerste beginselen der Gwt. moeten worden geëerbiedigd; om eene geheel nieuwe constitutie op geheel nieuwe grondslagen tot stand te brengen, berust de bevoegdheid noch bij den Koning, noch bij de Staten-Gen. Funda-

mentele veranderingen in de Gwt., eene geheel nieuwe regeling van ons maatschappelijk stelsel, behooren niet tot het mandaat, dat èn de Koning èn de Staten-Gen. alleen uit de bestaande Gwt. ontleenen.

Wanneer ik nu leze in art. 1 der Gwt., dat er slechts ééne provincie Holland zal bestaan; in het tweede artikel, dat die provincie zal behouden de toenmalige grenzen; en in art. 3, dat meer juiste bepalingen omtrent de grensscheidingen der provincien onderling bij de wet worden geregeld; dan volgt hieruit, dat art. 1 behoort tot die bepalingen, waarvan de verandering bij art. 229 der Gwt. niet is bedoeld. Het artikel is DECLARATIEF, erkennende en wettigende een bestaand feit. Want men lette wel, dat hier niet bedoeld werd eene nieuwe zamenvoeging van gewesten, die onderling aan elkander vreemd waren.

Art. 1 verwijst naar het tractaat van Weenen: het tractaat van Weenen gewaagt van onze noordelijke provincien, volgens de Gwt. van 1814; en bij die Gwt. van 1814 was aangenomen het beginsel, dat de grondslag der regering was de constitutie der provincien, « gelaten zoo als zij waren, » (het zijn de woorden van den Graaf VAN HOGENDORP) « behalve hetgeen uitdrukkelijk veranderd of verbeterd wordt. ».

Van hier, dat men de territoriale verdeeling onder drie of vier regeringsvormen voorbij ziet, om terug te komen tot hetgeen in 1795 bestond; van hier, dat de rang der provincien niet bepaald wordt naar eene of andere nieuwe rangorde, in verband tot uitgestrektheid of bevolking, maar naar den rang zoo als die bestond ten tijde van KAREL V. Men deed, om gelijke reden, Staten der provincien herleven, zoo veel mogelijk van het oude overnemende, naar het oordeel van onzen KEMPER, veel meer overnemende, dan goed en nuttig was.

Bij de vermelding der provincien was dus het denkbeeld aan de vroegere souvereiniteit niet geheel ter zijde gesteld. Zij bestonden *niet* DOOR, maar *vóór* de Gwt., en wanneer men sprak van het Nederlandsche Volk, zoo dacht men niet aan eene gezamenlijkheid van met elkander, door bijzondere maatschappelijke betrekkingen en door gemeenschap van staats-inrigting, binnen de gestelde grenzen des Rijks, verbondene geslachten en huisgezinnen, maar men gewaagde bij name van de ingezetenen der opgegevene provincien. Men bedoelde geene Nederlanders uit de Vereenigde Nederlanden, maar veeleer Nederlanders uit Holland, Vriesland, Zeeland, enz. De Unie van Utrecht was alleen bij name vermeld in het *Hoofdstuk van de* DEFENSIE, maar de gedachte aan die Unie en aan 's lands oude

gewoonten, was het beginsel, tot waar men terugkeerde en van waar men uitging.

In deze orde van denkbeelden kon wel nimmer de meening opgekomen wezen, dat het al of niet bestaan eener provincie van eene herziening der Gwt. zoude afhankelijk worden; want evenzeer en veeleer zoude men kunnen aannemen, dat de opdragt der kroon bij art. 12, afhankelijk is van de veranderingen en bijvoegselen, in het elfde hoofdstuk bedoeld.

In de beide gevallen hebben wij voor ons een hoofdbestanddeel der Gwt., waarbij aan geene wijziging te denken is, zonder eene omkeering van al het bestaande.

Ik geloof dat art. 3 dit denkbeeld nader bevestigt, want wanneer reeds een uitdrukkelijk voorschrift der Gwt. noodig was, om bij eene wet eene meer juiste bepaling omtrent de grensscheiding te kunnen maken, zoude dan *a fortiori* dergelijk uitdrukkelijk voorschrift niet noodig wezen om geheel eene provincie te kunnen halveren of vernietigen? Zonder art. 3 was de grensscheiding der provincien voor altijd en onherroepelijk bepaald. Tot de verdeeling eener provincie bestaat dergelijk art. 3 *niet*, en dergelijke verdeeling ligt alzoo buiten den kring, ook bij herziening, in den zin van art. 229, aan de wetgevende magt gelaten. Bovendien, art. 3 heeft zelfs die meer juiste bepaling der grensscheidingen niet onbepaald en onvoorwaardelijk gewild, maar integendeel vastgesteld, dat daarbij wel naauwkeurig in acht zal worden genomen, èn het belang der ingezetenen èn het gerief der algemeene administratie. Aan het gerief der administratie is hier niet te denken; want dan zoude het initiatief alhier genomen zijn geenszins door eenige leden dezer Kamer, maar integendeel door de Hooge Regering, als belast met de uitvoerende magt.

En nu het belang der ingezetenen? Te dien opzigte wraak ik alle getuigenis en verzekering die niet gegeven wordt door de wettelijke organen der provinciale belangen, en als zoodanig mag ik alhier alleen erkennen de Provinciale Staten van Holland.

Het is toch een algemeen beginsel, bij de Gwt. aangenomen, dat de belangen des Volks zoo menigvuldig en onderscheiden zijn, dat het bestuur over dezelve moest verdeeld worden. In dien geest zijn alle onze instellingen gemaakt, zoo als uit den geheelen inhoud derzelve blijkt. Er zijn nationale, er zijn provinciale, er zijn plaatselijke belangen.

Voor de eerste zorgt het algemeen bestuur van den Staat, en daartoe dienen de wetten, gemaakt met gemeen overleg van den Koning en de Staten-Gen.

De provinciale belangen zijn ondergeschikt aan de wet, aan de provinciale Staten toebetrouwd, en worden door reglementen geregeld. De plaatselijke belangen eindelijk zijn toebetrouwd aan de plaatselijke besturen. De vrije beweging der drie deelen van den Staat is als hoofdbeginsel bij de Gwt. op den voorgrond geplaatst, en deze vrije beweging moet strekken om alle de belangen onbelemmerd voor te staan, nationale, provinciale, plaatselijke.

Aan de provinciale besturen is een wettelijk werkkring aangewezen, die de onbelemmerde regeling der inwendige huishouding verzekert, en waarop, ook door de algemeene landsregering, geene inbreuk kan worden gemaakt. De Gwt. trekt eene zeer scherpe scheidingslijn tusschen het algemeen bestuur des lands en het bijzonder bestuur der provincien. Zij maakt een duidelijk onderscheid tusschen hetgeen moet uitgaan van de vertegenwoordigers des geheelen Nederlandschen Volks en hetgeen aan de vertegenwoordigers der Provinciale belangen is opgedragen. De scheiding nu der provincie Holland in twee deelen is een zuiver provinciaal belang. Onder alle gronden en beweegredenen voor die scheiding aangevoerd, is nimmer eenig argument ontleend uit het algemeen belang van den Nederlandschen Staat, en even hierdoor kan het initiatief tot dergelijke scheiding noch uitgaan van de Regering, noch ook van deze Kamer. Geene klagten zijn mij bekend over de bestaande vereeniging van Zuid- en Noord-Holland, tot eene provincie. Nimmer hebben de Provinciale Staten zich deswege verklaard. — Onderscheiden verzoekschriften tegen de verdeeling zijn aan de Kamer aangeboden. Ik ben een vijand van gedwongen vereeniging, maar evenzeer ben ik een vijand van gedwongen scheiding.

Wij vertegenwoordigen hier het geheele Nederlandsche Volk, doch wij ontvangen onzen lastbrief van de Staten der provincien, en kan het nu in ons mandaat liggen om het gezag te vernietigen, waarvan wij de bevoegdheid ontleenen om hier ter plaatse het Nederlandsche Volk te vertegenwoordigen? Kan de stem geldig zijn, die de leden der Tweede Kamer, door de provincie Holland benoemd, zullen uitbrengen, om het Staats-collegie te vernietigen, waarvan zij hunne benoeming tot deze vergadering verkregen? Wij stemmen voor ons-zelve, en zonder last van, of ruggespraak met de vergadering, door welke wij benoemd zijn; zoo wil het de Gwt.; maar wanneer de Staten van Holland ophouden te bestaan, wordt dan de volmagt niet vernietigd, door die Staten van Holland afgegeven, om alhier in hunnen naam het Nederlandsche Volk te vertegenwoordigen? Ik zoude deze vragen in den zin van

het voorstel der Regering kunnen beantwoorden, wanneer algemeen door de bevolking van Zuid-en Noord-Holland de scheiding werd verlangd, wanneer de Staten der provincie zich deswege ondubbelzinnig hadden verklaard; maar nu, nu de roep tot scheiding voornamelijk uitging van de leden dezer vergadering, buiten de provincie Holland benoemd, nu kan ik mij met het denkbeeld niet verzoenen, dat dergelijke dwang aan de provincie Holland opgelegd, zoude vereenigbaar zijn met den aard onzer grondwettelijke instellingen. Ik heb met innig leedwezen de klagten gehoord, in naam van Noord-Holland vooruitgezet; jammer dat die klagten verborgen bleven tot heden, ook wanneer zuiver provinciale belangen alhier wel eens ter sprake kwamen. Maar het kwaad dat men aanwijst, en meer nog het kwaad, waarop men doelt, zonder het te vermelden, bestaat geenszins door, of ten gevolge der vereeniging, integendeel bestaat door misgrepen, die ophouden moeten, ook wanneer men de provincie niet tegen wil en dank in twee deelen zal versnipperen. Het is een slechte medicijnmeester, die geene genezing kent dan door eene bestaande kwaal in grooter euvel te doen overgaan.

Wanneer nu geene belangen de scheiding aanbevelen, roemrijke herinneringen verbieden dezelve. In de vroegste dagen der Vaderlandsche geschiedenis vormt het overgoot gedeelte der tegenwoordige provincie een geheel, dat niet weinig heeft toegebragt tot den roem en de grootheid des lands. Waarom hier gescheiden wat de eeuwen vereenigd hebben, en dit zonder klagte, zonder reden, zonder noodzaak?

Men bedriege zich niet, Ed. Mog. Heeren! ook in de tegenwoordige provincie Holland liggen zaden tot naijver, tot mededinging, tot ontevredenheid: de bestaande vereeniging noopt tot wederkeerige inwilliging en tot wederzijdsche opoffering van ondergeschikte belangen, aan een meer overwegend belang. Deze inwilligingen en opofferingen zullen ophouden, wanneer eenmaal de band verbroken is, waardoor de eenheid van belang door eenheid van bestuur en instelling wordt verzekerd.

Het algemeen handelsbelang, dat levenmakend beginsel van onzen Staat, zal zich verliezen in eene menigte onderdeelen, elkander onderling vijandig. De vereeniging van alle krachten tot één doel zal zijn verbroken. De noodlottige gehechtheid aan zuiver provinciale belangen, die in het onverdeelde Holland eenigzins hare kleingeestige zijde verloor, zal zich nu in alle hare nietigheid tusschen Zuid- en Noord-Holland vertoonen, ten koste van beide deelen, ten koste ook van geheel den Staat.

Men spreke niet meer van de gezetheid der Nederlandsche Natie tot behoud harer instellingen, wanneer men zich met een voorstel vereenigt, dat juist die gehechtheid aan oude denkbeelden en herinneringen krenkt en beleedigt, dààr waar deze het meest wegen en gelden.

De scheiding van Holland vertoont mij in de toekomst onnoodig gevaar, schade zonder winst, naijver en verdeeldheid, die tot algemeen nadeel voeren; en zonder nadere inlichting, zal ik alzoo mijne stem uitbrengen tegen eene wet waarbij deze zeker onnoodige, welligt noodlottige scheiding, wordt uitgesproken.

VIII. De heer Luzac:

Indien, Ed. Mog. Heeren! wij de geschiedenis met aandacht gadeslaan, zullen wij niet zelden gebeurtenissen aantreffen, ten gevolge van welke de grondwettige instellingen eener Natie op de onverwachtste wijze zijn omverre geworpen, en in allerijl hebben moeten herzien en veranderd worden. — Ons Vaderland levert hiervan bij en na de omwenteling van 1795 genoegzame voorbeelden op, en straks tien jaren geleden zagen wij het Fransche volk zijne Gwt. na eene driedaagsche worsteling, in zeer korten tijd geheel herzien en op nieuw tot stand brengen.

Het is niet te verwonderen, dat in zulke omstandigheden bij het zieden der hartstogten, wanneer de eene partij over de andere zegeviert, de overwinnaar zijnen triumph, bij en door het Staatsverdrag, wil bevestigen, dat dit alsdan de duidelijke sporen dier gebeurtenissen blijft dragen, en den stempel van bedaarde overweging, van kalme beraadslagingen mist. — Zelden zijn de volken in die positie gesteld geweest, dat er, zonder eenige omkeering van zaken, eene noodzakelijkheid aanwezig was tot het herzien der grondwettelijke voorschriften, en nog zeldzamer is hun dit gegund geworden in tijden van algemeene rust, welvaart en vrede. Geheel eenig is misschien de gesteldheid van Nederland, op dit oogenblik, hetwelk, na eene ondervinding van vijf en twintig jaren, gedurende welke zich tijden van voorspoed en kalmte, met tijden van spanning en onrust hebben afgewisseld, zich nu door den loop der gebeurtenissen in de gelegenheid gesteld ziet om de gebreken en deugden zijner instellingen naar waarde te schatten, en aan dezelve bij volkomene in- en buitenlandsche rust, alle die verbeteringen aan te brengen, welke de ervaring als noodig heeft doen kennen.

Het zoude een groot geluk geweest zijn, indien de Regering, overtuigd van het hooge gewigt dat al wat goed, edel en aan den

vaderlande nuttig kan zijn, zoo veel mogelijk van haar uitga, met eene fiksche hand onze Gwt. had aangevat, haar in alle bijzonderheden had onderzocht, en nagegaan welke bepalingen tot moeijelijkheden, tot botsingen, tot verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding hebben gegeven; wat had kunnen, wat had moeten verbeterd worden. Op welk een schoon standpunt had de Regering zich-zelve geplaatst, indien zij de noodige herziening in eenen onbekrompen geest aan deze vergadering had voorgedragen.

Zij heeft die heilrijke taak niet op zich durven nemen, en door eene bejammerenswaardige angstvalligheid bezield, bood zij aanvankelijk niets meer aan, dan die veranderingen waarvan wij de noodzakelijkheid niet behoeven te beslissen, die door de gebeurtenissen zelve gemaakt zijn tot hetgeen men thans met den naam van *fait accompli* bestempelt.

Als door een innerlijk besef gedreven, dat hiermede onmogelijk aan de wenschen der Natie konde voldaan zijn, verklaarde de Regering echter bij den eersten geleidenden brief, «geneigd te »blijven, al datgene, wat ter bevordering van het geluk der »Natie, ten opzigte der herziening van de Gwt. noodzakelijk zal »zijn, altijd tot een nader onderwerp van zorg en overweging te »willen maken.»

Dit werd ons, Ed. Mog. Heeren! den 28sten December jl. geschreven; dit droeg aan deze Kamer de volmagt op, om nu onze ervarenis te raadplegen, de Gwt. met de meeste zorg te overwegen, en aan de Regering te kennen te geven, wat de vertegenwoordigers der Natie zouden oordeelen veranderd te moeten worden.

Wij hebben aan die uitnoodiging, aan die oproeping, mag men zeggen, gehoor gegeven, en zoo de Kamer al niet de taak in dier voege heeft bearbeid, als sommigen van UEd. Mog. dit met mij, blijkens het bekende voorstel, gewenscht hadden, is het toch ontegenzeggelijk dat in de veelvuldige bijeenkomsten door de sectien gehouden, getuigen derzelver processen-verbaal, alles is aangeroerd wat door de ervaring als voor wezenlijke verbetering vatbaar is aangegeven geworden.

De bouwstoffen waren nu met zorg bijeen verzameld: zij getuigen van den bedaarden geest, van de billijkheid der wenschen van deze Vergadering, en niets ware gemakkelijker geweest, dan, op het voetspoor van hetgeen geschiedde in 1831, eene commissie van staatslieden bijeen te roepen, door deze den arbeid van de Kamer te doen onderzoeken, om bij eene revisie van het geheel de Gwt. van het overtollige en het verkeerde te zuiveren, en haar tevens met de noodige voorschriften aan te vullen.

De gelegenheid was eenig in hare soort, en zonder vermetelheid durf ik beweren, dat zij zich moeijelijk onder gelijke gunstige omstandigheden immer meer zal voordoen. Hoezeer is het daarom niet te bejammeren, dat in het algemeen aan het verlangen der Kamer zoo weinig regt is gedaan, en hare welmeenendste raadgevingen dikwijls geheel veronachtzaamd zijn geworden.

Ik stel hieronder op den voorgrond, het roepen der Limburgsche afgevaardigden, tot het mede beraadslagen over deze herziening. In alle de Afdeelingen werd hierop bij de allereerste processen-verbaal, in Januarij jl., reeds aangedrongen, en bij dezelve de regts- en politieke gronden hiervoor pleitende, en met welker herhaling ik UEd. Mog. nu niet vermoeijen zal, te minder, daar ze door vorige sprekers reeds met klem van redenen nu weder zijn aangedrongen, uiteengezet, en niets had, dunkt mij, meer moeten zijn ter harte genomen, dan de opruiming van een gemoedelijk bezwaar, hetwelk in het vervolg zoo wrange vruchten zal kunnen opleveren. Heeft de Belgische opstand dan nog niet genoeg geleerd, hoe verkeerd men in 1815 handelde met onze Gwt. toen, op eene vrij wonderlijke wijze, bij onze zuidelijke landgenooten in te voeren, om nu niet weder voor onze Limburgsche broeders in eene soortgelijke onregelmatigheid te vervallen!

Het heeft waarlijk aan pogingen, onzerzijds aangewend, om der Regering eenen beteren weg te doen inslaan, niet ontbroken, en reeds lang had deze zaak op eene eenvoudige en regtmatige wijze kunnen zijn verholpen geweest, indien men ter regter tijd handen aan het werk geslagen had. Daar echter de bijeenroeping der Staten van Limburg, tot het kiezen van leden voor deze Vergadering, van de Regering moest uitgaan; nu zij dit niet gedaan heeft, en volstandig voor de kleine moeijelijkheden, welke ongetwijfeld aan deze zaak verbonden zijn, heeft teruggedeinsd, blijft ons niets anders over, dan, òf tot de behandeling der aangebodene ontwerpen over te gaan, onder expresse afwering van alle verantwoordelijkheid voor de mogelijke gevolgen van dit verzuim, òf om van deze quaestie een allereerst en hoofdbezwaar te maken, hetwelk opgeruimd moet worden, alvorens wij tot de behandeling en aanneming van één enkel dezer ontwerpen kunnen overgaan. Dit laatste besluit echter steekt in eens eene zoo duchtige spaak in het wiel, dat door hetzelve alles wat sedert Januarij jl. in deze zaak door ons gedaan en geschreven is, voor nul en van geener waarde zoude moeten beschouwd en verklaard worden, en wij van stonden af aan alle verdere beraadslagingen zouden moeten weigeren.

Een zeker innerlijk gevoel zegt mij, dat wij allen, niemand

onzer uitgezonderd, deze quaestie reeds geprejudicieerd hebben, door de onderzoekingen welke over de onderhavige ontwerpen in de sectien hebben plaats gehad, vermits zeker volstrekt niets had behooren te geschieden, indien wij ten slotte de admissie der Limburgsche afgevaardigden als eene *conditio sine qua non* wilden doen gelden. Ik gevoel mij hiermede verlegen, erkennnende meer genegenheid tot het voortzetten der deliberatien dan voor eene stuiting, ten gevolge der bedoelde prejudiciële quæstie, te hebben. Ik wil echter den loop der beraadslagingen over dit ontwerp eerst volgen en de gedachten van U Ed. Mog. hooren, alvorens mij omtrent dit punt stellig te bepalen.

Niet minder heb ik mij moeten verbazen over de vasthouding aan voorschriften en bepalingen der Gwt., waarvan de twijfelachtigheid of mindere juistheid niet te loochenen valt, en die met zoo geringe verandering hadden kunnen worden verbeterd: zal ik hiervan voorbeelden geven, ik zoude op de art. 57, 58, 68, 76, 84, 102, 120, 177, en meer anderen, U. Ed. Mog. kunnen terugwijzen. En onbegrijpelijk is het mij zeker gebleven, waarom de Regering niet te bewegen geweest is zelfs die artikelen te verduidelijken, welker verschillende uitlegging haar-zelve veel moeite en onaangenaamheden berokkend heeft. Ik zal hieronder toch met grond de art. 4, 67, 182, 191, 222 mogen optellen!

De Regering is bij de weinige veranderingen, in de dertien wets-ontwerpen thans voorkomende, blijven stilstaan, en zonder tegen te spreken, dat zij enkele nuttige verordeningen bevatten, moet ik echter erkennen, dat wij al zeer flaauwelijk en zeer onvoldoende partij trekken van de goede gelegenheid tot verbetering, ons door de omstandigheden aangeboden; en dat mij eene onaangename gewaarwording beheerscht, wanneer ik herdenk, wat, zonder den minsten nadeeligen schok aan het Vaderland toe te brengen, had kunnen gedaan worden, en wat wezenlijk geschied is.

Het heeft mij minder bevreemd, dat de Regering niet heeft toegegeven aan het verlangen van die weinigen onder UEd. Mog., die een stap verder wilden gaan, van hen die aan de wezenlijke stevigheid van sommige grondzuilen van den Staat zeer twijfelen en gaarne gezien hadden, dat deze zuilen eenigzins beter, en naar de behoeften van den tijd waren geschraagd geworden.

Bij de duidelijk geblekene gezindheid der groote meerderheid in deze Kamer, was het niet te verwachten, dat de Regering omtrent de drie cardinale punten: de verantwoordelijkheid van het ministerie; het regt des Konings tot ontbinding der Tweede Kamer; en de onmiddellijke verkiezingen, het gevoelen der minderheid, ook

met het hare in strijd, zoude opgevolgd hebben; en ondertusschen — mijne innige overtuiging gebiedt mij dit, bij deze plegtige gelegenheid openhartig te verklaren — kan, zonder deze instellingen, onze tegenwoordige representative monarchale regeringsvorm op den duur niet geregeld voortgaan en moeten wij, van de eene botsing tot de andere voortsukkelende, eindelijk het tijdstip naderen, waarop eene nu niet te voorziene ontknooping een einde aan de jaarlijksche in meerderen of minderen graad terugkeerende spanning maken zal.

Ja, Ed. Mog. Heeren! eene treurige ondervinding zal het ons meer en meer leeren, dat de bedoelde drie punten wezenlijk behooren tot de essentie van den regerings-vorm, welken wij in 1815 aangenomen hebben, en dat onze staats-inrigtingen zonder dezelve, op den duur niet geregeld ineen sluiten. Ik bespeur reeds het begin van die overtuiging bij den levendigen en algemeenen aandrang, om de verantwoordelijkheid der Ministers in de Gwt. gebragt te zien, en vertrouw dat de ware grondbeginselen langzamerhand meer wortel zullen schieten; dat wij van lieverlede tot de erkentenis zullen komen dat het eene ongerijmdheid is, eene vrije drukpers, openbare beraadslagingen in eene onontbindbare en altoos levende Kamer, met zoo eng beperkte verkiezingen, en een even onwrikbaar bestuur te willen vereenigen, en dat de ernstigste gevolgen eenmaal hieruit moeten ontspruiten. Wij handelen niet verstandig, met ons door de vrees voor de verkeerdheden welke elders soms plaats hebben, doch die geenszins van de zaak onafscheidelijk zijn, geheel te laten beheerschen, en de gevolgen te miskennen van het waarachtig principe waarop wij ons staatsgebouw gesteld hebben; laten wij, nu het nog tijd is, liever trachten — de bedaarde geest der Natie veroorlooft dit geheel — ons voor de fouten door anderen begaan te hoeden, en vergeten wij vooral niet, dat de bijna zeventigjarige Graaf van Hogendorp, hij, dien wij als den vader der Grondwet van 1814 mogen beschouwen, die in het volgend jaar voorzitter was der commissie van revisie, die haar door en door kende, die haar opzettelijk in zijne onschatbare *Bijdragen* uiteen zette; dat hij, na gedurende acht jaren het levendigste deel aan de beraadslagingen in deze Kamer genomen te hebben en opgelet, hoe de verhouding tusschen haar en de Regering in belangrijke zaken was; dat hij, na vijftien volle jaren den loop van het werktuig, door hem mede opgerigt, te hebben gadegeslagen, toen hij van het Staats-tooneel in stilte zijne dagen sleet, tot besluit van eene loopbaan vol eer en roem, aan zijn Vaderland in 1830 den raad heeft gegeven en achtergelaten, van de Ministe-

riële Verantwoordelijkheid, het regt voor den Koning tot Ontbinding der Kamer, en de Regtstreeksche Verkiezingen, in de herziene Gwt. te brengen.

Doch waartoe hierbij langer stil gestaan: de raad des grijzen staatsmans heeft nog bij de meerderheid van UEd. Mog. geen ingang gevonden, en het schijnt voor latere tijden bewaard, de overtuiging van deszelfs heilrijke strekking algemeen te doen opschieten. — Moge slechts die overtuiging niet in volgende jaren door moeijelijke en droevige omstandigheden verkregen worden!

Doch zoo wij het groote resultaat van onzen herzienings-arbeid niet durfden verwachten, hadden wij ons echter mogen vleijen, dat zij ons den weg tot andere verbeteringen zoude gebaand hebben, en dat die belemmeringen zouden zijn weggenomen, welke de noodige verminderingen onzer uitgaven in de toekomst, thans in den weg staan. Nu is onze geheele herziening, uit een finantieel oogpunt beschouwd, van geene of zeker van zeer geringe waarde, en zal spoedig erkend moeten worden, dat zij op de begrootingen voor 1841 en volgende jaren van weinig invloed zijn zal. Wij hadden hiertoe echter bij het 2de hoofdstuk, 2de afdeeling, bij art. 78, 86, 87, 182, enz., vele wenschen geuit en ook nuttige wenken gegeven; doch zij mogen misschien bij de Regering in overweging genomen zijn, goede uitkomsten heeft het niet opgeleverd. De beschouwing zelfs van het eerste ontwerp, bij hetwelk onze beraadslagingen zich nu behoorden te bepalen, en tot welks behandeling ik thans overga, na UEd. Mog. verschooning voor deze uitweiding verzocht te hebben, levert het bewijs op, dat, in stede van zuinigheid te betrachten, men bij dit eerste ontwerp reeds voor de vermeerdering der uitgaven van den Staat niet is terug gedeinsd.

Het geldt hier de splitsing van Holland in twee gedeelten.

Ik kan mij met dit voornemen niet vereenigen, en moet mij daarom dadelijk tegen dit eerste, en bij gevolg ook tegen het vierde, wets-ontwerp verklaren.

Waarom is zij voorgesteld? Welke zijn de groote ongelegenheden die men hiermede wil verhelpen?

Laten wij de processen-verbaal uwer sectien in welke dit denkbeeld, mij vroeger geheel onbekend, het eerst bij deze beraadslagingen geopperd is, naslaan, wat zullen wij dan vinden?

Dat in alle de vijf afdeelingen (bij de eerste pag. 7, bij de tweede pag. 30 en 31, bij de derde pag. 42, bij de vierde pag. 63 en bij de vijfde pag. 80) (*Hand.* blz. 33, 63, 77, 104 en 127) bijna uitsluitend eene enkele reden is op den voorgrond gezet, « de

»billijkheid namelijk van aan Hollands Noordelijk gedeelte, door »middel van die splitsing, een provinciaal hof te kunnen bezorgen, »nu aan provincien van zoo veel kleineren omvang en mindere »bevolking, zoodanig collegie bij de regterlijke organisatie »gegeven is.»

Ik heb natuurlijk, en zoo als het behoorde, dit teeder gevoel van billijkheid, in alle die sectien zoo levendig, geëerbiedigd, doch niet kunnen nalaten mij tevens af te vragen, of nu juist de splitsing der provincie hiertoe het middel behoefde te zijn, en of dit oogmerk niet op eene meer gemakkelijke en eenvoudige wijze kon verkregen worden?

Mij dunkt dat, bijaldien men van oordeel was dat de aangenomene uitlegging van het 182ᵉ art. der Gwt. zich verzette tegen het verwezenlijken van dit gevoel van billijkheid, men had kunnen en moeten bedenken, dát, nu wij aan de herziening der Gwt. onze zorg besteden, het even gemakkelijk voor ons zoude zijn, in dit art. 182 eene kleine tusschenvoeging te brengen, en bij hetzelve uitzondering voor Hollands noordelijk gedeelte toe te laten (zoo als op een ander onderwerp bij art. 153 geschied was), en dit hierdoor ook met een hof te verheugen, als om bij het 1ste art. eene splitsing der provincie voor te stellen. Ik hoop dat mij het raadsel waarom art. 1 beter dan art. 182 hiertoe kon te baat genomen worden, door de voorstanders dier splitsing op den vooruitgezetten grond, zal worden opgehelderd! Dit kan ik hun verzekeren, dat er in 1835, bij de deliberatien over de wet der regterlijke organisatie, anders over gedacht werd, en toen de verandering van art. 182 wenschelijk werd gekeurd.

Doch het zal mijne geachte collega's, die aan die deliberatien deel hebben genomen, niet ontgaan zijn, dat een onzer geachte medeleden toen een allereenvoudigst middel had voorgesteld om aan de opgerezene klagte te gemoet te komen, in eene splitsing van het hof van Holland in twee kamers, waarvan eene in de hoofdstad zoude geplaatst worden, om daar, voor het geheele Noordelijke gedeelte van Holland, ook in civiele zaken, in hooger beroep uitspraak te doen, terwijl de andere kamer in 's Hage zoude gevestigd blijven; en zij zullen mij dus wel kunnen toegeven, dat des noods, ook zonder verandering der Gwt., door eene geringe modificatie der wet van 28 April 1835, aan dit nu op eenmaal opgekomen teeder gevoel van billijkheid volledig gevolg had kunnen gegeven worden.

Ik moet UEd. Mog. tevens hierbij herinneren, dat bij de deliberatien over de genoemde wet, slechts *vier* Gedeputeerden uit Hol-

land zich met haar konden vereenigen, dat de veelvuldigheid der hoven de voorname reden van tegenstand was, en dat van de *vier* vóór-stemmende leden slechts *een* in het noorden van het gewest zijn domicilium gevestigd had!

De processen-verbaal van die beraadslagingen zijn, het is UEd. Mog. zeker bekend, in derzelver volle extensie door den heer Lagemans, in een 8°. deel, met alle de redevoeringen, in deze Kamer toen gehouden, bijeen verzameld; de inhoud dier stukken zal vreemd afsteken bij het verlangen nu door zoo velen geuit, om het toen te groot geoordeeld getal hoven nog weder met één te vermeerderen. Men beschouwde de zaak in die dagen ook uit een finantieël oogpunt; men oordeelde onze geldmiddelen te zeer gedrukt, om ze met de bezoldiging van zóó vele regterlijke ambtenaren nog te bezwaren; en nu: ik vraag het met vertrouwen, zijn onze geldelijke omstandigheden sedert 1835 zoo veel beter, zoo veel gunstiger geworden, om weder ettelijke duizenden meer aan de ambtenaren der regterlijke magt te verspillen?

Men zal dit bezwaar nu ligt willen stellen, en aanmerken dat de, ten gevolge der splitsing, vervallende Criminele Regtbank ook betaald moet worden; men zal het hooge belang voor de justiciabelen van den regter in appel te kunnen vinden dáár waar de meeste zaken zijn, doen gelden.

Dan, Ed. Mog. Heeren! het spreekt toch wel van zelf, dat het hof in 's Hage, bij de oprigting van een ander te Amsterdam, niet wel zal kunnen ingekort worden, te minder daar het personeel thans reeds niet voldoende geacht wordt, en dat de vermeerdering der werkzaamheden te Amsterdam, door het bijkomen der civiele appellen, eene vermeerdering van personeel, dus ook eene definitive verhooging der kosten en der uitgaven van den Staat zal ten gevolge hebben.

En wat nu de nabijheid des regters in hooger beroep aangaat, zal men dit argument in ernst kunnen bezigen, in een gewest als Holland, waar de middelen van gemeenschap zoo veelvuldig, zoo gemakkelijk zijn? zal men het vooral nu kunnen laten gelden bij het vooruitzigt, dat, binnen korten tijd, een ijzeren spoorweg, Amsterdam met Haarlem, Leyden, 's Hage en Rotterdam zal verbinden, en het voor den ongelukkigen client, die in hooger beroep komen moet, misschien gemakkelijker zijn zal, zijnen advokaat, na een togtje van een paar uren, in 's Hage te gaan opzoeken, dan zijnen raadsman in het wijd uitgestrekte Amsterdam te kunnen vinden.

Doch ik hoor mij reeds tegenwerpen: dit hof is slechts eene

bijkomende zaak, er zijn andere meer gewigtige redenen, welke die splitsing aanbevelen, ja, noodzakelijk maken: Holland is te groot! de populatie staat te weinig in proportie met die der andere gewesten: Holland is reeds *facto* op bijna alle onderwerpen gescheiden, waarom zullen wij niet *lege* bestendigen, hetgeen sedert vijf en twintig jaren *facto* bestaan heeft?

Holland is te groot! Ik stem toe dat Holland groot is, doch wat wil zeggen *te groot*? Waar is de maatstaf der grootte welke eene provincie bezitten mag om niet aan eene verknipping blootgesteld te zijn? Zullen wij voortaan de oppervlakte gaan uitmeten, en daarnaar de verdeeling der provincien maken? Ik heb er voor het oogenblik niets tegen, het principe kan goed zijn; maar dan moet het eerst worden vastgesteld, vòòr het in werking kome, en zoo lang dit niet geschied is, houde ik het voor eene daad van overmagt, om hier te beslissen, deze of gene provincie is in onze oogen *te groot*, en daarom zullen wij haar in twee of meer stukken verdeelen.

De populatie staat te weinig in verhouding met die van de andere gewesten afzonderlijk genomen: wederom ten volle toegestemd, dat die populatie zeer groot en belangrijk is, doch ook weder tevens gevraagd, hoe veel inwoners mag dan iedere provincie tellen? Is dit ergens voorgeschreven? Zoo neen, waarom zal dan het getal van 900,000 eerder te groot zijn, dan dat van drie, vier of vijfmaal honderd duizend? Op nieuw zeg ik, wil men de populatie tot grondslag nemen der verdeeling van de administrative districten, wil men bepalen, dat eene bevolking van 3 of 400,000 zielen een gewest zal uitmaken, ik zal mij welligt ook hiermede gaarne vereenigen: doch het grondbeginsel moet dan ook, vooraf aangenomen, algemeen gelden en werken: nu *ex abrupto*, na 25 jaren onder eene Gwt., op geheel andere principes geschoeid, eene provincie, welke honderde jaren in haar geheel, onder hare zusters eene eervolle plaats bekleedde, als onder een ontleedkundig mes te leggen, en te verdeelen, gaat in mijn oog, zonder onregtvaardigheid, niet: dit moest alleen kunnen geschieden, indien de beide deelen, welke men scheiden zal, dit *expresse* vroegen: andere gewesten behoorden zich hier onzijdig te houden. Maar Holland is reeds *facto* op bijna alle onderwerpen gescheiden, het heeft twee gouverneurs, twee collegien van Gedeputeerde Staten, en wat niet al meer sedert 25 jaren, waarom dan nu ook niet *ex lege* die bestaande verdeeling bestendigd.

Om reden, Ed. Mog. Heeren! dat die afscheiding en gesplitste administratie alleen ten gerieve der ingezetenen, en ook tot meerder

gemak van het centraal bestuur ingesteld, reeds alles geeft wat wij verlangen kunnen en noodig hebben, en, hoe lang ook bestaan hebbende, echter nimmer tusschen de inwoners der beide gedeelten die wezenlijke afscheiding van zin en gevoelens heeft daargesteld, welke aan de inwoners van het eene gedeelte, die van het andere kon doen beschouwen als niet tot hetzelfde gewest, niet tot den gemeenen oorsprong te behooren. Ik vraag het u, Ed. Mog. Heeren! gelooft gij, dat die zoo wijd uitgekreete administratieve scheiding ons zoo van elkander heeft vervreemd, dat wij ons ooit of Zuid- of Noord-Hollanders, in tegenstelling der ingezetenen van andere provincien, bestempelden; zoo als wij hiertoe nu na het aannemen van dit ontwerp zullen gedwongen zijn.

Onder de redenen, welke ik dezer dagen soms voor deze splitsing hoorde aanvoeren, was ook deze: dat de groote uitgestrektheid van het gewest, en die administratieve afzondering van Hollands Noordelijk en Zuidelijk gedeelte, min gunstig, zeide men, bij de verkiezingen voor deze Kamer, werkten! Het onderwerp is teeder: gij gevoelt dit zeker met mij, Ed. Mog. Heeren! ik wil er niet meer van zeggen, het overige aan uwe herinnering overlatende: ik zal het factum echter voor een oogenblik toegeven. Doch dan trek ik uit hetzelve een geheel ander gevolg dan de noodzakelijkheid der scheiding; dan voeg ik dit verkeerd effect van ons verkiezingsstelsel bij zoo vele anderen, en geloof dat er aan het bedoeld bezwaar geene verbetering zal gebragt worden, door eene scheiding van Holland in twee deelen, maar wel door eene met den geest van onzen regeringsvorm beter overeenkomende regeling der verkiezingen; eene regeling, waarbij de vertegenwoordigers der Natie hunnen lastbrief niet van slechts eenige weinigen, in dit gewest, slechts van 90 voor eene bevolking van ruim 900,000 zielen zullen bekomen. Maar aan hen, die het beoogde nadeel zoo zwaar willen doen wegen, moet ik vragen, of zij dan ook geene vrees voeden, dat bij het oprigten nu van twee collegien van Staten der twee provincien, de kracht van onafhankelijkheid bij een groot ligchaam bestaande, zal versmaldeeld worden, en of zij niet gelooven dat het oneindig gemakkelijker zijn zal, hoogeren invloed bij twee kleinere collegien te doen werken. Die overweging heeft mij eene oplossing gegeven van den spoed, waarmede de Regering het denkbeeld heeft aangegrepen, zoodra het door velen van U Ed. Mog. was geopperd.

Het is toch met eene zoodanige gretigheid aangevat, dat men zich niet eens (zoo verre mij ten minste bewust is), de moeite heeft gegeven, over dit onderwerp de Staten der provincie, eene naar

den geest onzer Gwt. zoo belangrijke en zelfstandige vergadering, te hooren, en deze Staten nu eerst bij de toezending van dit wetsontwerp, officieel zullen vernemen, dat men hen als krakeelende broeders van elkander wil scheiden. Ik vertrouw dat zij algemeen vreemd zullen opzien, en zullen uitroepen: het blijkt dat die Ed. Mog. Heeren in 's Hage al zeer vrijgevig *traitent de nous et chez nous*, maar echter ook geheel *sans nous!* Laten U Ed. Mog., die zich zoo ernstig voor dit punt verklaarden, nog een oogenblik hierbij stilstaan, en mij eens opregt de vraag beantwoorden: wat zouden de Staten van Gelderland, wat die van Vriesland, van iedere andere provincie doen en zeggen, indien zonder hun verzoek en medeweten, tegen hunnen wensch aan, eene splitsing der provincie wierd voorgesteld? Zouden zij niet volkomen regt hebben, zich hier tegen te verzetten, en dit te doen op eene grondwettige wijze, door geene andere leden naar de dubbele vergadering toe te zenden, dan van wier gevoelens, te dezen opzigte, zij zich zouden verzekerd hebben, die hen als beloofden het *corpus morale*, hetwelk hen benoemde, niet te zullen helpen vernietigen. Daarom toch ontvangen de Staten het ontwerp van wet zelf, ten einde te kunnen beoordeelen aan wien zij den bijzonderen lastbrief geven zullen, om juist op die wetten te stemmen, welke aan hen gezonden zijn.

Laten wij hierbij niet uit het oog verliezen, dat, wanneer dit ontwerp geheel tot wet zal geworden zijn, en het eerste artikel der Gwt. luiden zal zoo als het hier nu ligt, – alle de 22 leden welke voor Holland zitting hebben, alsdan derzelver radicaal zullen verloren hebben, en de beide collegien afzonderlijk tot geheel nieuwe keuzen zullen moeten overgaan. Wij zitten hier toch noch voor Noord-, noch voor Zuid-Holland. Onze lastgevers riepen ons uit dat gedeelte des gewests waar zij verkozen, aan ons overlatende, dààr in de provincie te gaan wonen, waar wij dit zouden goedvinden. Wie toch ook zoude de beslissing op zich kunnen nemen, om deze splitsing der Gedeputeerden te bewerkstelligen? Wij zijn gekomen met credentialen, afgegeven door een corpus hetwelk men ontbindt: met die ontbinding zal het credentiaal ook vervallen, en de beide nieuwe provincien zullen noodwendig aan de tegenwoordige afgevaardigden van Holland nieuwe lastbrieven moeten geven of andere kiezen. Men denke dus om de gevolgen van dit scheidings-verlangen; want ook dan nog moet de driejarige aftreding insgelijks op nieuw geregeld worden; deze door het lot in den aanvang beslist, is niet naar de verdeeling der provincie in Noord- en Zuid-Holland geregeld, en kan bij dezelve niet meer

worden toegepast. Van dit alles zal dus het gevolg zijn, dat na de kiezing met Julij aanstaande, van een derde gedeelte der vertegenwoordiging, na de promulgatie dezer wet, krachtens art. 234 der Gwt. gedaan, de Staten der oude provincie Holland, door de Regering zullen ontbonden moeten worden, de nieuwe collegiën geïnstalleerd, en deze daarna overgaan tot eene geheel vrije keuze hunner afgevaardigden.

En met welk gevolg zal dit alles geschieden? Met dat ongelukkig gevolg, dat hetgeen men hier te lande altoos te sterk heeft geoordeeld, de gehechtheid aan de bijzondere belangen van de landstreek waar men geboren is, en waarin men zijne relatien en middelen van bestaan gevonden heeft, zal uitgebreid worden, zeker meerder voedsel zal verkrijgen. Men moge vrij hiertegen eeden formuleren en in Grondwetten inlasschen, zoo lang de menschelijke natuur niet verandert, zullen wij altoos iets meer gevoelen voor den landsman dan voor den vreemdeling, voor hen met wie wij opgevoed zijn, met wie wij dagelijks leven en omgaan, dan voor hen met wie onze relatien zeldzamer en meer afgebroken zijn. Wij moeten, Ed. Mog. Heeren! niet alleen aan het huidige oogenblik denken; nu zal de scheiding wel geene bedenkelijke verandering in de denkwijze der inwoners van de twee nieuwe gewesten veroorzaken, maar wie waarborgt ons de toekomst? En de splitsing eens daar zijnde, is niet weêr te niet te doen. Wie zal kunnen verzekeren dat zij geene gelegenheid zal geven om in de beide provinciën minder ernstig dezelfde hoofddenkbeelden omtrent Nederlands belangen te koesteren en te handhaven? Wie zal kunnen waarborgen, dat niet, in vervolg van tijd, kleine jaloezien zullen worden opgewekt en wortel schieten: die scheiding, laten wij het ons niet verbloemen, kan voor sommigen het gezigts-einde beperken, en aan kleingeestigheid voedsel geven!

Wat ware het gelukkig, indien wij integendeel alle vooringenomenheid konden verbannen, en wij allen, buiten den engen kring onzer gewesten tredende, altoos wilden vergeten, dat wij Gelderschmannen of Utrechtenaren, Hollanders of Vriezen genoemd worden, om niets anders dan Nederlanders te zijn, en het algemeen belang van Nederland tot het enkel en eenig doelwit van alle onze handelingen te stellen. In stede van dit te bevorderen, slaat men nu bij dit ontwerp eenen tegenovergestelden weg in, men versterkt een der grootste bezwaren welke algemeen aan onze bestaande Gwt. is te laste gelegd, en geeft aan 't geen provincialismus genoemd wordt nieuw voedsel en kracht.

Ik had gedacht, Ed. Mog. Heeren! hiermede van het ontwerp

van wet, 't welk op dit oogenblik het onderwerp onzer beraadslagingen behoort uit te maken, af te stappen, doch de warme verdediging, welke hetzelve van een vroegeren spreker ondervonden heeft, noopt mij nog, voor eene korte poos uwe aandacht te verzoeken, ten einde eenige tegenbedenkingen bescheidenlijk in het midden te mogen brengen.

Het spreekt wel van zelf, dat ik mij voorbehoude, naar gelang dat de volgende wets-ontwerpen in deliberatie zullen gebragt worden, over dezelve nader het woord te vragen, zoo dikwijls ik vermeenen zal eenige inlichtingen te moeten uitlokken, of reden te moeten geven waarom ik mij met deze of gene niet kan vereenigen. Ik schroom niet mijne verwondering eenigzins te kennen te geven, dat sommigen der sprekers die mij zijn voorafgegaan, reeds nu alle de dertien ontwerpen hebben doorgeloopen, en hunne opinien over dezelve stellig hebben uitgedrukt: het komt mij toch voor, dat deze wijze van deliberatie eenige vermenging, zóó niet verwarring in de beraadslagingen te weeg moet brengen, en daarenboven het vermoeden zoude kunnen doen opvatten, dat nader voortgebragte gevoelens nooit in staat kunnen zijn bij U Ed. Mog. in het eerst opgemaakte besluit eenige verandering te brengen. Doch komen wij tot eenige punten der ijverige argumentatie van den bedoelden spreker.

Ik zal geenszins tegenspreken, dat er tijden geweest zijn waarin de provincie Holland op eene andere wijze dan thans is ingedeeld, ja, verdeeld is geweest, doch ik kan geenszins toegeven dat eene splitsing in den geest onzer Gwt. zoude liggen. Het is mij integendeel altoos voorgekomen, dat haar geest juist het aankweeken der oude herinneringen op dit punt vooral, ademde, en dat de speciale bijvoeging aan het einde van art. 153 geplaatst, voldoende te kennen geeft, dat men twee collegien van Gedeputeerde Staten heeft willen mogelijk maken, alleen ten gerieve der ingezetenen, en ten einde meerderen spoed in de afdoening der loopende zaken te kunnen brengen, doch geenszins tot verdeeling van het ligchaam der Staten zelf. Wat dan ook in zeker rapport, door de Stat.-Gen. in 1815 uitgebragt, en door den spreker aangehaald, hierover moge gezegd zijn, is en blijft het eene waarheid, dat in de woorden der Gwt. niets van het bedoelde voornemen te vinden is.

Over de daadwerkelijke invoering der scheiding, zoo als men zich uitdrukte, en waartoe de twee gouverneurs, de twee collegien van Gedeputeerde Staten, de afzonderlijke administratien, de twee begrootingen, en wat niet al meer, bijgebragt werden, sprekende, s er bijzonder gedrukt op het verschil der belastingen, waarmede in

de administrative behoeften van het gewest moet voorzien worden, en die in het Noordelijke en Zuidelijke gedeelte niet dezelfde zijn; en men scheen hierin zelfs eene min juiste opvolging der Gwt. te vinden. Dit bezwaar echter is dunkt mij van luttel gewigts, wanneer wij willen nagaan, dat die verscheidenheid van belastingen ook vaak gevonden wordt tusschen de middelen en inkomsten van verschillende gemeenten, zonder dat hieruit eenige ongelegenheid ontspruit; die verscheidenheid welke door de Staten des gewests geheel geregeld wordt, is dan ook van eenen geheel huishoudelijken aard, en bestaat, zonder dat, zoo verre mij bekend is, deswege immer klagten zijn opgerezen of eenig ongerief is gevoeld.

Wat nu de aanmerkingen aangaat omtrent de ongelijke verdeeling der voordeelige en eervolle betrekkingen in de provincie, tusschen hare zuidelijke en noordelijke bewoners, deze kunnen zeer gegrond zijn, en ik zoude overhellen dit toe te stemmen; doch dit kan geene reden tot de splitsing opleveren; dit geeft aanleiding en gelegenheid bij de Regering op meer billijkheid in dezen aan te dringen; dit behoort hen die tot eenige keuze medewerken, aan te sporen, hierin met meerdere onpartijdigheid te handelen, dan tot hiertoe misschien geschied is.

De oprigting van eene zuiver Criminele Regtbank werd mede als eene grief aangevoerd. Nu tot de kleinste provincie toe een geregtshof bezit, moet deze klagte niet verwonderen, hoewel het te betreuren blijft dat juist de uitgestrektheid van het ongelukkig plan vroeger vastgehouden, nu grond ter uitbreiding dier verkeerdheid zal opleveren: de bedenking omtrent de wijze waarop de leden der Criminele Regtbank tot derzelver betrekking geraken, door den tweeden spreker gemaakt, was, ik erken dit gaarne, van veel gewigt, doch heeft met de quæstie der scheiding weinig verwantschap. Over de requesten tegen de scheiding bij deze Kamer ingekomen, zal ik weinig behoeven te zeggen, de vijfde spreker heeft zich reeds van deze taak gekweten; die requesten behelzen dan ook meer bepaald de bezwaren van eenige inwoners uit West-Vriesland, die het overwigt van Amsterdam schijnen te duchten, en het komt mij, aanstaanden Zuid-Hollander, voorzigtiger voor, in dezen kleinen pennenstrijd tusschen twee gedeelten van de aanstaande provincie Noord-Holland eene volkomene onzijdigheid te bewaren.

Met veel belangstelling hoorden wij, bij dit punt, den bedoelden tweeden spreker eene levendige schets geven van het belang, van den invloed, van den goeden, liefdadigen, onbekrompen geest van die stad, aan welker hoofd hij vele jaren geplaatst is geweest:

wij zullen hem gaarne toegeven dat zijne schildering niet overdreven is, dat Neêrlands hoofdstad uitblinkt door het gewigt en de uitgestrektheid van haren handel, door de vaderlandsliefde en onbekrompene milddadigheid harer inwoners; dat zij uitmunt door veelvuldige nuttige instellingen en liefdadige gestichten; dat zij in één woord eene kostbare parel is aan de kroon van Nederland: — doch, ik moet het volmondig erkennen, al die welverdiende lofspraak, de herinnering aan al dit schoone en goede, versterken mijne gehechtheid aan die wereldstad, en aan hare achtenswaardige inwoners, en maken mij meer en meer afkeerig van het denkbeeld eener splitsing van Holland, waardoor onze betrekkingen noodwendig meer verwijderd moeten geraken.

IX. De heer van Dam van Isselt zegt hoofdzakelijk:

Wanneer ik de thans in beraadslaging zijnde zoo belangrijke ontwerpen van wet tot wijziging der Gwt. overzie, dan kome ik, nopens de daarin voorgestelde wijzigingen, tot deze slotsom, dat er een groote stap gedaan is op den weg, die tot het goede voert. Het is zoo, niet alle onze wenschen zijn verhoord; naar mijne wijze van beschouwen, waren er nog vele belangrijke verbeteringen in te voeren. Maar ik ben dan tevens verpligt te zeggen, dat de schuld, dat wij datgene, wat wij verlangen, niet verkregen hebben, niet bij de Regering alleen rust. Wanneer ik toch de processen-verbaal van de handelingen in de afdeelingen naga, dan blijkt het mij daaruit, dat U Ed. Mog. nog meer dan de Regering bevreesd waart voor de invoering van radicale verbeteringen, als daar zijn, onder anderen, de daarstelling van een Verantwoordelijk Ministerie, Regtstreeksche Verkiezingen, afschaffing van den Staatsraad en der Eerste Kamer, enz. Wanneer ik mij in dezen stand van zaken, de vraag voorstelle, wat mij te doen staat, dan antwoorde ik, dat ik het goede niet zal verwerpen, omdat ik het betere niet heb kunnen verkrijgen, maar dat ik alleen die ontwerpen zal afstemmen, die ik naar mijne overtuiging strijdig met het welbegrepen belang des lands oordeele.

Ik acht mij echter tevens verpligt reeds nu te verklaren, dat ik mij het regt voorbehoude, om in de vergadering der Tweede Kamer, wanneer zij in dubbelen getale zal zijn vergaderd, tegen alle de alsdan voor te dragen ontwerpen te zullen stemmen, indien het blijken mogt, dat bij art. 129 der Gwt., dit stelsel der drie standen zou worden behouden, en bij art. 130, het regt tot zamenstelling en bepaling van het getal leden van de Provinciale Staten,

aan den Koning blijft overgelaten. Daardoor toch zal de geheele verbetering der Gwt. een ijdel droombeeld worden.

Daar het mijn voornemen niet is het veld der algemeene bespiegelingen, dat onoverzienbaar is, te betreden, zoo keere ik terug tot het eerste ontwerp, hetwelk thans in beraadslaging is. Tegen dat ontwerp heb ik twee gewigtige bedenkingen, die wel in de onderscheidene afdeelingen zijn vooruitgezet, doch die tot dus verre door geen der vorige sprekers zijn behandeld.

I. Volgens art. 2 van het ontwerp zal het hertogdom Limburg, een deel uitmaken van het Koningrijk der Nederlanden, « behou- »dens de betrekkingen van dat Hertogdom, met uitzondering der »vestingen Maastricht en Venlo, en van derzelver kringen, tot »het Duitsche Verbond.» Deze bepaling voert mij als van zelve tot het traktaat van 19 April 1839. Nu bewere ik, dat dit traktaat zonder medewerking der Stat.-Gen. niet gesloten heeft kunnen worden. Art. 58 der Gwt. is te dezen duidelijk. « Ingevalle de »verbonden en verdragen – aldus luidt dat art. – *in tijd van vrede* »gesloten, mogten inhouden eenigen afstand of ruiling van een »gedeelte van het grondgebied des Rijks of van deszelfs bezittingen »in andere werelddeelen, worden dezelve door den Koning niet »bekrachtigd, *dan nadat de Stat.-Gen. op dezelve hunne goedkeuring »hebben gegeven.*» Nu vermeene ik, dat wij geenszins *in staat van Oorlog* verkeerden. Of is het geene waarheid, dat er millioenen schats van de Natie werden gevorderd, om het *status quo* te doen voortduren, en geenszins om den oorlog te voeren.

II. Een ander bezwaar is voor mij hierin gelegen, dat het Hertogdom Limburg, met uitzondering der vestingen Maastricht en Venlo, en van derzelver kringen, tevens een integrerend deel van den Duitschen Bond zal uitmaken. Nu doe ik U Ed. Mog. slechts opmerken, dat bij de geringste botsing tusschen Frankrijk of eenig ander land en een der Bond-Staten, bij het ontwaken van den onderdrukten Volksgeest in Duitschland, bij het ontstaan van eenige onrust, en bij het uitbreken van den Oorlog hetzij in Duitschland of in Limburg, Limburg deszelfs contingent aan de Duitsche Bondstroepen zal moeten leveren. En ik vrage het, in welken toestand zal zich Nederland alsdan bevinden? Zullen wij dan in eenen staat van neutraliteit blijven verkeeren? Zullen wij ons onzijdig houden, terwijl een deel onzer landgenooten, onzer broeders, blootgesteld zullen zijn aan moord en plundering?

Voor een oogenblik wil ik echter het Nederlandsch gevoel doen zwijgen en plooijen, en dan bewere ik dat deze inlijving van het Hertogdom Limburg slechts een zeer gering voordeel zal ople-

veren, maar dat het onbegrijpelijk is, dat men voor een gering voordeel ons geheel bestaan in de waagschaal stellen zal. Zouden wij ons daardoor niet het verwijt op den hals laden, hetwelk ons door den vreemdeling met zoo veel bitterheid is toegebragt, dat wij alles aan een weinig geld opofferen!

Men veronderstelle echter dat de Mogendheden onze onzijdigheid strikt zullen eerbiedigen, zullen wij dan, gedurende of na den strijd, de vertegenwoordigers uit Limburg, die zich in ons midden mogten bevinden, toeroepen: « Zorgt zelf dat gij de ondervonden nadeelen herstelt; zorgt zelf, dat uwe vernielde woningen weder worden opgebouwd? Maar zorgt vooral, dat de Nederlandsche schatkist het bedrag uwer belastingen ontvange; de schuldenlast, die op onze schouders drukt, is zwaar; elke bijdrage, om dezen te verligten, hoe gering ook, is ons aangenaam. » Indien wij zóó spraken, zou dat billijk, zou dat regtvaardig zijn? En nogtans, indien wij zóó niet spraken, waar zou dan het voordeel zijn, dat men uit de opneming van het Hertogdom Limburg in ons Rijk, thans voorspelt!

Het zijn deze bedenkingen, welke mij waarschijnlijk tot mijn leedwezen zullen verhinderen, aan dit wets-ontwerp mijne toestemming te geven. Ik herhale het, tot mijn leedwezen, omdat ik een groot voorstander ben van de splitsing der provincie Holland in twee deelen. Ik zou tot de aanneming dier splitsing niet afgeschrikt worden door het denkbeeld, door een der vorige sprekers ontwikkeld, dat het hier een der grondslagen van ons Staatsgebouw zou gelden, en wij de bevoegdheid niet zouden bezitten, om te dezen eenige verandering in de Gwt. te brengen. Ik zal hierop alleen antwoorden, dat, wanneer wij hierbij onze magt te buiten gaan, wij dan ook bij elke andere verandering der Gwt. dit evenzeer zouden doen.

Eindelijk druk ik den wensch uit, dat, wanneer dit wetsontwerp mogt worden aangenomen, en Holland in twee deelen zal worden gesplitst, er tusschen Noord- en Zuid-Holland dezelfde goede verstandhouding en eensgezindheid zal bestaan, als tusschen Noord-Braband en Gelderland, die men, zoo ongegrond, als bewijzen van het tegendeel had bijgebragt.

X. De Heer van Asch van Wyck:

Hoogst gewigtig in der daad, Ed. Mog. Heeren! zijn de beraadslagingen welke heden aanvang nemen. De door de afscheiding van België noodzakelijk geworden herziening der Gwt. doet al

dadelijk de aandacht vestigen op de uitgestrektheid van het tegenwoordige grondgebied van het Koningrijk der Nederlanden en de regeling van den Staatsregterlijken toestand van dat gedeelte, hetwelk thans nog van de aanvankelijk veel uitgestrekter provincie Limburg overig is gebleven. Om ons op het ware standpunt van beschouwing te plaatsen, worden wij als het ware terug gebragt tot de eerste vorming van dit Koningrijk, zoodanig als dezelve bij de traktaten tusschen Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden en de hoven van Oostenrijk, Groot-Brittannie en Pruissen, wat deszelfs grenzen betreft, op den 31sten Mei 1815 was bepaald; want hoezeer de uitgestrektheid van dat Rijk door de afscheiding van Belgie is ingekrompen, en aan de westelijke en noordelijke zijden eene nieuwe grensbepaling tusschen hetzelve en Belgie, bij het traktaat van 1839 is vastgesteld, is het toch blijkbaar, dat de oostelijke grenzen, waardoor dit Rijk van dat van Pruissen is afgescheiden, zoo ver het tegenwoordige grondgebied betreft, naar de bepalingen van gemelde traktaten geregeld blijven.

Ik heb gemeend hierop in mijne beschouwing over de bij de processen-verbaal der afdeelingen voorgestelde bedenkingen, vooral te moeten letten, omdat het mij voorkomt, dat eenige derzelve hierdoor zijn weg te nemen. Eene gelijkstelling van Limburg als provincie van het Koningrijk der Nederlanden, met het Groot-Hertogdom Luxemburg, wordt al dadelijk wedersproken door evengemeld traktaat van Mei 1815, daar bij art. 1 en 2 van hetzelve de grenzen van het Rijk der Nederlanden, met uitzondering van het Luxemburgsche, doch met insluiting van het Limburgsche grondgebied, worden geregeld, in diervoege, dat de zuidelijke grens van dit Rijk, aan de zijde van Luxemburg, langs dat Groot-Hertogdom loopt, terwijl de grenzen van dat laatste afzonderlijk zijn geregeld bij art. 3 en 4 van hetzelfde traktaat. Hierdoor vervalt al aanstonds, mijns erachtens, alle denkbeeld van gelijkstelling in den Staatsregtelijken zin. — Ik zal van de aanvoeging van Luxemburg bij het Koningrijk onder dezelfde Gwt. niet spreken, want in geene der afdeelingen is, zoo ver mij voorgekomen is, eenige aanmerking gemaakt, als of die bijeenvoeging behoorde te worden verlevendigd. Doch de provincie Limburg bleef een gedeelte van het Koningrijk uitmaken, en zoodra de beletselen wegvielen waardoor hetzelve aan het geheele Staatsligchaam der Nederlanden tijdelijk was onttrokken, trad dat gedeelte der provincie als van zelve terug, als behoorende tot het Koningrijk, welks grenzen bij het traktaat van 1815 waren bepaald; het

is weder een integrerend gedeelte van dat Koningrijk: dezelfde Gwt. is op hetzelve toepasselijk.

Doch nu ontstaat eene andere vraag: kan over dat gedeelte van het grondgebied eene grondwettige bepaling worden gemaakt, vóór dat hetzelve vertegenwoordigers afgevaardigd zal hebben, welke mede over deze grondwettige bepaling kunnen stemmen? Die vraag is gewigtig en zij berust op een gevoel van billijkheid; er is in dezelve eene kieschheid, welke ik eerbiedige, — en toch meen ik te mogen in twijfel trekken of zij evenzeer berust op eene juiste beschouwing der zaak of op Staatsregtskundige beginselen.

De provincie Limburg, en dit is mijne eerste opmerking, is dezelfde niet meer, die wij in onze Gwt. als zoodanig aantreffen: wel een gedeelte van dezelve, maar niet hare geheele uitgestrekheid is aan het Koningrijk der Nederlanden verbleven; een ander gedeelte, waarin verscheiden steden liggen, eenige der voormalige kiesdistricten van het platte land, zijn buiten het grondgebied des Koningrijks; de reden, op de voormalige bevolking gegrond, voor de bepaling van het getal afgevaardigden, voormaals vijf in getal, houdt op te bestaan; en hier ontstaat al dadelijk de vraag: hoe groot zoude dan dit getal nu moeten zijn, in dezelfde evenredigheid? en voornamelijk: welke is de magt die beveegd is dit te bepalen? Gaarne huldige ik de meening der hooge Regering, die van het beginsel uitgaat, dat dit buiten den kring harer bevoegdheid zoude liggen; zij berust op onwedersprekelijke gronden. Immers in onze vergadering kan geen ander getal leden worden toegelaten, dan de Gwt. heeft bepaald, en niemand onzer zoude toch er mede instemmen, dat uit het kleinere grondgebied van Limburg een gelijk getal afgevaardigden zitting nam, als uit de grootere en onverdeelde provincie van dien naam. Eene verandering van het getal, zoude eene verandering in de Gwt. zijn, strijdig met de bepaling welke den vorm van alle veranderingen in deze hoofdwet van ons geheel maatschappelijk aanwezen bij het elfde hoofdstuk zoo naauwkeurig heeft voorgeschreven.

Maar, — en dit brengt mij tot eene tweede beschouwing, — het getal eens zijnde vastgesteld, hoe zal dan de benoeming geschieden. Er is maar één middel om in deze vergadering te worden toegelaten, het is de vertooning van het bewijs van afvaardiging door het eenig bij onze Gwt. bekende kiezers-collegie, dat der Staten van de provincie. En nu meen ik té mogen vragen: zijn er thans Staten van de provincie Limburg? — wat meer is: kunnen zij er zijn? — Ik meen deze beide vragen ontkennend te mogen beantwoorden: zij zijn er niet en kunnen er niet zijn. — Ten gevolge

immers der plaats gehad hebbende omstandigheden heeft de werking der Gwt., zoo wel als die van het reglement door den Koning, krachtens art. 6 van de Gwt. voor de *geheele* provincie vastgesteld, opgehouden: dit heeft sedert September 1831 voortgeduurd. Nu zijn alle afvaardigingen of benoemingen tot leden der Staten in de drie standen, waaruit zij grondwettiglijk volgens het reglement bestonden, geëindigd, omdat zekerlijk voor alle leden de tijd van zes jaren, welke bij alle reglementen, zoo ik meen, die van aftreding is, reeds lang is verstreken. Er zijn geene personen meer die bevoegdheid hebben als leden der Staten op te treden. Het zedelijk ligchaam der Staten, als een collegie beschouwd, bestaat niet meer. Maar, zal men mij zeggen, men kon dit door nieuwe benoemingen weder hersteld hebben. Ook dit is onmogelijk geworden, omdat al de bestanddeelen niet meer dààr zijn, uit welke dit ligchaam zouden moeten worden zamengesteld. Het reglement voor de provincie Limburg, zoo ver de steden betreft, bevatte er verscheiden welke niet tot dit Koningrijk behooren. Intusschen bevat het reglement voor de steden twintig leden. Het platte land was verdeeld in kiesdistricten, waarvan eenige geheel onder Belgie zijn, en eenige waarschijnlijk gesplitst zijn: het benoemde mede een getal van twintig in de vergadering der Staten. Ditzelfde is waarschijnlijk het geval met de ridderschap, waarvan de leden gewis voor een gedeelte Belgische onderdanen en dus geen Nederlandsche staatsburgers meer zijn. — Ik durf gerust vragen, of er geene zoodanige ontbinding is van alle bestanddeelen, waaruit de benoeming der Staten voort moet komen, dat het ligchaam niet zonder eene nieuwe grondwettige regeling op nieuw als in het leven kan worden terug geroepen? Maar welligt zoude men mij te gemoet voeren: deze getallen kunnen verminderd worden, de zestig leden, die tot de zamenstelling der Staten worden vereischt, kunnen tot een kleiner getal worden terug gebragt. Maar, mag ik wel vragen, door wien, anders dan krachtens eene herziening der Gwt.? Men leze art. 7 derzelve, volgens hetwelk de reglementen, zoo ver het stemregt en de bevoegdheid om deel te nemen aan de provinciale en plaatselijke besturen betreft, het tiende jaar na de invoering der Gwt. beschouwd worden een deel der Gwt. uit te maken. De hooge Regering heeft dus zeer wijsselijk en zeer grondwettiglijk ingezien, dat ook dit gelegen was buiten de grenzen harer bevoegdheid. Wilde ik dit verder in bijzonderheden ontwikkelen, dan zoude ik kunnen opmerken, dat zelfs de stedelijke regeringen of besturen, behalve alleen die van de stad Maastricht, gevormd zijn naar de grondslagen van eene andere aan ons Koningrijk vreemde Gwt.;

dat ook zij de bevoegdheid missen welke alleen ontspruiten kan uit verkiezingen op den voet bij onze Gwt en van de reglementen aangenomen; dat volgens de Belgische Gwt. de regeringen dier steden, Maastricht uitgezonderd, de bevoegdheid missen om het kiesregt uit te oefenen, daar, toen zij volgens de Belgische Gwt. werden daargesteld, aan die collegien de bevoegdheid van kiezers te zijn niet is opgedragen. De Regering der stad Maastricht alleen zoude die bevoegdheid hebben, doch zij kan alleen zes leden naar de vergadering der Staten, welke uit zestig leden bestaan moet, afvaardigen; zij kan alleen in een der drie standen afvaardigen; en het zal toch wel geen betoog behoeven, dat bij eene verdeeling van drie standen, volgens art. 129 der Gwt., het gedeelte van eenen der standen geene vergadering kan daarstellen, waarin de overige twee standen gemist worden; — tegen het begrip van billijkheid staat dan over dat van zedelijke onmogelijkheid.

Dan laten wij deze vraag nog onder een ander oogpunt, namelijk in staatsregtskundigen zin beschouwen. Alle staatkundige betrekking tusschen Limburg en het Koningrijk heeft, met uitzondering van Maastricht, tijdelijk geheel opgehouden. Dit landschap was, gedurende tien jaren, onderworpen aan eene andere magt, welke zich, wel is waar, alleen *facto* had geconstitueerd, doch welke als zoodanig door vele Europesche magten was erkend, welke met eenige derzelve traktaten had gesloten. — Ik onderzoek hier niet of dit naar de eerste beginselen van het Europesche staatsregt heeft kunnen geschieden, maar het is geschied; men verontschuldigde die daad door haar een *fait accompli* te noemen, — een gemakkelijk woord voorzeker, om alle afwijkingen van Staats- of volkenregt te bedekken. — Limburg vond zich onder eene vreemde, eene aan het rijk der Nederlanden vijandige magt, welke zich in staat van oorlog had gesteld tegen het rijk, waartoe het behoord had. — En nu raadplege men de vroegere geschiedenis der Vereenigde Nederlanden, en zoeke uit dezelve het licht te ontleenen, om dit vraagstuk op te helderen. Toen in 1672 drie provincien door den Franschen Koning Lodewijk den XIVden waren ingenomen, verschenen de afgevaardigden uit die provincien niet meer ter vergadering der Stat.-Gen.; zij bleven daarvan uitgesloten, ook nadat het Fransche leger terug was getrokken en die provincien ontruimd had. De vier provincien, die de vergadering hadden blijven uitmaken, vertegenwoordigden den geheelen Staat der Vereenigde Nederlanden, gingen traktaten en verbonden aan, stelden algemeen verbindende wetten en verordeningen vast. Er was eene voorafgaande raadpleging van die vergadering noodig, om te be-

slissen over de weder-toelating der vertegenwoordiging van die provincien in de vergadering der Stat.-Gen. Hiertoe werd besloten en toen eerst namen zij weder zitting.

Ik waag het te zeggen, dat dit voorbeeld veel sterker is dan de toestand waarin wij ons nu, met betrekking tot Limburg bevinden. Toen was het een vijandelijke inval, eene tijdelijke bezetting door vreemde legers; de provincien zelve waren overheerd; zij hadden zich aan den overheerscher niet aangesloten, hem geen bijstand verleend; zij hadden brandschattingen, berooving en allerlei kwelling geleden van vijandelijken overmoed. Wat meer is, de Staten der provincien waren niet ontbonden, de standen waaruit zij ook toen bestonden, waren dezelfde; niets was veranderd in den inwendigen regeringsvorm, de stedelijke regeringen waren blijven bestaan, zij hadden hun regt van afvaardiging in de Staten der provincie behouden: geene der mogendheden had deze bezetting goedgekeurd, bijna allen maakten gemeene zaak tot de bevrijding van Nederland; de veroveraar werd aangevallen en moest zich zijne prooi laten ontglippen; en nog, na eene bezetting, vergelijkenderwijs kortstondig, moest de wedertoelating der afgevaardigden uit dezelve in de Stat.-Gen., door een besluit van de vier overige provincien worden voorafgegaan; — een besluit, door den invloed van den Prins van Oranje ondersteund, en hetwelk niet zonder tegenkanting doorging, zelfs niet zonder eenige opoffering en onderwerping aan geheel nieuwe regerings-reglementen, welke sedert de bronnen zijn geworden van vele binnenlandsche onlusten en oneenigheden. Heb ik dus te veel gezegd, wanneer ik dit voorbeeld sterker dan de tegenwoordige omstandigheid ten aanzien van Limburg noemde? Uitmuntende mannen en treffelijke regtsgeleerden hebben toen het vraagstuk der wedertoelating met ruime staatkundige inzigten of met regtskundige scherpzinnigheid behandeld. Toen waren het geheele provincien, zonder eenige verandering van grenzen; de staatsligchamen waren dus dezelfde gebleven. Hier geldt het eene zeer verminderde provincie, een gedeelte van welks grondgebied thans onder eenen anderen Staat behoort. Hier wordt de wederopneming zelve niet twijfelachtig gesteld, maar alleen de wijze waarop dit in den geheel veranderden toestand van Limburg zal geschieden. Alle punten van vergelijking zijn dus hier in het voordeel van de bevestigende beantwoording der vraag: dat de verandering, ten opzigte van Limburg noodzakelijk geworden, vooraf moet worden vastgesteld, eer die provincie deel nemen kan in de volksvertegenwoordiging. Ofschoon deze voorbeelden op zich-zelve niet als bewijzen kunnen gelden, meen ik toch, dat een

voorbeeld uit de geschiedenis van het Nederlandsche staatsregt zelve ontleend, veilig als bewijs kan worden aangevoerd, want daarbij is een beginsel vastgesteld, hetwelk zijne duurzame werking op den staat der Nederlanden heeft uitgeoefend, — een staat, welke den grondslag uitmaakt van ons tegenwoordig volksbestaan, en in welke, hoe aanzienlijk ook, en hoe heilzaam ook de veranderingen zijn, welke in denzelven zijn aangebragt, echter in de afdeeling der provincien nog zijne eerste vorming doet opmerken, en in de afvaardiging uit die provincien de sporen aanwijst van dien vroegeren toestand. Hierom nu, is het, dat ik der Kamer op dit beginsel van het Nederlandsche staatsregt durve wijze. Dan, heerschte ook nog hetzelfde beginsel niet, toen bij de wet van 23 Mei 1815 door de Stat.-Gen. der Vereenigde Nederlanden de Gwt. werd aangenomen, waarbij de Belgische provincien met de vereenigde te zamen een en hetzelfde staatsligchaam zouden uitmaken, en werden bij die wet niet als eene verandering der Gwt. beschouwd? Dacht men er toen aan, dat eerst uit Belgie afgevaardigden moesten zitting nemen eer dit besluit konde worden genomen, — en werd niet op den 19den Augustus de Gwt. van 1815 aangenomen, waarin ook het getal werd bepaald van de leden uit ieder der Belgische provincien af te vaardigen?

Ik heb reeds in 1831 mijn gevoelen in deze vergadering ontwikkeld, dat de Stat.-Gen. het Nederlandsche Volk bleven vertegenwoordigen, hoezeer ook geene afgevaardigden uit Belgie meer zitting in de vergadering der Tweede Kamer hadden. Ik heb toen op soortgelijke gronden als die ik thans de eer gehad heb aan te voeren, mijne meening doen rusten; ik blijf nog bij dezelfde gevoelens. Onze vergadering, te zamen gevoegd met de Eerste Kamer, vertegenwoordigt nog het Nederlandsche Volk, ook de bewoners der provincie Limburg daaronder begrepen; zij zal dit blijven vertegenwoordigen, nadat de afvaardiging uit die provincie bij de veranderde Gwt. zal zijn geregeld en de afgevaardigden door de Staten derzelve aan die vertegenwoordiging zullen deel genomen hebben.

Welligt heb ik te lang de aandacht van U Ed. Mog. bezig gehouden, doch mijne afkeerigheid van alle zweem van onbillijkheid en terugstelling van eenig regt van een gedeelte des Rijks, scheen mij toe eene uitgebreider beschouwing te regtvaardigen. Hierdoor tevens wilde ik gaarne pogen, om den indruk weg te nemen, welke in die provincie zelf zich mogt vestigen, als of haar eenig onregt wierd aangedaan. Ik voor mij wenschte niets vuriger, dan het regt en de belangen ook van dat gedeelte des rijks voor te staan

en te bevorderen, en hetzelve te zien deelen in de algemeene welvaart van het geheele Vaderland.

Wat nu de vraag over de afscheiding van Holland in twee provincien betreft, aanvankelijk heb ik gemeend dat deze in het belang van beide gedeelten was, en ook door beiden evenzeer werd verlangd. Ik heb zulks beschouwd onder het oogpunt van een wederzijdsch verlangen, en zoude in dat opzigt eene overhelling hebben om daarin toe te stemmen; doch de regtstreeks tegen elkander overgestelde gevoelens van afgevaardigden uit die provincie hebben mij het tegendeel doen opmerken; en daar ik die scheiding aanvankelijk als eene weldaad beschouwde, hel ik over tot de gedachte, dat eene weldaad niet moet worden opgedrongen. En nu treedt bij mij op den voorgrond de oorspronkelijke vorming van de Vereenigde Nederlanden als onafhankelijken Staat; de verdeeling der oude provincien, aangenomen bij het herstellen van ons tegenwoordig Staatsgebouw; ik kan in die afscheiding geen Staatsbelang vinden, en de verdeeling van Holland is uit dien hoofde mij minder aannemelijk voorgekomen. Indien ik dan tegen dit wets-ontwerp mijne stem mogt uitbrengen na den verderen loop dezer discussien te hebben afgewacht, zoude het niet zijn op grond van eenige bedenking het Hertogdom Limburg betreffende, doch het zoude alleenlijk zijn, omdat ik die scheiding niet zoo zeer als aannemelijk beschouwe.

Hierna werd de vergadering gescheiden tot den volgenden dag.

Zitting van Woensdag, den 3den Junij.

De beraadslagingen over de ontwerpen tot wijziging der Gwt., en bijzonder over het eerste derzelve, worden, in tegenwoordigheid derzelfde Leden van de Kamer en derzelfde Ministers, als den vorigen dag, voortgezet.

XI. De heer VAN DER GRONDEN:

Zonder aan deze belangrijke beraadslaging, Ed. Mog. Heeren! een meer werkelijk deel te nemen door het houden eener redevoering of verhandeling, wenschte ik slechts kortelijk mijne wijze van beschouwing over de onderscheidene wets-ontwerpen zelve aan UEd. Mog. bekend te maken, waaruit als van zelf de redenen zullen aanlichten, welke mij van eene meer uitgebreide behandeling terughielden. De wijzigingen en veranderingen in de ons voorgestelde ontwerpen van wet acht ik, voor verre het grootste gedeelte, en misschien met uitzondering van die omtrent de

defensie, aannemelijk, en ik verheug mij over dezelve. Ik bevind er onder die ik als werkelijke verbeteringen der Gwt. wil genoemd hebben.

Wanneer ik mij bepaal tot het meer opzettelijk in deliberatie zijnde eerste ontwerp, zoo zoude alle twijfel, welken ik omtrent het opnemen van het Hertogdom Limburg onder de provincien van het rijk mogte gehoord hebben, zonder dat ook afgevaardigden uit hetzelve aan deze deliberatien deel nemen, zijn weggenomen, door de bondige redenering, welke op gisteren de laatste spreker uit Utrecht daaromtrent heeft voortgebragt, al ware het alleen om de volstrekte onmogelijkheid dat die afgevaardigden van de verbrokkelde vroegere provincie Limburg aan deze deliberatien tot verandering der nu nog bestaande Gwt., op eene wettige wijze en in een behoorlijk wettig gekozen aantal konden deelnemen.

Wat de splitsing der provincie Holland betreft, had ik ook gewenscht dat dezelve met algemeene goedkeuring van de ingezetenen konde plaats hebben; doch op zich zelve komt mij dezelve voor billijk te zijn, en vooral in het belang van het noordelijk gedeelte van dat gewest, al ware het alleen om de daarin *facto* bestaande afscheiding van het Zuidelijk gedeelte en om in de beide deelen van hetzelve gelijke regtsbedeeling daar te stellen.

En wat de overige veranderingen betreft in de opvolgende wetsontwerpen: de bepaalde en meer duidelijke toepassing van art. 60 der Gwt. omtrent de inkomsten der overzeesche bezittingen en derzelver bestemming, is mij hoogst-welgevallig. Ik zie daarin met vertrouwen, dat nu eens de zoo vaak in deze Kamer over dat onderwerp gevoerde geschillen en botsingen daarmede zullen geëindigd zijn, en aan de schatkist die inkomsten zijn verzekerd.

Van de daarstelling van de verantwoordelijkheid der hoofden van de ministeriële departementen, stel ik mij veel goeds voor.

Dat over de begrooting in hoofdstukken zal worden beraadslaagd, is eene zeer uitwerkende verbetering, die ik voor mij echter gewenscht had nog meer te zien uitgebreid, door in sommige hoofdstukken de onderwerpen bij afdeelingen te zien behandeld, en ik bedoel daarmede voornamelijk het departement van finantien, hetwelk in één hoofdstuk vervat is, en dus het vaak belemmerend gevolg zal behouden, dat de publieke schuld met de overige afdeelingen, dat departement betreffende, in eene massa zal moeten behandeld worden, en zoo doende daar zal blijven bestaan, hetgeen thans bij de beraadslaging der geheele begrooting plaats had, dat de uitgaven voor de publieke schuld telken reize zal moeten deelen in het lot van het geheele hoofdstuk, en dat wij

dus daaromtrent in het moeijelijke geval zullen blijven, om, wanneer wij verandering of vermindering in de overige administratie van dat departement zullen verlangen, wij tevens de voldoening der uitgaven voor de publieke schuld zullen moeten afkeuren; iets hetwelk toch geen van UEd. Mog. wenschen kan of zal.

Ik had daarom gewenscht, dat immers de bepaling der beraadslaging in hoofdstukken voor dit departement op de afdeelingen zoude zijn toegepast, zoo als door vele leden voor de geheele begrooting is verlangd geworden; doch hetgeen te dezen opzigte door de voorgestelde verandering zal gewonnen zijn, acht ik van te veel belang, om niet ook de voorgestelde verandering als noodzakelijk te achten, ook zonder de meerdere uitbreiding.

De periodieke aftreding der leden van de stedelijke raden, uit de bepaling van de 5de wet der laatstvoorgestelde zeven ontwerpen voortvloeijende, vereenig ik mij gaarne mede en acht daarin eene verbetering van het kiezingstelsel gelegen. — Ook eene verbetering zie ik in de bepaling omtrent de Rekenkamer en dat de bezoldiging harer leden bij de wet zal bepaald worden. — En zoo zijn alle de voorgestelde wijzigingen en veranderingen, zoo als ik zeide, met uitzondering van die omtrent de defensie, mij meer en minder welgevallig. Ik voeg daarbij, dat eene niet-goedkeuring dier verbetering het gevolg zoude hebben, dat het thans bestaande zoude blijven behouden, tusschen welke beiden ik het beste meen te moeten kiezen.

En waarom zoude ik dan, waarschijnlijk vóór die ontwerpen zullende stemmen, mijne stem verder motiveren? Zulks acht ik in der daad onnoodig en misbruik makende van uwlieder kostbaren tijd.

Mij zoude dus niets overblijven dan eenigzins meer in het breede mijn gevoelen te uiten, over alle die punten van verbetering en verandering, welke in de voorgestelde wetten *niet* zijn opgenomen.

Doch wat zoude die redenering uitwerken? Zij konde niets dan mijn gevoelen aan den dag leggen, in eenige punten, ook door de meerderheid van UEd. Mog. niet gedeeld; zij zoude tot geen daadwerkelijk einde kunnen leiden. Alle voorstellen van wetten af te keuren, omdat in sommige mijn gevoelen niet is opgenomen, acht ik onbehoorlijk en niet pligtmatig; en ik houde mij daarom terug van dat wijde veld te doorloopen; een wijd veld mag ik het noemen, wanneer ik alleen ruim dertig onderwerpen tel, welke, uit de vierde sectie voortgekomen, onvoldaan gebleven zijn. Met mijn stilzwijgen zal niets verzuimd zijn, vooral nu vele sprekers met klem van redenen dezelve hebben uiteengezet en ook nu nog nader aangedrongen.

Ik wil echter niet voorbij, die, welke ik onder de voornaamste tel, met een enkel woord aan te stippen, ten einde ook mijne wijze van zien deswege kenbaar worde.

En dan noem ik, in de eerste plaats, dat artikel 130 der Gwt. niet onder de veranderingen is opgenomen, zoodat het daarbij bepaalde door de wet zal geregeld worden. Ik deel daaromtrent volkomen hetgeen door den derden spreker, uit Vriesland (den heer Cats), daaromtrent is in het midden gebragt. Ik acht dat er te groote overeenstemming bestaat tusschen dit artikel en het veranderde art. 6, omtrent de uitoefening van het stemregt en de bevoegdheid om aan de Provinciale Staten deel te nemen, dan dat de in dit laatste artikel voorkomende bepalingen alleen door de wet te regelen, en die in het eerstgenoemde artikel niet, geene tegenstrijdigheid zoude moeten genoemd worden. Immers, wat behoort meer het onderwerp eener wet te zijn? Het aantal der leden van de Provinciale Staten en derzelver verhouding tusschen de standen, waarvan art. 130 spreekt, dan wel het uitoefenen van het stemregt en de bevoegdheid in de steden en ten platten lande tot die Provinciale Staten, zoo als in artikel 6 behandeld wordt.

Die verhouding tusschen de standen is bekendelijk in sommige provincien zoodanig gebrekkig, zoo onevenredig, dat het schier aan het belagchelijke grenst en eene verandering, door daarin te voorzien bij wettelijke bepalingen, onder die ingezetenen welke zich de zaak aantrekken — en dezen worden meer en meer in getal — een groot genoegen en tevredenheid zoude gegeven hebben: getuige het aan deze Kamer ingediend adres van eenige hunner in Overijssel, waar die onevenredigheid in het oog loopende en misschien meer dan elders bestaat. Door eene billijke verandering daarin, zoude aan het uitgedrukt verlangen, om nu ook de standen geheel te zien verdwijnen, hetwelk door velen van UEd. Mog. niet schijnt gedeeld te worden, te gemoet gekomen zijn, en daaraan voortaan minder gehecht worden, wanneer het maar eenmaal zeker was, dat de verhouding tusschen de standen billijk en evenredig bij de wet bepaald ware, en meer naar de bevolking en de morele en materiële krachten dier standen berekend.

Dit door reglementen te doen, zelfs geene provinciale reglementen, maar zoo als art. 130 voorschrijft, door den Koning alleen, op advijs eener commissie, acht ik niet zoo wenschelijk, dan bij eene wet; ik acht zulks zelfs strijdig met den doorgaanden geest en strekking der Gwt. zelve.

De Regering heeft omtrent dit art. 130 bij hare antwoorden te kennen gegeven, dat hetzelve in verband stond met zoodanige

grondwettige bestanddeelen van het Staatsregt, waarin geene verandering konde gemaakt worden; doch het is mij niet duidelijk geworden, waarom bij het veranderen der Gwt. deze verandering minder zoude kunnen en mogen geschieden, als die omtrent het stemregt en de bevoegdheid in art. 6, waaromtrent een voorstel tot verandering plaats heeft.

Ook in het stuk der verleening van gratie en dispensatie had ik verandering gewenscht, of immers meer duidelijke bepaling.

Omtrent het onderwijs had ik gaarne het vereischte van wettelijke bepalingen zien opgenomen.

Even zoo omtrent de regeling der pensioenen.

En zoo zijn er meer andere punten, met welker opnoeming ik UEd. Mog. niet langer zal vermoeijen. — Ofschoon ik dus van oordeel ben, dat de voorgestelde ontwerpen als eene geheele verbeterde verandering der Gwt. beschouwd, een onvolledig geheel uitmaken, wensch ik echter mijn vaderland daarmede geluk, indien dezelve worden daargesteld.

Doch in het zevende ontwerp, omtrent de defensie, zie ik voor mij veel bezwaar.

En ten einde niet op nieuw de beraadslaging op te houden, zal ik deze kortelijk openleggen.

Ik zie daarin met vorige sprekers, het ontnemen van grondwettige waarborgen nu aan de ingezetenen gegeven, in het dierbaarste wat de weldenkende mensch, en de Nederlander vooral, op aarde bezit, het geluk en het bestaan zijner kinderen, om deze waarborgen te brengen in het gebied der steeds onzekere en afwisselende gewone wetgeving, daartoe kan ik geene reden van noodzakelijkheid zien, te minder omdat dezelve nu in de Gwt bestaan.

Ik tel onder die waarborgen, in de eerste plaats, de bepaling van art. 206 der Gwt., dat jaarlijks een vijfde der lotelingen zal aftreden, eu dus de duur der dienstpligtigheid in vredestijd op slechts vijf jaren bepaald is, terwijl bij het ontwerp zulks aan de wet wordt overgelaten.

In art. 208 der Gwt. is de jaarlijksche zamenkomst en het in dienst blijven van een bepaald gedeelte vastgesteld; — in het ontwerp wordt daarvan niet gesproken. De bepaling van leeftijd, tot de loting verpligtende, had ik in de Gwt. willen zien opgenomen, al ware het dan op een later levensjaar, van het 20ste, in plaats van het 19de.

Ik zie in dat ontwerp weggenomen dat alleen de ongehuwden dienstpligtig zijn, doch ik blijf daar niet op staan; ik wil alle aanmoediging of uitlokking tot het huwelijk op zoo eenen jeugdigen

leeftijd vermijden, doch ook uit dit oogpunt acht ik het wenschelijk den leeftijd tot dienstpligtigheid bij de Gwt. te bepalen, ten einde ieder ingezeten, zoo wel bij het voornemen van een huwelijk, als het bij de handnemen van een beroep, en voor dit laatste, de ouders voor hunne kinderen, van af derzelver geboorte, juist en onveranderlijk weten op welke jaren de dienstpligtigheid aanvangt en zij hun' arm het vaderland zullen moeten wijden.

Ed. Mog. Heeren! Laat ons toch in eene zoo gewigtige zaak, waar het de uitoefening van een gedwongen pligt geldt, welke de tegenwoordige politieke toestand der volken van Europa schijnt te vorderen, doch van welken onze landaard, door alle tijden heen, een afschrik heeft gehad, de ingezetenen, en de ouders voor hunne kinderen, die waarborgen niet ontnemen, welke zij in der daad in de gewone wetgeving, van kalme of onrustige tijden afhankelijk, niet kunnen vinden.

Indien ik door de inlichtingen van 's Konings minister tot geene andere gedachten gebragt worde, zal ik tegen deze wet stemmen.

XII. De heer Wijnaendts:

Het tweede artikel, Ed. Mog. Heeren! van het ontwerp litt. A der Gwt., bevat de bepaling dat de provincie Holland in twee deelen, Zuid- en Noord-Holland, zal worden gescheiden; ik heb deze afscheiding door verschillende leden hooren bestrijden, doch geenszins naar mijn inzien door afdoende redenen, en ik vind mij verpligt daarover te spreken.

Vooraf zij het mij vergund te mogen zeggen, dat de geest der Provinciale Staten van Holland, in welke ik de eer had onderscheidene jaren zitting te mogen hebben, zich steeds door een voortreffelijken en meestal eenstemmigen zin gekenmerkt heeft, en dat ik in Noord-Holland, zoo wel als in Zuid-Holland, achtenswaardige vrienden gemaakt heb, waaraan de herinnering mij tot een blijvend genoegen zal verstrekken; maar deze herinnering, welke ik mij verpligt vond hier op den voorgrond te plaatsen, is geen voldoend motief om tegen deze wet te stemmen. Ook de voortreffelijke redevoeringen, welke ik gisteren hier heb mogen hooren en aan welker vervaardigers ik mijne hulde betuig, hebben, het zij met bescheidenheid gezegd, ten aanzien van het behoud van de eenheid onzer provincien, geen den minsten invloed op mij gehad; de jaren van 1795 tot op 1813 zijn er (ongelukkiger gedachtenis) geweest, zij hebben met de daad de geschiedenis dezer gewesten gesloten, en alles is nieuw geworden.

De processen-verbaal der beraadslagingen over de vijf aangeboden eerste ontwerpen, dringen allen op de afscheiding aan. De provincie Holland was, bij vergelijking met alle andere provincien, te groot in uitgestrektheid, bevolking, rijkdom en opbrengst. Twee gouverneurs, twee collegien van Gedeputeerde Staten, bestaan er in die provincie; de militie en finantien zijn afgescheiden, en alle ambtenaren zonder onderscheid zijn er in dubbelen getale. Maar waartoe dan deze provincie vereenigd gelaten? Ik weet wel, Ed. Mog. Heeren! dat er vroeger zeer belangrijke redenen kunnen bestaan hebben voor de vereeniging der beide deelen van Holland, maar dezelve komen, naar mijn inzien, niet meer te pas. Holland zal, in twee deelen gesplitst, altoos twee der aanzienlijkste, twee der magtigste provincien uitmaken. Bij de verdeeling van een Rijk van 2,600,000 zielen, komt het mij ongerijmd voor, om eene provincie van ruim 1 millioen zielen te behouden, en de overige 1,600,000 in negen provincien te verdeelen, zonder dat het Gouvernement hiervoor eene alles afdoende reden weet te geven. Maar er zijn meer andere redenen voor, uit den aard der provincie ontstaande. Holland is te groot om door al de leden der Provinciale Staten behoorlijk te worden gekend, de leden in Noord-Holland zijn zeer bekend met hunne aangelegenheden aldaar, die van Zuid-Holland weder, met soms geheel strijdige, in hunne provincie; maar wanneer eens een onderwerp van afzonderlijk belang moet worden behartigd, bijv. de eilanden, zoowel in Noord- als Zuid-Holland, de droogmaking van het Koegras, de bedijking van Terschelling, of soortgelijken, zoo moeten een aantal leden op crediet mede stemmen, naar dat deze of gene der belanghebbenden hen ingelicht heeft, en men heeft mij ter goeder trouw verhaald, dat in het vorige jaar, bij de deliberatien over de uitwatering *te Scheveningen*, in Zuid-Holland, door de Noord-Hollandsche leden de meerderheid was verworven. Later heeft men dit tegengesproken, en ik wil dit in het midden laten; het is echter in soortgelijke gevallen mogelijk; en men zal mij moeten toestemmen dat het wel eens gebeurd is.

Er is nog een ander bezwaar, waarop ik, Ed. Mog. Heeren! uwe aandacht verzoek; thans bestaat hetzelve niet, maar wie zegt ons, *wanneer* wij weder over eene verbetering der Gwt. zullen delibereren; wie zegt ons hoe de Staten van Holland na verloop van tijd zullen denken, of zij den goeden geest, die hen thans bezielt op het stuk der verkiezingen, niet verlaten, en zorgvuldig trachten zullen, mannen van ééne kleur, het zij liberale of niet liberale, uitsluitend te verkiezen; onder 110 afgevaardigden was dit minder

gevaarlijk, maar onder slechts 58 vertegenwoordigers, kan door 22 leden, die allen uit hetzelfde kieskollegie van 90 leden zijn voortgekomen, het gouvernement zeer bemoeijelijkt worden, of omgekeerd, dwazelijk worden voortgeholpen.

Ik weet dat men bezwarende requesten uit Noord-Holland aan deze Vergadering heeft ingediend, welke voornamelijk op vrees voor Amsterdam berusten; maar is die vrees voor Amsterdam niet hier en elders grooter dan zij verdient? Ik weet dat men mij te weinig liefde voor Holland in deze omstandigheden toeschrijft, maar ik vraag het in gemoede, mag ik thans alleen aan Holland denken? Ik ben vertegenwoordiger van Nederland.

Het tweede ontwerp tot verandering der Gwt., waarover ik het stilzwijgen wenschte te kunnen bewaren, gebiedt mij thans nog te spreken.

Ik zoude bijna wenschen in die dagen geleefd te hebben, toen 's lands kelders met geld gevuld waren, en de renteniers, bij het ontvangen hunner interessen, met ongerustheid de tijding zaten te verbeiden, die hun de aflossing van een grooter of kleiner gedeelte van hun vermogen kwam aankondigen; dan zouden wij ons met geene kleingeestige berekeningen behoeven te bemoeijen; maar nu de schuldenlast ons te zwaar ter nederdrukt, en de beste berekeningen nog een aanzienlijk deficit opleveren, nu is het pligt, hooge pligt bij de bepaling eener uitgaaf, op vijf tonnen gouds meer of minder te letten.

In artikel 12 van de Gwt. van 1814, was het inkomen der Kroon op *f* 1,500,000 geregeld, doch bij art. 13 werd bepaald, dat een inkomen van *f* 500,000, tot gedeeltelijke voldoening van gemeld jaarlijksch inkomen, in vollen eigendom als patrimonieel goed, bij de wet zal worden overgegeven; bij de vaststelling der Gwt. van 1815, in art. 31, werd dezelfde bepaling, welke in 1814 geene plaats had gevonden, gemaakt, en blijkens de inlichtingen door het gouvernement gegeven, heeft de bepaling van art. 31 der tegenwoordige Gwt. haar volle beslag bekomen, door de wet van 26 Augustus 1822 (*Staatsblad n.*° 40), en alzoo behoort deze som afgetrokken te worden van het inkomen der Kroon.

Het ontwerp n.° 2 strekt, volgens de verzekering des gouvernements, om de bepaling van art. 30 der tegenwoordige Gwt. terug te brengen op het standpunt van art. 12 der Gwt. van 1814. De Gwt. van 1814 heeft gewild, dat het inkomen der Kroon zoude zijn *f* 1,500,000 in het geheel; *f* 500,000 zijn volgens de boven aangehaalde wet genoten, en hoe de operatie met de domeinen ook moge uitvallen, art. 31 der tegenwoordige Gwt. heeft deszelfs volledig

beslag bekomen; en ik geloof dus, dat het voldoende zal zijn, dat Z. M. eerbiedig worde verzocht de tegenwoordige wet in nadere overweging te nemen, om te dezen de volkomenste eenstemmigheid te doen plaats grijpen.

De verdere ontwerpen van wet, als daar zijn:

de uitoefening van het stemregt;

de gelden uit de O. en W. Indiën beschikbaar voor het moederland;

de periodieke aftreding der raadsleden;

de verbetering der algemeene rekenkamer; en

de verantwoordelijkheid der ministers, — heb ik met genoegen gezien, en zal ik gaarne mijne stem aan dezelve geven; op de overige ontwerpen zal ik de inlichtingen der ministers afwachten. Op meerdere punten, en speciaal ten aanzien van de verkiezing in evenredigheid van de verschillende standen, had ik gaarne verandering gezien, en blijf alsnog daarop aandringen; terwijl ik overigens met den wensch besluit, dat onze nakomelingen reden zullen hebben, zich lang in de grondwettige verbeteringen, waaraan wij heden werkzaam zijn, te mogen verblijden.

XIII. De heer van Rappard:

Het is mijn voornemen niet, Ed. Mog. Heeren! om in algemeene beschouwingen te treden over de herziening onzer Gwt.: de processen-verbaal der afdeelingen bevatten hieromtrent veel, zeer veel; — ik zal mij niet begeven in het onderzoek, of voor die herziening afgevaardigden uit Limburg hadden moeten geroepen worden, om hieraan deel te nemen; een hooggeacht redenaar uit Utrecht heeft dit ontwerp met de hem eigene scherpzinnigheid uitgeput; ik bepaal mij bij het ontwerp *A*, en meer bijzonder bij de voorgedragene *splitsing van Holland in twee gewesten*.

Het is U Ed. Mog. allen bekend, dat die splitsing aanvankelijk door de hooge Regering niet was voorgedragen, maar dat alléén op den bijna eenparig door U Ed. Mog. in de afdeelingen geuiten wensch, dezelve in het wets-ontwerp litt. *A* is opgenomen; ik stem volkomen in met een geacht spreker uit Leyden, dat die splitsing meer bijzonder Holland, en mitsdien de afgevaardigden uit dat gewest, betreft. Overtuigd, hoezeer die allen het welzijn van het Vaderland en hierdoor ook van hun gewest, hetwelk daarvan zulk een aanzienlijk gedeelte uitmaakt, behartigen, meende ik aanvankelijk, overeenkomstig het gevoelen van dien spreker uit Leyden, ten deze veel te kunnen en te mogen overlaten aan de wijze van

beschouwing van die leden, die wegens Holland in deze vergadering zitting hebben; dan toen later *en* uit de nadere processen-verbaal der Afdeelingen, *en* uit de op gisteren en heden gehoudene redevoeringen, aan mij is gebleken, dat tusschen de leden, uit datzelfde Holland afgevaardigd, verschil van gevoelens bestaat, over de vraag, of de voorgedragene splitsing, voor Holland raadzaam en doelmatig moet worden aangemerkt, heb ik gemeend, dat het de dure pligt was van de overige leden dezer Kamer, om zorgvuldig te onderzoeken, welk gevoelen, in verband met onze grondwettige instellingen, de voorkeur zoude verdienen: als van zelf toch kwam bij mij het denkbeeld op, dat wij in dezen op een meer onpartijdig standpunt zijn geplaatst, omdat het in der daad voor de overige gewesten ten eenemale onverschillig is, of Holland, *facto* reeds in twee gewesten gesplitst, in naam één gewest zal uitmaken, dan wel, of de naam aan het wezen der zaak zal beantwoorden?

Ik stuitte al dadelijk op eene gewigtige bedenking, door drie sprekers met kracht van redenen aangedrongen, deze namelijk, dat de provinciale Staten van Holland over de voorgedragene splitsing niet zijn gehoord: bij het belangrijk deel in het bestuur, door onze Gwt. aan de provinciale Staten toegekend; bij de schier uitsluitende zorg voor huishoudelijke belangen aan de provinciale Staten opgedragen, en waaromtrent ik aan onze Gwt., zoo verre, de voorkeur geef boven vele constitutien in andere rijken, woog die bedenking bij mij zwaar, nog zwaarder toen ik hoorde beweren, dat onze Gwt. zelf gebiedend vordert het voorafgaand advies van de provinciale Staten over de splitsing van een gewest in te winnen; het was dan ook deze gewigtige tegenwerping, die ik meende in de eerste plaats ter toetse te moeten brengen.

Dan, Ed. Mog. Heeren! het naauwkeurigst onderzoek van onze grondwettige bepalingen bevestigde die tegenwerping niet; te vergeefs zocht ik naar eene stellige bepaling, dat de Staten provinciaal over de splitsing van een gewest zouden moeten gehoord worden; ik vond ja, in art. 1 der Gwt. de gewesten opgenoemd, waaruit sedert 1815 tot 1830 de Nederlanden waren zamengesteld, even als in art. 12 het Koninklijk Huis, waaraan, tot geluk van het lieve Vaderland, de *kroon der Nederlanden is en blijft opgedragen*. Ik vond in art. 3 aan de wet, en mitsdien aan den Koning, met gemeen overleg van de Stat.-Gen., overgelaten, *om de meer juiste bepalingen, welke nader omtrent de grensscheidingen der provincien onderling mogten noodig en dienstig geoordeeld worden*, te regelen; — ik vond in datzelfde artikel voorgeschreven, dat hierin *de belangen der ingezetenen, zoowel als het gerief van de*

algemeene administratie, moeten worden in acht genomen; dan nergens vond ik bepaald, dat de Koning of de Stat.-Gen. over die belangen niet zouden kunnen oordeelen, dan na de Staten der provincie gehoord te hebben; ik trok hieruit de gevolgtrekking, dat, overeenkomstig de bepalingen der Gwt., de Koning, met overleg van de Stat.-Gen., de grensscheiding zoodanig zou kunnen veranderen, dat (om dit slechts als voorbeeld aan te voeren) West-Vriesland bij haren naamgenoot werd gevoegd, zonder dat de provinciale Staten van Holland hierover zouden behoeven gehoord te worden.

Hierdoor verdween dan ook al ras bij mij het grondwettig bezwaar: maar niet alles hetgeen volgens de wet geoorloofd is, kan als doelmatig worden aangemerkt; neen, geene beschikking moet door de wet ten *nadeele* van eenig gewest worden genomen, zonder dat de grondwettige vertegenwoordiging van dat gewest in de gelegenheid worde gesteld, om hiertegen hare bedenkingen in het midden te brengen. Maar hoe, Ed. Mog. Heeren! is het gedaan voorstel ten nadeele van Holland? Ik meende het als een voorregt te mogen beschouwen, ik ben er grootsch op dat Gelderland een gewest uitmaakt, ik weet hoe vele mijner ambtgenooten er hoogen prijs op stellen, dat de onder de Napoleontische regéring daargestelde vereenigingen, door onze Regering, door onze Gwt. zijn ontbonden; ik kan het niet als een nadeel beschouwen, maar meen het zelfs als een groot voorregt te mogen aanmerken, wanneer men aan het aanzienlijk Holland de regten van twee gewesten wil toekennen: gold het vereeniging, ineensmelting van gewesten, kwam men op het anti-nationaal denkbeeld om, met vernietiging van gewesten, het rijk in weinige afdeelingen te verdeelen, nimmer zoude ik hieraan mijne toestemming geven, vóór en aleer die gewesten door hunne vertegenwoordigers in de gelegenheid waren gesteld hunne bezwaren aan de Regering en aan U Ed. Mog. kenbaar te maken.

Nadat ik dat alles rijpelijk had overwogen, kwam bij mij eensklaps het denkbeeld op: maar hoe kan die tegenwerping reeds nu te pas komen? Zullen wij dan heden reeds onherroepelijk beslissen dat Holland in twee gedeelten zal worden verdeeld? De beantwoording dezer vraag deed bij mij alle bedenking verdwijnen; laten wij ons toch plaatsen op het standpunt waarop wij ons op dezen oogenblik bevinden: zullen wij thans reeds besluiten over wijzigingen in de Gwt.? zal dit besluit kracht van Gwt. hebben zonder eenige kennis of bemoeijing van de Provinciale Staten? Neen, Ed. Mog. Heeren! wij beraadslagen thans nog alleen over de noodzakelijk-

heid om eenige bepalingen der Gwt. te wijzigen; indien wij ons op dezen oogenblik met het gevoelen der Regering vereenigen, dat het noodzakelijk is Holland in twee gewesten te splitsen, zal dit ter kennis van de Provinciale Staten van Holland worden gebragt; zijn deze van oordeel, dat de afscheiding strijdt met de belangen van Holland, dan zullen ongetwijfeld afgevaardigden benoemd worden die dit bestrijden en dan zal, vermits een vierde der leden tot verwerping toereikende is, geen gevolg worden gegeven aan de gedane voordragt. Ik vraag het, Ed. Mog. Heeren! met het meeste vertrouwen, in welk geval oefent men op de beslissing van een vraagpunt meer invloed uit, òf wel, indien men alleen gevraagd wordt om consideratien te geven, òf wel, indien men in de gelegenheid wordt gesteld, om, door de keus van afgevaardigden, dat vraagstuk naar eigen zin te doen beslissen?

De gemaakte tegenwerping heeft mij dan ook niet kunnen of mogen terughouden, om in het onderzoek te treden, of de door de Regering voorgedragene splitsing als noodzakelijk moet worden aangemerkt? Ik heb gemeend hierin alleen de beginselen van de Gwt. te moeten raadplegen, en dit heeft mij tot eene bevestigende beantwoording dezer vraag geleid, op grond dat het grootste, aanzienlijkste en belangrijkste gewest van ons Vaderland thans in eenen exceptionelen staat verkeert, dien het van belang is zoo spoedig mogelijk te doen ophouden.

De exceptionele toestand bestaat mijns inziens niet alleen ten aanzien van het regterlijke, maar ook en vooral ten aanzien van het administrative en finantiële; ik zal dit met weinige woorden trachten te betoogen.

De instelling van gezworenen, die vooral ten grondslag heeft dat een ingezeten alleen voor zijne medeburgers wegens misdaden te regt staat, waardoor de invloed van de Regering op de beoordeelaars over schuld of onschuld grootendeels wordt beperkt, werd in ons Vaderland afgeschaft; onze Gwt. kende evenwel aan den Souverein niet uitsluitend het regt toe, om de leden van de regterlijke magt te benoemen: aan de Vertegenwoordigers van het geheele Nederlandsche Volk werd opgedragen om de leden van het hoogste regterlijke collegie voor te dragen; aan de gewestelijke Vertegenwoordigers werd gelijk regt tot voordragt gegeven voor de leden van de provinciale hoven, aan welke inzonderheid het beleid der criminele justitie is toevertrouwd; het gevolg hiervan is, dat in alle oorden van ons Vaderland, in het vervolg, de ingezetenen zullen te regt staan voor regters, tot welker benoeming zijzelve, of liever door hunne Vertegenwoordigers, hebben mede-

gewerkt. Een gedeelte van Nederland maakt hierop reeds eenige uitzondering: het is Zuid-Holland, alwaar tot de benoeming van de leden van het hof medewerken Vertegenwoordigers van een ander gedeelte van dat gewest in criminele zaken, niet onder het regtsgebied van dat collegie behoorende, dat andere gedeelte maakt hierop eene meer belangrijke uitzondering; het is het aanzienlijke Noord-Holland, hetwelk is geplaatst onder het regtsgebied van eene criminele regtbank, die op eene geheel andere wijze, zonder medewerking van de Vertegenwoordiging, wordt zamengesteld; het is meer dan tijd, dat die exceptionele toestand eindige.

Maar hoe, zal men dan al wederom de uitgaven van het Rijk vermeerderen, en zal dan de herziening van de Gwt., in stede van aanleiding te geven tot noodzakelijke bezuinigingen, nog grootere uitgaven vóór het regtswezen vorderen? Ik gevoel het gewigt van deze bedenking, omdat ik zoo zeer overtuigd ben van de noodzakelijkheid om onze uitgaven te verminderen; ik stem toe, dat het regtswezen in ons rijk te kostbaar is; ofschoon zelf, ten gevolge der regterlijke organisatie, in eene eervolle, hoogst aangename betrekking geplaatst, omhels ik nog op dezen oogenblik het gevoelen, dat het aantal hoven te groot is; dan ik eerbiedig het door de meerderheid van U Ed. Mog. genomen besluit, en dan vraag ik, of wij niet reeds voor vijf jaren allen overtuigd waren, dat het hoogstonbillijk was aan de kleinste gewesten provinciale hoven toe te kennen, en aan het aanzienlijke Noord-Holland hetzelfde te ontzeggen? Of wij toen niet eenstemmig die ongelijkheid zouden hebben weggenomen, wanneer de bepaling van art. 182 der Gwt. ons niet in den weg had gestaan? Of het dan thans, nu wij ons met de herziening der Gwt. onledig houden, niet de tijd is, om die onbillijkheid, die onregtvaardigheid te herstellen? En of dan Nederland ten aanzien van de finantien zoo diep gezonken is, dat hetzelve niet eens weinige duizende gulden kan geven, om eene bestaande ongelijkheid tusschen de ingezetenen weg te nemen?

Van meer belang is die exceptionele toestand ten aanzien van het administrative en finantiële, en hierin ligt juist de reden, dat eene wijziging van art. 182 der Gwt. niet voldoende is. Belangrijk zijn de bemoeijingen door de Gwt. aan de Provinciale Staten opgedragen: indien al in elk gewest door den Koning een commissaris is aangesteld, en aan dezen het voorzitterschap der Provinciale Staten is toegekend, zijn het inzonderheid die Provinciale Staten en de uit hun midden benoemde Gedeputeerde Staten, aan welke het beleid der zaken en de uitvoering der algemeene wetten is opgedragen; ziet daar dan in elk gewest wel een stedehouder des

Konings, maar dezen omringd door Vertegenwoordigers der ingezetenen: *die belast zijn met derzelver teederste belangen, met de bescherming der verschillende godsdienstige gezindheden en derzelver uitwendige eeredienst, het openbaar onderwijs en armbestuur, de aanmoediging van den landbouw, den koophandel, fabrijken en trafijken;* aan welke is overgelaten *de beschikking* en *beslissing van alles wat tot de gewone inwendige policie en oeconomie behoort;* aan welke is opgedragen *het toezigt over kanalen, vaarten, meren, plassen, wegen, bruggen; het toezigt en gezag over hooge en andere heemraadschappen* enz.

Tot de keus van die Vertegenwoordigers, van de leden van Gedeputeerde Staten moeten geene anderen medewerken, dan die werkelijk door dat collegie vertegenwoordigd worden, want in een ander geval zouden zij ophouden Vertegenwoordigers van die ingezetenen te zijn, wier belangen zij inzonderheid moeten behartigen; en dit toch heeft juist plaats in Noord- en Zuid-Holland, waar twee collegien van Gedeputeerde Staten zijn aangesteld, welker leden worden gekozen ook door hen wier belangen hen niet zijn toevertrouwd; — het is meer dan tijd, dat die exceptionele toestand eindige.

Het is een in onze Gwt. aangenomen beginsel, dat geene belastingen van ingezetenen kunnen worden gevorderd, waartoe zij niet-zelve, of eigenlijk door hunne Vertegenwoordigers, de toestemming hebben gegeven; geene belastingen kunnen ten behoeve van 's lands kas worden geheven, dan uit kracht van eene wet, leert ons art. 197 der Gwt.; overeenstemming tusschen den Koning en de Vertegenwoordigers van het Nederlandsche Volk is hiertoe noodig; geene stedelijke belastingen mogen worden ingevoerd, dan met toestemming van den stedelijken raad, van een collegie, hetwelk door kiezers, door de meerderheid van de gezeten burgers benoemd, wordt aangevuld; geene gewestelijke belastingen kunnen eindelijk worden geheven, dan ten gevolge van besluiten door de Provinciale Staten te nemen, welke Provinciale Staten al wederom door de ingezetenen, op eene directe of indirecte wijze, worden gekozen; de bewoners van Nederland vinden dan gewis eenen grooten waarborg voor de behartiging hunner finantiële belangen daarin, dat alléén zij, die zelve, of wier Vertegenwoordigden, de belastingen moeten dragen, dezelve kunnen opleggen; alléén aan de beide gedeelten van Holland ontbreekt, ten aanzien van de gewestelijke belastingen, die waarborg: het is overbekend, dat daar twee verschillende begrootingen, één voor Zuid- en één voor Noord-Holland worden opgemaakt; dat daar verschillende belas-

tingen in het eene en het andere gedeelte worden geheven; die belastingen nu worden door hetzelfde collegie vastgesteld, zoo veel de leden van de Provinciale Staten uit Noord-Holland afgevaardigd, worden geroepen om te beslissen over belastingen aan het Zuidelijk gedeelte op te leggen, waartoe zij mitsdien zelf niets bijdragen, en wederkeerig: het natuurlijk gevolg hiervan kan dus zijn, dat, tegen het gevoelen van de provinciale afgevaardigden, uit het eene gedeelte in hetzelve belastingen worden ingevoerd, waardoor geheel verloren gaat het bij de Gwt. aangenomen beginsel, dat een Nederlander geene andere belastingen betaalt, dan waarin hij zelf of door zijne Vertegenwoordigers heeft toegestemd; — het wordt meer dan tijd, dat deze exceptionele toestand eindige.

Tegen dezen beweeggrond is aangevoerd, dat ook in verschillende steden, verschillende belastingen worden geheven: ik erken die tegenwerping niet te beseffen, want die stedelijke belastingen werken niet buiten de steden, waarin dezelve grondwettig zijn ingevoerd; zijn er al verschillende belastingen in Leyden en 's Hage, zoo worden dezelve door de stedelijke besturen, ieder in den haren, ingevoerd of bestendigd. Gewestelijke Vertegenwoordigers uit Zuid-Holland stemmen daarentegen toe in belastingen door ingezetenen van Noord-Holland te dragen.

Ik heb een geacht medelid uit Noord-Holland (die in dezen al eenen zonderlingen middenweg schijnt te willen bewandelen, die namelijk met kracht van redenen de splitsing van Holland in twee gedeelten heeft bestreden, maar ten slotte zich niet afkeerig verklaard van eene splitsing in drie gedeelten) hooren toestemmen, dat Holland, en inzonderheid Noord-Holland, in eenen exceptionelen toestand verkeert, doch tevens hooren beweren, dat er andere hulpmiddelen aanwezig zouden zijn, om de bestaande bezwaren weg te nemen, door namelijk eenige bepalingen van de Gwt. en de reglementen te wijzigen; dan, Ed. Mog. Heeren! wat zou hiervan het gevolg zijn? — dit, dat terwijl thans de scheiding grootendeels *facto* bestaat, dezelve geheel zou daargesteld worden: dat men allerhande kunstmiddelen zou moeten bezigen, om aan Holland nog den schijn te geven, even als of het één gewest ware, terwijl er werkelijk twee gewesten onder eenen vereenigden naam zouden bestaan: op dezen oogenblik reeds treffen wij in Holland twee collegien van Gedeputeerde Staten aan; voor Zuid- en Noord-Holland zijn afzonderlijke administratien van de belastingen, van het kadaster, van de hypotheken; al hetgeen militie, houtvesterij, enz., betreft, is in Holland reeds verdeeld; — er bestaan zelfs reeds

afzonderlijke commissiën van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, twee commissiën van landbouw, twee commissiën van onderwijs, twee provinciale kerkbesturen, twee commissiën van toezigt op het beheer der kerken; wilde men nu in ieder gedeelte van Holland een provinciaal geregtshof vestigen en de overige bezwaren, die uit de zamenvoeging voortvloeijen, wegnemen, dan zou, wanneer er nog eenige schijn van vereeniging mogt overblijven, dit niet anders zijn, dan dat de Provinciale Staten uit Noord-Holland zich nu en dan eens naar 's Hage, en die uit Zuid-Holland zich nu en dan eens naar Haarlem zouden begeven, om dààr, buiten hun gewest, de belangen van hun gewest te behartigen.

Ik héb hooren aanvoeren, dat geen geschiedkundige grond voor de voorgedragen splitsing bestaat; dat Holland altijd één is geweest, dat uit die eenheid tot nu toe, noch voor het vaderland noch voor dat gewest iets kwaads, maar veel goeds is ontstaan: ik heb evenwel door datzelfde lid, dat deze tegenwerping heeft gemaakt, iets hooren bijbrengen, hetwelk eenigermate in strijd is met die altijd bestaan hebbende eenheid van Holland, dit namelijk, dat West-Vriesland en het Noorderkwartier vóór 1795 een geheel afzonderlijk bestuur had. — Voeg ik nu hierbij dat reeds in de staatsregeling van 1802 Holland in twee gedeelten was gesplitst; dat hetzelve èn onder het bestuur van Koning Lodewijk, èn met Frankrijk vereenigd, twee afzonderlijke departementen uitmaakte, eerst Amstelland en Maasland, later de Zuider-zee en de Monden van de Maas; dat, in 1814 weder vereenigd, men reeds in 1815 bedacht was (gelijk dit UEd. Mog. uit een rapport van de Staten-Gen., door een geacht lid uit *Amsterdam* op gisteren is betoogd) Holland in twee gedeelten te splitsen; — dat Holland thans niet meer is datzelfde oude Holland; dat een gedeelte van die provincie is gevoegd bij Utrecht, een nog meer aanzienlijk gedeelte bij Noord-Braband; dan meen ik dat die beweerde eenheid eigenlijk niet heeft bestaan, en dat hierin zeker geen grond kan gelegen zijn, om de door de Regering gedane voordragt te verwerpen.

Ik heb hooren beweren, dat, wanneer eens de splitsing mogt daargesteld worden, de collegien, aan welke het is opgedragen leden voor de Staten-Gen. te verkiezen, weder minder talrijk zouden worden: deze bedenking kan intusschen bij mij te minder bezwaar opleveren, omdat de splitsing juist de gelegenheid aanbiedt, om het getal leden van de Provinciale Staten in Holland te vermeerderen; het is toch onmiskenbaar, dat dit getal veel te klein is, en dat, wanneer er al hoegenaamd geene verandering in

het verkiezingstelsel mogt komen, door die vermeerdering eene bestaande ongelijkheid zou worden weggenomen.

Ik heb dan de gronden gewikt en gewogen, die voor en tegen eene splitsing van Holland in twee gewesten zijn aangevoerd; in één punt schijnen allen overeen te stemmen, dat eene daadwerkelijke splitsing schier in alles noodzakelijk is; het verschil van gevoelen komt mij voor meer in *den naam* te bestaan, en vermits zeker in de wetten, vooral in de Gwt., de naam met het wezen der zaak moet overeenstemmen, kan ik mijne goedkeuring niet weigeren aan een wets-ontwerp, hetwelk hiertoe bevorderlijk is.

XIV. De heer Collot d'Escury van Heinenoord:

Bij het overwegen van dit ontwerp van wet, heb ik mij niet kunnen overtuigen, dat er noodzakelijkheid bestaat, om de provincie van Holland in tweeën te splitsen; ik ben veeleer van oordeel, dat zoodanige splitsing voor deze, noch wenschelijk te keuren is, noch eenig wezenlijk nut zal aanbrengen. —

Wanneer men van stelsel ware veranderd, en de verdeeling des lands in Departementen, in stede van in provincien, verkieselijker had gekeurd, waarvoor zeer vele redenen zouden kunnen aangevoerd worden, dan zou de zaak voor mij een geheel ander aanzien krijgen. —

Maar, terwijl men de provincien behoudt, en ten opzigte van deze het beginsel handhaaft, om grootte en uitgestrektheid, en alles te dien aanzien op den ouden voet te laten, nu Holland uit te zonderen, en als het ware door te klieven, dit achtte ik in geenen deele met de billijkheid overeenstemmende te wezen; integendeel merke ik het aan als eene kwetsing van Holland's belang zonder nut, of zonder dat daardoor eenigermate het algemeen belang bevorderd wordt.

Ook zie ik niet, dat in de meerdere uitgestrektheid, en de grootere bevolking eene gegronde reden kan gelegen zijn voor de beoogde verdeeling; want in het rigtig beheer dezer zoo veel grootere provincie is genoegzaam voorzien, en het voorbeeld van andere landen, in welke nog grootere en uitgestrektere departementen of provincien zijn aan te wijzen, leert ons ten overvloede, dat eene provincie, grooter dan de overigen, zeer bestaanbaar is, en, zonder nadeel voor de kleinere, kan in wezen blijven.

Evenmin kan ik mij het denkbeeld opdringen, dat, zonder zoodanige splitsing, geen Hof aan het Noordelijk Gedeelte zou

kunnen ten deel vallen, waarop het allezins aanspraak heeft: de bezwaren daartegen zijn in mijn oog niet van dat gewigt, of zij kunnen uit den weg worden geruimd, zonder dat men tot een middel van deze strekking de toevlugt behoeft te nemen. —

Hier in deze vergadering gezonden om de algemeene belangen te helpen behartigen, mag ik die van Holland daaronder begrepen achten, en, daar het mij nergens uit gebleken is, dat door hetzelve, of door deszelfs Staten, de splitsing verlangd is, zoo achte ik mij onbevoegd, om in het offer, dat gevorderd wordt, te berusten. —

XV. De heer Corver Hooft:

Het is reeds meer dan een jaar geleden, Ed. Mog. Heeren! dat het eind–traktaat met Belgie de slooping van het vroeger bestaan hebbende Koningrijk der Nederlanden heeft daargesteld, en dat wij allen de noodzakelijkheid hebben ingezien van de Gwt., die dat Koningrijk regelde, te moeten herzien. — Het is onnoodig in een geschiedkundig verhaal te treden van al hetgeen hieromtrent is geschied, veel min te herinneren, wat daarover is gezegd en geschreven; het zij mij echter vergund, daar ik de vrijheid genomen heb mijne gedachten daarover door den druk bekend te maken, en dezelve aan U Ed. Mog. aan te bieden, vóór dat er tot eene wezenlijke herziening overgegaan was, en vóór dat dit onderwerp de algemeene aandacht tot zich getrokken had, in korte woorden te ontwikkelen, hoe ik, ingelicht door de sedert plaats gehad hebbende overwegingen in de sectien, en de antwoorden daarop door de Regering gegeven, op eenige mijner gevoelens ben terug gekomen, maar in andere versterkt ben geworden.

Onder de laatste behooren diegenen welke omtrent de wet A in het midden zijn gebragt, en welke naar mijn inzien niet wederlegd zijn geworden. Indien men zich de moeite getroosten wilde van te herlezen wat in het proces-verbaal der vijfde sectie van December, die ik de eer had te presideren, is opgeteekend, zal men in het breede de gronden ontwikkeld vinden, waarom in de eerste plaats het onraadzaam en onvoordeelig geacht wordt, het Rijk weder met een heterogeen bestanddeel te belasten, dat door zijne partiële betrekking met het Duitsch Verbond nieuwe verwikkelingen met de vreemde mogendheden kan te wege brengen, en aan welks inwoners de gelijkheid van regten en verpligtingen, welke de Gwt.

aan alle ingezetenen des Rijks waarborgt, niet verleend kan worden, uit hoofde van de dubbele pligten jegens het Duitsche Verbond en jegens het Koningrijk der Nederlanden, welke hun opgelegd zijn. Terwijl, aan den anderen kant, indien het een hereenigd bestanddeel van het Rijk uitmaakt, voor hetwelk de gevolgen van den Belgischen opstand uitgewischt zijn, men aan deszelfs inwoners het regt niet kan betwisten, van aan de herziening hunner Gwt. mede te werken.

De scherpzinnige tegenwerping, welke een geacht lid uit de provincie Utrecht gisteren tegen deze twee stellingen gemaakt heeft, houdt naar mijn inzien geen stand. Het traktaat van Mei 1815, zeide hij, heeft de grenzen van het Groot-Hertogdom Luxemburg omschreven, en is geheel afzonderlijk van de acht artikelen van de conventie van Londen, waardoor de grenzen van het Koningrijk der Nederlanden zijn bepaald, en die ten opzigte van het terug gegeven gedeelte van Limburg nog altijd geldend zijn. Doch gesteld dat deze distinctie eene onoverkomelijke zwarigheid had daargesteld, om deze twee landschappen te vereenigen, wegens het bestaand verschil tusschen den oorspronkelijken titel, volgens welken zij bezeten werden, heeft dit belet dat Luxemburg met het Koningrijk der Nederlanden vereenigd geworden is? En wat het eene traktaat heeft kunnen bedingen, kan dat niet door een ander traktaat vernietigd worden? Nu is Limburg door het traktaat van 19 April 1839 werkelijk aan het Duitsche verbond afgestaan geworden, tot schadevergoeding van het verloren gedeelte van Luxemburg; terwijl aan de vrije beschikking van onzen Koning is overgelaten, of hij hetzelve met Nederland of met Luxemburg wilde vereenigd houden. Dus heeft de Koning bevoegdheid van daarmede te handelen zoo als hij goedvindt; en onze wensch, dat het hem moge behagen, het liever met het Groot-Hertogdom, dan met het Koningrijk te vereenigen, kan zonder schennis van eenig traktaat verhoord worden.

De andere objectie dunkt mij is even weinig gegrond. Sedert tien jaren behandelen wij (grondwettig zoo ik meen) 's lands belangen in deze vergaderzaal, en evenwel is het ons onmogelijk geweest alle de voorschriften van de Gwt. op te volgen, omdat een gedeelte van het rijk door overmagt van ons was afgerukt. — Dit was tot April 1839 het geval met de geheele provincie Limburg, behalve de hoofdstad Maastricht. Nu komt in April 1839 het grootste gedeelte der provincie weder onder het gebied van haren wettigen Vorst. Wat uitvoerbaar is van de constitutie moet aldaar nu even als hier uitgevoerd worden. De steden en landelijke kan-

tens, welke weder onder de vorige Gwt. gekomen zijn, benoemen weder ieder, voor zoo ver zij daartoe geregtigd zijn, de bevoegde kiezers, om leden voor de Provinciale Staten, zoo veel ieder kies-collegie daarvan te benoemen heeft, werkelijk te benoemen, en die partiële Provinciale Staten zijn even wettig de Provinciale Staten van de provincie Limburg, als wij de wettige Stat.-Gen. van het Koningrijk der Nederlanden zijn. Daarenboven verleent art. 130 der Gwt. aan den Koning de magt van met eene commissie, uit de provincie te benoemen, de provinciale reglementen vast te stellen en te veranderen. Indien door de lang gerekte afscheuring van de provincie Limburg, en de vermindering van haar grondgebied, het in 1830 bestaande reglement niet meer uitvoerbaar was geworden, had binnen korten tijd een nieuw reglement gemaakt en ingevoerd kunnen worden; en zouden de afgevaardigden uit gemelde provincie ter vergadering van de Stat.-Gen. even wettig als uit eenige andere provincie door de dus geconstitueerde Staten benoemd hebben kunnen worden.

Het zij dan dat de vereeniging met het rijk onraadzaam geoordeeld wordt, zoo als het mijn gevoelen is, het zij dat de provincie in hare vorige betrekking weder opgenomen zoude worden, is er, noch in de traktaten, noch in de uitvoering der Gwt., iets dat zich verzet tegen eene andere handelwijze dan die, welke ten aanzien dier provincie door de Regering is aangenomen.

Uit het bovenstaande blijkt dus, dat ik mij vooreerst reeds uit dien hoofde tegen den inhoud van wet A zoude verklaren, en dat ik het raadzaam blijf achten Limburg, even als Luxemburg, aan de onwaarschijnlijke, echter mogelijke kans over te laten, van, na het uitsterven van het luisterrijk stamhuis, aan hetwelk thans onze troon is verzekerd, tot eenen anderen tak van dat Huis te zien overgaan, en van daardoor van ons Koningrijk gescheiden te zullen worden. Indien het van nu af aan door eene afzonderlijke Gwt. en bijzondere administratie geregeerd wierd, zoude dat eventuele risico weinig schade toebrengen; en de steden Maastricht en Venlo met hare kringen daarvan uitgezonderd blijvende, zoude het, noch uit een finantieel, noch uit een staatkundig oogpunt beschouwd, van belang geacht kunnen worden.

Van eenen anderen kant is het mij eveneens onmogelijk, mij met het denkbeeld te vereenigen, dat een landschap dat eenmaal door de Gwt. onder de provinciën des Rijks is opgenomen geworden, dat niet in den opstand medegedeeld heeft, ten minste niet geheel, en bij het eindtraktaat aan zijnen wettigen Vorst is verzekerd (ik meen Luxemburg) van zijn lidmaatschap, als integrerend bestand-

deel van het Rijk, stilzwijgend beroofd kon worden, zonder ander bewijs daarvan, dan dat het in de gewijzigde Gwt. met stilzwijgen voorbij werd gegaan. Naar mijn inzien behoorden de inwoners dier provincie daarover gehoord te zijn, en moest eene wet van wijziging in de Gwt. voorgedragen worden, waardoor die vereeniging, die grondwettig geschied was, wierd ontbonden. Niet, Ed. Mog. Heeren! dat ik voor het in stand houden der vereeniging zoude ijveren. Ik geloof dat èn in het belang dezer beide landschappen, èn in het belang van het Koningrijk, de scheiding gevorderd wordt, maar ik beweer, dat wij Luxemburg niet mogen verzaken, en dat Limburg, tot schadevergoeding voor het verloren deel van Luxemburg gegeven zijnde, in hetzelfde lot moet deelen, en beiden òf als integrerende deelen van het Rijk in de Herziening der Gwt. geraadpleegd moeten worden, òf, indien zij het met hun souverein daarover eens zijn, plegtig van het Rijk afgescheiden moeten worden.

Eene andere bedenking is ten aanzien van wet A. geboren geworden, door het voorstel van de Regering om de provincie Holland in twee provincien te splitsen. Dit denkbeeld, dat ik slechts ter loops in mijn vertoog had aangestipt (zie pag. 22), als geschikt om de betrekkelijke grootte en bevolking der onderscheidene provincien op eenen meer gelijken voet te brengen, is in de sectien gretig opgenomen, doch ook even hevig bestreden geworden. De gronden voor en tegen zijn in de processen-verbaal, en in de discussie van heden uit elkander gezet, en zijn voor zeer verschillende uitkomsten vatbaar; het zij mij genoeg hier thans te verklaren, dat, indien ik mij genoodzaadt zie tegen deze wet te stemmen, het niet is wegens deze splitsing, die ik gaarne zoude zien, maar wegens de vereeniging van Limburg met het Rijk.

XVI. De heer Hooft:

Vergunt mij, Ed. Mog. Heeren! ook een oogenblik gehoor in de zoo belangrijke deliberatien ons ten deele gevallen. Ik zal Uw Edel Mogendens aandacht niet vermoeijen met vele woorden over die ontwerpen van wet, aan welke ik zonder eenige huivering mijne goedkeurende stem zal geven, hoezeer ik allen kortelijk zal doorloopen; maar eenige toelichting achtte ik mij-zelven verpligt te geven wegens die ontwerpen, welke ik mij bezwaard vinde aan te nemen; als daar zijn de wetten onder n.° 5 en 7.

Het eerste dier twee ontwerpen, namelijk dat: handelende over de zamenstelling der Staten van de Provincien, zal het 133ste artikel der Gwt. in zoo verre doen veranderen, dat daarbij de gemeente-raden aan *periodieke aftreding* der raadsleden onderworpen zullen worden. Ik kan daar mijne stem niet aan geven in het belang van het Volk dat wij vertegenwoordigen, als oordeelende ik het een der voornaamste voorregten aan de gemeente-besturen overgelaten; om door inamovibiliteit van derzelver raadsleden, bij wien grondige kennis van antecedenten zoo belangrijk is, die besturen te waarborgen tegen alle die kuiperijen, partijdigheden en vlottende volksbegrippen, die soms even spoedig verdwijnen, als dezelve zich opdoen, niet alleen, maar bijzonder om die besturen te waarborgen tegen al dien invloed van de Hooge Regering en vooral van de mindere hoofd-ambtenaren van de provincien, welke daarop zoo belangrijk kunnen werken en de ingezetenen dier gemeenten blootstellen om in den maalstroom van centralisatie hoogst belangrijk vooral in derzelver geldelijke middelen te doen lijden. Dit belangrijke tegenwigt van de onafzetbaarheid der raadsleden tegen de aanstelling der hoofden van die besturen, door het hoogste administratief-bestuur van den Staat, was der gemeenten in de thans bestaande Gwt. niet ontzegd. Zal ik nu stemmen om dit plegtanker tegen de overmagt los te laten? Neen, Ed. Mog. Heeren! daartoe kan ik niet besluiten, zonder zelfs te treden in de quaestie of zij, die eenmaal voor hun leven zijn aangesteld, wel, zonder eenigen anderen vorm dan dien van eene inlassching van eenige woorden in dit artikel, zoo maar in eens amovibel zijn zullen, dan of dit alleen toepasselijk zal zijn op de nieuw te benoemen leden dier gemeente-raden.

Denkt niet, Ed. Mog. Heeren! dat ik daarom niet deele de gevoelens, welke de oorzaak van deze in alle onze afdeelingen gevraagde verandering zijn. Deze zijn blijkbaar alleen te zoeken in den wensch, om de leden der Provinciale Staten, in de steden zoo wel als ten platten lande, op eenen gelijken voet te doen verkiezen. Aan dit doel wordt nu slechts onvolledig voldaan, want in de steden zal het nu over twee trappen blijven loopen en ten platten lande over slechts eenen. Brengt eene verandering in de wijze van verkiezing der leden die voor de steden in de Staten zitting hebben, en laat deze dadelijk door de stedelijke kiezers gekozen worden, dan is alles gevonden; maar schaft het goede niet af, om een onvolledig beter te erlangen en op eene andere wijze nadeel te stichten.

Even zoo kan ik mijne stem niet geven aan het ontwerp n.° 7,

zoo als het daar ligt, en dat om twee redenen: de eerste is, dat ik mij onmogelijk kan doen vinden, om, wanneer men in art. 8 en 9 plegtig aan den Volke toezegt, dat onze jongelingschap, die verpligt is den Staat te verdedigen, nimmer naar de kolonien zal gezonden worden, en zelfs de grenzen niet zal mogen overtrekken, zonder bewilliging, minstens zonder medeweten van de Stat.-Gen., even als zulks in de bestaande Gwt. is voorgeschreven, men nu dit door hen verkregen regt, als het ware zal schenden, door eene dubbelzinnige (om geen harder woord te bezigen) redactie aan hetzelfde 8ste artikel te geven, in de woorden: *voor zoo verre dezelve tot de dienst* TE LANDE *bij de wet bestemd wordt;* woorden, die na al het voorgevallene, om dit derde ontwerp van deze zevende wet het licht te doen zien, een geheim doel verraden, om die militie ook bij eene speciale wet tot eene andere dienst dan die te lande te kunnen doen bestemmen. Brengt nu de drang der omstandigheden mede, dat deze te verwachtene wet eene zee-militie noodzakelijk maakt, welnu waarom dit dan ook niet ronduit in de Gwt. opgenomen. Wij maken als 't ware hier eene nieuwe wet voor Nederland. Het Nederlandsche Volk wil duidelijkheid, klaarheid en rondheid in deszelfs wetten en instellingen, en wij zouden hier de bestaande verzekeringen aan de ouders van onze jongelingschap geven dat dezelve alleen ter defensie van onze grenzen zal moeten worden gebezigd, en ter sluik als het ware lascht men er eene zinsnede in, om alle die verzekeringen op losse schroeven te zetten. Dit kan ik niet goedkeuren. Moet men tot zoodanig een maatregel besluiten, ik herhale dit, neemt het ronduit in de wet over en het Volk zal lezen, waaraan wij het moeten verpligten.

Maar als van zelven kom ik nu tot eene tweede bedenking, en dat is deze: is die dienst voor de marine zoo noodzakelijk, dat op deze verandering der Gwt. niet toepasselijk is de regel, dat alle verandering geene verbetering is, en zal dus deze verandering wel dat heil aanbrengen aan ons Nederlandsche Volk, dat uit de tegenwoordige beraadslagingen dan toch eenig heil of voordeel moet erlangen, althans verwacht; en zal dezelve ons aangenaam kunnen zijn? Ik wil gaarne bekennen dat ik deel in de overtuiging dat er behoefte is aan zeelieden, en dat er middelen wenschelijk zijn om ons die aan te schaffen; maar ik huiver tegen de gedachte, om dit door dwang te doen, en bijzonder dring ik daarop aan, om vooral toch niet door eene te ver gedrevene inschikkelijkheid te toonen, voet te kunnen en te willen geven aan een denkbeeld dat ik te dezer gelegenheid ook al heb hooren uiten, dat eene speciale wet zoude kunnen bepalen, van dien last alleen op te leggen aan de zooge-

naamde zee-provinciën, districten of gemeenten, wier jongelingen minder bezwaar in die zeedienst geacht kunnen worden te hebben dan die van andere: schrikkelijk denkbeeld in ons land, zoo hoogstens gewraakt ten tijde van de overheersching die wij beleefden, en laten wij ons daartegen toch vooral wapenen; of zoude een handswerksman op een onzer eilanden eerder geneigd zijn om de zee te bebouwen, dan een ander, uit eene der meest verre van zee gelegene landgemeenten? Neen, Ed. Mog. Heeren! die man toont, door zijn landelijk beroep, afkeer van de zeevaart, want bij de voor hem dagelijks openstaande gelegenheid daartoe, zoude hij dat beroep aanvaard hebben, had hij daar geneigdheid toe; zouden wij van zoodanig eene onregtvaardigheid en hardheid ooit reden kunnen geven! Ik gevoel dat men mij kan tegenwerpen, dat deze bedenkingen behooren bij de beraadslaging over eene bijzondere wet; maar, Ed. Mog. Heeren! wij leggen hier de grondbeginselen tot zoodanig eene wet; en moet, ik herhaal het, de zee-militie ingevoerd worden, laten wij dan niet te spoedig daarin toegeven, maar eerst afwachten tot deze noodzakelijkheid ons meer afdoende gejustificeerd worde. Ziet daar, Ed. Mog. Heeren! mijne redenen ontwikkeld tegen den inhoud van deze twee door mij onaannemelijk geoordeelde ontwerpen. En hiermede zoude ik mijne rede kunnen afbreken, ware het niet dat ik er nog een enkel woord wilde bijvoegen, om niet mijne stilzwijgende toestemming, aan de andere ontwerpen te geven, aan andere gevoelens te zien toeschrijven, dan ik werkelijk koestere.

Wat de meeste dezer ontwerpen betreft, zoo hecht ik daaraan met welgevallen mijn zegel, in mijne overtuiging, dat deze veel verbetering en vermeerdering van waarborgen voor de Natie zullen te weeg brengen, en hecht ik gaarne mijn zegel, om niet in herhalingen te vallen, aan vele der argumenten door den tweeden spreker van gisteren en den derden spreker van heden in het midden gebragt, ten aanzien van het onregt aan Noord-Holland bij de regterlijke organisatie aangedaan en het ongelijke der representatie in de Staten van Holland, onderdaags nog weder bestendigd in eenen der standen, waaruit dezelve is te zamengesteld, en ben van dit mijn gevoelen, om daarom de wetten A en D aan te nemen, niet afgebragt door de vrees voor moeijelijkheden en andere bezwaren in vele opzigten met reden, doch ook in andere meer specieus, door andere sprekers uit beide deelen van de provincie Holland met kracht en sierlijke redenen geschetst; maar beken, dat, als het bezwaar der regtsbedeeling konde worden opgeheven, ik gaarne de redenen die voor de scheiding van dezelve pleiten, zoude laten

opwegen tegen die, welke dezelve in den weg staan. Evenwel, Ed. Mog. Heeren! en dit zij mij vergund aan te voeren tegen hen, die door de wegneming van dit bezwaar ligt te stellen, zich beijverd hebben om het plan van scheiding, dat het Gouvernement, uit de zich ten getale van 35 stemmen, daarvoor uit de eerste processen-verbaal op te maken, heeft afgeleid, en dus als uit den boezem dezer Kamer is gekomen, onaannemelijk te doen voorkomen, zoo is het mij twijfelachtig, of deze grief, als ik het zoo eens noemen mag, zoo ligtelijk is weg te nemen; ik voor mij ten minste, durf mij niet beloven dat de, ik erken het, daartoe zoo veel afdoende voorgestelde verandering in het 182ste artikel der Gwt., door daar te lezen: « in elke provincie zijn een of meer geregtshoven » of iets dergelijks, in plaats van zoo als er nu staat: « in elke provincie is » een geregtshof », wel zoo zeker verkregen zal worden, als deze wet onverhoopt mogt worden afgestemd; en ik zoude het eene te groote onvoorzigtigheid achten, om het voorgestelde goede te verwerpen, in dat onzekere, of wij iets meer bevredigends zullen erlangen, en houde mij dus voor als nog aan mijn eerste voornemen, om het voorgestelde te huldigen.

Wat de wetten, onder litt. B, C en E voorgesteld, betreft, deze worden zoodanig door het gebiedende der wet van noodzakelijkheid gemotiveerd, dat alle verdere woorden deswege overtollig schijnen.

In de ontwerpen onder n.° 1, 3, 4 en 6, is door verscheidene sprekers zoo veel goeds aangetoond, dat ik daarover mijn gevoelen niet behoef te ontwikkelen; maar ten aanzien der wetten onder n.° 2 en 8 voorgedragen, wil ik gaarne weten dat ik, dezelve niet afstemmende, niet anders doe, dan in derzelver inhoud te berusten, hoewel ik daarin niet zoo veel troostrijks vinde: de eerste omdat ik dezelve nog al drukkend oordeele in de verachterde omstandigheden onzer geldmiddelen; meer wil ik daarvan, om redenen, niet zeggen, vooral na het ten deze, door den tweeden spreker van dezen morgen, ontwikkelde; en de laatste, omdat ik dezelve als eene soort van gemeen overleg of transactie beschouw, als zijnde eene bevrediging van veler wenschen; hebbende ik het, na de invoering der regterlijke magt, en dus na de instelling van den Hoogen Raad, voor wien elk hoofd-ambtenaar des Rijks ter verantwoording kan geroepen worden voor de daden welke hij bedreven heeft, en des noods door dien regter gestraft kan worden voor overtredingen omschreven in het nog vigerende Straf-wetboek, waarbij in art. 114, 115 en 116, willekeurige daden, waardoor inbreuk wordt gemaakt op de individuele vrijheid der

burgerlijke regten van ingezetenen of de staatsregeling van den Staat, ook dan wanneer die daad door eenen minister wordt gepleegd of is gelast of toegelaten, de noodige straffen worden bedreigd, terwijl onze bestaande Gwt. hen door hunnen eed, zoo wel als door art. 177 en 202, verantwoordelijk voor hunne daden voor dien Hoogen Raad stelt; hebbende ik, zeg ik, op die gronden het vrij onverschillig gehouden, en houde ik het zulks nog, of het zoogenaamde contre-seing in de Gwt. worde opgenomen, dan of de minister door de teekening, zonder welke dan toch geene zijner bemoeijingen kan uitgevoerd worden, alleen verbonden is voor zijne daden.

Ik heb gezegd.

XVII. De heer Repelaer van Molenaarsgraaf

Verklaart zich tegen de splitsing van Holland, van welker noodzakelijkheid hij geenszins is overtuigd, en die in vervolg van tijd tot eene minder goede verstandhouding tusschen de beide deelen der provincie zou kunnen leiden. Het is de vraag, zegt de spreker, of de toekomst de scheiding van Holland, wel als doelmatig en noodzakelijk zal doen beschouwen. De billijkheid vordert anders, ook zijns inziens, dat aan Noord-Holland een eigen provinciaal geregtshof worde geschonken.

XVIII. De heer Gouverneur:

Vijf maanden, Ed. Mog. Heeren! zijn er besteed aan het herzieningswerk van ons maatschappelijk verdrag: de processen-verbaal der Afdeelingen getuigen dat aan hetzelve geene moeite, geene zorgen zijn gespaard geworden; maar of het daarom ook gebrekkig is uitgevallen, is eene vraag die ik mij de vrijheid geef te betwijfelen, hoewel ik mij niet ontveins, dat hier en daar gewigtige verbeteringen zijn verkregen.

Vele verlangens tot meerdere verbeteringen zijn in de processen-verbaal uitgestort; ik heb tot die kleine meerderheid behoord, welke verlangd heeft, dat bij deze gelegenheid het beginsel der regtstreeksche verkiezingen met eene ontbindbare Kamer in de Gwt. ware opgenomen. Ik begrijp dat de Nederlandsche Natie

daarvoor rijp geworden is, ik begrijp dat men daardoor aan eene wezenlijke behoefte zoude voldaan hebben, en ik kan volstrekt niet deelen in het gevoelen van sommigen, welke deze verkiezingen als onafscheidbaar van opschudding en wanorde voorstellen. Men heeft ze in een naburig rijk zien invoeren, zonder dat men dààr van opschudding en tooneelen van wanorde heeft hooren spreken, en zeker zouden die in ons rijk, bij den bedaarden zin der Nederlandsche Natie, nog veel minder te vreezen zijn.

Ik had nog verlangd, dat men aan de artikelen 190 en 191 der Gwt. eene duidelijker redactie hadde gegeven, gelijk aan die welke in de 1ste Afd. is aangegeven, waardoor alle geschillen, over de vrijheid van godsdienst gerezen, zouden zijn afgesneden geweest. Met de vrijheid van godsdienst staat in een allernaauwst verband de vrijheid van onderwijs, die ik ook gewenscht had in de Gwt. geschreven te zien.

Maar men heeft aan deze en meer andere verlangens geen gehoor gegeven, en ik moet daarover mijn innigst leedwezen te kennen geven, te meer, omdat ik denk, dat men toch op den duur de heerschende begrippen niet zal kunnen blijven bedwingen, en dat men eenmaal welligt zich zoude kunnen berouwen datgene niet gedaan te hebben, hetwelk nu geleidelijk en tot veler bevrediging konde geschieden, maar later wel eens met botsingen zoude kunnen gepaard gaan, waardoor de instelling zelve die vruchten niet zoude dragen, welke in kalme tijden er van te wachten zijn.

Mijn voornemen is niet mij in de levendige discussie te mengen, welke gisteren en heden over de splitsing van Holland gevoerd is: ik wil alleen verklaren, dat ik evenmin in deze splitsing als in de Limburgsche quæstie een overwegend bezwaar gevonden heb tegen de aanneming van het ontwerp, waarbij die splitsing en de vereeniging van Limburg met Nederland is voorgesteld.

Van de overige ontwerpen zijn er ook slechts twee, waaromtrent ik de vergunning verzoek een paar woorden te spreken. Ik bedoel het ontwerp n.° 1, houdende wijziging in de oefening van het stemregt, en dat nopens de verantwoordelijkheid van de hoofden der Ministeriële Departementen.

Ik moet het bekennen dat het eerste ontwerp mij aanvankelijk zeer toelachte: de oefening van het stemregt in de steden en ten platten lande zou bij de wet worden geregeld; dit was zeker op zich-zelven eene groote verbetering, hoewel dan ook de standen zouden behouden blijven; maar toen in de Afdeelingen was opgemerkt, dat nu ook in gelijken zin moesten veranderd worden de bepalingen van art. 130 en van het laatste lid van art. 132 der

Gwt., en de Regering weigerde daaraan gevolg te geven; toen moet ik het zeggen; dat de voorgestelde wijziging voor mij al hare waarde heeft verloren. Hoe! de oefening van het stemregt zal bij de wet worden geregeld, en men zal het laatste lid van art. 132 bijhouden, volgens hetwelk de wijze van verkiezing voor de Provinciale Staten niet bij de wet, maar bij de reglementen moet worden bepaald! De oefening van het stemregt zal bij de wet worden geregeld, en art. 130 zal behouden blijven, volgens hetwelk wederom niet de wet, maar de reglementen bij voortduring zullen blijven regelen hoe groot het getal leden voor de Provinciale Staten-vergadering zijn zal, en hoe veel leden elke stand zal mogen afvaardigen! Moet dit een en ander aan het gebied der reglementen overgelaten blijven, dan vermeen ik dat het ontwerp n°. 1 al zeer weinig te beteekenen heeft, en ons niet veel meer zal aanbrengen, dan eene fijne en bijna onvatbare distinctie tusschen *oefening van stemregt* en *wijze van verkiezing*, zeer geschikt om verwarring te veroorzaken, maar onbekwaam tot voortbrenging van eenig nut.

Het ontwerp betreffende de Ministeriële verantwoordelijkheid zal ik thans niet ter toetse brengen: ik spreek er nu alleenlijk van, omdat ik bij eene vorige gelegenheid van dit onderwerp heb gewaagd. Ik heb namelijk tot diegenen behoord welke in de voordragt der Ministeriële Verantwoordelijkheid geene genoegzame reden gevonden hebben tot aanneming van de begrootings-wetten. Ik zeide toen, dat de invoering van dit beginsel, zonder regtstreeksche verkiezingen en eene ontbindbare kamer, als een gevaarlijk geschenk konde beschouwd worden; ik dacht dat de Koninklijke magt daardoor te veel zoude verzwakt worden; ik meende dat de in zekeren zin aristocratische scheidsmuur, die bij de tegenwoordige verkiezingen tusschen den Troon en de Natie bestaat, daardoor nog hooger wierd opgetrokken, en dat het wel eens zoude kunnen gebeuren, dat, bij gemis van een regtstreeksch beroep op de Natie, de Troon dien steun zoude ontberen, welken ik voor denzelven wenschelijk en onontbeerlijk beschouw.

Het zou daarom nu vreemd kunnen schijnen, indien ik voor dit ontwerp mijne stem uitbragt; maar mijn bezwaar is, zoo veel ik weet, door niemand gedeeld geworden, en dit is voor mij eene genoegzame reden, om er niet onvoorwaardelijk aan te blijven hechten.

Hoe overigens mijne uit te brengen stem over dit en de andere ontwerpen ook zijn zal, vooraf verklaar ik, dat ik deze beraadslaging en de stemming die er het gevolg van zijn zal, slechts als voorloopige werkzaamheid beschouw; thans enkel de rede zijnde

of de voorgedragen ontwerpen aan eene dubbele Kamer zullen worden onderworpen, reken ik mij, door mijne tegenwoordige stem, bij het definitive onderzoek niet gebonden.

XIX. De heer Frets:

Ik verzoek nog slechts voor een oogenblik bij UEd. Mog. gehoor. Ik wilde namelijk een woord over de scheiding van Holland spreken; door den een hartelijk verdedigd, door den ander met heftigheid bestreden. Gij kunt het mij niet euvel duiden, dat ik ook als afgevaardigde uit dat gewest, het denkbeeld keere, als of mij die scheiding geheel onverschillig ware; zoo onverschillig, dat ik het de moeite niet waardig zou achten, daarover mij afzonderlijk te verklaren.

Wat is het toch, wanneer wij op dit oogenblik van Holland spreken? Een gewest zekerlijk, dat vroeger de steun, de kroon mogt heeten van het Vaderland; van daar Hollands Rijkdom, door Luzac beschreven; van daar Hollands Roem door onzen d'Escury vermeld; maar echter zonder die vooringenomenheid, die hun het geheele Vaderland, de andere gewesten, als of die niets beteekenden, zoude hebben doen vergeten. Ik vrees evenwel, dat sommigen onder ons, die de scheiding van Holland hebben afgekeurd, den schijn van zulke vooringenomenheid onwillekeurig hebben aangenomen, en hunne vaderlandsliefde voor het oog van UEd. Mog. te veel hebben beperkt en ingekrompen.

Mogt dit gewest toch nimmer het onderwerp van afgunst zijn geweest? Mogten nimmer de bladen van onze vaderlandsche geschiedenis zijn ontsierd door de trekken van jalouzij, die bijna zouden doen denken, dat de naam van Vereenigde Gewesten een bloote titel zoude zijn geweest, om den uiterlijken pronk gedragen, maar door binnenlandsche verdeeldheid verloochend. Ik wil het bij eene gelegenheid als nu niet verzwijgen, dat die afgunst, indien ze nu ook veld kon winnen, voor mij genoegzaam zou zijn, om daarom alleen de scheiding toe te juichen, die bij de Hollanders zelve nu nog zoo vele bestrijders vindt. Ik mag dit te geruster zeggen, indien UEd. Mog. zich gelieven te herinneren, hoe ik de oprigting van geregtshoven in elk gewest verdedigd, en daarmede de verdenking van suprematie, die over Holland opging, heb willen afkeeren. Voor de ware vereeniging der gewesten, voor de eendragt in ons midden, heb ik nooit iets te veel geacht; en kon die nu nog gevaar loopen, ik zou ze met de scheiding van

Holland niet te duur gekocht achten, al moest die ook eene vernietiging van Holland heeten, zoo als sommigen op gisteren zoo onbedacht zich hebben uitgedrukt.

Maar wij spreken van Holland als een gewest, dat het Koningrijk van de Nederlanden helpt uitmaken, en het woord scheiding, dat ik gebruikt heb, dient alleen om mij te doen verstaan, maar is geheel oneigenlijk, eene navolging alleen van een gegeven voorbeeld, van eene gebruikte uitdrukking, zonder dat ik daaraan de beteekenis geef, die de bestrijders er aan gehecht hebben.

Ik beschouw de scheiding van Holland die ons door de Regering bij het ontwerp, dat aan de orde is, wordt voorgesteld, voor niets anders dan voor het accomplissement van datgeen, wat volgens onze Gwt. reeds daadwerkelijk bestaat. Ik gedraag mij hieromtrent tot alles wat mijn geacht medelid van de Poll heeft aangevoerd. Ik zie er in het middel om billijk te kunnen zijn; het middel om aan het Noordelijk gedeelte eveneens een geregtshof toe te staan, als aan het Zuidelijk gedeelte; maar tevens ook, om uit de vergadering van Provinciale Staten, van geheel Holland afgevaardigd, de ongelijkmatigheid te weren, waarvoor men in het noordelijk gedeelte zou kunnen vreezen. Ik ben over die aangevoerde bezwaren meer bekommerd, dan over die welke ik door de bestrijders heb hooren opnoemen. Te vreezen voor eene nieuwe verkiezing, die alle de Gedeputeerden uit Holland zouden moeten ondergaan, een wantrouwen te onderstellen in den eed, dien wij bij het zitting nemen in deze vergadering hebben afgelegd, — vergeeft het mij, Ed. Mog. Heeren! dat ik hierover niet spreke. Ik acht mijzelven niet hoog genoeg, om mijne mogelijke aftreding, die reeds in Julij aanstaande zou kunnen plaats hebben, in aanmerking te willen genomen hebben tot wering van iets, dat ik heilzaam voor het Vaderland en het algemeen, heilzaam voor Holland in het bijzonder zou mogen noemen. Een ander artikel van de Gwt., art. 182, dat daartoe is aangehaald, te veranderen, voor Holland derhalve eene uitzondering te maken en op dat gewest een gevestigden regel niet toe te passen? — Toen wij over de wet op de organisatie in deze vergadering hebben gesproken, was ik degeen die de mogelijkheid daarvan, het oprigten van een geregtshof te Amsterdam, heb wenschelijk geacht en aangeraden, ook zonder dat het aangehaalde artikel veranderd behoefde te worden. Maar de Regering heeft dit onmogelijk geacht, de gestrenge interpretatie is aangenomen en goedgekeurd, en voortaan zou niets meer bij de wetgevende magt zeker zijn, indien wij-zelve onze eigen besluiten vernietigden. Er bestaat te Amsterdam eene criminele

regtbank, maar ook daarom kan ik niet berekenen, dat de kosten tot oprigting vereischt van een geregtshof, dat ook ten civiele bij arrest zal uitspraak doen, het bezwaar zullen vergrooten.

Ik heb geene liefhebberij genoeg in spoor- of stoom-wagens, om daarmede het beklag van Amsterdam te willen lenigen, dat aldaar of in Noord-Holland mag rijzen over het gemis van een geregtshof ten civiele in de nabijheid. Ik wist niet dat die versnelde vervoer voor advokaten en clienten dienen, en dus een aanvullings-artikel moest zijn in het Wetboek van Burgelijke Regtspleging. Maar dit alles daargelaten, dan vraag ik, of met de verandering van artikel 182 in de Gwt., het gevaar zoude zijn opgeheven, dat bij de vergadering van Provinciale Staten, het eene gedeelte het andere overstemmen of overheerschen kan. De zoogenaamde scheiding van Holland is dus voor mij geen bezwaar, en nog veel minder indien West-Vriesland of dames aldaar eene splitsing in drieën praefereerden, quasi om van de tiranny die Amsterdam over haar zoude uitoefenen, verlost te worden.

Ik wist niet dat Amsterdam in afgunst was bij landgenooten, die zoo vele verpligting aan die stad hebben. Ik kende een wantrouwen, dat eenmaal Oranje gehad heeft in de zelfstandigheid en het vermogen van Hollands voornaamste handelstad; maar daarom juich ik te meer, omdat door onze Regering zoo spoedig een voorstel gedaan is, dat dienen moet om die stad niet langer verstoken te laten van eene billijkheid, die zij verlangt en waarop zij aanspraak heeft. Ik wil het goede van het voorstel niet miskennen of doen miskennen door het opperen van achterdocht, als of het der Regering alleen te doen ware om meer invloed op de verkiezing te hebben, die Provinciale Staten moeten doen. Ik ken een graad van naijver, die tusschen de twee groote handelsteden van Holland plaats heeft, maar gepaard met het verlangen om elkander nuttig te zijn. Ik meen een geëerd lid uit Gelderland te hebben hooren roemen op een handdruk, dien hem een lid uit Noord-Braband gegeven had. Ik meen, om de verdenking te keeren, als of twee verschillende gewesten den band miskenden, die niet eene Unie van Utrecht, maar die de Gwt., gelijke Vaderlandsliefde, en eindelijk het opperbestuur van Oranje voor altoos moeten hebben gevestigd. Ik durf U Ed. Mog. verzekeren, dat de zoogenaamde scheiding van Holland, — het brengen van het Noordelijk en van het Zuidelijk gedeelte onder tweederlei gewest, — de goede verstandhouding niet zal afbreken, die Amsterdam aan Rotterdam verbindt, al bestaan er sporen van commerciëlen naijver. Ik meende bij deze gelegenheid wel te doen, hierover te spreken... Ook gescheiden, zoo

als men zegt, zullen wij elkander den handdruk blijven geven. God geve dat een redelijke naijver tusschen ons slechts toebrenge, om welvaart te vermeerderen over het geheele Vaderland.

Eindelijk nog een woord over het zeggen dat wij hier onze magt zouden te buiten gaan; dat, alvorens, de Staten provinciaal van Holland hadden moeten zijn gehoord. Maar ik zie vooreerst in onze Gwt. niet de aanwijzing van die verpligting; ik zie daarin niet de aanduiding van perpetuele artikelen, en van dezoodanigen, die door ons alleen veranderd zouden kunnen worden. Maar ik wist niet, dat wij met onze tegenwoordige raadpleging aan de zaak haar beslag gaven. Wij spreken over een plan van verandering, over een project van scheiding, en over niets meer. Wordt het plan, het project aangenomen, dan zullen de Staten Provinciaal van Holland, zoo wel als van de overige gewesten, geadieerd worden, om buitengewone afgevaardigden aan ons toe te voegen, welke met ons definitivelijk zullen helpen besluiten. Dat besluit zal alsdan met eene meerderheid van drie vierden moeten worden opgemaakt. Ziet daar wat de Gwt. ten deze voorschrijft; hetgeen men meerder of anders vordert is ontijdig. De bestrijders van het gedane voorstel mogen mij het woord vergeven. Ik beschouw slechts hun ijver voor de integriteit van Holland te groot, hunne naauwgezetheid te overdreven. Ik heb genoeg gezegd om de redenen te doen kennen, waarom ik het aangeboden project tot splitsing van Holland, met gerustheid zal aannemen.

XX. De heer Luijben:

Mijn voornemen is niet, Ed. Mog. Heeren! in wijdloopige ontwikkelingen te treden over de toe te brengen wijzigingen aan ons Staats-verdrag. De bij deze Kamer ingekomen wets-ontwerpen dragen oppervlakkig *alle*, slechts drie of vier uitgezonderd, mijne goedkeuring weg. Ik wil hierdoor echter niet gehouden zijn, mijne stem aan dezelve te geven, wanneer over die wijzigingen door deze Kamer, in dubbel getal vergaderd, zal worden beraadslaagd; noch ook indien de beraadslagingen van heden of de volgende dagen mij bezwaren daar tegen kenbaar maken, welker kennis ik tot nu toe niet bezit. Dan behoud ik mijne vrije stem over de tegenwoordige onderwerpen, welke (ofschoon zij *in den vorm van wetten* bij zoodanige Kamer zullen inkomen) slechts *meer plegtige voorstellen* zijn, nevens elk lid der vergadering, om het even of hij *al* of *niet* tot het aannemen dezer voorstellen heeft geconcurreerd. Ik zeide; dat de onderhavige ontwerpen, ofschoon door de drie takken der

wetgeving aangenomen, niets anders, dan meer plegtige voorstellen van wetten zijn. Ik zal dit ter zijner tijd, zoo daartoe de gelegenheid overblijft, eenigzins in het breede ontwikkelen en, als gevolg daarvan, het gevoelen uiteenzetten, dat ik over het regt verstand van het elfde hoofdstuk der Gwt. heb vermeend te kunnen en te moeten omhelzen.

Ik zonderde, bij den aanvang mijner rede, drie of vier wetsontwerpen uit, aan welke ik zoo glad en gaaf mijne goedkeuring niet kan hechten. Het eerste is het ontwerp litt. D, en betreft het getal leden, hetwelk door elke provincie ter dezer vergadering wordt afgevaardigd. Wat men ook van regeringswege tegen het verlagen, dat uit meer dan ééne sectie uitging, om aan de provincie Holland twee leden te ontnemen, heeft ingebragt, is bij mij de overtuiging niet geboren, dat die provincie het getal van 22 afgevaardigden moet behouden. Integendeel schijnt het mij toe, dat die provincie, of wel de twee provinciën welke dezelve welligt zullen vervangen, in verhouding tot de overige provinciën des Rijks en uit aanmerking van het getal harer bewoners, niet meer dan 20 leden in de Tweede Kamer der Staten-Gen. tellen mag. Uitgaande van het getal inwoners der provinciën, en dit is toch wel de beste grondslag voor het getal der vertegenwoordigers van elk gewest, behooren ook Noord-Braband en Gelderland elk één lid meer in deze Kamer te tellen. Op die wijze wilde ik dit wets-ontwerp hebben gewijzigd, om daaraan voor alsnog mijne goedkeurende stem te kunnen geven. Ik zal afwachten, of deze bedenkingen door 's Konings Ministers zullen worden wederlegd, om daarnaar mijne stem over het ontwerp D te regelen. Ik verklaar echter reeds nu, dat, zoo ten minste aan de wenschen van Noord-Braband en Gelderland in dezen niet wordt voldaan, ik tegen deze wet stemmen zal.

Ik vind eene groote verbetering in de verandering, voorgesteld in nº. 1 van de zeven nader ingezonden wets-ontwerpen. De verklaring, dat art. 6 der Gwt. moet worden gewijzigd en art. 7 behoort weg te vallen, is eene verbetering in ons Staatsverdrag. Edoch, ik bevroed de reden niet, waarom de artikelen 129 en 130 niet te gelijk zouden worden gewijzigd. Het is, naar mijn begrip, strijdig met de beginselen van ons Staatsregt, om aan eenen bijzonderen en, ten aanzien van het getal, nog wel zeer beperkten stand, het regt toe te kennen, om, afgezonderd van de overige ingezetenen, die toch allen gelijk zijn voor de wet, keuzen voor de provinciale Statenvergadering te doen. Dit is een privilegie, door den geest van ons Staatsverdrag gewraakt. De leden van de ridderschappen, die *en* door de steden, *en* door de eigengeërfden kunnen worden geko-

zen, om zitting in de vergaderingen van de Provinciale Staten te nemen, en alzoo dezelfde regten hebben als elk staats-burger, mogen bovendien, zoo als thans de Gwt. ligt, nog zelve leden voor die vergaderingen kiezen. Dit is aan dezelve een dubbel regt, of een regt dat door anderen wordt ontbeerd, toekennen, en dit is, grondwettig geredeneerd, een *onregt*, omdat daardoor de gelijkheid van regten tusschen de geheele massa van Neêrlands ingezetenen wordt verbroken. Ik heb er vrede mede dat men de ridderschappen behoudt. Ik misgun die eer niet aan hen, die tot deze bevoorregte *caste* behooren. Dit zij verre van mij. Maar ik kan nimmer toestemmen, dat de leden van de ridderschappen *qua tales* een afzonderlijk kies-collegie kunnen uitmaken, om leden tot de Provinciale- Staten- vergadering af te vaardigen. Door die kies-collegien zullen in den regel wel nooit *roturiers* of niet- adellijken worden gekozen; terwijl de ondervinding leert, dat door de andere kies-collegien zoo wel leden der ridderschappen, als gewone burgers van den Staat worden gekozen. De provincie Gelderland en anderen leveren daarvan het bewijs.

Bijaldien art. 130 moet blijven bestaan, zoo als het thans in de Gwt. voorkomt, heeft het Hoofd van den Staat de vrijheid, om, ten prejudicie van de twee overige standen, meerdere leden van de ridderschappen ter vergadering van de Provinciale Staten toe te laten. Het geëerbiedigd Hoofd van den Staat, dat ons thans regeert, heeft van die strekking nimmer eenig blijk gegeven. Maar het geldt hier de wijziging eener Gwt., eener wet, welke de regten en verpligtingen ook van de toekomende Koningen der Nederlanden afbakent; en dan dunkt mij dat het pligt is, de onmogelijkheid van vergrooting van voorregten, waarmede de inkrimping van de regten van anderen hand aan hand gaat, te voorkomen. Uit dien hoofde verlang ik art. 130 in verhouding tot de afschaffing van het door mij aangewezen voorregt der ridderschappen te hebben gewijzigd, en al wat daarin voorkomt, geregeld door de wet. Ontneemt men, door eene wijziging van art. 129, het afzonderlijk kiesregt aan de ridderschappen niet, dan hecht ik geen overgroot belang aan de wijziging van art. 130. Over het laatste lid van art. 132 beaam ik geheel en al het gevoelen van mijnen ambtgenoot en vriend Gouverneur. De keuze der Provinciale Staten aan reglementen over te laten, nu wij die voor de stedelijke besturen door de wet zullen regelen, is *inconsequent*. Deze beweegredenen zullen mij nopen, om tegen het ontwerp n°. 1, zoo als het is liggende, mijne stem uit te brengen.

Over het ontwerp n°. 7, dat ook een van de door mij uitgezon-

derde ontwerpen is, zal ik eenige korte bedenkingen in het midden brengen, wanneer door den heer Voorzitter daarover de beraadslagingen zullen zijn geopend.

De overige ontwerpen zal ik, altijd onder het op den voorgrond gestelde voorbehoud van vrije stemming in de meer solemnele vergadering, en verwachting van inlichtingen betrekkelijk *een of twee* van dezelve, om daarnaar heden mijne stem te regelen, vermoedelijk aannemen. Het is intusschen wel waar dat ten aanzien van het ontwerp A bedenkingen zijn ingebragt, welke zwaar wegen. Maar die bedenkingen zijn voor mij op eene voldoende wijze opgelost door het geëerd lid uit Amsterdam, dat gisteren de tweede het woord voerde. Die spreker wederlegde reeds bij voorraad de argumenten tegen de scheiding van Zuid- en Noord-Holland, met kracht van woorden door het geacht lid uit Hoorn, in dezelfde zitting, aan UEd. Mogenden voorgedragen en in het breede ontwikkeld. Ik heb de rede van dat lid met ingespannene aandacht aangehoord, en bleef daarbij kalme, ja zeer kalme, toehoorder, tot dat ik dien spreker hoorde zeggen, dat de scheiding van Holland in twee provincien, dezelfde twisten en verschillen van gevoelen zal te weeg brengen, als Zijn Ed. Mog. heeft opgemerkt tusschen Noord-Braband en Gelderland. Ik ben het aan de provincie, uit welke ik ter dezer vergadering ben afgevaardigd, verpligt, openlijk te verklaren, dat tusschen Gelderland en Noord-Braband de beste nabuurlijke verstandhouding bestaat. De beide provincien zijn bezield met dezelfde zucht tot den bloei en het welzijn van het geliefde Vaderland. Zij koesteren in dit oogenblik dezelfde verlangens, om het Staatsverdrag tot heil van Nederland doelmatige en zoo wel door den geest des tijds, als door den drang der omstandigheden noodzakelijk geworden, wijzigingen te doen ondergaan. Wanneer het de bevordering van 's lands algemeen welzijn gold, waren de beide provincien het steeds eens over de middelen, die daartoe moesten leiden. Zoo stemde de meerderheid der afgevaardigden van de beide provincien *voor* de wet tot opbeuring van den landbouw, omdat daardoor, volgens hare meening (de ondervinding heeft geleerd, dat wij ons niet hebben vergist), de handel niet zoude lijden. Waarlijk die twee provincien harmonieren zoo wel, dat ik hartelijk wensch, dat Noord- en Zuid-Holland, in twee provincien afgedeeld, zich zoo goed zullen verstaan. Dan zal de uitkomst leeren, dat de vrees voor botsingen en de daaruit te ontspruiten nadeelen, door dien spreker aan den dag gelegd, ijdel en ongegrond is. Toen de spreker uit Hoorn de vrees uitte, dat tusschen Noord- en Zuid-Holland dezelfde wrijving

zoude ontstaan, als, volgens Zijn Ed. Mog., tusschen Gelderland en Noord-Braband aanwezig is, waren UEd. Mog. ooggetuigen van het tegendeel. Immers de *Nestor* der Noord-Brabandsche representatie stond dadelijk op, om eenen vriendschappelijken handdruk te brengen aan den waardigen vertegenwoordiger uit Gelderland, die hier naast mij zit. Dit zij genoeg, om den geachten spreker uit Hoorn van zijne dwaling te overtuigen. UEd. Mog. vergeven mij deze uitweiding. Ik was dezelve aan Noord-Braband verschuldigd. De eer van Gelderland is door den heer van Dam van Isselt reeds gisteren op de meest waardige wijze tegen die erroneuse aantijging gehandhaafd. Ik mogt derhalve ook het stilzwijgen daarover niet in acht nemen, om naar buiten den schijn te vermijden, dat ik het bestaan van die vermeende wrijving zoude erkennen.

Ik kan door mij-zelven de belangen van Noord- en Zuid-Holland niet genoeg doorzien en ontleden, om tusschen de tegenstrijdige vertoogen der daarover gesproken hebbende leden, met eigene en volkomene kennis van zaken te beslissen. Dan, wanneer ik zie, dat de twee afdeelingen van Holland bijzondere administrative besturen en twee commissarissen des Konings bezitten; dat de bevolking van Holland zoo groot is, dat de twee daarvan te formeren gewesten, onder dat oogpunt nog de grootste en, zoo als de geëerde spreker uit Delft zeide, de *magtigste* van het Rijk blijven; dat de wensch tot de splitsing uit *al* de afdeelingen dezer vergadering is opgegaan; moet ik het gevoelen van de sprekers omhelzen, die hunne talenten besteedden, om die splitsing door UEd. Mog. te doen goedkeuren en aannemen.

Bij deze bedenkingen, ten aanzien der in beraadslaging gebragte ontwerpen (het ontwerp, dat over de militie handelt, uitgezonderd), zal ik mij bepalen. Ik moet echter den wensch daar bijvoegen, dat de Regering meerdere wijzigingen in de Gwt. voorstelle. Ik zal deze slechts noemen en niet ontwikkelen. Dezelve zijn:

1°. een geheel ander stelsel van verkiezingen, ten einde de Staten-Generaal meer regtstreeks ten gevolge der keuze van het Nederlandsche Volk hunne zending erlangen;

2°. de regeling der pensioenen bij de wet;

3°. eene verandering in het elfde hoofdstuk der Gwt., om in gevallen, als in welke wij thans verkeeren, meer duidelijk te kunnen zien, wat moet worden gedaan, en hoe moet worden beraadslaagd;

4°. vrijheid van onderwijs.

Dit laatste zoude eenige ontwikkeling vereischen. Edoch ik geloof, dat ik UEd. Mog. genoegzaam met mijne denkbeelden over

dit gewigtig punt, heb bekend gemaakt in mijne nota, bij de eerste processen-verbaal der afdeelingen gedrukt. Ik neem dan ook de vrijheid, *en* de Regering *en* UEd. Mog., daartoe bescheidenlijk te verwijzen (Zie *Hand.* I, blz. 97).

XXI. De heer van Hoorn van Burgh:

Nadat zoo vele redenaars, Ed. Mog. Heeren! in meer of min uitgebreide adviezen, derzelver denkbeelden nopens de aanhangende wets-ontwerpen, betreffende eenige wijzigingen in de Gwt., hebben opengelegd, zoude ik het misbruik noemen, om in het breede mijne denkwijze te openbaren, waarom ik in korte bewoordingen een en ander opzigtens het eerste ontwerp zal in het midden brengen.

De eerste vraag, die zich bij mij voordeed, betrof het Hertogdom Limburg, namelijk, of het in het belang van den Staat nuttig konde geacht worden, om hetzelve in de Gwt. op te nemen en alzoo als een integrerend deel van het als het ware te vernieuwen Koningrijk der Nederlanden op te nemen.

En het is die vraag welke ik ontkennend moet beantwoorden, want behalve dat de geographische ligging van dat verbrokkeld gewest allerongunstigst is, als aan alle zijden door naburen omgeven en als het ware ingesloten, waardoor bij vredebreuk en de minste beweging van troepen, de belangrijke verdedigings-punten van het eigenlijke Vaderland zijn afgesneden, en aan derzelver lot moeten worden overgelaten, zoo zijn de betrekkingen tot den Duitschen Bond van dien aard, dat ik mijne vreeze niet mag verbergen, dat zulks, vroeg of spade, tot verschillende verwikkelingen zal leiden, en onzen Staat in geschillen mengen, waarbij wij niets kunnen winnen, maar alles te verliezen hebben.

De ondervinding heeft ons trouwens genoegzaam geleerd wat wij van den Bond te wachten hebben; immers dezelve heeft in dagen van gevaar ons aan onze eigene krachten overgegeven, en toen het op sluiten van traktaten aankwam, heeft dezelve vele hinderpalen tot sluiting der eindbeschikking in den weg gelegd, en eindelijk nog offers gevorderd, voor eenen afstand van Luxemburg, — grondgebied waarvan dezelve in der tijd den afval had kunnen voorkomen. — Wij hebben hem dus moeten vergoeden, wat hij door zorgeloosheid, laauwheid of besluiteloosheid liet verloren gaan; en nu zullen wij ons bij vernieuwing met dien Bond in betrekking stellen, waarvan niets dan onheilen zijn te verwachten!

Het Hertogdom Limburg is bovendien weinig geschikt om een deel van den Oud-Nederlandschen grond uit te maken, vermits ons belastingstelsel aldaar geenszins welkom zal zijn, en het hare zal toebrengen, om wezenlijke aansluiting en overeenstemming tegen te werken; terwijl de gevorderd wordende surveillance opzigtens 's Rijks middelen aldaar een zeer kostbaar beheer noodzakelijk maakt, dat geheel onevenredig is aan de lasten welke zij kunnen afwerpen.

Ik had derhalve gewenscht dat het even als Luxemburg ware beschouwd geworden, als wanneer het ook deszelfs eigen bestuur naar zeden en gebruiken had kunnen inrigten, terwijl hetzelve thans als het ware onze instellingen behoort te volgen, die hier en daar welligt niet in overeenstemming zijn met de denkwijze der inwoners.

Limburg kan derhalve voor ons niet anders zijn dan een wezenlijke bezwaarpost, vooral in tijden van oorlog, als wanneer wij een belangrijk gedeelte van onze strijdkrachten moeten afzonderen om eenen niet houdbaren uithoek te verdedigen, en alzoo de middelen van verweer van den eigenlijken nationalen grond te verzwakken.

Het behoort niet tot mijne kennis om mij in de diplomatieke handelingen en beschouwingen in te laten; ik kan dan ook alle de drijfveren, welke tot de zamenstelling van dat Hertogdom hebben geleid, niet beoordeelen.

De onderhavige toevoeging is welligt het gevolg van den wil dergenen, die als het ware Europa onder voogdijschap hebben gebragt en waartegen door kleine Staten niets valt in te brengen, en dan is berusten pligt. Wat overigens de geopperde bedenking aangaat, als of Limburg vooraf bij eene wet had behooren geconstitueerd te zijn, om tijdens de wijziging der Gwt. daarin te kunnen medewerken, is eene bedenking die geenszins de mijne is, en waarvan de verwezenlijking meerder bezwaren zoude aanbieden, dan de thans gevolgde wijze.

Onze geachte ambtgenoot uit Utrecht heeft zulks zoo voldoende uiteen gezet, dat ik mij niet wagen zal iets aan zijne denkbeelden, die ik ten volle beaam, toe te voegen.

En wat nu het aangelegen punt, de scheiding van Holland, betreft, zoo vinde ik mij te dezen aanzien, na al hetgeen ik in deze vergadering gehoord heb, in verlegenheid. In de Afd., waarvan ik de eer had lid te zijn, heb ik mij tegen die scheiding verklaard, op grond, dat ik bejammerde, dat het aloude Holland zoude worden verbrokkeld, en dat ik de vrees niet konde onderdrukken, dat de overwegende invloed van de hoofdstad des Rijks, alle vertegen-

woordiging van het zoogenaamde Noorder-kwartier en West-Vriesland, als het ware in zich zoude opnemen en die streken een grondwettig regt benemen, dat ongunstig op derzelver inwendige belangen konde werken.

Indien inmiddels aan de scheiding de vestiging van een provinciaal hof is verbonden, dan moet ik bekennen dat de voorgedragene scheiding ook hare gunstige zijde heeft; immers een van de belangrijkste gedeelten van het Vaderland, eene soort van afzonderlijke regtsbedeeling op te leggen, acht ik onbillijk en onstaatkundig, en de kenbare onvergenoegdheid, die zulks in Noord-Holland heeft te weeg gebragt, is het onloochenbaarste bewijs dat ik in dezen niet te veel zeg. Veel zal dus afhangen van de beantwoording der vraag: kan aan de wenschen van Noord-Holland, om een provinciaal hof in haar midden gevestigd te zien, worden toegegeven, zonder scheiding van het gewest; of is het een aan het ander ten naauwste verbonden?

Het zij mij vergund deze gelegenheid te baat te nemen, ten einde alle verkeerde gevolgtrekking te voorkomen, dat ik, ofschoon geen regtsgeleerde zijnde, mij verpligt acht te verklaren dat ik, bij de regeling der regterlijke magt, allezins betreurd heb de instelling van zoo veel onderscheidene geregtshoven; want behalve dat de kostbaarheid onheilzaam was voor den Staat, zoo is ook voor de wezenlijke regtsbedeeling in de eenheid van de uitspraken, de vermenigvuldiging allerongelukkigst.

Ik heb de schepping van zoo vele hoven dan ook beschouwd als een uitvloeisel van de gewestelijke indeeling, welke ik voor de eenheid van den Staat ongunstig noem, en die ook alle vereenvoudiging van beheer en wezenlijke huishoudelijke bezuiniging in den weg staat.

Doch daar nu drie aan elkander grenzende provincien, welke, gezamenlijk genomen, minder bevolking tellen dan Noord-Holland, drie Provinciale Hoven tellen, zoo zal er wel niets ongerijmds in zijn om dat gedeelte van Holland, waarin de handel- en wereldstad Amsterdam is gelegen, van een hof te voorzien, en ik houde mij overtuigd, indien men vroeger daarin had kunnen toegeven, de quæstie der scheiding nimmer ter bane ware gekomen.

Uit een administratief oogpunt beschouwd, kan die scheiding ook geene bezwaren opleveren; immers zij bestaat, zoo als ik door twee sprekers heb hooren betoogen, *de facto*, en de bedenking dat men collegialiter over twee begrootingen, waaruit verschillende lasten en belastingen ontstaan, moet stemmen, en alzoo het eene gedeelte het andere zijnes ondanks kan bezwaren, is van

eene niet onbelangrijke beteekenis, ja van eene gewigtige uitkomst.

Doch, daar staat tegenover, en dat mag wel overwogen worden, dat wij door deze wijziging in de Gwt., de hand slaan aan eene van de grondzuilen der eerste Gwt., alzoo daardoor eene belangrijke verandering in de vertegenwoordiging wordt te weeg gebragt; dat wij eenen band van eenheid verbreken, die haren invloed op het geheel van onzen Staat allergunstigst heeft uitgeoefend, en vooral buiten's lands ontzag heeft ingeboezemd; kortom dat wij de hand slaan aan dat aloude gebouw, dat het middenpunt van het Staatsligchaam uitmaakt, waarvan de gevolgen wel bij bespiegelingen, doch geenszins in wezenlijke uitkomsten zijn te berekenen.

Na de ontwikkeling van een en ander, en bij herinnering van hetgeen over dit onderwerp is in het midden gebragt, zullen U Ed. Mog. met mij instemmen, dat de keuze tusschen ja en neen moeijelijk wordt, en deze wordt nog verzwaard, wanneer ik naga dat het meerendeel der Vertegenwoordigers van Noord-Holland de scheiding begeert, dat ook eenigen in Zuid-Holland wonende, zulks beamen, en dat uit eene afwijzing welligt grooter breuke in de eenheid kan worden te weeg gebragt, dan eene wezenlijke scheiding zal veroorzaken.

Ik zal alzoo opzigtens dit wets-ontwerp, mijne eindbeslissing van nadere inlichtingen doen afhangen, vooral omdat de Limburgsche quæstie daarop niet zonder invloed zijn zal.

Ik was niet van voornemen over het ontwerp litt. D het woord te vragen, doch vermits door den vorigen spreker dat ontwerp is bestreden, en de representatie van Holland tot vermindering wordt voorgedragen, vermeen ik het stilzwijgen te moeten afbreken.

Ik heb hooren beweren, dat de bevolking alleen in aanmerking behoorde genomen te worden, en ten eenigen regel voor de aanwijzing van het getal der Vertegenwoordigers moest strekken.

Ik deel niet in die gevoelens, vermits bij de behandeling van de groote aangelegenheden van den Staat, meerder in aanmerking komt, dan de numerique kracht eener Natie.

Immers, zoude men niet behooren te letten op handel en nijverheid, op rijkdom, grondbezit en belastingen; zoude men geen acht behoeven te slaan op de betrekkingen van de gewesten tot onze overzeesche bezittingen, betrekkingen, die van zoo eenen overwegenden invloed zijn op de wezenlijke belangen des Volks, en op het geheele welzijn van den Staat?

En wanneer ik dan naga, in hoe verre Holland, als den hartader, als de bron van welvaart van den Staat, te regt wordt aangemerkt; indien ik tevens deszelfs bijzondere betrekkingen tot

de kolonien in aanschouw neem; wanneer ik er op let, dat alle de directe belastingen, zegel en registratie, in Holland opgebragt wordende — want van de andere belastingen zal ik niet spreken — verre overtreffen alle verhouding tusschen de andere gewesten, en alzoo eene andere uitkomst opleveren, dan de numerique bevolking aanbiedt, dan vermeen ik niet te veel gezegd te hebben, met te beweren, dat eene uitsluitende toepassing van bevolking op representatie onvoldoende is.

Doch eens voor een oogenblik toegegeven, dat men de bevolking alleen tot regelmaat wilde nemen, in dat geval, Ed. Mog. Heeren! zoude de regtvaardigheid medebrengen, dat Holland in deszelfs aloude grenzen wierd terug gebragt, en dat die gedeelten, welke in 1814 daarvan zijn afgescheurd en bij Noord-Braband gevoegd, en waarvan landaard, levenswijze, commerciële betrekkingen en andere relatien, veel meerder overeenkomst met Holland dan met Noord-Braband hebben, weder tot Holland gebragt wierden.

Indien derhalve op de vermindering van de Volksvertegenwoordigers van Holland mogt worden aangedrongen, dan moet ik met allen nadruk op den terugkeer van het aangehaalde Oud-Hollandsch gedeelte aandringen.

Ik heb gezegd.

XXII. De heer VAN ALPHEN:

Sedert den val van NAPOLEONS ondragelijke overheersching zijn alle constitutien eene reactie geweest van het overdreven systema van centralisatie, — een systema doodelijk voor alle volksgeluk, maar dat zoo volstrekt noodzakelijk is voor een Rijk dat op conquest en physique kracht bestaat, dat alle oppositie van locale belangen niet alleen, maar zelfs alle verschil van denkbeelden daarmede onbestaanbaar is. Wat de denkbeelden van 1789 uitgewerkt hebben, blijkt nog overal en alle dag; ik wil het goede, het zuivere in de bedoeling van die denkbeelden niet betwisten, maar, Ed. Mog. Heeren! wat zijn de gevolgen, hoe is de toepassing, wat is het uitwerksel geweest? De regten zijn vooraan gesteld en de pligten zijn vergeten; wat tegenwoordig in Engeland, Frankrijk, Spanje en Portugal aan de orde van den dag is, onophoudelijke gisting en veranderlijkheid van ministerien, en onzekerheid van inzigten en beginsels; aansluiting aan, en beroep op radicale denkbeelden van onbestemde vrijheid, zijn een bewijs dat het problema nog niet opgelost is om een gematigd federalisme op vrijheid ge-

grond, met een goed geregeld centraal opperbestuur goed te verbinden; — de verkeerde toepassing, zonder onderscheid van zeden, gewoonten, godsdienst, geschiedenis, afkomst, karakter, van de Engelsche constitutie van 1688 op alle zoogenaamde constitutionele Staten, brengen Europa in eenen staat van verwarring van spraak, die de treurigste gevolgen kan hebben, dat de hemel verhoede!! Ik hoop dat het voor Noord-Nederland bewaard moge blijven, door bedaard- en bezadigdheid, door gezond verstand, door de ware beginsels van goede trouw, van pligt en moraliteit, de Volken met de Regeringen en de Regeringen met de Grondwetten te verzoenen.

Die beginsels hebben sedert 1830 deze Vergadering bezield, bij verschil van opinien, en ik durf gerust aan de Regering de verzekering te geven, dat ook omtrent de herziening der Gwt. geen strijd, maar beter verband en gemeen overleg onzer aller bedoeling is en zijn zal. Ik heb het meermalen gezegd en herhaal het weêr, wij zijn een stil en huisselijk Volk en hebben door twintig jaren vernedering geleerd, wat de gevolgen zijn van gehoor te geven aan opruijing en vreemde denkbeelden.

Ik heb mij-zelf de eenvoudige vraag voorgesteld:

Wat is de bedoeling en het kenmerk van eene getemperde monarchie?

1.° Goed geregelde en gematigde invloed van de openbare meening op de regering en op de wetgeving;

2.° Erkenning van het beginsel van zelfbeheer en huishoudelijkheid, binnen de grenzen, door het algemeen belang te bepalen, en dus ook regelmatige invloed van speciale en locale belangen op het gemeen belang, door onderwerping aan de wet, nadat de bezwaren zullen gehoord en overwogen zijn geworden, en de beslissing en uitspraak regelmatig gedaan en genomen is.

Tot de daarstelling van de wet concurreren:

1.° Het hoofd van den Staat, als door zijne positie den hoogsten graad bezittende van *onzijdigheid*, — allerbelangrijkste positie, waarop het beroep op het Hoofd van den Staat gegrond is;

2.° De afgevaardigden van de localiteiten, het zij door regtstreeksche verkiezingen, het zij door het benoemen van kiezers voor de benoeming van afgevaardigden, om deel te nemen aan de wetgevende magt;

3.° Door een onzijdig ligchaam of corporatie, welke door het hoofd van den Staat wordt aangesteld, in zeer gebrekkige navolging van de Engelsche constitutie, door eene fictie van hooge aristocratie, die bij ons niet bestaat.

Maar letten wij vooral op het *eigendommelijke* van onze grootte

nationale belangen, die moeten den grondslag uitmaken, waarop het gebouw van ons nationaal bestaan rust: hebben wij niet de ondervinding van 25 jaren? Het staatkundig gebouw door de vereeniging gesticht, miste eenen vasten grondslag; het staatkundig gebouw niet alleen, maar ook het staathuishoudkundig gebouw was op onzekerheid en veranderlijkheid gegrond, en het stortte in, want het was op eenen zandgrond gebouwd — schoon fraaï geschilderd, ja verlakt zelfs, met een flaauwen weërschijn van liberalisme: niets kon baten, het stortte in bij de eerste commotie, het was op eenen zandgrond gebouwd. Laat ons dit tot eene les zijn, en letten wij vooral op het eigendommelijke van ons nationaal bestaan.

In een land als het onze, waar zelfbeheer tot zelfbehoud eene *conditio sine qua non* van ons bestaan uitmaakt, moet dit beginsel erkend en in werking gebragt worden, en *dan eerst* is het *recursus ad principem* eene volstrekte noodzakelijkheid om de abuizen van localiteit tegen te gaan; eenheid van gezag wordt ook *dan eerst* eene weldaad; het gemis er van is de oorzaak geweest van de woelingen, die ons Vaderland verdeeld en in 1795 ten val gebragt hebben; dat *recursus ad principem* moet geen ijdele klank zijn, maar goed en geregeld hare vrije werking uitoefenen. — Maar om die geregeld te kunnen uitoefenen moet overal de *wet*, maar nergens de *willekeur* zonder verantwoordelijkheid heerschen.

In een land als het onze, dat van alle kanten openligt aan zeeën en rivieren, is vrije handel een grondregel van den Staat, een *conditio sine qua non* van onze nationale welvaart.

Ik geef aan nationale welvaart niet de bekrompene beteekenis van rijkdom, maar van goed verdeelden en beloonden arbeid, door wederkeerigheid van regten van producteur en consumateur, onder voorwaarden van eene billijke retributie aan de schatkist voor de veiligheid en bescherming van het eigendom.

Ik versta door *vrijen handel niet* de afschaffing op eens van alle beschermende regten, *niet* de overgave aan vreemden handel en scheepvaart van onze kolonien, maar terugkeer van de bestaande strekking tot versterkking van het verbodstelsel, terugkeer tot die milde beginselen, welke door Willem den IVde werden voorgestaan, en ten grondslag strekten van het stelsel van 1821.

In een land als het onze, waar vrije handel en zeevaart de eerste bronnen van onze welvaart uitmaken, is *vredelievendheid* altijd het kenmerk geweest van onze staatkunde; deze *vredelievendheid*, die met het echt christelijk beginsel van ons nationaal bestaan in naauw verband stond, heeft ons steeds eenen grooten invloed gege-

ven op de belangen van geheel Europa; die vredelievendheid geeft ook dat voordeel dat het centraal bestuur niet alle verschil van belangen en daaruit somtijds ontstaande oppositie, behoeft te vreezen en te vernietigen, maar door eene verstandige en doelmatige afscheiding van locale en algemeene belangen dezelve verbinden en vereenigen kan.

Deze drie grondslagen wenschte ik dat bij de herziening der Gwt. uitdrukkelijk wierden vastgesteld en erkend.

Daardoor zoude tevens de grondslag van burgerlijke en godsdienstige vrijheid gevestigd worden; godsdienstige vrijheid moet gesurveilleerd, maar niet administratief beheerd worden. Zij moet gehandhaafd en beschermd worden tegen aanmatigingen van dat gezag; hetwelk den uitsluitenden voorrang geeft aan het leerstellige: de letter doodt en de geest maakt levend; *vrij onderzoek* is het beginsel, waarop wij moeten blijven bestaan; waaraan wij onze vorige grootheid verschuldigd zijn; *vrij onderzoek* in een Christelijken zin, in den waren geest van het Christendom, scheidt niet af, maar vereenigt zoo veel mogelijk, wat de letter afscheidt; eerbiedigt het opregt geloof van andersdenkenden, wilt niet gedwongen zijn, *maar dwingt ook geen anderen om in te gaan.* — Administratieve bemoeijenis met alles verzwakt de belangstelling en werkt de geheime woelingen van den dwang in de hand; — voorts zijn publiciteit van beraadslagingen, cordate maar bedaarde tegenspraak, superioriteit van de argumenten en motiven van de Regering bij de voordragt en verdediging der wetten, en regelmatige uitspraak, de beste waarborgen van goede behandeling van de algemeene belangen, en belemmeren nooit eene Regering, die zich geene onfeilbaarheid toekent; inamovibele, brave en kundige regters, daar wij nog op roemen kunnen, verzekeren het gerust bezit van eigendom, en de zekerheid van personen; maar wilde tegenspraak, die niets dan eene onbestemde vrijheid inroept, met alle kwade passies gemeene zaak maakt, maakt ook alle Regering onmogelijk.

Wat zijn de kwalen die thans vooral de constitutionele landen van Europa drukken?

1°. *Misbruik van crediet*, die de toekomst onterft, verkoopt en gevaar van daling van publieke fondsen als een argument gebruikt, om alle aanvragen en begrootingen te doen goedkeuren, die aan de uitgaven eene *suprematie* toekent, waaraan de inkomsten onderworpen en opgeofferd worden; die de agiotage bevordert; die de fiscaliteit doet toenemen, om gedurige verhooging van belastingen te ontwijken, die bij alle leeningen eene premie van een quart

percent toestaat, om de speelzucht aan te hitsen, die periodieke bankroeten en revolutien voorbereidt, omdat men de verpligting van nationale contracten niet erkent en aan een onzeker *votum* onderwerpt, omdat men niet plegtig en vooraf verklaart, dat alle eigendommen voor de nationale schulden verbonden en daarop, even als eene inscriptie op een particulier eigendom, zijn gehypothekeerd.

2°. *De commerciële oorlog*, die den smokkelhandel en de overproductie in de hand werkt, die door prikkelende middelen de gewaagde kolossale ondernemingen aanvuurt, de accumulatie van kapitalen bevordert, maar het loon van den arbeid dagelijks vermindert en te gelijk verhooging van prijzen van de eerste levensbehoeften veroorzaakt, waardoor de armoede toeneemt, en duizenden arbeiders door plotselingen stilstand, geheel of ten halve van hun sober bestaan worden beroofd; deze verkeerde beginsels, en de daarop gevestigde inrigtingen, maken alle mindere klassen voor opruijing vatbaar, opruijing die geen ander middel van redres kent, dan *opstand; — l'insurrection est le plus saint des devoirs*, is een staats-maxime in het rijk van onwaarheid en ondeugd; ik heb het gevaar er van gedurende mijne geheele legislative carrière aangetoond en nog in a°. p°. bij de beraadslaging over de steenkolen het bewijs er van opengelegd; vrije handel is het eenig middel van verbroedering van natien, het eenig middel, om de hoogst mogelijke stabiliteit van prijzen daar te stellen en de hoogst mogelijke zekerheid te bezorgen aan het loon van den arbeid. Geene ware vrijheid zonder vaststelling van dit eerste beginsel; geene liberale constitutie heeft in Frankrijk belet, dat de kolonien aan de fabrikanten van beetwortel zijn opgeofferd geworden; deze werden met ondergang bedreigd, omdat het *juste milieu* tusschen twee verkeerde beginselen nooit een goed resultaat kon daarstellen: en wat in het naburig Engeland voorvalt, waar een gedwongen en alle landen bedreigend verkoop-stelsel van fabricaten bestaat, waar de almagt van het parlement zich boven alles verheft, maar waar de vermindering van het loon van den arbeid en de armoede dagelijks toenemen, en eene gisting bij de mindere klassen veroorzaken, die de geheele maatschappij met omkeering bedreigen, waar onmetelijke rijkdommen het despotismus van kapitalen over den arbeid meer en meer versterken, is algemeen bekend, maar kan geene verwondering baren, als men gevolgen uit oorzaken weet af te leiden. Perpetuele vijandschap tusschen volken niet alleen, maar tusschen individu's en van armen tegen rijken, is aan de orde van den dag, en is het dan te verwonderen dat, bij de bestaande

mobiliteit van beginselen, de regeringen op geen enkel vast beginsel bestaan en eenen schrik hebben voor alle veranderingen, die eerlijk uitgaan uit een beroep op de souvereiniteit van de massa's.— Zal dit een redmiddel wezen voor de kwalen die bestaan? Arbeid, door het Christendom, de eenige ware basis van regeer- en staathuishoudkunde, hetwelk in de Gwt. moest erkend en gehuldigd worden; arbeid, geheiligd en beschermd, uit de handen van slaven tot die van vrije menschen overgebragt, voorzeker niet tot ongeluk van de laatste, gelijk thans in Europa bestaat; arbeid, zeg ik, is de grondslag van de welvaart en moraliteit der volken: maar de eene tak van arbeid ondermijnt thans den anderen, de eene tak van inlandsche nijverheid beschuldigt den anderen van aan zijn belang te worden opgeofferd; en wat doet de Regering, die onmogelijk eenheid van belang door het bedriegelijk beschermingstelsel daarstellen kan? Zij begunstigt dan den eenen, dan den anderen tak, naar het overwegend belang van het oogenblik, dat van daag waarheid en morgen leugen is; zij bevordert onzekerheid en wantrouwen, door de onophoudelijke variabiliteit van maatregelen, stremmende marktplaatsen en bestaande bij den dag. Die marktplaatsen zijn de ware centraal-punten, waar de prijs der producten en het loon van den arbeid geregeld worden, waar gebrek en overvloed kenbaar worden gemaakt, waar het evenwigt tusschen productie en consumtie voor de toekomst zoo veel mogelijk hersteld wordt. — Het behoud, de bevordering van die algemeene markten was steeds een van de vaste grondslagen van ons nationaal bestaan; sedert de vereeniging met Belgie was men daarvan afgeweken, en onzekerheid, door excessive begunstiging van industrie, is het stelsel der Regering geworden: — en wat doen de zoogenaamde volksvrienden? Die proclameren de volks-souvereiniteit! Bitterder bespotting kan wel niet uitgedacht worden, dan om de duizenden arbeiders, die door de strekking van vermindering van het loon van den arbeid, door verhooging van den prijs der levensmiddelen, en door plotselingen stilstand (het noodzakelijk gevolg van gewaagde groote etablissementen) van gebrek verkwijnen, tot troost en vergoeding aan te kondigen de *volks-souvereiniteit;* zij realiseren, wat de insteller van het Christendom bijna onmogelijk stelde: dat een vader zijne kinderen, die uit honger om brood schreiden, eenen steen in plaats van brood, eene slang in plaats van visch zoude geven.

Aandeel in de volks-souvereiniteit in plaats van brood, en billijke belooning van den arbeid, door eene vaste basis te geven aan ons volksbestaan, dat is het ware kenmerk van het *prohibitief radicalismus* van de moderne verlichters en voorstanders van den geest

der eeuw. Ja zij geven eenen steen en eene slang in plaats van brood, belemmeren alle regeringen door een abstract denkbeeld te planten in de hersens van de onkundige menigte, een denkbeeld, dat niet alleen eene fictie, maar eene ware deceptie is.

Gebrek aan verband en gemeen overleg, aan morele principes van trouw, eerlijkheid en vrede, onzekerheid van maatregelen, afwezendheid van vaste grondslagen, van eigendommelijk bestaan, zal dit door beroep op de volks-souvereiniteit, door regtstreeksche verkiezingen en een verantwoordelijk Ministerie (een vierde corporatie met den Raad van State en twee Kamers) hersteld worden? of een strijd perpetueren, die door eer- en geldzucht gevoerd wordt en waarlijk niet aangehitst behoeft te worden? Zulk eene corporatie is een waar Staatsbewind met eenen voorzitter aan het hoofd, die eene dictature, uitoefent waaraan het hoofd van den Staat onderworpen is; is dat eene monarchie? Is waarheid dan niet meer de eerste en heiligste verpligting in alle stelsels? Individuele verantwoordelijkheid der Ministers is nuttig en noodig om het gemeen overleg te bevorderen, maar eene zoogenaamde verantwoordelijke corporatie is een stelsel van kabaal, bedrog en verwarring. De verantwoordelijkheid van het Ministerie als corporatie, verzwakt, ja vernietigt de *individuele aansprakelijkheid*; zonder, of door verzwakking van dezelve voor hooge staatsambtenaren, is de zoogenaamde getemperde monarchie eene volstrekte alleenheersching onder democratische vormen, eene prooi voor alle opruijers; de individuele aansprakelijkheid daarentegen is in het belang van het hoofd van den Staat zelven, is een onbetwistbaar regt van elk der concurrerende leden van de wetgevende magt; zonder dezelve wordt de interpretatie van de wetten aan de fiscaliteits-willekeur overgegeven, en algemeene onvergenoegdheid en tegenstand nemen dagelijks toe; zonder dezelve is geen gemeen overleg denkbaar, en het volstrekt isolement van het hoofd van den Staat is er een onvermijdelijk gevolg van, waardoor het geroep en het dwingen ontstaat om een verantwoordelijk Ministerie als corporatie, en zal blijven bestaan zoo lang de volstrekte *onafhankelijkheid* van elk der Ministers als staats-maxime vastgesteld wordt, gelijk bij ons het geval is volgens het besluit van Junij 1820. — Er wordt beweerd dat de individuele verantwoordelijkheid in de Gwt. van 1815 erkend en vastgesteld is, doch daar dit niet algemeen begrepen is, en door de Regering zelve ontkend is geworden, zoo kan en moet die twijfel bij de herziening weggenomen worden; — dit vraagt de Nederlandsche goede trouw en waarheidsliefde; die aansprakelijkheid moet geregeld worden door de wet, en de beschuldiging

en actie niet alleen van den Procureur-Generaal van den Hoogen Raad afhangen. Dit zijn eenvoudige waarheden en billijke vereischten; maar eene corporatie van opgedrongen Ministers, die in het zuiver republicanisme niet bestaat, is een stelsel van bedrog, van leugen en onophoudelijke intrigue, coalitie en kabaal, die alleen door de aanhangers van de comedianten van 15 jaren gevraagd wordt, om ook die comedie bij ons in te voeren, waarbij aan het hoofd van den Staat de rol van eenen figurant of arlequin wordt opgedragen, voor welks trouwe vervulling hij eenen eed moet doen, die onder den blooten hemel moet afgenomen en gepresteerd worden, opdat hemel en aarde getuige mogen van zijn een verbond tusschen de souvereiniteit van de Natie en die van het Hoofd van den Staat, hetwelk, op leugen en bedrog gegrond, eenen strijd daarstelt die geen evenwigt gedoogt, maar in den triumf van het revolutionair principe eindigen moet.

Die strijd wil ik niet gevestigd hebben: geene parlementaire Regering dus; maar eene goed geregelde monarchie, is de wensch van de geheele Natie en het eenig mogelijk middel om het revolutionaire principe te weêrstaan, en door het gezond verstand van een eerlijk en trouw Volk te overwinnen; en Nederland zal daardoor aan geheel Europa eene ware weldaad bewijzen. Zonder de individuele aansprakelijkheid der ministers, is het hoofd van den Staat chef de bureau van het geheele land; de onbepaalde centralisatie wordt daardoor bevorderd, en alle locale belangstelling verzwakt; — de Tweede Kamer der Stat.-Gen. wordt dan een lastig blok aan het been van de bureaucratie, staat met niemand in verband, noch met hare committenten, noch met de leden van het hoogste bureau; alle gemeen overleg wordt daardoor verijdeld: waarheid geldt niet meer; het regt van petitie wordt daardoor vernietigd; — willekeurige interpretatie van de wet, strijdig somtijds met den geest, den wil en de letter van de wet, wordt daardoor de grondslag van centrale administratie.

De *niet-aansprakelijkheid* van den Koning is eene zaak die uit zich-zelven spreekt en behoeft dus in de Gwt. niet opgenomen te worden. De *onschendbaarheid* van den Koning is een ijdele klank, gelogenstraft door de ondervinding van de revolutionaire tijden die wij beleefd hebben.

Omtrent de conflicten ben ik het geheel eens met de consideratien van de derde afdeeling; zonder erkenning van administrative autoriteit kan ons land niet bestaan; eigen beheer tot eigen- en zelfbehoud eischt kort regt en vooral *uitsluiting van de chicane*; het huishoudelijk beginsel heeft ook hare regten en moet gehandhaafd worden.

Van het verkiezingstelsel wacht men te veel. — Ik ben echter zeer voor verbetering, langzame uitbreiding en goed geregelde en gematigde amovibiliteit. — Het problema om op te lossen bestaat daarin: wat is de beste wijze om eerlijke en kundige regenten of afgevaardigden te kiezen? Zeker geene regtstreeksche verkiezingen; ik heb ze in Engeland en Amerika beide in werking gezien en toen zeker onpartijdig beoordeeld. — *Zonder opruijing is de belangstelling nul.* — In Amerika was er somtijds voor de stemmen van een groot deel der onvermogende stemgeregtigden een vaste koopprijs, somtijds werd die prijs bij afslag bepaald; in Engeland is het alleen partijgeest, die bij de verkiezingen domineert; in Frankrijk is men onder den invloed van Noord-Amerikaansche denkbeelden: wat Tocqueville daaromtrent bekend heeft gemaakt, is eene belangrijke waarheid, die door de ondervinding meer en meer wordt gestaafd: zonder opruijing is de belangstelling *nul*, en waarop berust en grondt zich die opruijing? Op de regten van den mensch en den heiligen pligt van opstand. — Die denkbeelden hebben bij ons nooit regt tier gehad; eigendommelijk moet daarom het Nederlandsche stelsel wezen, zoo wel als zijne inrigtingen, zijne beginsels van staat en staathuishoudkunde.

Ik heb vijftien jaren lang de inlijving van Holland in Belgie bestreden, en negen jaren de Regering gesouteneerd, niet alleen om ons niet aan de genade van heele of halve radicalen in Engeland, Frankrijk en Belgie over te geven, maar ook om de afscheiding te consolideren, en de bronnen van welvaart weder tot ons terug te brengen; — die bronnen zijn voor Noord-Nederland, wat de Nijl voor Egypte is; — zij maken alles vruchtbaar, — droogen ze uit, of worden ze opgestopt, dan is ons eertijds zoo algemeen geëerbiedigd Vaderland van de zeven Vereenigde Provincien weder, wat het onder Louis Napoleon was, wat Belgie onder de Coburgen is, eene bloote prefectuur, een zamenstel in 12°. van strijdige beginsels, van onverzoenbare vijandschap, van jacobinisme en alleenheersching; daarvoor behoede ons de hemel!! Wij schrikken niet voor klanken van republicanisme, — zijn onze Vorsten geen republikeinen geboren? Kennen wij niet de gebreken van ons vorig staatsbestuur; genieten wij niet alle mogelijke vrijheid, en hebben wij de achting van Europa niet herwonnen, door den terugkeer tot die ware beginsels van nationale welvaart, die onze betrekking op onze onschatbare kolonien gevestigd hebben? Daartoe wilde ik de morele afscheiding van Belgie voltooijen, door bedaarde, verstandige herziening van onze Gwt., door die herziening te vestigen op de oude Nederlandsche principes van waarheid, trouw en gezond

verstand; elk die daartoe medewerkt, om de openbare meening goed in te lichten, doet een edel en weldadig werk.

Kunnen wij niet in eens al dat omslagtige en onware en kostbare van ons bestuur verbeteren, laat ons wijs zijn met matigheid: ik zoude eene geheele vereenvoudiging van onze Gwt. zeer wenschelijk achten; ik zou dezelve grondvesten op de beginselen namelijk van *vrijen handel*, *huishoudelijke associatie*, waar zelfbeheer en zelfbehoud dit vorderde, en van *vredelievendheid*; zonder onze nationale onafhankelijkheid daaraan op te offeren, of in gevaar te stellen, in tegendeel, om onze ressources te menageren tot tijden van wezenlijk gevaar, ons niet te mengen in Europesche twisten, die onze onafhankelijkheid niet bedreigen; *maar*, laat ons wijs zijn met matigheid; wij bezitten alle bestanddeelen van welvaart; wij hebben eene nationale dynastie aan het hoofd, dat een onschatbaar voorregt is; de hemel geve dat dezelve getrouw blijve aan die deugden en beginsels waarop hunne doorluchtige voorouders bestonden, dan zullen wij niet steeds hinken op twee gedachten, op twee beginsels, en de eensgezindheid zoeken in de vermeerdering van onze staatsschulden; dan zal de morele afscheiding van Belgie eene weldaad worden voor onze kinderen, en het nageslacht zal de aanvankelijke herziening van onze Gwt. zegenen, als den dageraad van eenen helderen dag.

Ik heb met genoegen de nadere voordragt van de Regering gezien omtrent de individuele verantwoordelijkheid van de ministers — het zal het gemeen overleg bevorderen en bevestigen, en de ware eenheid van gezag, noch de geregelde toepassing der wetten, noch het *recursus ad principem*, benadeelen of verzwakken.

Ik beroep mij op hetgeen ik in de Vergadering van September 1830 gezegd heb, omtrent het toenmalig *isolement* van onzen geëerbiedigden Koning, aan wiens geheele toewijding aan het belang van het land ik steeds regt gedaan heb. — De personele administratie was toen een gevolg van de verdeeldheid; de strijd was overal, de nationaliteit nergens; om onpartijdig te zijn, moest het Hoofd van den Staat zich meer en meer afzonderen, — dit bestaat thans niet meer. Negen jaren lang heeft de Natie getoond belang te stellen in hare eigendommelijke nationaliteit, geene opoffering is haar te zwaar geweest; zij vraagt daarvoor die eenvoudige belooning, dat aan hare goede trouw en eerlijke bedoelingen regt gedaan worde. Niemand in Nederland deinst terug voor personele aansprakelijkheid, elkeen neemt ze gewillig op zich; zouden de ministers alleen eene uitzondering willen maken? Ik geloof het niet; en het belang van het Hoofd van den Staat eischt het volstrektelijk; —

goed verband en gemeen overleg kunnen niet bestaan met en bij afzondering en onverantwoordelijkheid; de Belgische vereeniging heeft het bewezen en toekomstige ondervinding zal het staven.

Wat ook de theorie omtrent de bemoeijenis van de wetgeving met, en de gelijkstelling van de begrootingen der kolonien met onze begrootingen moge beweren, in de toepassing is dezelve bij ons niet raadzaam en bijna onmogelijk; wat ook de wetgeving of de regel in Engeland en Frankrijk zij, wij bevinden ons in eene geheel andere positie. In die landen is het een gevolg van parlementaire overmagt, die alles regelt, — wij moeten en kunnen nog die bemoeijenis binnen goede grenzen beperken. Wij nationaliseren thans commerciële voordeelen, zonder te gelijk souverein en koopman te zijn, — die voordeelen, welke niet door de Javasche bevolking, maar door vreemden handel en scheepvaart genoten werden, zijn allerimportantst, — de indirecte van scheepvaart en vestiging van markten zijn daarvan de voornaamste; dit vermoeijelijkt de comptabiliteit, die eerst jaren naderhand zoude kunnen afgesloten worden. — Het ministerie van Kolonien controleert nu reeds de verrekening van de jaarlijksche uitgaven en inkomsten, maar de verrekening van de onzekere inkomsten kan niet aan de jaarlijksche contrôle van Stat.-Gen. onderworpen worden. Men bedriege zich niet! in het bestuur van kolonien is eenheid van gezag, van [illegible] en uitvoering, zoo volstrekt noodzakelijk; de invloed van localiteiten en publieke opinie zoo onbestemd, zoo afhankelijk en onder invloed van vreemde belangen en inzigten, zoo volstrekt nul wat de massa der bevolking van de kolonien aangaat, dat de gematigde opinie in Engeland de parlementaire bemoeijenis voor schadelijk houdt, als dezelve zich te ver uitstrekt, en juist daarom wordt de Engelsche Oost-Indische Compagnie aangehouden, die oppermagtig regeert over tachtig millioen onderdanen, om eene bemoeijenis te beperken, die eenheid van inzigten mist, en door gedurigen strijd de zoo noodige kracht van een gezag, dat op overheersching gegrond is, zoude verzwakken. Algiers levert daarvan ook een bewijs op, en de oorlog met China is een gevolg van de opheffing van de Engelsche factory op Canton, waardoor de geregelde betrekking van den Engelschen handel op dat colossaal rijk opgehouden heeft te bestaan. Schoon de bemoeijenis van de Stat.-Gen. in het administrative van de kolonien in het algemeen belang van den Staat beperkt moet worden, is echter de *uitsluiting* te absoluut — en mag en moet niet in de Gwt. opgenomen worden, zonder dat daarbij eene bepaling en definitie worden gevoegd, wat door die uitsluiting bedoeld wordt. Ik hoop dat de heeren ministers eene vol-

doende uitlegging zullen geven, wat en wie door het woord *uitsluitend* verstaan wordt en bedoeld wordt, nadat de rekenpligtigheid van de Regering van den finantiëlen Staat der kolonien als een beginsel is erkend geworden. — Van die uitlegging zal mijne stem omtrent art. 60 afhangen.

Eindelijk ga ik over tot de splitsing van de provincie Holland. — Ik verheug mij dat het voorstel daartoe niet van de Regering is uitgegaan, want dan mogt de beschuldiging, *divide et impera*, op haar kleven: — die scheiding bedroeft mij, die zoo vele bewijzen van vertrouwen genoten heb van de Noord-Hollandsche leden van de Provinciale Staten; — het bedroeft mij, omdat het verkrijgen van een Provinciaal hof meer een voorwendsel dan een motief geweest is van dit vernietigen van den ouden roemrijken naam, gemeenschappelijken naam van *Holland*. Ik zal er niet meer van zeggen, en vereenig mij met hetgeen gisteren, te dezen opzigte, zoo door den afgevaardigde van *Hoorn* als door mijnen vriend LUZAC is gezegd geworden. — De splitsing is een halve maatregel, — de geheele naamsverandering, zoo als NAPOLEON die bevolen had, zou de afscheiding meer volkomen gemaakt hebben.

Aan de inlijving van Limburg kan ik ook mijne goedkeurende stem niet geven; een redenaar uit Gelderland heeft gisteren de nadeelen er van met klem betoogd. De les, die wij van de algemeenheid van den Belgischen opstand gekregen hebben, schijnt vergeten te zijn. — Er bestaat in geval van opstand op de principes van de Fransche revolutie eene kracht van *attractie* en *cohæsie*, die positive belangen over het hoofd ziet, en zich met idealen voedt. — Zijn wij daarenboven zoo gerust over de toekomst, zijn onze schulden, onze zware belastingen, onze stelsels van onderwijs zoo aantrekkelijk, dat wij de inlijving van landstreken, die zich aan den Belgischen opstand aangesloten hebben, die in taal en inrigtingen Belgisch zijn, en negen jaren geweest zijn, kunnen decreteren en de principes van die inlijving arresteren, zonder dat die landstreken daarover geraadpleegd zijn? — Ik geloof dit niet — en ik zal dus mijne goedkeuring weigeren aan het ontwerp litt. A.

XXIII. De heer VAN DEN VELDEN

Verklaart zich tegen de thans aanhangige eerste voordragt A, nu hij alle de bezwaren gehoord heeft, die tegen de splitsing van Holland zijn aangevoerd.

Van de opneming van het Hertogdom Limburg in ons Rijk, verwacht hij te weinige voordeelen. Gaarne had ook hij meerdere

wijzigingen in de Gwt. verlangd, doch, voor zoo verre de ontwerpen aannemelijk zijn, zal hij daarin voor het oogenblik berusten.

De heer DE JONGE VAN CAMPENS NIEUWLAND zegt hoofdzakelijk:

Het voorname vraagstuk dat bij de behandeling van het eerste wets-ontwerp in aanmerking komt, betreft de splitsing der provincie Holland. Na al hetgeen met zoo veel talent zoo voor als tegen de splitsing is aangevoerd, aandachtig te hebben overwogen, heb ik, wat mij betreft, besloten om mijne stem voor die splitsing uit te brengen en alzoo in de verdeeling van Holland te bewilligen. Onverwachts werd het voorstel gedaan. Het verbaasde mij hetzelve als eene eenvoudige verbetering voorgesteld te zien. Ik betreurde het, dat, bij een zoo belangrijk onderwerp, de Staten der Provincie niet gehoord zijn en er niet over hebben geraadpleegd, wier gevoelen toch bij elke bepaling der grensscheiding tusschen Provincien wordt ingewonnen. Ik betreur het denkbeeld der splitsing op zichzelve, omdat ik daarin eene uitbreiding vinde van provinciale begrippen en beginselen.

Daartegen verheffen zich ook bij mij te groote herinneringen. Ik heb met leedwezen bespeurd dat deze quaestie van provinciale belangen zich eigenlijk schijnt op te lossen in plaatselijke, ja mogelijk in bijzondere belangen. De ondersteuning, die het voorstel buiten Holland heeft gevonden, heeft mij daarenboven met eenige huivering vervuld. Ik verwachtte daarvan buiten dit alles wederom eene vermeerdering van uitgaven, en zie er eene uitbreiding in der heillooze vermenigvuldiging van het getal regterlijke collegien, der hoven van justitie in dit kleine land; en moet de opmerking van velen toestemmen, dat in geen opzigt het noodzakelijk kan worden geoordeeld, om, wegens het gemis van een provinciaal geregtshof in Noord-Holland, al wilde men dit herstellen, Holland in twee deelen te splitsen.

Het moet echter niet ontveinsd worden hoe de Regering tot dit voorstel is gekomen. Het was een groot deel der Kamer zelve, die het had verlangd. De Regering dacht daardoor in den geest der Kamer te handelen, aan haren wensch te voldoen. Maar het verlangen, door sommigen geuit, had geene reden behoeven op te leveren, om deze niet noodzakelijke nieuwigheid in te voeren, die niet nalaten kon tevens veelvuldige bezwaren te doen ontstaan. Want het gevolg van deze splitsing zal toch onvermijdelijk moeten zijn, dat de Ridderschap van Holland zal moeten worden verdeeld, dat er nieuwe vergaderingen der Staten zullen moeten worden

zamengesteld, en dat het onzeker is, welken invloed dat een en ander op de vertegenwoordiging van Holland in de Tweede Kamer zal uitoefenen. Het zou dus zeer ligt mogelijk zijn, dat de splitsing tot de grootste moeijelijkheden zou kunnen leiden.

Maar niettegenstaande ik van alle deze bezwaren en moeijelijkheden volkomen doordrongen ben, zal ik thans mijne toestemming aan de voorgestelde splitsing niet weigeren, doch dit alleen ten gevolge der omstandigheden, alleen mij hechtende aan beschouwingen van hooger belang. Ik wil daarbij mij herinneren aan het reeds aanwezig zijn eener administrative scheiding der Provincie, en ik vergeet niet dat het zeker schijnt, dat òf het Hof van Holland in twee kamers zal worden gesplitst, hetgeen op hetzelfde zal nederkomen, òf dat er in Holland twee Hoven worden gevestigd, en het oude Hof van Holland, zoo eerbiedwaardig in herinneringen, altijd bestemd is om in bestaan op te houden.

Hetgeen ook bij mij weegt, is, dat nu eenmaal de scheiding door de Regering is voorgesteld, dat nu eenmaal voet is gegeven aan het denkbeeld tot verdeeling van Holland; nu aarzel ik de vereeniging te doen voortduren waarvan de ontbinding is gevraagd en reeds zoo ver is voorbereid; en dat dus het zaad reeds in de aarde ligt en ik er thans groot bezwaar in zou vinden, het oog op de staatsvergadering van Holland en op Amsterdam geslagen. Ik zie thans minder bezwaar toch in de aanneming dan in de weigering der splitsing van Holland.

Altijd mag men er toch op rekenen, dat Noord- en Zuid-Holland, hoezeer van elkander gescheiden, elkander onderling niet als vreemd zullen beschouwen, waar het de groote belangen des Rijks geldt; waar het aan komt op de verdediging der voorname bronnen van beider bestaan en welvaart; en waar het gelden zal de bevordering van kunsten en wetenschappen, die dit gedeelte des Rijks in het bijzonder altijd heeft onderscheiden.

Wat nu aangaat de Ministeriële Verantwoordelijkheid, welke de Regering, ter voldoening aan de wenschen der vergadering, in een ander wets-ontwerp vervat heeft, ik wachte daarvan ten minste niet alle die goede gevolgen, welke velen zich op dit oogenblik wel voorstellen. Intusschen zie ik geene reden om mij tegen een ontwerp te verklaren, dat de vrucht is van het gemeen overleg tusschen de Regering en de Staten-Gen., en waarbij Z. M. getoond heeft, dat hij gaarne aan de door de Kamer geuite wenschen tracht te voldoen. Slechts eene opmerking acht ik mij verpligt te maken. De Ministeriële Verantwoordelijkheid kan, zegt men, zeer gevaarlijk worden, wanneer zij niet vergezeld gaat van het regt

tot ontbinding der Kamers. Nu meene ik, dat, wierd dit regt daargesteld, er dan veel verloren zou gaan voor de vrijheid der Natie; want het is juist een der kenmerkende voorregten onzer instellingen, dat de representatie niet door den Koning kan worden ontbonden. Van dat beroep op de Natie is, gelijk uit de ondervinding van andere landen gebleken is, over het algemeen, in de wezenlijkheid weinig te verwachten.

En dat regt tot ontbinding der Kamers moest, zegt men, ook vergezeld gaan van de regtstreeksche verkiezingen. Ik vermeene echter, dat de regtstreeksche verkiezingen, hoe ook gewijzigd en ingekleed, altijd derzelver eigenaardige gebreken en gevaren hebben; terwijl het voordeelige, dat zij opleveren, niet opweegt tegen de nadeelen, welke de ontbinding der Kamer na zich sleept.

Men heeft ook van het hooger optrekken van den muur der aristocratie gesproken. Het is echter de vraag wat men door aristocratie verstaat? Is het, zoo als het woord aanduidt, eene Regering der gegoedsten en uitstekendsten van den lande? Dan druk ik gaarne den wensch uit, dat die Regering door het beste deel der Natie worde ondersteund! Ik stem toe, dat in eene getemperde monarchie de democratie insgelijks invloed moet bezitten; maar als deze te groot wordt, en eene Regering van het gemeen begint, sleept de stroom vrede, rust en den troon zelven weg. CICERO heeft in zijn laatst gevonden boek over de Republiek die leer reeds onder en voor het gemeenebest verkondigd. Hoe veel meer kan dezelve dan niet op eene getemperde Monarchie worden toegepast.

Wat aangaat eindelijk de voordragt van wet nopens de defensie, doe ik opmerken, dat daarin geenszins beslist wordt, dat er eene zeemilitie *moet* zijn, maar dat de voorgestelde bepalingen, die militie niet willen uitsluiten. Zij zou er uit *kunnen* worden afgeleid. Er zou eene gedwongene zee-militie *kunnen* worden daargesteld. Ik erken dat gaarne. Maar stellig wordt er niets bepaald; in art. 8 wordt de zee-militie niet ingevoerd, maar ook geenszins uitgesloten. Alles zal hier alzoo afhangen van later dienaangaande te maken wetten. Het zou eerst daarbij moeten worden uitgemaakt, of zoodanige zee-militie al dan niet bij dwang zou worden daargesteld. Ik zou altijd tegen het laatste denkbeeld moeten opkomen. Maar dit punt geheel daargelaten, hecht ik veel aan een ander bezwaar, hierin bestaande, dat art. 206 der Gwt. in het nieuwe ontwerp nopens de defensie is weggelaten. Dat art. bepaalt, dat ieder ingezeten in vredestijd slechts vijf jaren aan de militie-dienst behoeft deel te nemen. De diensttijd kan alzoo met deze verandering voortaan afhangen van de omstandigheden. Het is voor de ingezetenen

echter van groot belang, dat het getal dienstjaren vast worde bepaald. Hier behoort geene onzekerheid te bestaan. Hier moet niet alles van de omstandigheden afhangen. Het voorledene levert het bewijs op, dat dit noodzakelijk is. Het is ook nooit 's Konings verlangen geweest, dat te dezen eenige onzekerheid zou bestaan. Uit dien hoofde wordt voor mij eene bedenking tegen het voorstel nopens de defensie geboren, en van de inlichtingen welke des Konings Minister geven zal ten aanzien der weglating van het 206de art. der Gwt., zal mijne stem wegens dat voorstel afhangen.

Overigens brenge ik der Regering mijnen bijzonderen dank voor de toenadering, welke van hare zijde is betoond, en zij ondervindt daarvan reeds de belooning in den toon, waarop deze gewigtige beraadslagingen, zoo wel gisteren als heden, zijn behandeld.

XXV. De heer Gevers:

Edel Mog. Heeren, wat zal ik, na al het gesprokene nog zeggen? wat nog aanvoeren na zoo vele, zoo bondige, weldoordachte, gemoedelijke redeneringen? — Niets dan weinige woorden om het standpunt aan te wijzen, waar de onderwerpelijke zaken mijns inziens uit te beschouwen zijn, en om dan tevens de gronden mijner stemming aan te geven.

Ik ben geen voorstander van eene omkeering der Gwt. geweest, maar heb hoogen prijs gesteld op verbeteringen, en daarom voede ik een gevoel van dankbaarheid aan de Regering, dat zij, ofschoon blijkbaar genoeg met tegenzin, echter ten slotte eigen meening tot zekere mate aan het algemeen verlangen heeft opgeofferd. Had men meer mogen wenschen, en meer mogen verwachten? Ja, want zonder eene geheele omwerping der beginselen, waarop de Gwt. berust, hadden er nog meer verbeteringen kunnen plaats vinden. Ons geacht medelid uit Leyden heeft dit in de bijzonderheden betoogd. Wat er ook voor eene geheele vernieuwing is gezegd of geschreven, hoe wegslepend soms, of hoe warm ook voorgesteld, heeft mij, bij aandachtige beschouwing, niet overtuigd, *dat* zulk eene onderneming raadzaam wezen kon:

1°. Die omkeering zou te gevaarlijk wezen, — zij zou te ligtelijk aanleiding geven tot onrust en woelingen, en wij hebben behoefte aan rust en aan eendragt;

2°. Wie weet daarenboven of het nieuwe Staatsgebouw zoo veel beter zou zijn dan het af te brekene. Dit afbreken gaat spoedig, en daartoe behoort niet veel kunde noch overleg; maar het optrekken is veel meer bezwaarlijk, soms ondoenlijk, en om bij de

vergelijking van een gebouw te blijven, is het wel te verwachten dat er een edel geheel zal verkregen worden, wanneer verschillende bouwmeesters, ieder met zijn eigen inzigt en bedoelingen, daaraan zullen hebben gearbeid? Zij zullen het aanvankelijk oneens zijn, dan door wederzijdsch toegeven, welligt juist van hetgeen ieder in zijn stelsel het voortreffelijkst achtte, tot eene toenadering komen, en eindelijk gelukkig wezen, indien zij iets zeer middelmatigs kunnen stichten. Zou dit niet de geschiedenis van bijna elke Gwt. zijn? of zal de daarstelling er van, door personen en magten met eensoortige inzigten bezield, immer mogelijk wezen?

3°. Maar heeft onze Gwt. wel lang genoeg *in gewone tijden* bestaan, om haar *op grond van ondervinding* zoo geheel te mogen afkeuren?

Wilt op mijne uitdrukking letten van *gewone tijden:* want toen onze Gwt. in 1815 tot stand kwam, was het eerst vreugd en begoocheling over de pas teruggekregene onafhankelijkheid en over den wederkeer van het Huis van Oranje; ruimere vooruitzigten bij de vergrooting des Rijks, en ongewoonte aan den nieuwen regeringsvorm. Al spoedig volgde er in Belgie tegenstreving, en er werd beurtelings, doch zonder vrucht, gestrengheid of zachtheid aan de zijde der Regering beproefd om eene andere stemming der gemoederen te verkrijgen, tot dat de opstand uitbarstte: daar volgden tien jaren spanning op, te versch in het geheugen om er verder van te spreken, — geen gewone tijden voorwaar! Neen! men kan dit alles veeleer buitengewone omstandigheden noemen.

Is het vreemd dat inmiddels de Regering tot aanmatiging overhelde? Dit is alle regeringen eigen — dit ligt in den aard der zaak. — Is het vreemd dat tevens onderscheiden staats-magten, weggesleept door de buitengewone materiële welvaart des lands, en door onbegrensd vertrouwen in het aloude Stamhuis, toegeeflijk waren? — Mij, jong lid dezer vergadering, past het welligt minder van de toegeeflijkheid der Stat.-Gen. te spreken, maar een oud lid uit Vriesland heeft het zoo even met korte, doch bondige woorden gezegd.

De ondervinding van zulke tijden, Ed. Mog. Heeren! is geene *ware*, geene *kalme* ondervinding, en ik zou er haast bijvoegen, geene genoegzaam *langdurige* ondervinding, om er nu reeds de grondslagen uit te trekken voor eene geheel gewijzigde bestendige toekomst onzer staatsregeling. Die ondervinding is daarom echter niet onnut geweest. Zij heeft onder anderen geleerd:

dat, als de Regering vertrouwen inboezemt, zij van de Staten-Gen. en Provinciaal en van de Gemeenten veel gedaan kan krijgen;

dat uit de overeenstemming van de Regering en van die magten, ons kleine land veel veerkracht kan ontleenen. — *Eendragt maakt magt* — was wel bij ons eene oude spreuk, maar zij was nog niet op zulk eene grondwettige wijze toegepast;

die ondervinding heeft geleerd, dat de Stat.-Gen., van zoo veel vertrouwen eenigzins teruggekomen, ook zelfstandigheid kunnen betoonen;

dat dit betoonen van zelfstandigheid toenadering afperst, en

dat uit die toenadering is voortgevloeid het herstel van eenige belangrijke, algemeen erkende, gebreken van ons Staatsgebouw.

Zijn alle de gebreken hersteld? Volgens sommiger meening geenszins; naar het oordeel van anderen is er reeds te veel, naar het gevoelen van menigeen genoeg gedaan. Hoe kan men bij zoo uiteenloopende inzigten een ieder bevredigen? Dit behoort tot de onmogelijkheden; laat ik mij hieromtrent tot een enkel voorbeeld bepalen: *de Ministeriële Verantwoordelijkheid*. Er is in druk betoogd, zoowel dat zij reeds is in de Gwt., als dat de Gwt. haar uitsluit: en terwijl beide deze gevoelens door het aanbieden van het laatste der wets-ontwerpen, waarover wij beraadslagen, met de daad wordt wedersproken, achten velen dit wets-ontwerp nog geheel ontoereikend. — Volgens hen moet er een aansprakelijk ministerie zijn, in den zin van onze naburen, en daarbij het regt van ontbinding der Kamer met den aankleve er van, aan de Kroon. Ed. Mog. Heeren! zal men hier te lande verlangen een Koning, die slechts *regeert*, en een Ministerie dat naar de inzigten der Kamer *bestuurt?* Want, wanneer de Stat.-Gen. elk Ministerie verwerpen, dat niet naar hun gevoelen handelt, dan moet immers het Ministerie de inzigten der Kamer volgen. En al *wenschten* sommigen hier te lande ingevoerd te zien het nieuwe: *le Roi règne mais ne gouverne pas*, vermag men dan geheel voorbij te zien, dat bij ons de Kroon ook is in het bezit van *hare* regten? En is onze Gwt. niet, tot zekere mate althans, te beschouwen als eene wederzijdsche verbindtenis, waar die regten uit voortvloeijen? Neen, Ed. Mog. Heeren! laat ons aan anderen gunnen dat wankelend bestuur, onafscheidelijk van zich steeds afwisselende ministerien, welke wederom van steeds vernieuwde Kamers afhankelijk zijn.

Ik wil er wel voor uitkomen, eene Kamer als de onze, die zoo regelmatig den derden Maandag van October, wat er ook gebeuren mag, vergadert, en in sommige omstandigheden (waar de Voorzienigheid ons voor behoede) van zelve opkomt, en op zekeren

termijn met de tegenwoordige leden de vergadering opent, — zulk eene instelling is, als beschermster der vrijheid, als bestendigster der regten van de Kroon en van het Volk, niet zoo verwerpelijk: integendeel zij biedt *veel* voorregten aan.

Het aangehaalde voorbeeld zij genoeg, ter aanduiding van de schier onmogelijkheid om allen genoegen te geven, wanneer dezelfde onderwerpen door dezen als te veel, door genen als te weinig worden beschouwd, en dan zou ik haast overhellen tot de meening, dat de aangeboden veranderingen in de Gwt., voor het tegenwoordige, welligt niet zoo onvoldoende zijn, ofschoon ik met den reeds gedachten spreker uit Leyden moet erkennen, dat men nog veel verbeteringen bij deze zelfde gelegenheid had kunnen maken, en ofschoon art. 130 althans, nu andere er mede in verband staande artikels zijn gewijzigd, in die verbeteringen had moeten deelen. — Maar wat mij tot de meening leidt, dat het des noods zoo gaan kan, is de overtuiging, dat bij den goeden wil der onderscheiden Staatsmagten om de Gwt. te doen naleven en zelve na te leven, die Gwt. genoegzaam kan zijn; maar dat zij, hoe ook veranderd of ingekleed, *bij verzuim van dit naleven en doen naleven*, steeds gebrekkig werken zal.

Na deze verklaring gevoelt gij ligtelijk waar mijne stemming toe zal overhellen: volgens deze beschouwingen zal ik zoo veel mogelijk, misschien met opoffering des noods van mijn persoonlijk gevoelen, trachten mede te werken tot eene aanneming der voorgedragen wets-ontwerpen: met oogmerk onder anderen ook om langs dien weg tot eene afdoening te komen, en aan een zekeren staat van ongewenschte spanning een einde te maken. Dit gevoelen, dit inzigt zal mij leiden zoo wel bij de behandeling der acht laatste ontwerpen als bij die der vijf eerste: wel is er tusschen die beide soorten van ontwerpen dit onderscheid, dat zonder de vijf eerste wijzigingen geheel of gedeeltelijk, de Gwt. zoodanig mank gaat, dat zij letterlijk onbruikbaar is; terwijl de Gwt. zonder de acht laatste toch in hare geheele werking kan blijven; edoch die letterlijke onbruikbaarheid zou, schoon met bezwaren en tijdverlies, eene onmisbare voorziening vorderen, waar de Regering van zelve op terug zou moeten komen: de afstemming integendeel van een of meer der acht laatste ontwerpen zou de zaak gedeeltelijk of geheel weder terugbrengen op het standpunt waar zij op stond even vòòr de aanbieding dier laatste acht wijzigingen; een standpunt wel niet strookende met de wenschen des Volks noch der Vertegenwoordiging, doch waar de Regering welligt niet weder zoo gemakkelijk van af te brengen zou zijn. — Afstemmingen

zullen dus òf wel de Gwt. letterlijk onbruikbaar laten, doch juist daarom nieuwe wijzigings-wetten onmisbaar doen blijven, òf wel strekken tot verlies van thans in onze handen zijnde verbeteringen, zonder veel hoop om zoo gereedelijk wederom aangeboden te zien — en daarom hecht ik nog meer aan de aanneming der laatste dan aan die der eerste soort van wijzigingen. Inmiddels brengt mij mijne gezindheid in eene wezenlijke verlegenheid omtrent de afscheiding van Holland in twee provincien, waar zoo veel en zoo krachtig voor en tegen gesproken is, dat er mij weinig bij te voegen blijft.

Dit alleen zij het mij nog vergund aan te voeren:

Nu het vraagpunt der scheiding van de twee onderdeelen, welke steeds in de beste verstandhouding hebben verkeerd, toch eenmaal is geopperd, is verdedigd en is bestreden, zal er nu niet misschien, reeds daardoor, onwillekeurig in de gemoederen eene zekere gisting, een zeker verschil van inzigten zijn geboren, voor de voortduring der bestaande eensgezindheid minder geschikt? — En vermits dan nu toch dat punt der splitsing is te berde gekomen, kunnen er niet uit de vereeniging eenmaal omstandigheden voortvloeijen, dusverre nog niet bekend, maar daarom toch niet onmogelijk, welke, strijdig met 's lands wezenlijk belang, aan te veel stemmen in deze vergadering, eene te eenzijdige strekking zouden kunnen geven? Voeg ik nu hierbij de kracht mijner reeds ontwikkelde beschouwing, dat wij mijns inziens moeten trachten de wetten, ons thans voorgelegd, aan te nemen, dan zal ik voor de daarin gelegen splitsing mede stemmen, ten zij evenwel nieuwe denkbeelden in den verderen loop onzer discussien een ander gezigtspunt voor mij mogten openen; terwijl het ook mijn voornemen is voor de meeste, zoo niet voor het geheel, der aangeboden wetten te stemmen, alles evenwel behoudens den verderen loop dezer beraadslagingen.

Ik heb gezegd.

XXVI. De heer Romme:

De belangrijke onderwerpen, Ed. Mog. Heeren! waarover de deliberatien op gisteren zijn aangevangen, zullen op eene middellijke wijze het zegel der wet drukken op de scheiding van een schoon rijk, welke ik immer voor de beide deelen zal blijven betreuren.

Wijzigingen in de Gwt., die voor hetzelve was zamengesteld, zijn ons tot dat einde voorgedragen; wij allen verlangden die in

dezen of geenen zin, wijl zij door den drang der omstandigheden onvermijdelijk waren geworden; valt het aan de eene zijde niet te ontkennen, dat de voorgestelde, hoe karig dan ook toegestaan, verbeteringen bevatten, aan de andere is het zeker, dat zij aan regtmatige verwachtingen niet beantwoorden en op zich-zelve beschouwd veel te wenschen overlaten; zoo immer de keuze tusschen goed- of afkeurig moeijelijk is geweest, is het voorzeker die, welke ons in deze gewigtige aangelegenheden te doen overblijft. Onbeschrijfelijk is het standpunt waarop ik mij gebragt zie; naar mijn eerbiedig oordeel, heeft noch de Regering, noch de meerderheid dezer Kamer, den weg ingeslagen, die bij voorkeur geschikt was om tot eene goede uitkomst te kunnen leiden; de eerste bleef nalatig in het daarstellen eener commissie ter volbrenging van de belangrijkste taak; de groote meerderheid der laatste vereenigde zich niet met een voorstel, door vijf geachte medeleden reeds in Januarij jl. gedaan; dit voorstel scheen mij toe eeniglijk geschikt te zijn om, na grondig onderzoek en wisseling van meeningen, met kalmte en beradenheid de meest mogelijke eenstemmigheid tusschen 55 leden bevorderlijk te zijn, om alzoo nader met de Regering in gemeenschappelijk overleg te kunnen handelen.

Bij deze toedragt van zaken bleef ons slechts de gelegenheid open, om onze individuele gevoelens in de verbalen der afdeelingen te doen opnemen; deze handelwijze moest van zelve eene geregelde bewerking praejudicieren, vooral bij eene wet, waarin het hoofdzakelijk beginsel geldt, die allen tot elkander in een naauw verband behooren te staan, en het eene van het andere moet afgeleid worden, wil men een goed geheel verwachten; bij de thans gevolgde wijze zijn leemten, onzekerheden, welligt tegenstrijdigheden onvermijdelijk; de toekomst zal daarvan de bewijzen opleveren: de Hemel verhoede echter, dat die ondervinding zoo duur zal moeten gekocht worden als diegene is komen te staan, welke tot de onderhavige wijzigingen aanleiding heeft gegeven.

Het geldt hier geen werk, dat slechts voor jaarlijkschen duur is bestemd; het is hier geene begrooting die, afgestemd zijnde, iederen dag door eene crediet-wet kan vervangen worden. Het geldt hier integendeel het werk, dat zijnen invloed op eene verwijderde toekomst weldadig behoorde uit te oefenen. Waarom dan niet de herziening over de geheele Gwt. uitgestrekt? Waarom niet in overweging genomen om een stelsel van directe verkiezingen met eene ontbindbare kamer en een verantwoordelijk Ministerie in dezelve op te nemen? Welligt zou men het ten deze over de zaak zelve gemakkelijker zijn eens geworden, dan men zich over

de benaming gewoonlijk verstaan kan: wat ik daartegen tot dus verre, en ook dezen morgen door de twee laatste geëerde sprekers heb hooren aanvoeren, heeft mij niet overtuigd, dat de bezwaren, daaraan verbonden, grooter zouden zijn dan de voordeelen; in andere Staten, wier bevolking niet in bedaardheid met die van Nederland kan gelijk gesteld worden, is mijns inziens, door het bestaan dier instelling, veel kwaads verhoed geworden. — Vooral dan, wanneer eene welingerigte Eerste Kamer, gedeeltelijk uit den adel te zamengesteld, de mogelijke vrees voor uitspattingen kon breidelen, zouden die gevaren als van zelven zijn geweken, de zaak was in allen geval de moeite der overweging wel waardig; als een punt van theoretische beschouwing zal ik daarover niet verder uitweiden. — Waarom niet al verder eene gepaste vrijheid van onderwijs, daarbij in beginsel gelijkelijk voor allen gewaarborgd, ten einde de gronden tot klagten te ontzenuwen, die zich thans zoo herhaaldelijk voordoen? Met een woord, waarom niet zoo vele andere belangrijke punten in ernstige overweging genomen, als bij eene geregeld werkende Gwt. in aanmerking behooren te komen, en in de verbalen der afdeelingen geboekt staan; het doel, dat men zich daarbij voorstelde, zou toch geen ander geweest zijn, dan eene goede toekomst aan eene bedaarde bevolking te verzekeren, en hierdoor zelfs het monarchaal beginsel te versterken.

Ten einde het geduld der vergadering niet langer te rekken, zal ik hier mijne algemeene gezigtspunten bepalen, en alsnu overgaan tot de aangebodene ontwerpen zelve; ik zal de kortheid betrachten, welke ik mij steeds ten doel stelde, en er slechts een drietal aanroeren, die ik liefst niet onopgemerkt laat voorbijgaan.

In de eerste plaats heeft de onvolledigheid en gebrekkelijkheid van het eerste der zeven ontwerpen mijne bijzondere aandacht getroffen; de oefening van het stemregt voor de provinciale vertegenwoordiging wordt daarbij naar de wet verwezen, en dit is eene verbetering welke ik waardeer, maar de regeling en vaststelling der standen blijft in het midden; veroorloof mij, dat ik hetgeen alsdan zal blijven bestaan eenigzins van naderbij beschouw, met betrekking tot het geringe aandeel, waarmede de landelijke stand in de behandeling zijner dierbaarste belangen zich alzoo bij voortduring zal moeten getroosten.

Ik zal mijn onderzoek niet verder dan over twee gewesten uitstrekken:

In een verzoekschrift door eenige ingezetenen van Overijssel aan deze vergadering ingediend, wordt de onevenredigheid, die tusschen de standen bestaat, voor zoo veel dat gewest aanbelangt,

uiteen gezet; 46 edelen, welke er de ridderschap uitmaken, kiezen aldaar 21 leden voor de provinciale vertegenwoordiging, uitmakende een derde van het geheel; de steden, met eene bevolking van 39,691 zielen, kiezen insgelijks een derde; terwijl alsdan voor den landelijken stand, met eene bevolking die ten platten lande op het viervoudig bedrag van die der steden wordt opgegeven, en alzoo een geheel moet opleveren van 158,764 zielen, het overige derde slechts overblijft.

In de provincie Noord-Braband, alwaar de ridderschap uit 32 leden bestaat, levert dezelve eene vertegenwoordiging in de Provinciale Staten van 7 leden; de steden, met eene bevolking van 72,000 zielen, zenden naar die vergadering 21 leden; terwijl het aandeel daarin voor den landelijken stand, met eene bevolking van ongeveer 291,000 zielen, slechts 14 leden bedraagt. Deze ongelijkheid, welke ook welligt in de overige gewesten zal worden aangetroffen, springt nog meer in het oog, wanneer men dezelve over kleinere uitgestrektheden vergelijkt: vergunt mij in dit opzigt de vertegenwoordiging van een enkel arrondissement te ontleden, welke ik, met den provincialen almanak over 1840 in de hand, eens heb nagegaan, en bij voorkeur heb uitgezocht, als daarmede beter bekend zijnde: ik bedoel het belangrijke arrondissement van Breda. Hetzelve telt eene bevolking van ongeveer 106,700, en is, ten aanzien van het platte land verdeeld in vier kies-districten, namelijk het 11de, 12de, 13de en 14de der provincie Noord-Braband.

Het 11	kies-district	met eene	bevolk.	v.	21,354	zielen,	verkiest	1 lid.
» 12	»	»	»	»	17,607	»	»	1 »
» 13	»	»	»	»	18,659	»	»	1 »
» 14	»	»	»	»	17,545	»	»	1 »
hetgeen voor eene bevolking van					75,165	» nederk. op		4 led.

De steden in hetzelfde arrondissement gelegen, zijn:

Breda.	tellende	12,657	zielen,	die	3	led.	verkiezen.
Bergen-op-Zoom	»	7,441	»	»	3	»	»
Oosterhout. . .	»	7,914	»	» slechts	2	»	»
Willemstad. . .	»	1,963	»	»	1	lid.	»
Geertruidenberg	»	1,542	»	»	1	»	»

Deze verhouding geeft
op eene bevolking van 31,517, eene verteg. van 10 leden.

Alzoo wordt, in het arrondissement Breda, aan de stedelijke bevolking op de 31,517 zielen, eene vertegenwoordiging toegekend van 10 leden, terwijl de landelijke stand, op eene bevolking

van 75,166 zielen, niet meer dan 4 leden afvaardigt; indien nu gelijke bevolking gelijke vertegenwoordiging moest geven, dan zou de landelijke stand in dat arrondissement, in verhouding tot die der steden, aanspraak kunnen maken op 24, en dus op zesmaal zoo veel leden als thans aan denzelven zijn toegelegd.

Om deze ongelijkheid te lenigen, wordt wel aangevoerd, dat de landelijke stand ook gedeeltelijk zijne vertegenwoordigers in de ridderschappen aantreft, en dit kan ook in zekere opzigten waar zijn, maar zoo veel blijft zeker, dat iedere stand zijn regtmatig aandeel behoort te verkiezen, welk geval hij van zelf de voorkeur zal geven aan den edele die hem geschikt voorkomt; in het arrondissement waarvan ik zoo even sprak, bevindt zich bovendien geen vertegenwoordiger van wege de ridderschap in de Provinciale Staten afgevaardigd, en deze toevalligheid zal meerendeels plaats grijpen.

Het was mij tot dus verre wel bewust, dat het platte land in de schaal der staatkundige regten weinig had in te brengen, maar dat hetzelve bij het bestaande zoo stiefmoederlijk behandeld was, konde mij slechts door cijfers bewezen worden.

Ik wil door dit een en ander niet beweren, dat, bij eene nadere verdeeling der standen, er geene redenen bestaan om aan de steden in evenredigheid der bevolking een grooter aandeel te geven in de provinciale vertegenwoordiging, dan aan den landelijken stand, maar eene onevenredigheid zoo boven mate, beschouw ik als onstaatkundig en onregtvaardig; die evenredigheid kunnen bij het bestaande de ridders niet verlangen, welke op hunne lustgoederen hun welbehagen vinden, die prijs stellen op de achting van den landbouwer, die hen daar omringt en met den dag in beschaving niet minder dan in belangstelling in de publieke zaken, stappen voorwaarts maakt; zijne erkenning kan hem veredelen, zijne miskenning moet hem krenken; die onevenredigheid kan de goedkeuring van den stedeling niet wegdragen, die zoo gaarne zijne kapitalen buiten de stad plaatst, om er des te zekerder de renten van te erlangen; die onevenredigheid kan noch de ridder noch de stedeling verlangen, ten aanzien eener nijvere, werkzame en over het geheel regtschapen bevolking, die de fabrijk der voeding en kleeding voor het menschdom in wezen houdt of onderschraagt; — deze onevenredigheid eindelijk mag door geene Regering gedoogd worden ten aanzien van ongeveer twee derde gedeelten van de bevolking, waarvan in gewone tijden drukkende lasten gevorderd worden; waarvan de opbrengst zeker is, en wier gespierde arm, in het oogenblik des gevaars, onmisbaar is tot krachtige verdediging van den Staat.

Bij dit bestaande, zal ik nog zwijgen van de middelen die niet zelden gebezigd worden om op de vrijheid der weinige keuze welke die stand heeft uit te brengen, te influenceren; al wie zich eene zekere soort van verdiensten wil aanmatigen betoont daarbij eenen bijzonderen ijver; dit bemoeijelijkt veelal het voornemen van hem die niets anders beoogt dan om, met de hand op het geweten, den eed getrouw te blijven dien hij voor den Almagtige vóór het doen der keuze moet afleggen: in het opmaken der stem- en kieslijsten niet minder dan in het rondbrengen en ophalen der stem-biljetten, ligt soms maar al te veel opgesloten om de vrije werking van het grondwettig democratisch beginsel te benadeelen.

Ik verneem genoeg te hebben gezegd om aan te toonen dat, bij behoud van het tegenwoordig verkiezingstelsel, de verdeeling tusschen de standen bij de wet behoort te worden geregeld, alsmede al hetgeen omtrent de wijze van verkiezing bij reglementen is bepaald, en dit te meer, daar, met behoud der bepaling van art. 130 en 132 der Gwt., de mogelijkheid voor de toekomst niet is weggenomen om die ongelijkheid alsnog van ergere conditie te maken, hoezeer ik daaromtrent voor het tegenwoordige niet bevreesd ben.

Bij het vijfde ontwerp, waarvan het beginsel met dat van het eerste in naauw verband staat, is de bevolking, die den landelijken stand uitmaakt, niet gelukkiger geweest; de bepaling daarin voorkomende omtrent de zamenstelling der stedelijke besturen en de periodieke aftredingen van de stedelijke raden, behelzen mede eene verbetering, maar ook daar wederom blijft het platte land op den achtergrond gesteld. Bij de behandeling van dit ontwerp werd in de vijfde afdeeling, waarvan ik deel maakte, het verlangen te kennen gegeven, dat, even als in de steden, de leden van den gemeenteraad door kiezers mogten benoemd of voorgedragen worden; maar hieraan is mede geen gevolg gegeven; naar de antwoorden der Regering, zijn de grondwettelijke reglementen ook hier wederom voor geene verandering vatbaar; de Provinciale Staten zijn geacht, na verhoor van den gemeente-raad, alwaar men maar al te veel een *esprit de corps* aantreft, beter dan de belanghebbende ingezetenen zelve te kunnen beoordeelen, wie voor hen als bestuurder de geschiktste is; kleine kuiperijen, persoonlijke verwijderingen of partijdigheid worden bovendien aangegeven, als aldaar de goede keuze in den weg staande: zulke afwijzende argumentatien komen mij voor bij iedere gelegenheid ingeroepen te kunnen worden, waarbij men geen verhoor wil verleenen; verwijdering, partijdigheid en kuiperij, zullen door den onbevooroordeelden beschouwer alomme worden waargenomen, alwaar de

behandeling van eenigzins belangrijke zaken aan een uitgebreid tal menschen is opgedragen, geene standen of betrekkingen uitgezonderd; wie durft er zich bovendien, bij den besten wil om die soort van hartstogten te vermijden, altijd en overal van derzelver invloed bevrijd achten; de tijd heeft echter in dit opzigt reeds groote vorderingen aangebragt, en de gewoonte van handelen zou juist geschikt wezen om er meerdere voort te brengen; dan hoe men ook hier over denken mag, ik voor mij blijf uitzondering ten aanzien van het platte land als eene verkorting van regten, ja zelfs van grondwettige regten zijner ingezetenen aanmerken: want hier worden, bij uitzondering op het grondwettig beginsel ten aanzien van de provinciale en stedelijke besturen, belastingen geheven op voordragt eener kleine plaatselijke vertegenwoordiging, tot welker zamenstelling de daarbij betrokken ingezetenen als het ware in geenen deele gecontribueerd hebben.

Ik heb lang geaarzeld over de keuze die mij te doen overblijft en wel tusschen algeheele aanneming (behoudens in allen geval van eene uitzondering) of algeheele verwerping der voorgedragen ontwerpen; mogt ik na al hetgeen zich te dezer zake heeft voorgedaan, wel gewikt en gewogen te hebben, tot het eerste besluiten, het zal slechts zijn, omdat ik in het gegeven oogenblik geene kans op beter voorzie. Met het onderwerp betrekkelijk de defensie, kan ik mij voorzeker niet vereenigen, wijl de verpligting tot zeedienst daarbij mogelijk wordt gelaten, en de bepaling van de jaren van de dienst zoo wel als de ouderdom waarop hij zal aanvangen, in het midden blijven; deze belangrijke punten behooren niet aan de verantwoordelijkheid der gewone wet te worden overgelaten.

Ten slotte acht ik mij te dezer gelegenheid alnog verpligt te verklaren, dat, hoedanig de uitslag mijner stemming opzigtens elk ontwerp in het bijzonder ook wezen moge, indien onverminderd (in zoo verre ik tot eene dubbele vergadering nader mogt worden geroepen), mij zoodanige vrijheid van stemmen voorbehoude, als ik steeds getracht heb bij elke gelegenheid en ook bij deze te bewaren.

XXVII. De heer SCHIMMELPENNINCK VAN DER OIJE:

Bij het onderzoek, Ed. Mog. Heeren! eener wijziging van de Gwt., is het veld der bespiegelingen zoo ruim, en de beschouwingen zijn daarbij tevens zoo weinig afdoende op de stemming over het onderwerpelijk wets-ontwerp, dat ik mij niet buiten den inhoud van hetzelve wil begeven.

Twee verschillende onderwerpen kómen hierbij bepaaldelijk in overweging: de quaestie van Limburg en die der splitsing van Holland.

a. Opzigtelijk Limburg heb ik het betreurd, dat men het gewest niet dadelijk na de toepassing van het tractaat van den 19n April 1839, deszelfs constitutioneel bestaan hergaf. Het was nimmer regtelijk, slechts daadwerkelijk van ons gescheiden, en had dus regt om bij de hereeniging in de vroegere regten hersteld te worden. De zwarigheid, dat een gedeelte aan Belgie werd afgestaan, is niet grooter dan die van het voortdurend bestaan onzer eigen vergadering na den afval der zuidelijke provincien, naardien men de Provinciale Staten voorloopig uit het evenredig geringer getal leden der Nederlandsch gebleven gewesten, kon zamenstellen.

De nieuwe betrekking, waarin dat gewest tot den Duitschen Bond werd geplaatst, doet niets af tot deszelfs vertegenwoordiging, naardien het, even als vroeger Luxemburg, een integrerend gedeelte van het Koningrijk blijft uitmaken. Het tijdverlies tot eene voorafgaande herrijzing der Staten benoodigt, beteekende luttel, naardien men daartoe meer dan zes maanden voor de borst had, en er nu, na de finale wijziging der Gwt., niet zoo vele weken toe zullen overblijven.

Is dit een en ander waar, zoo mag ik daarentegen niet ontkennen, dat de zwarigheden door een geacht redenaar uit Utrecht geopperd, ernstige overweging verdienen, en moet ik er bijvoegen, dat, in de gegevene omstandigheden, twee redenen ons kunnen nopen, in het voorgesteld ontwerp te berusten.

De eene bestaat daarin, dat wij de quaestie reeds door een voorloopig onderzoek der ontwerpen betrekkelijk de wijziging der Gwt. geprejudicieerd hebben. Want, indien de medewerking van Limburg door ons als eene *conditio sine qua non* was beschouwd, dan hadden wij, in afwachting, tot de orde van den dag moeten overgaan. En indien de zwarigheid nog weegt, dan moesten wij niet alleen dit ontwerp A, maar alle dertien ontwerpen, als eene onvolledige magt van de hand wijzen. Gebeurde dit, na al hetgeen plaats vond, niet wegens den inhoud zelven, maar alleen wegens Limburg, dan zouden wij, bij het vergevorderde jaargetij, niet meer vóór October klaar komen, dus een jaar verliezen, en aan eene volgende Kamer, welligt onder meer hagchelijke omstandigheden, een werk opdragen, waaraan wij reeds vele moeite besteedden, en hetwelk, hoe onvolmaakt ook, zonder gevaarlijke botsing en tot veler tevredenheid, begint te rijpen.

De andere reden slaat meer onmiddellijk op Limburg; zij komt

neder op het *dilemma*, dat, indien de Limburgers gunstig voor ons en voor de Gwt. gestemd zijn, zij hunne wenschen, begrippen en belangen niet aan het gebrekkige van den vorm zullen opofferen, — en indien zij nu of later tegen eene vereeniging met ons waren ingenomen, zulks niet veranderen zou door de gedachte, dat zij deel namen aan de onderhavige werkzaamheden. En deze redenering wordt nog versterkt door de gedachte, dat 3 of 4 leden, die geheel vreemd te midden der werkzaamheden kwamen vallen, bezwaarlijk een afdoenden invloed op de stemming van 55 oudere leden zouden uitoefenen.

Zoo doende acht ik van de eene zijde dat men verkeerd handelde, maar van de andere, dat men op den eenmaal ingeslagen weg dient te blijven voortwandelen.

b. Niet minder kiesch van aard is het tweede onderwerp, naardien het daarbij een huishoudelijken twist geldt, waarbij allerlei belangen in het spel komen.

Ten gevolge der discussie over het al dan niet splitsen der provincie Holland, geloof ik dat het er ten slotte op zal nederkomen om te kiezen: tusschen het behouden eener groote provincie, waar de anderen zich soms naijverig tegenover plaatsen, of wel tusschen den predominanten invloed van het zuidelijk gedeelte van dat gewest over het noordelijk gedeelte, — en eene verdeeling waarbij de onderscheiden belangen, meer op zich zelf staande, door elk afzonderlijk, zonder verdere vrees voor onderdrukking van de eene helft door de andere, kunnen worden voorgestaan. Vóór 1795, toen wij een federalen Staat vormden, waarbij de eenheid ontbrak, was het, tot heil van het geheel, wenschelijk, om althans één magtig gewest te hebben, 't welk tot spil verstrekte; maar nu dit stelsel omgekeerd, door eene te groote neiging tot centralisatie werd vervangen, geloof ik dat het omgekeerd van belang voor het het geheel en voor de onderdeelen is, om de twee gedeelten van Holland, die weinig meer dan in naam vereenigd bleven, geheel van een te scheiden: — de huisselijke naijver der twee onderdeelen, die bovenal na deze discussie over de afscheiding meer zelfzuchtig zal worden, kan dan ophouden; die met andere gewesten dan van zelve vervallen. Als afgevaardigde van een ander gewest, had ik de beslissing liever van de daarbij meer onmiddellijk betrokkene provincie afhankelijk gemaakt; maar vermits de denkbeelden der Hollandsche leden zeer uiteen loopen, en vermits men de Provinciale Staten geen praeadvies kan vragen, naardien de Gwt. daar niet van spreekt, en omdat het gedeelte waarvan de meeste leden tegen het voorstel zijn daarin te zeer de meerderheid hebben, zoo

blijft er niet over dan de verklaring, dat ik niet kan toestemmen, om een aanzienlijk gedeelte en daarbij de belangrijke hoofdstad des Rijks, haars ondanks op den achtergrond te zien geplaatst, en met Zuid-Holland vereenigd te houden.

Ik besluit daartoe te gereeder, omdat ons votum niet dan een voorloopig ontwerp is en het den Provincialen Staten van Holland, wanneer zij bijzonder aan de eenheid hechten, vrij staat, ons bij de verkiezing van een dubbel getal leden, zulk eene meening in onze vergadering te doen uitbrengen, dat reeds daardoor alleen het voorstel, des verkiezende, kan worden verworpen. Bij eene goedkeuring van het ontwerp blijft de quaestie in haar geheel.

Ik zal stemmen voor het ontwerp.

XXVIII. De heer Beelaerts van Blokland:

Twee onderwerpen, Ed. Mog. Heeren! behelst dit wets-ontwerp tot verandering der Gwt, die bij deze beraadslaging in aanmerking komen, en stof tot bedenkingen hebben opgeleverd:

1.° De wederopneming van de Limburgsche landstreken in de Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden;

2.° de slpitsing der provincie Holland in twee provincien, Noord- en Zuid-Holland.

Ad 1. De opneming van het Hertogdom Limburg in het Koningrijk oordeel ik nuttig, zoo in het algemeen belang des Rijks als in het belang dier provincie op zich zelve.

Ik ben het eens met die leden, welke van meening zijn dat dit vroeger had behooren te geschieden, en dat gevolgelijk ook afgevaardigden uit Limburg aan de wijzigingen der Gwt. hadden kunnen deel nemen: maar men behoort daarbij echter niet uit het oog te verliezen, dat eerst na de ratificatie van het traktaat van Londen, met de Duitsche Bondsvergadering heeft kunnen worden onderhandeld over de verhouding waarin het Hertogdom Limburg tot Duitschland zoude staan; hiermede verliep natuurlijk eenige tijd. Dat het niet vroeger is geschied, levert echter geene reden op om het niet alsnog daar te stellen.

Het algemeen belang des Rijks vordert het uit het oogpunt der defensie: men denke slechts aan de belangrijke vestingen Maastricht en Venlo, welke onze grenzen aan de zijde van Noord-Braband en Gelderland dekken, en welke niet tot de betrekkingen met den Duitschen Bond behooren: indien het overige gedeelte van Limburg niet met Nederland wierd vereenigd, maar uitsluitend tot Duitschland zoude behooren, zoude het kunnen gebeuren dat wij

tot de belangrijke vesting Maastricht geen vrijen toegang zouden hebben, maar van de vergunning van eene vreemde mogendheid zouden afhangen. Voor het belang der ingezetenen van Limburg is het wenschelijk, dat dezelven zoo spoedig mogelijk onder dezelfde wetgeving, vooral in het finantiële, met Nederland komen; want schoon zij dan wel aan eenige belastingen zullen onderworpen worden, welke zij nu niet dragen, zullen weder andere belastingen voor hen ligter worden, dragende zij thans volgens de Belgische wetten in de directe belastingen en in sommige andere, meerdere opcenten dan wij: maar bovenal zal het vrije verkeer met Nederland eene ruime vergoeding zijn voor het dragen van eenige meerdere lasten; want U Ed. Mog. gelieven geïnformeerd te zijn dat thans, schoon de wet op den in–, uit– en doorvoer van 1822, met de daarin successivelijk toegebragte veranderingen, en de algemeene wet op den ophef der middelen mede van 1822, wel weder in het Limburgsche is in werking gebragt, en daarmede reeds aanvankelijk eene groote weldaad is bewezen, dezelve echter nog merkelijk is beperkt door het onderscheid der accijns-wetten, zoodat er een geregeld en stipt toezigt heeft moeten worden daargesteld, om op den invoer van goederen die in het eene land accijnsvrij en in het andere accijns-pligtig, of in het eene land aan minder accijns dan in het andere onderworpen zijn, te waken; hetgeen veel kosten veroorzaakt en aan de belanghebbenden groote belemmering te weeg brengt, hun land tot geheel onvrij territoir maakt, en het vrije handels-verkeer zeer in den weg staat: wierd het Limburgsche niet met Nederland vereenigd, maar aan Duitschland toegevoegd, het zoude opgesloten liggen tusschen drie douanen, van Duitschland, Nederland en Belgie: zoude zulk een toestand voor de bewoners, ik zeg niet wenschelijk, maar zelfs dragelijk zijn? — en welke verzoeking tot den sluikhandel!

Ad 2. Tegen de splitsing der provincie Holland in twee afzonderlijke provincien, Zuid- en Noord-Holland, zijn reeds door eenige leden bekenkingen in het midden gebragt; anderen hebben dezelve verdedigd: ik zal de vrijheid nemen, ook mijne beschouwingen daarover mede te deelen.

Het was niet zonder verwondering dat ik zag, dat de Regering, welke vele andere aanmerkingen der afdeelingen dezer Kamer omtrent verlangde wijzigingen in de Gwt. met klem van redenen wederstond, zoo gereedelijk toegaf aan den wensch door eenige leden in de afdeelingen geuit, zonder dat het bleek dat de Staten der provincie, de grondwettige organen der ingezetenen dier provincie, daarover waren gehoord: ik wil daarmede echter niet te

kennen geven dat ik dit zoo gebiedend noodzakelijk beschouw, dat het verzuim daarvan het ontwerp aan een formeel gebrek zoude doen mank gaan; maar ik had het eigenaardig geacht, omdat de zaak minder het algemeen belang dan het bijzonder belang dier provincie geldt, en ben in die meening nog bevestigd geworden, omdat ik heb ontwaard, dat onder de verzoekschriften te dezer zake bij deze Kamer ingediend, geen enkel het ontwerp van splitsing heeft ondersteund, maar alle de adressanten zich er tegen verklaren.

Dit een en ander is bij mij van gewigt in eene zaak die de grondslagen onzer staatswet betreft, want, Ed. Mog. Heeren! merken wij toch wel op, dat art. 1 der Gwt., daarin volgende die van 1814, het Koningrijk niet heeft verdeeld in zoo vele provincien, departementen, of hoe men anders eene administrative landsverdeeling noemen moge, maar bepaald heeft dat het Koningrijk bestaat uit de provincien aldaar genoemd, onder welke Holland eene plaats bekleedt, terwijl art. 2 aan die provincie hare tegenwoordige grenzen verzekert: onze Gwt. behoort tot de historische, niet tot de romantische school: de provincie Holland is dus het oude graafschap Holland, met uitzondering alleen van dat gedeelte, hetwelk reeds vroeger aan Noord-Braband was toegevoegd.

Ik kan dus niet toestemmen, hetgeen door een geëerd lid uit Holland is gezegd, dat op de splitsing dezer provincie reeds gedoeld zoude zijn bij art. 153 der Gwt.; het is, naar mijn inzien, er zoo verre van daan, dat, bij het rapport door de commissie bij de aanbieding der Gwt. aan den Koning, uitdrukkelijk wordt gezegd, dat zij voor de Noordelijke provincien de verdeeling der eerste Gwt. (die van 1814) behouden heeft, aan elke derzelve hare oude grenzen toekennende, en dat art. 153 eerder het tegendeel bewijst van hetgeen men er uit heeft willen afleiden, daar het niet alleen het instellen van twee collegien van Gedeputeerde Staten in Holland facultatief stelt, uit hoofde van hare *uitgestrektheid en bevolking*, maar ook die reden niet konde hebben gebezigd, indien de bedoeling ware geweest Holland in twee provincien te splitsen: dat artikel bevat dus, om de gegeven reden, eene exceptive bepaling, die, naar de bekende beginselen, den regel bevestigt in hetgeen niet uitgezonderd is.

Evenmin kan ik toestemmen dat de splitsing reeds *facto* bestaat, omdat er twee gouverneurs en twee collegien van Gedeputeerde Staten bestaan; want, behalve dat ik reeds heb doen opmerken, dat daarin niets dan eene administrative uitzondering te vinden is, zoo bewijst het daarom niets, omdat ook vóór 1795 twee collegien

van Gecommitteerde Raden bestonden, waarvan het eene zitting hield te 's Gravenhage, het andere te Hoorn, voor West-Vriesland en het Noorder-kwartier, met dit notabel onderscheid tusschen hetgeen destijds bestond en hetgeen men nu wil daarstellen, dat Amsterdam en Haarlem geen deel hadden in het collegie van Gecommitteerde Raden te Hoorn, maar in dat te 's Gravenhage, zoodat die steden niet tot West-Vriesland en het Noorder-kwartier, maar tot hetgeen men nu Zuid-Holland noemt, geacht werden te behooren. In andere opzigten echter, was Holland één, die provincie had ééne Staats-vergadering, den titel voerende van Staten van Holland en West-Vriesland; één Hof van Justitie, onder welks ressort ook de provincie Zeeland behoorde, volgens een accoord met de Staten van dat gewest aangegaan.

Dat nu, zoo als de provincie Holland thans bestaat, Noord-Holland aan Zuid-Holland lasten zoude kunnen opleggen waarin het niet heeft toegestemd, en omgekeerd, kan mij niet tot het noodzakelijke of nuttige der splitsing doen besluiten; want, behalve dat het koninklijk gezag dáár is, om alle onregtvaardigheden te beletten, zoo vertegenwoordigen de leden der Provinciale Staten niet de deelen der provincie, maar de geheele provincie: maar deze reden zoude ook te veel bewijzen, daar men op dienzelfden grond zoude kunnen beweren, dat Holland nog meer zoude moeten worden verbrokkeld en gesplitst, b. v. Rijnland, Kennemerland, Amstelland, Delfland, Schieland, Voorne, en wat niet al: Gelderland in het oude hertogdom Gelre en graafschap Zutphen, en dergelijke, want waar zoude men dan eindigen?

Een groot bezwaar heeft men echter meenen te vinden in de omstandigheden, dat de criminele regtbank te Amsterdam, zoo als zij is ingerigt, eene ongelijke regtsbedeeling voor Noord-Holland daarstelt, omdat die regtbank bestaat uit regters die niet, gelijk de provinciale geregtshoven, gekozen worden uit nominatien door de Provinciale Staten gemaakt, waardoor men ingezetenen der provincie tot hoogste regters in het criminele bekomt, waarbij nog door een ander geëerd lid de bedenking is gevoegd, dat de criminele justitie nu in Noord-Holland wordt uitgeoefend door regters die uitsluitend zich met de criminele zaken bezig houden, hetwelk, blijkens het verslag van de commissie tot de Gwt. van 1815, met haren geest niet strooken zoude.

Maar, Ed. Mog. Heeren! dat er in Holland geene twee provinciale geregtshoven zijn ingesteld, heeft men bij de regterlijke organisatie geoordeeld in den geest der Gwt. te liggen: art. 182 toch bepaalde, dat er in elke provincie een geregtshof zoude zijn, ten ware

bij de wet een Hof *over meer dan eene provincie mogt worden gesteld:* hieruit heeft men opgemaakt, dat de opstellers der Gwt. wel gedacht hebben, uit historische herinneringen, aan eene mogelijke vereeniging van Holland en Zeeland onder een en hetzelfde Geregtshof; mogelijk wel op de zamenvoeging van Drenthe met Groningen, of van kleiner grondgebied van het oude bisdom Utrecht met eene der naburige gewesten, in het regterlijke hebben gedoeld, maar niet gedacht hebben aan het stellen van twee Geregtshoven in één en dezelfde provincie. Indien men echter mogt meenen, dat art. 182 meerdere ruimte gaf, en men met de voorgestelde splitsing van Holland het converteren van de criminele regtbank in een provinciaal Geregtshof voor Noord-Holland bedoelde, zoo ware dit doel wel op eene eenvoudiger wijze te bereiken dan door eene verandering der Gwt., en dat wel in de bestanddeelen des Rijks.

De ongelijke regtsbedeeling, die er in gelegen zoude zijn, dat de leden der criminele regtbank niet gekozen worden uit eene nominatie door de Staten provinciaal aangeboden, is niet dan een schijnbaar bezwaar; want, behalve dat ik zeer weinig prijs stel op die nominatie, en ik daarin wel eene te groote voeding van den geest van provincialismus, maar geen waarborg voor goede keuzen zie, zoo heeft de Gwt. dit onderscheid tusschen de benoemingen in de provinciale hoven en die in de criminele regtbanken zelve geregeld, door het maken van de nominatien door de Provinciale Staten alleenlijk omtrent de Hoven te vereischen. Maar een waarborg, die zoo wel aan de criminele regtbanken als aan de provinciale hoven gemeen, en waarvan het voordeel aan alle ingezetenen verzekerd is, ligt in art. 186, 't welk de aanstelling der leden zoo van de eene als van de andere dier regterlijke ligchamen voor hun leven bepaalt; hierdoor vervalt dus alle bezwaar over ongelijke regtsbedeeling. Uit art. 183 der Gwt. is duidelijk op te maken, dat men het oog heeft gehad op meerdere criminele regtbanken, en dit zoude schier het geval hebben moeten worden, indien meerdere provincien onder een en hetzelfde Geregtshof in het civiele waren vereenigd geworden.

Dat de leden der Criminele Regtbank zich uitsluitend met criminele zaken bezig houden, en zulks tegen den geest der Gwt. (blijkens het inleidend verslag der commissie tot de Gwt. van 1815) zoude strijdig zijn, kan geen reden van bezwaar tegen de bepalingen der Gwt. of voor de noodzakelijkheid om dezelve te veranderen, opleveren, maar dit bezwaar zoude door de gewone wetgeving kunnen worden weggenomen: er zoude geene bedenking kunnen worden ingebragt tegen het bekleeden der arrondissements-regt-

bank ook met het criminele regtsgebied, des noodig met vermeerdering van het getal der leden; dit zoude zelfs eene besparing van kosten kunnen te weeg brengen, hetgeen zeker bij de instelling van een provinciaal geregtshof te meer het geval niet zal kunnen zijn. Maar het bestaan van een collegie tot criminele regtspraak in een gedeelte eener provincie, is zulk eene nieuwe of vreemde zaak niet, als aan de wet op de regterlijke organisatie wel eens verweten wordt. Vroeger heeft in Zuid-Holland zoodanige regtbank bestaan, onder den naam van *de Hooge Vierschaar van Zuid-Holland*, zitting houdende te Dordrecht, onder welks ressort behoorden het land van Heusden, van Altena, de Langstraat, het eiland van Dordrecht, de Alblasser-, Hoeksche en Zwijndrechtsche waarden; want het verdient opmerking, dat men oudtijds onder den eigenlijken naam van Zuid-Holland slechts verstond dat gedeelte van Holland, hetwelk bezuiden de Maas gelegen was, terwijl hetgeen men nu Noord-Holland noemt, West-Vriesland en het Noorder-kwartier genoemd werd, doch waaronder Amsterdam en Haarlem nooit zijn verstaan geworden.

Andere bezwaren, die tot de splitsing zouden moeten leiden, heb ik hooren opgeven, als daar zijn: dat de zetel van het Gouvernement niet in Amsterdam is; dat uit Noord-Holland slechts een onevenredig getal wegens de ridderschap van Holland in de Provinciale Staten zitting hebben, en meer andere van dien aard; maar die zijn mij van gering belang voorgekomen; gedeeltelijk zijn zij van een voorbijgaanden aard, en kunnen door de Provinciale Staten zelve in billijkheid worden weggenomen. De al of niet verplaatsing van het Noord-Hollandsch gouvernement naar Amsterdam, kan ik niet zien dat een noodzakelijk gevolg zal zijn van de splitsing van Holland in twee provincien, want *dat* gouvernement behoort juist reeds tot dat administratief gedeelte der provincie, hetwelk ten gevolge van art. 153 der Gwt., is daargesteld; maar kan dat bezwaar, dat zelfs zonder wet ware weg te nemen, wel als van eenig belang worden beschouwd, nu, door het gereed en in gebruik zijn van den spoorweg tusschen Amsterdam en Haarlem, laatstgemelde stad als het ware eene wijk, een lusttuin van eerstgemelde is geworden, en de afstand tusschen de Haarlemmer- en Muiderpoorten in Amsterdam grooter is dan die tusschen die stad en Haarlem.

De requesten, welke deze Kamer uit onderscheiden plaatsen van het oude West-Vriesland en het Noorder-kwartier ontvangen heeft, bewijzen dat men in dat gedeelte van Holland naar die splitsing en daaruit zullende spruiten zoogenaamde provinciale zelfstandigheid

niet verlangt: men moge aan die adressanten de vrees toeschrijven voor een te grooten invloed van Amsterdam, de vraag is, of deze vrees wel zoo geheel hersenschimmig is, wanneer men bedenkt dat de hoofdstad, aan welke ik gaarne eén regtmatigen invloed, maar op eene grootere schaal wil laten, nu tegen overdrijving daarvan wordt opgewogen door twee andere bevolkte steden in Holland, namelijk Rotterdam en 's Gravenhage, maar welk tegenwigt bij de splitsing zal wegvallen, terwijl ook voor Zuid-Holland de invloed van Rotterdam een overwigt zal verkrijgen, zoodat het mij niet verwonderd heeft, dat ons geëerd medelid uit die stad geene groote bedenkingen tegen de splitsing heeft.

Het subsidiair verzoek, in een der requesten voorkomende, dat, in geval van splitsing, aan Amsterdam niet meer dan een vierde in de provinciale representatie zoude worden toegekend, alhoewel tot deze deliberatien niet behoorende, komt mij zoo ongerijmd niet voor: want de vraag, of 200,000 menschen, op ééne plaats te zamen wonende, niet hetzelfde regt moeten hebben, als hetzelfde getal, verspreid wonende, moet ik ontkennend beantwoorden, de numerieke maatstaf is een bedriegelijke maatstaf van representatie; het zijn de onderscheiden belangen en meeningen die gepresenteerd moeten worden: 200,000 menschen, op eene plaats te zamen wonende, hebben minder verscheidenheid van belangen en van wijze van zien, dan hetzelfde aandeel, verspreid wonende, en drukken dus, wanneer men hun te veel vertegenwoordigers geeft, te veel op het geheel.

Maar behalve al het gezegde, bestaan er, mijns oordeels, gewigtige bezwaren tegen de splitsing. Men denke aan zoo vele gemeenschappelijke belangen, die zullen moeten worden losgerukt en tot moeijelijke vereffeningen aanleiding zullen geven: bij voorbeeld het fonds van de ridderschap, de bijdragen aan weduwen, reeds toegekend; maar bovenal de gemeenschappelijke belangen van den waterstaat: men bedenke dat het hoog-heemraadschap van Rijnland aan den Leydschedam begint, en bijna voor de poorten van Amsterdam eindigt. Zal men dit ook splitsen? Welke moeijelijkheden zullen er niet ontstaan over onderscheiden gemeene belangen, bij voorbeeld over de verdeeling der bijdragen, welke de provincie Holland aangenomen heeft te dragen in de droogmaking van het Haarlemmer-Meer. Wie weet of men het ooit daarover ware eens geworden, indien niet de provincie één ware geweest. Ik hale dit een en ander slechts als voorbeelden aan, om het gewaagde der splitsing te doen gevoelen.

Deze bedenkingen zijn het, Ed. Mog. Heeren! die mij weder-

houden, mijne toestemming aan het ontwerp A te geven: ik wil echter gaarne de inlichtingen afwachten, en houde mij alle gevallen, zoo omtrent dit, als omtrent de andere ontwerpen van wijziging der Gwt., de vrijheid mijner stem voor in de dubbele Kamer.

XXIX. De heer WARIN

Meent, ter oplossing van eene zwarigheid, door een der sprekers aangevoerd, hem te moeten verwijzen naar art. 69 der Gwt., bepalende, « dat de Koning alle geschillen beslist, welke tusschen » twee of meer provincien zouden mogen ontstaan, wanneer hij » dezelve in der minne niet kan bijleggen. » Gaven de belangen of regten van Rijnland derhalve, bij de splitsing van Holland, tot eenige geschillen aanleiding, dan is art. 69 der Gwt. voldoende, om deze zwarigheid uit den weg te ruimen.

XXX. Z. Exc. *de Minister van Justitie*,

Thans het woord bekomende, heeft te kennen gegeven, in navolging van de leden der Kamer, die gisteren en heden het woord gevoerd hebben, in geene breedvoerige beschouwingen te zullen treden, en zich niet te zullen uitlaten over onderscheidene punten, welke de Tweede Kamer in hare Afdeelingen heeft behandeld, bijzonder omtrent de meerdere wijzigingen, welke zij verlangde en aan welken wensch de Regering gemeend heeft, niet te kunnen voldoen. Die punten beschouwde Z. Exc. geheel vreemd aan het onderwerp, dat thans in beraadslaging is; terwijl derzelver behandeling aanleiding tot wederspraak zou kunnen geven en de Kamer daardoor al meer en meer van het doel zou worden afgeleid dat zij zich thans voor oogen dient te stellen.

Het tweede onderwerp, waarover Z. Exc. zich niet zal uitlaten, is de tegenwoordige zamenstelling van de Regterlijke magt in ons land en de vestiging van een Hof in elke provincie. Reeds jaren geleden is dit onderwerp van alle zijden behandeld en beschouwd, en eindelijk afgedaan, terwijl de vraag over de meerdere of mindere gegrondheid, oirbaarheid, billijkheid en regtvaardigheid, dat er in Noord-Holland een Hof wordt gevestigd, eerst in aanmerking zal komen, wanneer het ontwerp, onder letter A begrepen, zal zijn aangenomen en er daaruit aanleiding mogt genomen worden, om later bij eene afzonderlijke wet de daarstelling van zoodanig Hof te bepalen.

Wat nu aangaat het ontwerp A, de aanmerkingen, die deswege

zijn gemaakt, zijn van tweederlei aard. Wat de eerste aangaat, betrekkelijk het staatkundige om Limburg bij Nederland in te lijven, zal hij zich onthouden, iets te zeggen, dit aan zijnen ambtgenoot voor de Buitenlandsche Zaken overlatende, indien Z. Exc. dit noodzakelijk mogt oordeelen.

En wat betreft de splitsing van Holland, heeft hij met veel welsprekendheid hooren aanvoeren, dat de vestiging van Holland een grootsch denkbeeld onzer Gwt. was geweest; dat deszelfs scheiding en verdeeling een ongunstigen dunk zou kunnen doen ontstaan; dat men voor de gevolgen daarvan vreesde, enz. Z. Exc. doet echter opmerken, dat men eigenlijk van een verkeerd denkbeeld uitgaat; dat het tegenwoordige Holland niet meer is dat Holland van vorige eeuwen, dat zich zoo beroemd heeft gemaakt. Een groot deel daarvan is tot andere gewesten overgegaan. Door die afscheiding is dan ook het *prestige* van Holland vervallen, en men kan zich daarop in Nederland dan ook niet meer beroepen.

En hoe is de Regering tot het denkbeeld der splitsing van Holland gekomen? Reeds sedert geruimen tijd is daarover gesproken, en te kennen gegeven, dat de verhouding van Noord-Holland tegenover de andere gewesten des Rijks ongunstig was, en hetzelve, ten gevolge der vereeniging, vele nadeelen ondervond. Vooral na de invoering der Regterlijke organisatie, zijn die klagten levendiger geworden. Ook in de Gwt. was de scheiding reeds aangewezen, door elk der deelen van het gewest met afzonderlijke Gedeputeerde Staten te begiftigen. In de jaarlijksche verslagen, nopens den toestand der provincie, aan de Staten, werd menigmalen het denkbeeld aangetroffen en werden sporen gevonden van den wensch, om Holland in twee afzonderlijke gewesten te verdeelen. De Regering heeft steeds dat alles ter zijde gesteld. Maar de Kamer dacht er anders over. In de meeste harer Afdeelingen werd zonder eenig voorbehoud de wensch geuit, dat nu eindelijk aan het sinds lange te kennen gegeven verlangen wierd voldaan, en Holland in twee afzonderlijke gewesten zou worden gescheiden.

Die wensch werd in andere Afdeelingen met veel aandrang opgenomen, sterk doorgezet; dat algemeene verlangen trok de aandacht der Regering, en zij vermeende dat de zaak niet schadelijk was, en door dit voorstel aan het verlangen van de groote meerderheid der Kamer zou worden voldaan. De Regering heeft er geene groote zwarigheid in gezien. Overigens vermeent Z. Exc. dat de wensch, uit Noord-Holland en elders ontstaan, om Holland in twee afzonderlijke gewesten te splitsen, niet zoo zeer toe te schrijven is aan het verlangen, om ook in Noord-Holland een provinciaal hof te

kunnen vestigen, maar wel om aan Noord-Holland die staatkundige zelfstandigheid te geven, welke aan de overige deelen des Rijks tot dusverre is te beurt gevallen.

XXXI. Z. Exc. *de Minister van Buitenlandsche Zaken:*

Edel Mog. Heeren! Tegen de opneming van Limburg, als een bestanddeel uitmakende van het Koningrijk der Nederlanden, in het wets-ontwerp A, zijn bedenkingen gevallen bij de Afdeelingen van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., en in den loop der tegenwoordige raadplegingen. Ik zal de vrijheid nemen dit onderwerp eenigzins nader toe te lichten.

Van den aanvang af der onderhandelingen over de Nederlandsch-Belgische aangelegenheden, doch bijzonder naar mate zij zich in de latere jaren meer ontwikkelden, werd het door de daarin betrokkene Staatslieden der vreemde Mogendheden en van Nederland steeds voor een axioma gehouden, dat het Nederlandsche belang in alle opzigten medebragt de voortdurende vereeniging met Nederland te verlangen van dat gedeelte van Limburg, hetwelk niet bestemd was om aan Belgie te worden afgestaan. Allerwege bestond daaromtrent eene zoo algemeen gevestigde overtuigtng, dat, niettegenstaande de publiciteit, waarmede die negociatien doorgaans verzeld gingen, geene stem, naar mijn geheugen, in of buiten Nederland tegen die beschouwing vernomen werd. De regel van te behouden wat behouden kon worden, lag trouwens te diep geworteld in de wetten der natuur en der volken, dan dat het der Regering geoorloofd zoude geweest zijn, omtrent den aard harer pligten ten deze te aarzelen, ja zelfs het tot een punt van overweging te maken, of zij zich, na zoo menigvuldige onvermijdelijke opofferingen, nog tot andere mogt leenen, welke de noodzakelijkheid niet gebood.

Onverwacht moest het haar derhalve zijn, na den afloop der onderhandelingen, bedenkingen te hooren inbrengen tegen eene uitkomst, tot hiertoe algemeen als de voor Nederland meest voordeelige geprezen. Het komt mij voor, dat de gemaakte tegenwerpingen op goede gronden kunnen worden opgelost.

Alhoewel de algemeene uitgaven van een land in verband staan met den omvang van het grondgebied, zoo vermeerderen zij echter niet in evenredigheid met de meerdere uitbreiding van hetzelve. Ten aanzien van Limburg doen zich geene omstandigheden op, welke eene uitzondering van dezen regel zouden opleveren; mitsdien kan dat gewest, als bestanddeel van het Koningrijk der

Nederlanden, niet anders dan gunstig werken op onze geldelijke hulpbronnen.

Mijn pligt om U Ed. Mog. een volledig betoog aan te bieden, vereischte het dit ondergeschikte punt mede te vermelden; ook geloove ik niet, dat het eener Regering zoude geoorloofd zijn, bijkomende voordeelen uit het oog te verliezen; maar ik moet bepaaldelijk de veronderstelling wederspreken, als of zoodanige finantiële bijdrage van Limburg tot 's Rijks kas de hoofd-aanleiding zoude geweest zijn tot de getroffene schikking, ja zelfs daartoe zoude hebben medegewerkt. Zij is er de vrucht, geenszins de oorzaak van, en de redenen van het door de onderhandelingen ten aanzien van Limburg gevestigde Staatsregt lagen oneindig hooger.

Het geheel vrije verkeer van Nederland, Maastricht en Venlo hieronder begrepen, met Limburg, als Nederlandsch gewest, hoedanig verkeer met Limburg als vreemd land nimmer op gelijke wijze geheel van alle banden zoude kunnen ontheven worden, moet insgelijks eenen weldadigen invloed hebben op onzen handel en op onze nijverheid.

Vooral komt in aanmerking de meerdere uitbreiding en regelmatigheid der grenzen, uit een huishoudelijk, doch bijzonder uit een krijgskundig oogpunt beschouwd, juist in die strekking, alwaar de beveiliging van het Nederlandsche grondgebied het meest eenen voormuur behoefde.

Zoude eindelijk Maastricht niet afgescheiden geraken, zoo vereischte de ligging dier vesting bijkans aan de zuidelijke Limburgsche grenzen, de voortdurende vereeniging van Limburg met Nederland. Slechts die vereeniging vermogt de vruchten van het krijgsbeleid van Frederik Hendrik duurzaam te waarborgen, en geen ander even doeltreffend middel was denkbaar om de gemeenschap met Maastricht, waarbij onze verdediging zulk een groot belang heeft, aan de wisselvallige kansen der tijden te onttrekken.

Men zegge niet, dat het voldoende zoude geweest zijn, met de Agnaten van het Huis van Nassau, even als nu, te bepalen, dat dezelfde Vorst bestendig over Nederland en Limburg zoude regeren, en dat daartoe geene vereeniging noodig was; want hoe laat zich verwachten, dat de Agnaten zich zouden geleend hebben tot eene schikking, welke het beperkte Limburgsche gebied tot eenen geheel afgescheiden Staat zouden bestemd, en geen ander doel gehad hebben, dan om Limburg en het Groot-Hertogdom Luxemburg eventueel in de toekomst te splitsen; eene schikking, met een woord, waaraan de grondslag zoude ontbroken hebben, de bevestiging namelijk van het gemeenschappelijk lot van Nederland

en Limburg. Doch gesteld al eens, die overeenkomst ware getroffen geworden, waar lag dan voor Nederland de verzekering van hare duurzaamheid, en wat kon de volgende geslachten van het Huis van Nassau, door geene verpligting jegens Nederland gebonden, verhinderen nieuwe schikkingen aan te gaan, ten gevolge waarvan de Ottonische lijn in Nederland, en de Walramsche lijn in Limburg zouden hebben kunnen heerschen, en mitsdien geheel vreemd gebied Maastricht van Nederland scheiden? En al mogt ook dezelfde Vorst over Nederland en Limburg, onvereenigd, zijn blijven regeren, in welken toestand zoude dan Maastricht, dat hoofdpunt van het gewest, zich mede ten aanzien van deszelfs administratieve huishouding bevonden hebben, omringd van een gebied, dat niet tot Nederland zoude behoord hebben, en waarmede het zich niet zouden hebben mogen vermengen, want dat Maastricht, in den strengen zin des woords, Nederlandsch is en blijven moet, is, zoo veel ik wete, door niemand ontkend geworden, en zelfs door het tractaat van den 19den April zoodanig bekrachtigd, dat die stad en vesting, al wilden wij het, niet van Nederland zouden mogen worden afgescheiden. De menigvuldige moeijelijkheden en verwarringen, welke met eene splitsing van Limburg zelf, geschoeid op eene vroegere orde van zaken, zoude zijn gepaard gegaan, zal het wel niet noodig zijn ter sprake te brengen. Zoodanige ontknooping van het vraagstuk zoude de oneigenaardigste geweest zijn van alle, en de inzage der oude landkaarten zal genoegzaam zijn, om zich hiervan te overtuigen. Of zoude men zich hebben mogen behelpen met militaire wegen, en soortgelijke, aan zoo menigvuldige botsingen en moeijelijkheden onderhevige, schikkingen? Voorwaar neen, Ed. Mog. Heeren! want hier, zoo ergens, gold de regel: *non sit alterius, qui suus esse potest.* Van welke zijde men de zaak beschouwe, steeds geraakt men tot de slotsom, dat het ingeslagen spoor het eenige geschikte was om haar te regelen overeenkomstig de belangen onzer finantien, van onzen handel, van onze nijverheid, van onze verdediging en van ons staatkundig standpunt in Europa.

De hoofdaanleiding tot de gerezen bedenking schijnt de betrekking te zijn, waarin het Hertogdom Limburg, met uitzondering van Maastricht en Venlo en derzelver kringen, tot het Duitsche Bondgenootschap is gesteld geworden.

Het zij mij vergund daaromtrent in de eerste plaats aan te merken, dat die betrekking niet het gevolg was eener vrije keuze der Regering, maar van het Londensche tractaat van den 19den April 1839. Gedurende mijne zending naar Engeland in den

zomer van 1833, nam de Londensche Conferentie, op mijn voorstel, genoegen met eene schikking, volgens welke het gedeelte van Limburg, hetwelk niet aan Belgie zoude worden afgestaan, onvoorwaardelijk zoude blijven bij Nederland; maar deze regeling der zaak vond naderhand zwarigheid bij de Duitsche Bondsvergadering, welke hare toestemming tot den afstand in het Luxemburgsche afhankelijk maakte van eene schadevergoeding in grondgebied, en alleen de toezegging der Nederlandsche Regering, dat er eene behoorlijke territoriale schadevergoeding aan het Duitsche Bondgenootschap in Limburg zoude te beurt vallen, baande den weg tot de afsluiting te Londen van het tractaat van den 19den April. Op het onder 's Konings gezag teruggekeerde gedeelte van Limburg kleefde dus een bezwaar of servituut, waaruit eene nadere onderhandeling met de Agnaten van het Huis van Nassau, en nieuwe openingen bij de Duitsche Bondsvergadering voortvloeiden, door welke deze aangelegenheid eindelijk op de meest geschikte wijze in het belang van alle de betrokkene partijen geregeld werd.

Hoedanig nu ook in het afgetrokkene over de verhouding van het Hertogdom Limburg tot het Duitsche Bondgenootschap moge geoordeeld worden, zoo schijnt het in de gegeven omstandigheden niet wel aan gegronden twijfel te kunnen onderhevig zijn, dat de voordeelen voor Nederland en voor Limburg, uit de vereeniging van het laatste met het eerste spruitende, ver het ongerief overwegen, hetwelk uit de dubbele betrekking van Limburg met Nederland en met het Duitsche Bondgenootschap zoude mogen voortvloeijen.

Indien de algemeene verordeningen van het Duitsche Bondgenootschap alsnu gelden voor het Hertogdom Limburg, Maastricht en Venlo uitgezonderd, zoo kan zulks toch niet wel eenig nadeel of botsing veroorzaken voor de overige Nederlandsche gewesten, gelijk men hiervan ook niet gehoord heeft tijdens het geheele Groot-Hertogdom Luxemburg met het Koningrijk der Nederlanden vereenigd was. Wat de Limburgers zelve betreft, zoo zouden zij aan dezelfde verordeningen zijn onderworpen geweest, al hadden zij ook niet tot Nederland blijven behooren, en zijn die verordeningen niet afkomstig van een bondgenootschap op gelijken trap van maatschappelijke beschaving staande met Nederland, en welks milde instellingen in het algemeen geacht mogen worden zich aan de onze aan te sluiten? De Limburgers zullen zich dus over het dubbel verband evenmin te beklagen hebben, als de Luxemburgers gedurende de jaren 1815 tot 1830, terwijl zij, om van andere voordeelen niet te gewagen, er mede zullen winnen het vrije verkeer met Nederland, en met Venlo en Maastricht.

Eene tegenwerping is nog ontleend geworden uit de mogelijkheid van eenen oorlog tusschen Nederland en het Duitsche Bondgenootschap, door welken de Limburgers zouden kunnen in het geval geraken van tegen elkander te strijden. De veronderstelling van zoodanigen oorlog rust niet op de ervaring der geschiedenis, welke getuigt, dat het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, van deszelfs oorsprong af, een enkel kortstondig tijdvak uitgezonderd, steeds in vrede en vriendschap verkeerde met het Duitsche Bondgenootschap, als zoodanig, terwijl afzonderlijke geschillen met enkele leden van hetzelve niet tot het vraagstuk behooren. En welke was die eenige uitzondering? In 1795 geraakte de Republiek, buiten haar toedoen, na den intogt van het Fransche leger, daadwerkelijk in oorlog met den Keizer en het Duitsche Keizerrijk, doch de vrede van Bazel, tusschen Frankrijk en Pruissen, van den 5den April 1795, en de conventien tusschen die Mogendheden, den 17den Mei 1795 te Bazel, en 5 Augustus 1796 te Berlijn geteekend, verwijderden voor de volgende jaren het krijgstooneel van de Nederlandsche grenzen door eene lijn van demarcatie, en neutraliteit. Bij artikel VI der laatste werd bepaald, dat het Noordelijke Duitschland geene vijandelijkheden zoude plegen tegen de Vereenigde Nederlanden. Reeds van toen af aan was de oorlog niet meer, dan in naam, een Rijks-oorlog, terwijl een groot deel der Duitsche Staten zich daarvan had afgetrokken. Bij de preliminairen van Leoben, van den 18den April 1797, werd overeengekomen, dat de vijandelijkheden tusschen het Duitsche Rijk en Frankrijk zouden ophouden. In het vredes-tractaat van Campo Formio, van den 17den October 1797, verstond men zich omtrent een te Rastadt te houden congres tot herstel van den vrede tusschen Frankrijk en het Duitsche Rijk. Artikel XXIV verklaarde dat tractaat gemeen aan Nederland. Het Rastadter congres ging onverrigterzake uiteen, en de tusschen Frankrijk en Oostenrijk weder uitgebroken oorlog duurde voort tot aan het vredes-tractaat van Luneville, van den 9den Februarij 1801, alwaar de Keizer ook sloot voor het Rijk. Het elfde artikel van dat tractaat verklaarde hetzelve gemeen aan Nederland, en waarborgde de onafhankelijkheid der Republiek.

Sedert dien tijd voerde het Duitsche Bondgenootschap als zoodanig geenen oorlog meer.

Liggen nu in dit beknopt overzigt der geschiedenis de minste kiemen voor toekomstige oorlogen tusschen Nederland en het Duitsche Bondgenootschap opgesloten? Ik geloove het niet, want de buiten alle berekening vallende gebeurtenissen van 1795 en

volgende jaren kunnen te dezen geenen maatstaf aanbieden, en in de omstandigheden van die tijden zouden voorafgegane schikkingen, van welken aard ook, omtrent het eene of andere Nederlandsche gewest wel geheel onverschillig geweest zijn, en aan den loop der dingen niets gegeven, noch genomen hebben. Voegt men bij deze aanhalingen, uit het verledene getrokken, het eigenlijk karakter van het Duitsche Bondgenootschap, ten eenenmaal berekend voor eene zeer sterke defensie, doch welks strekking minder is om aanvallenderwijze op te treden, zoo zal men zich volkomen kunnen gerust stellen ten aanzien van toekomstige oorlogen tusschen Nederland en hetzelve, en, wel verre van de dubbele betrekking van Limburg met Nederland en Duitschland uit een militair oogpunt, als nadeelig te beschouwen, acht ik haar hoogst wenschelijk in het belang van de dekking onzer grenzen, en van Maastricht. Maar al neme men, tegen alle kansberekeningen aan, de gevreesde oorlog kon eens uitbarsten, wat zal die kortstondige uitzondering opwegen tegen de veeljarige voordeelen uit de thans voor Limburg bestaande orde van zaken geboren? Welk onheil zal het dan aan Nederland berokkenen, dat Limburg onder deszelfs gewesten geteld wordt? en hoe ligtelijk zullen er voor zoodanig onverwacht geval maatregelen kunnen zijn voorbereid of tijdelijk worden genomen, om voor te komen, dat de Limburgers niet tegen elkander in denzelfden strijd verwikkeld raken. Ik zoude vreezen de aandacht van U Ed. Mog. nutteloos op te houden, met langer te blijven stilstaan bij eene denkbeeldige zwarigheid, welke, zoo ik mij niet vergisse, op geenerlei wijze verdient gevoegd te worden bij de werkelijk bestaande, in genoegzaam getal voorhanden vraagstukken en onderwerpen, wier oplossing en regeling onophoudelijk aan de zorgen van een ieder onzer, elk naar gelang van zijn standpunt, zijn aanbevolen.

Nog is gevraagd, zal Limburg, door deszelfs betrekking tot het Duitsche Bondgenootschap, niet telkens gewikkeld worden in de geschillen der Duitsche Staten met vreemde mogendheden? zal dat gewest aldus niet blootgesteld zijn aan de onheilen van oorlog? zal Nederland de krijgstooneelen in Limburg dan lijdelijk mogen aanzien? en, gesteld al eens dat het zulks van zich mogt kunnen verkrijgen, zullen dan de andere mogendheden de onzijdigheid van Nederland gedoogen? De antwoorden op deze vragen vallen ditmaal gemakkelijker, dan zij het doorgaans zijn in het gebied der bespiegelende staatkunde. Limburg zal geheel vreemd blijven aan de geschillen der vreemde mogendheden met de Duitsche Staten. Slechts aan de oorlogen van het geheele Duitsche Bondgenootschap

zal het moeten deel nemen, maar die oorlogen zijn hoogstzeldzaam, en moeten het hoe langer hoe meer worden door het tegenwoordig standpunt van het Bondgenootschap, een der hoofd-evenaren van den vrede in ons werelddeel. Treedt nu dit geval in, dan kunnen de rampen des krijgs Limburg treffen, even als wanneer Limburg niet met Nederland ware vereenigd, doch zij kunnen nimmer aan Nederland geweten worden, hetwelk de betrekkingen van dat gewest met Duitschland nooit verlangde, maar heeft moeten bewilligen door den drang der omstandigheden, welke eene vereffening der Belgische aangelegenheden onmogelijk maakte zonder die bewilliging. Nederland, wanneer buitendien geene andere omstandigheden het mogten medebrengen, zal evenmin aan zoodanigen oorlog deel nemen, als Denemarken het zoude doen, wanneer het Holsteinsche contingent met het Duitsche Bondsleger ten strijde mogt trekken. Lag daartoe eenige verpligting hoegenaamd op Nederland, dan voorwaar zoude de dubbele betrekking van Limburg allernoodlottigst zijn voor ons Vaderland, doch Nederland is volstrekt vreemd gebleven aan het Duitsche Bondgenootschap. Overigens zoude het Limburg doorgaans weinig baten om ook op de overige Nederlanders de onheilen des krijgs te zien overbrengen, en het zal meer voordeel trekken uit de onzijdigheid, welke het op zijne beurt als compensatie zal kunnen genieten in de Nederlandsche oorlogen, waarbij het Duitsche Bondgenootschap niet zal betrokken zijn. Op de vraag, eindelijk, of de Mogendheden de onzijdigheid van Nederland zullen gedoogen, antwoorde ik, dat, even als steeds het geval was in het verledene, dit ook in de toekomst geheel zal afhangen van de staatkundige omstandigheden des oogenbliks, maar dat het niet denkbaar is, hoe hiermede de betrekking tusschen Limburg en Duitschland in het minste verband zoude kunnen gebragt worden, of iets geven of nemen aan die onzijdigheid.

En hiermede, Ed. Mog. Heeren! vermeene ik tot toelichting van dit onderwerp der wet genoeg gezegd te hebben. Een aanzienlijk gedeelte onzer hulpbronnen vloeit voort uit bezittingen ver af in andere werelddeelen gelegen. Nimmer werd tegen hare rijke voortbrengselen aangevoerd, dat zij de raderen onzer staatshuishouding vermenigvuldigden, en ons inwikkelden in veelsoortige betrekkingen met allerlei Staten, Natien en Regeringen; en hoe zouden wij dan opzien tegen eene hoogst eenvoudige schikking, met eene eenige naburige mogendheid aangegaan omtrent eene enkele provincie, onmiddellijk aan de overige Nederlandsche gewesten sluitende, eene schikking, welke hoofdzakelijk bestemd

is om eene bedenkelijke gaping aan te vullen langs eene uitgestrekte lijn onzer grenzen.

Wat betreft het vraagpunt der deelneming van Limburgsche vertegenwoordigers aan de raadplegingen over de herziening der Gwt., zoo is hetzelve, door een geacht redenaar uit Utrecht, zoodanig uiteen gezet geworden, dat ik vermeene mij van eene verdere ontwikkeling van hetzelve te mogen onthouden.

Een ander geacht redenaar uit Gelderland heeft eindelijk ter sprake gebragt het korte antwoord der Regering, ten aanzien van den staat van oorlog, waarin wij ons bevonden met Belgie. Het zij mij geoorloofd met bescheidenheid aan te merken, dat de beknoptheid van een antwoord niet wel als een bewijs tegen deszelfs juistheid kan worden aangevoerd; en wat nu ons standpunt tegenover Belgie aangaat, sedert den afval tot op het gesloten verdrag, hoe zoude het overeenstemmen met de hooge waarde, zoo algemeen en zoo regtmatig gehecht aan de diensten door die onzer landgenooten bewezen, welke in de oogenblikken van gevaar ter verdediging des Vaderlands zijn opgetreden, indien ik het waagde, aan die oogenblikken het karakter van vrede toe te kennen? Ik vrage veel meer, waar liggen dan de kenteekenen van oorlog verborgen, wanneer zij niet gevonden werden in de bewoordingen zelve van het traktaat met Belgie, op de slagvelden van den tiendaagschen veldtogt, in het verwoeste Antwerpsche kasteel, en bij de treurtooneelen, welke zoo vele geslachten en huisgezinnen in diepen rouw en droefheid gedompeld hebben? Mogt ik mij ten deze in den zin der woorden vergissen, en kondigde dit alles, Ed. Mog. Heeren! vrede aan, bidden wij dan de Voorzienigheid, dat het Haar behage het Vaderland nog lange te behoeden voor zoodanigen vrede!

XXXII. De heer Corver Hooft:

Aangezien het mij, Ed. Mog. Heeren! bij de discussie gebleken is, dat mijn gevoelen nopens het verwerpen dezer wet, uit hoofde van de vereeniging van Limburg met het Koningrijk der Nederlanden, door weinige leden gedeeld wordt, en het allezins wenschelijk is, de voorstellen tot wijzigingen met zoo veel mogelijke eenparigheid aan te nemen, en ik voorts de splitsing van de provincie Holland in twee gewesten met genoegen zal zien, zal ik, niettegenstaande mijne geopperde bedenkingen, voor deze wet stemmen.

XXXIII. De heer LUZAC

Zegt met de meeste belangstelling de aanspraak van Z. Exc. den Minister van Buitenlandsche Zaken te hebben aangehoord; vooral bij deze zeer gewigtige discussien, dringt hij er op aan, dat Z. Exc. wel zoo goed gelieve te zijn van de uitgesproken rede te doen drukken. Zij kan beschouwd worden als eene aanvulling der Antwoorden van de Regering, ten aanzien van het Limburgsche vraagstuk. Het is van groot belang, die rede voor de toekomst te bewaren.

Dit verzoek wordt van onderscheidene zijden ondersteund.

XXXIV. Z. Exc. de *Minister van Buitenlandsche Zaken*

Verklaart aan het algemeene verlangen den Kamer te zullen voldoen en zijne rede ter beschikking van den voorzitter der Kamer te zullen stellen, om te worden gedrukt en rondgedeeld.

XXXV. De Heer VAN DAM VAN ISSELT

Verklaart, dat hij de redevoering, door Z. Exc. den Minister van Buitenlandsche Zaken gehouden, op hoogen prijs stelt, doch tevens bekennen moet, door dezelve geenszins van het ongegronde zijner meening, ten aanzien der opneming van het Hertogdom Limburg in de rij der Nederlandsche gewesten, overtuigd te zijn geworden. Intusschen heeft hij thans het woord gevraagd, om te verklaren, dat hij voor het ontwerp zal stemmen, en wel op grond der discussien, die hij gedurende twee dagen over de splitsing van Holland heeft aangehoord. Mogt men tot hiertoe toch getwijfeld hebben, of deze splitsing wenschelijk ware te oordeelen, en of zij tot die onaangenaamheden zal aanleiding geven, welke sommigen daarvan verwachten, dan hebben juist de gehouden beraadslagingen doen zien, dat het voor de beide deelen van het gewest zelve, een veel grooter gevaar zou kunnen worden, Holland vereenigd te behouden.

Niemand meer het woord vragende, worden de beraadslagingen gesloten.

Met gaat, ten aanzien van het ontwerp Litt. A., ter stemming over: 41 leden verklaren zich *voor* en 14 *tegen* hetzelve.

TEGEN hebben gestemd de heeren: VERWEY-MEJAN, VAN ASCH

van Wyck, d'Escury van Heinenoord, van Akerlaken, Knip-horst, Druijvesteijn, Snouck Hurgronje, Repelaer, van den Velden, Junius van Hemert, van Wickevoort Crommelin, van Alphen, Luzac en Beelaerts van Blokland.

Nu zegt de Voorzitter:

Bij art. 232 der Gwt. is onder anderen bepaald, dat de besluiten vallende op *voorstellen* tot veranderingen in dezelve, bij eene meerderheid van drie vierde gedeelte der tegenwoordige leden worden opgemaakt.

Vermits nu op dit voorgesteld ontwerp van wet tot verandering in de Gwt. 41 stemmen *voor*, en 14 stemmen *tegen* hetzelve zijn uitgebragt, en mitsdien van de 55 tegenwoordige leden geen drie vierde gedeelte zich voor hetzelve heeft verklaard, meen ik het besluit te moeten opmaken, dat Zijne Majesteit, onder dankbetuiging voor Deszelfs ijver in het bevorderen van 's Rijks belangen, eerbiediglijk zal worden verzocht, het gedane voorstel in nadere overweging te nemen.

XXXVI. De heer Luzac:

Ed. Mog. Heeren! ik heb het woord gevraagd, omdat het mij toeschijnt dat de beslissing door onzen geëerden Voorzitter voorgesteld, niet zoodanig is, als zij in de plaats hebbende omstandigheden behoort genomen te worden. Ik vermeen namelijk, dat eene gewone meerderheid van stemmen hier, omtrent het aannemen of afwijzen van eenig wets-ontwerp, moet beslissen, en eene stemming waarbij 41 leden zich *voor*, slechts 14 *tegen* verklaarden, eene aanneming des ontwerps ten gevolge moet hebben: de aanneming door drie vierden der presente leden wordt eerst bij de dubbele vergadering der Tweede Kamer der Staten-Generaal geëischt: in dien geest geloof ik dat art. 232 moet worden verstaan, en ik geef UEd. Mog. in bedenking dit aldus te beslissen.

Het vooruitzigt dat eenig verschil van gevoelen over het regt verstand van art. 232 bij deze beraadslagingen waarschijnlijk zoude oprijzen, heeft mij genoopt dit artikel tot een gezet onderzoek voor mij te stellen, en mijn gevoelen over het bedoelde vraagstuk bijzonder te regelen.

Ik heb dit met ernst en onpartijdigheid gedaan en ben tot het besluit gekomen, zoo als ik reeds zeide, dat de toepassing van gezegd artikel alleen behoort gemaakt te worden bij de dubbele vergadering der Staten-Generaal.

Ziet hier kortelijk den loop mijner redenering, de gronden mijner overtuiging:

De wetgever aan het einde der Gwt. gekomen, en voorziende dat in vervolg van tijd veranderingen en verbeteringen bij haar konden noodzakelijk worden, heeft willen vaststellen, hoe de *modus procedendi* in deze gevallen zijn zoude.

Te dien einde bepaalde hij, in art. 229, dat « die noodzakelijk»heid bij eene *wet* moest verklaard worden,» en hij voegde er dadelijk bij, hoe zij moest ingerigt worden, wat die wet behelzen moest: « de veranderingen of bijvoegingen zelven (zeide hij) zullen »in die wet duidelijk aangewezen en uitgedrukt worden.»

De wetgever dacht dus reeds dadelijk aan den inhoud der wet, aan hetgeen aangewezen en uitgedrukt moest worden, doch liet de confectie derzelve, als ik mij zoo uitdrukken mag, geheel aan de vroeger bepaalde regels in art. 106 en volgende over.

Nu is krachtens art. 229 de wet gemaakt; hetgeen de Regering, hetgeen de Tweede en de Eerste Kamer hieraan te verrigten hebben, is afgeloopen, en nu gaat de wetgever bij een volgend artikel zeggen, wat verder geschieden moet.

Dit leert hij in art. 230: «De wet wordt aan de Staten der pro»vincien gezonden; deze voegen aan de gewone leden een gelijk »getal buitengewone leden toe.» Doch hierbij bepaalt zich de wetgever niet; hij beveelt en doet hier meer — en dit verzoek ik mijne geachte collega's die een contrarie gevoelen omhelzen, te willen opletten: — de wetgever bepaalt hierbij nog iets; dat namelijk die buitengewone leden op dezelfde wijze als de gewone moeten benoemd worden; hij acht het noodig dit nu uit te maken, dit hier bij te voegen; in het vorige artikel zeide hij niets over de wijze waarop de daar bedoelde wet moet gemaakt worden; hij zwijgt dáár over de wijze van stemming geheel.

Nu ligt de wet dáár, de buitengewone leden zijn benoemd, de dubbele Kamer is geheel zamengesteld, en de wetgever zal nu gaan zeggen, wat die dubbele Kamer te verrigten heeft, hoe zij werken moet.

Alvorens hiertoe echter over te gaan, herinnert hij zich, dat er nog andere gevallen zijn waarin de Gwt. de Tweede Kamer in dubbelen getale bijeen roept, en hij begrijpt nu ook te moeten zeggen, wie, in die bedoelde gevallen, den Staten der provincien hiertoe den last zal moeten geven, en hij zegt, alsdan zal die dubbele Kamer benoemd worden door de Staten, «op last van »dengenen die het Koninklijk gezag uitoefent.»

Hierna gaat nu de Wetgever over tot het vaststellen van hetgeen

de Tweede Kamer, bij art. 230 benoemd, doen mag en hoe zij dit doen moet, en zegt dit in art. 232.

Het is ontegenzeggelijk dat hij hier de uitdrukking bezigt: «De »Tweede Kamer der Staten-Generaal mag — geen besluit nemen,» enz.», en dat, zoo hij bij voórbeeld gezegd had, *deze Tweede Kamer*, of iets dergelijks, alle verschil van gevoelen wel van zelven zoude ophouden; doch vermits hij niets tot bijzondere aanduiding hier heeft bijgebragt, hangt de quaestie geheel af van de kracht en waarde, welke men aan de woorden *de Tweede Kamer der Staten-Generaal* zal hechten.

De geregelde opvolging der denkbeelden des wetgevers, en de plaatsing dezer woorden juist dáár, waar de wetgever den draad, bij art. 230 even losgelaten, om de parenthèse van art. 231 in te voegen, weder opvat, doet mij gelooven, dat hij aan niets anders dan aan *de dubbele vergadering* dacht, en voor haar en geenszins ook voor de gewone vergadering de *modus procedendi* uiteenzette. En voor dit gevoelen tref ik in het artikel zelf nog weder een goed argument, zoo het mij voorkomt, aan, bij het slot des artikels in de 3de alinea, waar wij lezen: »Voor het overige wordt in alles gevolgd hetgeen over het maken der wetten is bepaald.» Met de uitlegging of opvatting door mij, met velen van U Ed. Mog., omtrent de woorden: »de Tweede Kamer der Staten-Generaal,» voorgestaan, heeft deze vreemde bijvoeging eene zeer natuurlijke reden, met de tegenovergestelde veel minder!

De wetgever, bij dit artikel bedenkende hoe vreemd voor zoodanige dubbele vergadering deze werkzaamheden zijn moeten, heeft, na de vaststelling van het getal leden, die: 1° ter deliberering moeten tegenwoordig zijn, en 2° een besluit kunnen nemen, met eene pennestreek alle de bepalingen der Gwt. omtrent het maken der wetten, bij de artikels 106 en volgende voorgeschreven, voor de dubbele vergadering van toepassing willen maken, — en zegt daarom: »voor het overige wordt in alles gevolgd, hetgeen »over het maken der wetten is bepaald.» — Hierdoor bevat dit artikel als het ware de geheele *norma agendi* voor dat vreemde ligchaam, die dubbele vergadering der Tweede Kamer, tot het goedkeuren der revisie-ontwerpen uitsluitend bijeen gekomen. Indien hier geschreven was: »Voor het overige wordt *altoos* en in alles gevolgd hetgeen» enz., zoude er misschien nog eenige grond voor het gevoelen, hetwelk ik bestrijd, kunnen gevorderd worden: nu kan dit voorschrift niet wel anders dan aan de dubbele vergadering gerigt zijn.

Maar, zegt men, — en hiermede ga ik over tot het opnemen

eener gemaakte tegenwerping — de wet is hier duidelijk, — van de afzonderlijke *dubbele Kamer* wordt hier niet gesproken; — de woorden: »Tweede Kamer der Staten-Generaal» zijn op beide gevallen toepasselijk, en wie geeft ons regt hier te distingueren waar de wet dit niet gedaan heeft?

Dat de *woorden* hier duidelijk schijnen zal ik niet tegenspreken, maar dat hierom ook de wet duidelijk zoude zijn, zal ik niet toegeven; de zoo uiteenloopende meeningen over dit artikel toonen ook het tegendeel: maar het regt om te distingueren tegen die schijnbare duidelijke bepaling aan, volgt, dunkt mij daaruit, dat de wetgever zelf bij de plaatsing des artikels die distinctie reeds heeft gemaakt, door bij art. 229 eene wet door de gewone Tweede Kamer te doen maken, bij art. 230, 231, uitsluitend van de buitengewone te spreken, om daarna in art. 232 bij te voegen wat in de Tweede Kamer gedaan mag worden, en hoe zij moet te zamen gesteld zijn en stemmen om een wettig besluit te kunnen nemen. — Algemeen heb ik ook steeds door de tegenstanders hooren erkennen, dat de plaatsing van art. 232 het beste argument voor de dezerzijds beweerde interpretatie was, hetgeen mij dan ook wederkeerig doet vragen, van waar men het regt ontleent om dit artikel van achter art. 231 te doen verhuizen, tot bij art. 229, ten einde de woorden: »de Tweede Kamer der Staten-Generaal,» zoo wel op de enkele als op de dubbele Kamer toe te passen? De wetgever heeft dit artikel goed en logisch dáár geplaatst waar de werkzaamheden der dubbele vergadering behoorden geregeld te worden.

Doch die plaatsing licht men toe door de art. 142, 143 en 144 der Gwt. van 1814, en put dan een zeer aardig argument (waarom dit te ontkennen) uit de weglating bij art. 232 der woorden: »de alzoo in dubbelen getale zamengestelde vergadering der Staten-»Generaal,» welke art. 144 bevattede, zeggende, die weglating is niet zonder reden geschied; er kan niet wel eene andere zijn, dan het voornemen om de herzieningen moeijelijker te maken, en met opzet heeft men dus in 1815 eene uitdrukking, op beide vergaderingen passende: »de Tweede Kamer der Staten-Generaal,» gebezigd. — Doch ik antwoord hierop, dat dit argument eenvoudig steunt op de *veronderstelde* beweegreden der weglating dezer woorden: dat niets de gegrondheid derzelve bewijst, en ik even geregtigd ben te gelooven dat die weglating zonder opzet, toevallig, kan gebeurd zijn, of wel, omdat de wetgever eene herhaling dier woorden niet meer noodzakelijk achtte, nadat hij door de redactie der art. 230 en 231 getoond had, nu, alléén en

uitsluitend aan de dubbele vergadering te denken: wie zal dit echter uitmaken? de eene opinie staat hier tegen eene andere over: wie zal kunnen beslissen welke veronderstelling op waarheid gegrond is?

Doch ik moet U Ed. Mog. noodwendig bij dit argument nog even terugbrengen.

De wetgever, zegt men, heeft de herzieningen veel moeijelijker willen maken: daarom ligtte hij de bedoelde woorden uit art. 144 der Gwt. van 1814, en sprak in art. 232 *in genere* van »de Tweede Kamer der Staten-Generaal.» Maar waarom toch wilde dan de wetgever die eventuële herzieningen nu in 1815 zoo veel moeijelijker maken, dan zij in 1814 waren voorgeschreven en zij nu reeds, door de verandering welke het art. 144 ondervond, stellig geworden waren? Toen immers was de aanneming der herzienings-ontwerpen bij eene meerderheid van twee derden der tegenwoordige leden tot de dubbele vergadering beperkt, en konden 36 à 37 leden aannemen, terwijl nu hiertoe minstens 54 leden noodig zijn. — Had dan die herziening in 1815 zoo veel onrust te weeg gebragt? — Immers neen! — Van waar dan die zucht tot buitengewone bemoeijelijking?

En zouden die twaalf Belgen, die wij onder de vervaardigers der Gwt. van 1815 mogen tellen, en onder welke wij de schranderste koppen aantreffen, zoo maar dadelijk eene spaak van dit gewigt en van die kracht tegen alle toekomstige herzieningen in het wiel hebben willen steken? Ik geloof dit niet, en kan mij veel min diets maken dat die woorden uit art. 144 door de Noord-Nederlandsche leden der commissie zoo ongemerkt als het ware weggegoocheld zouden zijn, of dat, ook in de veronderstelling dat zulks met de beste intentien en met medeweten der Belgen geschiedde, de bedoelde reden niet openlijk zoude zijn opgenomen en duidelijk aangewezen bij het rapport door de Staats-commissie den 13den Julij 1815 aan Z. M. uitgebragt: — dit is ondertusschen niet geschied, en uit de navolgende woorden is niets op te maken, waaruit van eene zucht tot aanmerkelijke verzwaring der reeds in 1814 vastgestelde moeijelijkheden zoude kunnen blijken:

«Wij hebben,» zegt het rapport, «reeds aangemerkt, Sire! »dat naar ons inzien eene Staatsregeling, welke alle wettige regten »verzekert, welker gronden geheel in de zeden en de geaardheid »der Natie liggen, op eene grootere duurzaamheid hopen mag, »dan wanneer zij op louter bespiegelingen gebouwd is; maar de »tijd verandert en wijzigt alles, en het is ons toegeschenen, dat er »groote nuttigheid was *in het behouden* van een middel, om die

»veranderingen, niet op een te voren geregeld en bepaald tijdstip, »maar in geval van gebiedende noodzakelijkheid, te kunnen ver»krijgen, zonder gevaar te loopen tot alle verkeerde nieuwigheden »te vervallen.» . . . . .

Het is mij ook opmerkelijk voorgekomen, dat de Graaf VAN HOGENDORP, die in zijn VIIIste deel der *Bijdragen tot de Huishouding van den Staat* ons zeer belangrijke aanteekeningen over de Gwt. van 1815 achterliet, — van die meerdere voorzorgen nergens spreekt, en zelfs op pag. 397 deze uitdrukking gebruikt: »de geest der Grondwet, op het stuk der veranderingen en ver»beteringen is, om alle veranderingen *min of meer* moeijelijk te »maken,» — wel verre dat de geest dus zijn zoude die verbeteringen te belemmeren, uiterst moeijelijk, ja bijna onmogelijk te maken, spreekt VAN HOGENDORP slechts van het oogmerk, om dit werk *min of meer* te bemoeijelijken, dat is niet te gemakkelijk te maken.

Ik zal hiermede mijn kort betoog over dit artikel 232 besluiten: ik weet dat ook nog goede argumenten voor het door mij gekoesterde gevoelen, uit de bewoordingen der eerste alinea van art. 232, in verband beschouwd met de uitdrukkingen in art. 229 gebezigd, worden geput; ik wil deze aan volgende sprekers overlaten, in het vertrouwen hiermede genoegzame reden te hebben gegeven, waarom ik van denkbeeld ben — het moge dan ook met mijne bijzondere wenschen omtrent dit wets-ontwerp minder overeenkomen — dat wij het besluit van onzen geëerden voorzitter niet kunnen goedkeuren, en integendeel het wets-ontwerp, als door eene voldoende meerderheid bij deze Kamer aangenomen, aan de Eerste moeten verzenden.

XXXVII. De heer CATS:

Van tegenovergestelde meening als onze geachte ambtgenoot, die zoo even sprak, meen ik integendeel, Ed. Mog. Heeren! dat onze geëerde Voorzitter te regt heeft geconcludeerd, dat het onderhavig wets-ontwerp verworpen is.

Als ik toch in art. 232 lees: dat *de Tweede Kamer der Staten-Gen.* — niet *die* in het vorig artikel gemelde *of de alzoo in dubbelen getale vergaderde*, maar *de Tweede Kamer der Staten-Generaal* — *over geene voorstellen tot verandering of bijvoeging in de Gwt. eenig besluit mag nemen*, dan met eene meerderheid van drie vierde der leden; en ik mij dan de vragen voorstel: 1.° of ik mij hier al dan niet in de Tweede Kamer bevind; 2.° of hier al dan niet een

besluit genomen wordt over een voorstel tot verandering der Gwt., en ik beide vragen toestemmend moet beantwoorden; dan blijft er bij mij, naar de letter van het artikel, geen twijfel over, of wij zijn hier in het geval van het voorschrift.

Ik kan mij toch waarlijk niet anders voorstellen, dan dat ik hier thans als lid der Tweede Kamer mede besluiten zal op een wel zeer gewigtig voorstel tot verandering der Gwt.

En geenszins kan ik nu de daarop volgende bepaling, dat voor het overige in alles gevolgd wordt, hetgeen over het maken der wetten is bepaald, dan nu overbodig achten: na het vóór beide vergaderingen gegeven buitengewoon voorschrift omtrent de stemming, was deze bepaling, waardoor men verder tot het gewone werd terug gewezen, evenzeer noodig voor de eerste als voor de tweede.

Wel wil ik erkennen, dat de plaats waar het artikel staat, hier eenigen twijfel kan doen ontstaan, als volgende nadat over de dubbele vergadering is gehandeld; doch ik vraag, of dan het dadelijk volgend art. 233, houdende: dat geene verandering in de Gwt. mag worden gemaakt, gedurende een regentschap, dan als algemeen voorschrift ten deze, hier niet evenzeer slecht geplaatst is, als dit algemeen voorschrift omtrent de wijze van stemming? En toch niemand zal om die plaatsing aan dit artikel eenige kracht willen ontnemen.

En wat is voorts de geschiedenis van dit artikel? Deze, Ed. Mog. Heeren! Bij art. 144 der Gwt. van 1814 was uitdrukkelijk bepaald, dat de *alzoo in dubbelen getale zamengestelde vergadering van de Stat.-Gen.* met eene meerderheid van twee derden zoude beslissen: doch bij het onderhavig art. 232 der Gwt. van 1815 werden juist die woorden: *alzoo in dubbelen getale zamengestelde vergadering*, weggelaten.

En niet alleen dat ik nu aan de weglating dier restringerende woorden hechte, maar ook wordt mij hier mede opgelost, hoe dit artikel nu hier aldus zijne plaats heeft behouden. De opvolging van de artikelen namelijk is hier dezelfde gebleven in de art. 229, 230 en 232, als bij de Gwt. van 1814 was die van art. 142, 143 en 144; en terwijl art. 144 toen volmaakt wel geplaatst was, schijnt men bij de uitdrukkelijke verandering van 1815 er niet aan gedacht te hebben, dat nu eene vervroegde plaatsing meer regelmatig ware.

Doch ook de *ratio legis* pleit mijns oordeels voor mijn gevoelen.

Dezelve zal toch wel geweest zijn bemoeijelijking van verandering in een zoo gewigtig onderwerp. En dan vraag ik op mijne

beurt, welke reden zoude er zijn, die bemoeijelijking minder daar te stellen tegen de gewone vergadering der Tweede Kamer, die steeds in de gelegenheid is zoodanige veranderingen te provoceren, dan tegen de buitengewone, welke alleen dán haar aanwezen ontvangt, wanneer de wet van noodzakelijkheid reeds daargesteld is.

Mij dunkt juist tegen de gewone vergadering moest de voorzorg in de eerste plaats worden genomen.

En nu nog, Ed. Mog. Heeren! waarom dan aan dezelfde stemmen bij de dubbele vergadering meer kracht gegeven, dan bij de gewone?

Is mijn gevoelen het regte, dan zullen 14 stemmen nu even veel kracht hebben op 55, dan later 28 op de 110; de evenredigheid blijft dan steeds dezelfde; maar heeft het ander gevoelen de overhand, dan zal het geval ontstaan dat nu 27 van de 55 leden de kracht niet zullen hebben om eenig voorstel te verwerpen, maar dat zulks in de dubbele vergadering door diezelfde 27 stemmen zal geschieden, zoodra zich slechts één der nieuwe leden daarbij voegt.

Zal er intusschen eenig voorstel ten deze worden verworpen, dan geloof ik, dat het verre verkieslijk zij, dat zulks reeds nu geschiede: de zaak is dan spoediger te herstellen en minder uit haar geheel.

Ik wensch niet dat, bij, aan mijn gevoelen tegenovergestelde decisie, de gang der zaak bij de dubbele vergadering, het gewigt dezer *ratio legis* zal doen blijken. U Ed. Mog. gelieven hierbij door te denken op het geval van verwerping, niet van eenige verandering, zonder welke het tegenwoordig geldende eenvoudig zoude kunnen blijven bestaan, als b. v. van de zaak der defensie; maar van verwerping van eenige verandering, waar die onvermijdelijk noodzakelijk is, b. v. der onderhavige, dat is die der omschrijving van het Rijk, welke niet op den bestaanden voet kan blijven bestaan.

In alle deze consideratien vinde ik dan ook reden genoeg om te denken, dat de wetgever van 1815 deze zaak aldus met voordacht wijzigde, en niet onbedachtelijk die bepalende woorden aangaande de dubbele Kamer, als van geene beteekenis, liet wegvallen.

Ik zal dus voor het besluit des Voorzitters stemmen, doch, hoe ook de beslissing uitvalle, mijns oordeels zullen wij alleen op deze wijze tot die beslissing kunnen geraken, en daarin niets anders doen, dan hetgeen reeds vroeger bij deze Kamer heeft plaats gehad, toen het geval was ontstaan van staking van stemmen, en ook daaromtrent verschil van gevoelen bestond.

XXXVIII. De heer Schimmelpenninck van der Oije:

Wanneer ik de onderwerpelijke quæstie, nopens de wijze van stemming over de veranderingen welke de Gwt. zal ondergaan, onbevooroordeeld aan de deswege gemaakte voorschriften der Gwt. zelve toets, dan vind ik bij het eerste der artikelen waarin de zaak wordt behandeld, dat is als eerste hoofdbeginsel, eenvoudig gezegd: dat de wet de noodzakelijk geachte veranderingen duidelijk zal moeten aanwijzen. Hier dus is nog geene quæstie hoegenaamd van eene andere, dan van de gewone daarstelling eener wet. Alles wat in de gewone gevallen op het oog wordt gehouden, vindt ook hier zijne toepassing, moet ook hier worden nageleefd, en van eene uitzondering betrekkelijk de wijze van stemming is daarbij geene quæstie. Wij, de gewone Tweede Kamer, hebben ons daaraan te houden, zonder prejudicieel te beslissen of er beter, of er anders kon worden gehandeld.

Ziet daar, naar mijn inzien, het grondbeginsel, dat, en hoedanig deze Kamer geroepen is, om wijzigingen in de Gwt. te helpen provoceren.

Maar hoedanig nu vervolgens gehandeld, nadat wij op de gezegde wijze hebben gedefungeerd?

Ik zoude de beantwoording dezer vraag beschouwen als niet tot onze roeping behoorende, indien het artikel waarbij de handelwijze wordt omschreven, niet door eenigen op onze gewone Kamer ware toegepast.

Nadat art. 229 op de genoemde wijze onze medewerking heeft voorgeschreven, zegt het volgend artikel, hoedanig de Kamer zal worden zamengesteld om een eindbesluit te nemen. Eerst daarna stelt art. 232 tot in de vereischte bijzonderheden vast, hoedanig alsdan door de dubbele Tweede Kamer zal worden te werk gegaan. Dit artikel begint dan ook eerst te werken, nadat de werkzaamheden, bij het eerstgenoemd artikel vastgesteld, zijn afgeloopen.

Om aan de Natie den waarborg te geven, dat er zelfs door een dubbel getal leden niet ligtvaardig zal worden besloten, om de beginselen waarop ons Staatsregt rust te veranderen, heeft men de eindbeslissing alsdan niet meer van den wil eener absolute meerderheid, maar van eene veel grootere, en wel van drie vierden op ten minste twee derden van alle leden, afhankelijk gemaakt.

Geloofde ik zoo doende, dat de volgorde der artikelen reeds op zich-zelve het onderscheid der wijze van stemming tusschen onze gewone Kamer en die der dubbele Kamer aanduidt, zoo word ik in dit denkbeeld versterkt, eensdeels door den aanhef van art. 232:

dat zij aldus zal handelen opzigtelijk *de voorstellen tot verandering*, hetgeen blijkbaar op de ontwerpen slaat, die nu weder als voorstellen ter tafel komen, — en anderdeels door de slotbepaling van datzelfde artikel, zeggende: dat de dubbele vergadering in dit bijzonder geval *voor het overige* in alles de gewone voorschriften, ter zake van het ontwerpen van wetten, zal naleven. Dit laatste toch zoude, als van zelf sprekende, een doelloos voorschrift bevatten, wanneer het op onze gewone Kamer sloeg. — En ofschoon het artikel min juist met de woorden: *de* Tweede Kamer, in stede van *deze* dubbele Tweede Kamer begint, kan daarbij bezwaarlijk eene andere dan de dubbele vergadering worden bedoeld.

Mogt de zaak echter, in weêrwil van het gezegde, aan twijfeling onderhevig blijven, zoo moet ik, bij ontstentenis van voldoend licht uit het rapport bij de Gwt. te putten, ter nadere verklaring, naar de betrekkelijke voorschriften der Gwt. van 1814 verwijzen; en zulks te meer omdat de artikelen van gindsch 9de hoofdstuk, grootendeels letterlijk in het vigerende 11de hoofdstuk zijn overgenomen. De artikelen 229 en 230 vervingen de artikelen 142 en 143, zonder eenige verandering; maar ons art. 232 luidde toen sub n°. 144 aldus:

«De souvereine Vorst, en de *alzoo in dubbelen getale* zamengestelde vergadering van de Staten-Gen., beslissen voorts in dezen op dezelfde wijze, als omtrent het vaststellen van gewone wetten *hiervoren* is bepaald, *met uitzondering alleen*, dat er eene meerderheid van stemmen moet zijn, uitmakende ten minste twee derde der presente leden.»

Hier dus wordt met zoo vele woorden gezegd, dat eene exceptionele stemming, anders dan bij volstrekte meerderheid, niet op ons, maar bij uitsluiting op de eindbeslissing door de dubbele vergadering toepasselijk is; en wanneer daar van twee derde, in stede van drie vierde der leden wordt gesproken, geschiedde zulks, omdat men de veranderingszucht der Zuidelijken, meer dan die van onze Noordelijken vreesde: maar doet deze verandering van gebrokens, die beide de volstrekte meerderheid vervangen, niets af tot het beginsel der wijze van toepassing, naardien er ten opzigte der gewone Kamer een beroep op artikel 142 plaats vindt, en dit volkomen met ons art 229 overeenstemt.

Laatstgenoemd artikel onderging dus geene verandering: het bleef ongeschonden. Er bestaat eene zeer voldoende reden, weswege men in de twee opvolgende instantien der gewone leden en der dubbele Kamer, niet op dezelfde wijze moet handelen; de door onze medewerking tot stand gebragte wet, is niets dan een gewoon

ontwerp, aanwijzende het verlangen tot bepaalde veranderingen. Het is geene op zich zelve kracht hebbende wet, geen voorschrift, hetwelk reeds op zich zelf iets meer dan een verlangen uitdrukt. Daartoe is de dubbele Kamer noodig: daartoe wilde men de sanctie van drie vierden der leden. Bij ons werk wordt alleen van eene *verklaring der noodzakelijkheid* gesproken: eerst in art. 232 gewaagt men van een *te nemen besluit.* Wordt echter het werk, waartoe wij concurreerden, dadelijk eene wet, en niet eenvoudig een voorstel geheeten, zoo moet dit aan het gevoel van betamelijkheid worden toegeschreven, dat het plan door de drie gewone onderdeelen der wetgeving, op de bij andere wetten gebruikelijke wijze, wordt vastgesteld. Is het niet de gezonde uitlegging der zaak, dat men het onderzoek en het ontwerpen van eenvoudige projecten niet door buitengewone maatregelen moet en behoeft te belemmeren, maar deze buitengewone voorzorgen tot waarborg tegen eene ligtvaarvaardige aanranding der Gwt., eerst bij de definitive beslissing der zaak te pas komen?

Wil men de beslissing over het onderwerp vervolgens eens practicaal toetsen aan het respectief getal leden, hetwelk in de twee verschillende gevallen stemt, dan geloof ik, dat men van zelf tot eene prealabele stemming bij volstrekte meerderheid wordt gebragt, en geheel andere uitkomsten dan die des vorigen redenaars zal erlangen.

Kan namelijk een vierde van het volledig getal der 55 leden, ten bedrage van 14, een ontwerp tegenhouden, zoo als op dit oogenblik werkelijk met het ontwerp A zoude plaats vinden, dan zouden zij den wil van 96 der 110 leden van de dubbele vergadering, dus een achtste den wil van zeven achtsten kunnen neutraliseren. Beslist daarentegen aanvankelijk de volstrekste meerderheid van 28 onzer gewone leden, dan heeft men juist en ook niet meer dan juist, datzelfde getal van 28 stemmen bij de finale beslissing noodig, om een project te doen verwerpen.

Zelfs wanneer men de minima der bij beide gevallen vereischte stemmen tot grondslag van berekening aannam, zoude de uitkomst voor de gewone stemming pleiten; want twee derden van 55 zouden 37, en hiervan een vierde niet meer dan 10 stemmen bedragen; terwijl twee derden van 110 een getal van 74 leden oplevert, die dus door opgenoemde 10 konden bedwongen worden.

Naar mijn inzien zoude deze onwederlegbare berekening bij den minsten twijfel reeds op zich zelven voor de genoemde uitlegging pleiten, omdat zij de eindbeslissing aan de dubbele vergadering overlaat, en alleen datgene doet aanhouden, hetwelk door de

tegenkanting van 28 stemmen in allen geval als doodgeboren te beschouwen ware. In allen geval *kan* het verkeerd zijn, om reeds voorloopig een definitief besluit door eenige weinigen te doen nemen, en *kan* hetzelfde proportioneel een vierde ten slotte toch alles tegenhouden.

Kwam het hier aan om te beslissen, hoedanig te handelen, ten einde eene twijfeling op te heffen, dan zoude de zaak van moeijelijker aard zijn. Want de woorden van het rapport, onlangs door ons geacht medelid VAN AKERLAKEN aangehaald, die dus geene kracht van Gwt. hebben, staan in weêrspraak met art. 146 der Gwt. van 1814, wanneer deze zegt: dat indien er later eene uitlegging of verklaring noodig ware, de Kamer ter beslissing in dubbelen getale zal worden opgeroepen. Onze Gwt. liet niet alleen het artikel, maar zelfs het opschrift van het hoofdstuk: Van uitleggingen, vallen, en dus onbeslist. Het ter zake betrekkelijk verschil van denkwijze tusschen ons geacht medelid VAN DAM en mij, almede onlangs geuit, zoude tot een *cercle vicieux* of tot het doorhakken van den gordiaanschen knoop leiden. Maar de zwarigheid zoude zijne toepassing verliezen, indien wij ons met het begrip konden vereenigen, dat eene stemming door ons bij volstrekte meerderheid, duidelijk genoeg in de Gwt. staat te lezen. Ik stel voor om in dien zin te besluiten.

XXXIX. De heer VAN DE POLL

Meent, dat de bepaling van art. 232 der Gwt, volgens welke alle *besluiten* over de veranderingen in de Gwt., opgemaakt worden bij eene meerderheid van drie vierde gedeelte der tegenwoordige leden, alleen slaat op de Tweede Kamer, in dubbelen getale vergaderd, daar er in de gewone Tweede Kamer geene *besluiten* nopens deze aangelegenheid genomen worden, maar slechts *voorstellen* worden aangenomen, die aan de dubbele Tweede Kamer zullen worden onderworpen.

XL. De heer VAN RAPPARD

En andere leden meenen, dat het vraagpunt genoegzaam is toegelicht en verlangen, dat het bij eene hoofdelijke stemming worde beslist.

De *Voorzitter:* Daar het alzoo blijkt, dat art. 232 verschillend wordt opgevat, en ik zelf toestem, dat goede gronden voor de

onderscheidene gevoelens kunnen worden bijgebragt, maak ik, in de omstandigheden in welke wij daardoor thans verkeeren, geene zwarigheid, om deze zaak aan eene hoofdelijke stemming van U Ed. Mog. te onderwerpen, en overeenkomstig den uitslag daarvan het besluit op het in beraadslaging geweest zijnde ontwerp litt. A. uit te brengen.

Ik verzoek dus U Ed. Mog. zich met *voor* of *tegen* omtrent mijn gedane voorstel te verklaren; zullende het daarvoor worden gehouden, dat de stemmen die *tegen* het voorstel worden ingebragt, strekken moeten, om het ontwerp op de gewone wijze aan de Eerste Kamer te verzenden.

Alsnu verklaren zich 46 leden *tegen* en 9 *voor* het voorstel des Voorzitters; zoodat het ontwerp litt. A. op de gewone wijze aan de Eerste Kamer zal worden verzonden.

Tegen hebben gestemd de heeren: Verwey-Mejan, d'Escury van Heinenoord, Cats, van Akerlaken, Kniphorst, van den Mortel, Gevers, Tromp en van Swinderen.

Ten half zes ure wordt het vervolg der beraadslagingen bepaald op den zelfden avond, ten 7 ure.

Avondzitting van Woensdag 3 Junij.

Over 7 ure wordt de Vergadering door den Voorzitter geopend. Alle de leden, op een na, zijn ter Vergadering opgekomen. HH. Exc. de Ministers van Justitie, van Buitenlandsche Zaken en van Binnenlandsche Zaken zijn weder tegenwoordig.

De beraadslagingen worden geopend over het *tweede* Ontwerp, hetwelk aldus luidt:

ONTWERP B,

OMTRENT DE VERANDERING VAN ART. 52 DER GRONDWET.

WIJ WILLEM, ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo wij in overweging hebben genomen dat enz. (*dezelfde considerans als bij Ontwerp A*, zie blz. 2 hier-voren).

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van het 52ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Het 52ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar tweede Hoofdstuk, *van den Koning*, en wel in de vijfde Afdeeling, *van de inhuldiging des Konings*, wordt veranderd als volgt:

»De Koning wordt bij het aanvaarden der Regering plegtiglijk »beëedigd en ingehuldigd, binnen de stad Amsterdam, in eene »openbare en vereenigde zitting der beide Kamers van de Staten-»Generaal.»

Art. 3. (Het slot-artikel is gelijk aan dat van Ontwerp A, op bladz. 2 hier-voren).

Lasten en bevelen, enz.

(*Woordenwisseling over het houden der avondzitting.*)

De heer LUZAC vraagt het woord. Hij moet, namens zijnen geachten ambtgenoot en vriend, den heer VAN ALPHEN, verklaren, dat deze, ten uiterste vermoeid door het bijwonen van de ochtend-zitting, die van 10 tot over 5 ure heeft geduurd, en door het uitspreken zijner lange redevoering, zich tot zijn leedwezen gedrongen heeft gezien om huiswaarts te keeren. Dit is, zegt de spreker, een natuurlijk gevolg van het houden der avond-zitting, die hij buitengewoon, niet noodzakelijk en strijdig met den geest van het reglement van orde noemt. In eene zoo allerbelangrijkste

zaak als de tegenwoordige voegt het vooral, om met de meeste bedaardheid en kalmte, ja zelfs met zekere langzaamheid te werk te gaan, ten einde al wat in deze gezegd wordt, wel te kunnen wikken en wegen. En waarom dan van de vermoeide aandacht der leden heden zoo buitengewoon veel gevergd? Hij weet het, in andere landen worden ook avondzittingen gehouden, maar daar komt men dan 's morgens niet ten 10 ure reeds bijeen. Hij is er verre af van te gelooven, dat men de discussie heeft willen versmoren. Hij weet, dat het verlangen der leden, om het einde te bereiken van deliberatien, die maanden achtereen de vergadering hebben bezig gehouden, thans de driftige begeerte naar bespoediging doet ontstaan, maar hij gevoelt zich verpligt daartegen zijne stem te verheffen en zijn leedgevoel te betuigen, dat men met vermoeiden geest in eene avondzitting, en zonder de minste zekerheid hoe lang het duren zal, aan een zoo belangrijk werk gaat arbeiden.

De heer d'Escury van Heinenoord acht het mede iets ongehoords, dat, ten behoeve van enkele leden, die huiswaarts verlangen te keeren, de tegenwoordige avond-zitting bepaald is.

De heer van Rappard zegt, dat het hem innig leed doet, dat aan een der oudste en achtbaarste leden der vergadering de krachten ontbreken, om heden avond tegenwoordig te zijn, en alzoo ook thans zich aan de belangen des lands te wijden; maar hij moet dan toch aanmerken, dat de verlenging der zitting niet strijdig is met het reglement van orde; dat tijdens de behandeling der wet tot opbeuring van den landbouw drie dagen achtereen, ochtend- en avondzittingen zijn gehouden, en dat men niet van overijling spreken kan, na zulk eenen langdurigen en gezetten arbeid, als de Kamer vijf maanden achtereen in hare Afdeelingen verrigt heeft. Is dan toch ook het verlangen der leden, die niet het geluk hebben van in de residentie te huis te behooren, om eindelijk hunne woonplaats weder te zien, zoo onbillijk? Hij voor zich zegt den Voorzitter dank dat deze het voorstel tot het houden der avondzitting heeft gedaan.

De heer van Asch van Wijck acht het mede twijfelachtig, of de tegenwoordige verlengde zitting wel geheel met het reglement van orde is overeen te brengen, daar toch bij het uiteengaan der vergadering, vòòr den maaltijd, de discussie over het eerste Ontwerp geëindigd was, en nu een nieuw Ontwerp aan de beurt ligt.

De heer VAN DAM VAN ISSELT zegt, dat men deze zwarigheden had moeten opperen, toen de Voorzitter het voorstel tot het houden der avond-zitting deed. Hij dringt er op aan, om nu met de aan de orde zijnde zaak voort te gaan.

Dit verlangen wordt van alle zijden ondersteund. — Geen der leden vraagt het woord over Ontwerp B, dat derhalve in hoofdelijke omvrage gebragt en *aangenomen* wordt met eenparige (50) stemmen.

De beraadslagingen worden geopend over het *derde* Ontwerp, hetwelk aldus luidt:

ONTWERP C,

OMTRENT DE VERANDERING VAN ART. 71 DER GRONDWET.

WIJ WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat, ten gevolge der tractaten van 19 April 1839, de daarbij aan Belgie overgegane provincien of gedeelten derzelve, hebben opgehouden tot het grondgebied van het Koningrijk der Nederlanden te behooren, en dat derhalve de tot deszelfs voormalig grondgebied betrekkelijke en met deszelfs vorige uitgebreidheid verbondene artikelen der Gwt., eene noodzakelijke verandering behoeven;

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van het 71ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. De 2de alinea van het 71ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar tweede hoofdstuk, *van den Koning*, en wel in de zevende afdeeling, *van den Raad van State en de Ministeriële Departementen*, wordt veranderd als volgt:

« De Koning benoemt deszelfs leden, ten getale van niet meer » dan twaalf, zoo veel mogelijk uit de verschillende provincien van » het Rijk. Hij ontslaat dezelve naar welgevallen. »

Art. 3. (Hetzelfde slot-artikel van Ontwerp A, te vinden op bladz. 2 hier-voren).

Lasten en bevelen, enz.

Geen der leden vraagt over dit ontwerp het woord. Hetzelve wordt mitsdien dadelijk in omvrage gebragt en aangenomen met eenparige (50) stemmen.

Thans komt in beraadslaging het *vierde* ontwerp van wet, getiteld en luidende als volgt:

ONTWERP D,

OMTRENT DE VERANDERING DER ARTIKELEN 79 EN 80 DER GRONDWET.

WIJ WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat, enz. (dezelfde considerans als van ontwerp A, zie bladz. 2 hier-voren.)

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van het 79ste en van het 80ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Het 79ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar derde hoofdstuk, *van de Stat.-Gen.*, en wel in de eerste afdeeling, *van de zamenstelling der Stat.-Gen.*, wordt veranderd als volgt:

«Eene dier Kamers bestaat uit acht en vijftig leden, benoemd »door de Staten der provincien, te weten, voor:

Noord-Braband . . .	7
Gelderland	6
Zuid-Holland	12
Noord-Holland . . .	10
Zeeland	3
Utrecht	3
Vriesland	5
Overijssel	4
Groningen	4
Drenthe	1
Hertogdom Limburg	3
	58 leden.

Art. 3. Het 80ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, in dezelfde afdeeling geplaatst, wordt veranderd als volgt:

«De andere Kamer, welke den naam van Eerste draagt, is »zamengesteld uit niet minder dan twintig en niet meer dan dertig »leden, den vollen ouderdom van 40 jaren bereikt hebbende, »welke door den Koning voor hun leven benoemd worden, en »gekozen uit hen, die, door diensten aan den Staat bewezen, door

»hunne geboorte of gegoedheid, onder de aanzienlijksten van den »lande behooren.»

Art. 4. (Hetzelfde slot-artikel als van ontwerp A, bl. 2 hiervoren.)

Lasten en bevelen, enz.

I. De heer CORVER HOOFT

Zegt, dat nu eenmaal het ontwerp A, wegens de bepaling der provincien, is doorgegaan, hij zich met het tegenwoordige wel kan vereenigen. Hij heeft er niets tegen, dat het aantal der afgevaardigden uit Limburg op drie bepaald wordt. Hij ontveinst niet, wel gewenscht te hebben, dat men tot de afschaffing der Eerste Kamer had kunnen besluiten, en zulks niet uit eenig gevoel van afgunst tegen dat achtbaar gedeelte der Volksvertegenwoordiging, maar alleen uit overwegingen van vereenvoudiging en spaarzaamheid.

II. De heer LUZAC

Kan deze wet niet aannemen, omdat daarbij het beginsel der splitsing van Holland nog verder wordt ten uitvoer gelegd. Bovendien berust de verdeeling van het getal leden, voor elke provincie ter Tweede Kamer af te vaardigen, op geen grondslag hoegenaamd. Het heeft hem overigens leed gedaan, dat de leden dezer Kamer niet zelve het eerste voorbeeld van bezuiniging hebben gegeven, door, bij deze gelegenheid, eene vermindering in de som, hun bij art. 86 voor verblijfkosten toegelegd, te brengen. Zoo men al de Eerste Kamer niet had willen afschaffen, zou de vermindering van de toelage aan derzelver leden, die thans *f* 3000 bedraagt, wel in aanmerking hebben mogen komen. Het meerendeel der leden dier Kamer is toch zeker in het geval van alleen uit liefde voor het Vaderland hunne eervolle betrekking te kunnen waarnemen. Openbaarheid der beraadslagingen had daarbij moeten zijn vastgesteld geworden.

III. De heer VAN ASCH VAN WIJCK

Doet opmerken, dat, nu de splitsing van Noord- en Zuid-Holland is bepaald, de grenzen dier beide provincien op eene grondwettige wijze behoorden te worden omschreven. Hij herinnert daarbij de bepaling der Gwt. van 1814, welke de provincien tot derzelver oude grenzen terug brengt.

IV. De heer van Akerlaken

Zegt, dat de bepaling van het aantal vertegenwoordigers uit Holland bij de wet (tien uit Noord- en twaalf uit Zuid-Holland) een natuurlijk gevolg is van de aangenomene splitsing der provincie. Hij heeft zich tegen die splitsing verzet; maar in eene welgeordende vergadering moet de minderheid, als eenmaal de beslissing dáár is, de meerderheid volgen. Hij zal dus voor de tegenwoordige wet stemmen.

V. De heer van de Poll

Heeft, gedurende de gedenkwaardige beraadslaging over de Belgische petitien in 1829, met alle kracht, die in hem was, het gevoelen voorgestaan, dat de meerderheid de minderheid behoort te volgen. Hij meent dat die stelregel ook hier toepasselijk is, en hij vereenigt zich volkomen met hetgeen te dezen door den vorigen spreker is aangevoerd. In weerwil van den waarachtigen eerbied, dien hij voor de scherpzinnigheid van het lid uit Utrecht koestert, kan hij diens zwarigheid wegens de noodzakelijkheid van de bepaling der grenzen van Noord- en Zuid-Holland niet beamen. Die grensbepaling bestaat sedert zes en twintig jaren. Tusschen Bennebroek en Hillegom vindt men de scheiding tusschen de beide deelen der provincie door een grooten witten paal aangewezen. Bij de finale scheiding der beide deelen van het tegenwoordige gewest, zal men de grenslinie nader en bepaaldelijk kunnen regelen.

Men gaat tot de stemming hopens het in beraadslaging zijnde ontwerp over. Hetzelve wordt met eene meerderheid van 45 tegen 8 stemmen *aangenomen*.

Tegen hebben gestemd, de heeren: Luijben, Verweij-Mejan, Gouverneur, van Asch van Wijck, d'Escury van Heinenoord, van Tuyll van Heeze, Kniphorst en Luzac.

Daarna wordt in beraadslaging gebragt het *vijfde* ontwerp van wet, hetwelk luidt als volgt:

ONTWERP E,

OMTRENT DE VERANDERING VAN ARTIKEL 98 DER GRONDWET.

Wij WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat enz. (gelijke considerans als bij ontwerp C, bl. 183 hier-voren).

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot het vervallen verklaren van het art. 98 der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Het 98ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar derde hoofdstuk, *van de Staten-Generaal*, en wel in de vierde afd., *beschikkingen aan beide Kamers gemeen*, niet langer van toepassing kunnende zijn, wordt verklaard te zijn vervallen.

Art. 3. (Hetzelfde slot-artikel als bij Ontwerp A, bl. 2 hier-voren).

Lasten en bevelen, enz.

Ook over dit ontwerp vraagt geen der leden het woord. Hetzelve wordt met algemeene (54) stemmen *aangenomen*.

De beraadslagingen worden geopend over het *zesde* ontwerp, getiteld en luidende als volgt:

ONTWERP I,

OMTRENT DE VERANDERING VAN DE ARTIKELEN 6, 7, 11 EN 134 DER GRONDWET.

Wij WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de ervaring het noodig heeft doen oordeelen eenige veranderingen in sommige artikelen der Grondwet te maken;

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van het 6de, 7de, 11de en 134ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Het 6de artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar eerste hoofdstuk, *van het Rijk en deszelfs inwoners*, wordt veranderd als volgt:

«De oefening van het stemregt in de steden en ten platten lande, »zoo wel als de bevoegdheid om deel te nemen aan de provinciale »en plaatselijke besturen, wordt bij de wet geregeld.»

Art. 3. Het daarop volgende 7de art. der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden wordt verklaard te zijn vervallen.

Art. 4. Het 11de art. der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, in hetzelfde hoofdstuk geplaatst, wordt veranderd als volgt:

«Ieder is, zonder onderscheid van rang en geboorte, tot alle »ambten en bedieningen benoembaar, behoudens hetgeen betrek-

»kelijk de zamenstelling der Provinciale Staten, bij het 4de »hoofdstuk is bepaald.»

Art. 5. Het 134ste art. der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar 4de hoofdstuk: *van de Staten Provinciaal*, en wel in de eerste afd. van dat hoofdstuk, *van de zamenstelling der Staten van de Provincien*, wordt veranderd als volgt:

«De openvallende plaatsen in de kiezers-collegien worden vervuld bij meerderheid van stemmen der gezeten burgeren, eene »zekere in iedere stad bij de wet te bepalen som betalende in de »beschrevene middelen; daarover brengt elk dier burgeren eens »in het jaar zijne stem uit, bij behoorlijk geteekende en gesloten »briefjes, die aan de huizen opgehaald worden van wege de »Regering.»

Art. 6. (Hetzelfde slot-art. als bij Ontwerp A, op bl. 2 hier-voren).

Lasten en bevelen, enz.

I. De heer VAN DAM VAN ISSELT (*)

Zegt, dat de in de Gwt. te brengen verbeteringen geen wezenlijk nut kunnen stichten, als de verschillende deelen dier Gwt. niet in een goed onderling verband worden gebragt. De gewijzigde redactie van art. 6, volgens welke het stemregt in de steden bij de wet zal worden geregeld, acht hij eene wezenlijke verbetering. Maar wat zal zij baten, als zij alleen en op zich-zelve blijft staan? Dan zal zij niet het minste nut aanbrengen. Hij had vurig verlangd, dat men een stap verder ware gegaan, en verklaart plegtig, diep te betreuren, dat de Kamer niet heeft kunnen verwerven wat tot het wezen eener grondwettige getemperde Monarchie behoort. Intusschen herhaalt hij hetgeen hij reeds gisteren gezegd heeft, dat hij het goede niet verwerpen zal, omdat hij het betere niet heeft kunnen verkrijgen. Twee redenaars uit Holland, wier gezegden hij bij deze gelegenheid moet beantwoorden, hebben zich stellig tegen regtstreeksche verkiezingen en het beginsel van een Verantwoordelijk Ministerie verklaard.

De een heeft in minder kiesche bewoordingen over het gevaarlijke dier nieuwigheden uitgeweid; de ander van het gevaarlijke der toegevendheid aan democratische beginselen gesproken.

(*) Daar de heer VAN DAM VAN ISSELT steeds voor de vuist spreekt, kunnen wij de redevoeringen van dat lid alleen bij wijze van uittreksel mededeelen.

Vreemd heeft het in zijne ooren geklonken, leden dezer vergadering, mannen, afstammende van degenen die de voormalige Republiek zulk eene schitterende rol op het tooneel der wereld hebben doen spelen, en die niet tot den adelstand behoorden, met zekere soort van minachting van de democratische beginselen te hooren spreken. Hij huldigt de cordaatheid van een geacht medelid uit Gelderland, die voor het behoud van zijnen stand [den ridderlijken stand] zijne beschouwingen heeft blootgelegd: hij mogt dit doen, want hij doet eer aan zijnen stand; maar de spreker deelt zijne gevoelens niet. De spreker gelooft wel, dat het behoud van onderscheiden standen in de maatschappij nuttig en noodzakelijk kan zijn, en dat men ook hechten kan aan den stand, waarin men is geboren, vooral wanneer voorouders in dien stand eere behaald en zich met roem overladen hebben. Maar de redenaar vermeent tevens, dat de Ridderschap, op zich-zelve, geen stand dient uit te maken, welke, als zoodanig, aan de verkiezingen behoort deel te nemen. Hij acht steeds regtstreeksche verkiezingen nuttig en noodzakelijk, en gelooft, dat zij met den tijd wel van zelve zullen komen, zoo wel als de daarmede gepaard gaande mogelijkheid van een beroep op de Natie, door eene ontbinding der Kamer. Dat het regt tot die ontbinding niet bestaat, dat van de Tweede Kamer nooit meer dan een derde kan aftreden, acht hij vooral gevaarlijk voor het Hoofd van den Staat, aan 't welk zoo doende, in 't vervolg, slechts de keuze kan overblijven, om òf, met wegwerping van alle waardigheid, gestadig toe te geven, òf de klem der Regering te zien overgaan in handen van de Tweede Kamer der Staten-Gen. De afschaffing der standen is een teeder onderwerp; maar men had in geen geval de artt. 129 en 130 der Gwt., zoo als zij thans liggen, moeten bijbehouden. De spreker neemt de vrijheid een door hem uitgegeven vlugschrift, waarin een middelweg tusschen regtstreeksche verkiezingen en hetgeen thans bij ons bestaat, wordt voorgesteld, te herinneren. Hij zal het altijd betreuren, dat men dien weg niet heeft ingeslagen. Het is niet genoeg, dat de Kamer thans beslist; men moet letten op den geest van den tijd waarin wij leven; men moet zorg dragen, dat hetgeen thans met kalmte en beradenheid zou kunnen worden bevestigd, niet worde uitgesteld, opdat men, binnen weinige jaren, en welligt bij het heerschen van mindere kalmte, niet gedrongen worde aan gebiedende eischen daaromtrent toe te geven. — In de veronderstelling, dat de standen moeten blijven bestaan, kan hij niet toegeven, dat de bepaling der onderlinge evenredigheid daarvan, voortaan aan den Koning moet staan. Wat

beteekenen toch alle verbeteringen in de Gwt., als de Koning, bij mogelijken tegenstand der Vertegenwoordiging, de verkiezingen kan dwingen, door de Staten in de eene of andere provincie, bij voorbeeld, uit zes leden te laten bestaan? Men zal den spreker toevoegen, dat hij overdrijft, en hij erkent gaarne, dat zijne veronderstelling, onder de regering van het Hoofd van den Staat, dat thans regeert, en ieders regten weet te eerbiedigen, niet denkbaar is; maar de Kamer beraadslaagt niet over eene gewone wet. Het geldt eene Gwt., die voor een geheel aantal jaren, die voor de toekomst, dienen moet. Het behoort de wetgevende magt dan ook vrij te staan, om de Provinciale Reglementen, die een integrerend deel der Gwt. uitmaken, dit noodig oordeelende, te veranderen. De spreker eindigt met nog eens op eene niet gedeeltelijke, maar grondige verbetering der Staatsregeling aan te dringen. Hij verlangt in het bijzonder, dat hier worde aangevuld wat gebrekkig is, en doet zien, dat hier niet geboren wordt die grondige verbetering, welke noodzakelijk was en die men regt had te verwachten. Hij hoopt dat de Regering zal inzien, dat het ontwerp geheel en al onvolledig en doelloos is, en het noodzakelijk is, dat de verkiezingen hier te lande op een anderen voet worden geregeld. Hij kent zich zelven vreemd aan die voorstanders van het jacobinisme, die op den ondergang van het bestaande aandringen, om op de puinhoopen daarvan hunne eigene grootheid te bouwen. Hij vraagt, met vasten en heiligen ernst, al wat, naar zijne overtuiging, regtvaardig is en goed. Hij zal de wet thans niet afstemmen, maar toch verklaren, dat, zoo de Regering de door hem gevraagde grondige verbeteringen niet toestaat, hij in de dubbele vergadering al de thans behandelde wetten zal moeten verwerpen, hetgeen de eenige mogelijke weg is, om tot eene geheele en radicale verbetering der Grondwet te komen.

II. De heer de Jonge van Campens Nieuwland

Zegt, dat hij insgelijks gaarne gezien had, dat de regeling van de evenredigheid der verschillende standen aan de wet ware verbleven, opdat, ten minste in sommige provincien, eene betere evenredigheid tusschen de Ridderschap en den Landelijken Stand ware tot stand gebragt. De thans daaromtrent bestaande bepalingen zijn het gevolg van de meening, die men in 1814 koesterde, dat de provincien in zulke zaken zelve moesten oordeelen en beslissen, onder de goedkeuring des Konings. Het komt hem twijfelachtig voor, of de daaromtrent genomene proeve wel aan

de verwachting heeft beantwoord. Maar wat nu de gezegden des vorigen sprekers betreft, indien deze waarlijk meent, dat de grootheid der voormalige Republiek uit het bovendrijven der democratische beginselen is geboren, dan moet hij erkennen, dat de herinneringen van dien geachten ambtgenoot omtrent onze vroegere geschiedenis, geheel anders zijn dan de zijne. Hij heeft het er steeds voor gehouden, dat de democratie in de Republiek zeer weinig uitkwam, met uitzondering van het tijdperk na 1795, en welk een gevolg zulks voor de rust en het welzijn des Volks heeft gehad, behoeft hij niet te ontwikkelen. Wrang waren de vruchten, die daarvan voor de algemeene rust getrokken zijn. Hij is geen bijzonder voorstander van den invloed van Adel en Ridderschappen op de regeringszaken. Hij geloofT zelfs, dat het welligt beter geweest ware deze niet in het verkiezingsstelsel te mengen, en die, alleen als betrekkingen van eer te beschouwen. Maar nu die achtbare stand eenmaal in onze Staatsinrigting is opgenomen, acht hij het bedenkelijk dien weder weg te cijferen. Zijn gezegde van dezen ochtend, waartegen de vorige spreker te velde is getrokken, kwam daarop neder, dat in eene getemperde monarchie de drie beginselen tegen elkander moeten opwegen; dat het gevaarlijk is het democratisch beginsel, ofschoon een der bestanddeelen van eene getemperde monarchie, te hoog op te voeren, en dat Cicero zelfs, in zijn werk over de Republiek, en dus voor een Republiek, tegen dat veldwinnen der democratie waarschuwt. Het regt tot ontbinding der Kamers is in zijn oog noodig, waar men, zoo als thans in Engeland en in Frankrijk, eene eigenlijke ministeriële regering, met een voorzitter aan het hoofd, bezit; tot dat stelsel behooren dan ook regtstreeksche verkiezingen. In die landen kan het noodig zijn, een beroep op het Volk te doen, hetwelk er echter altijd met groote moeijelijkheden en gevaren plaats heeft. Maar in ons land is de verantwoordelijkheid der Ministers hemelsbreed verschillende van die in de genoemde rijken, en daarom behoeven wij onze vertegenwoordiging niet van hare vastheid en onafhankelijkheid, in zijn oog een groot voorregt, te berooven.

III. De heer Luzac

Deelt volkomen in het gevoelen des voorlaatsten sprekers, dat de veranderde redactie van art. 6 der Gwt. niets beteekent, indien de art. 129 en 130 in stand worden gehouden; maar hij verschilt aanmerkelijk van dien spreker, wat zijne conclusie aangaat. Hij zal

de tegenwoordige wet verwerpen, in de hoop, dat de Regering den tijd, dien zij nog tot den 10den Julij bezit, zich ten nutte zal willen maken, om op de gedane voordragt terug te komen. Hoe hij in de vergadering in dubbelen getale stemmen zal, kan hij thans nog niet zeggen. Bij de veranderlijkheid van alle menschelijke zaken en inzigten, acht hij het bedenkelijk zich den 3den Junij omtrent hetgeen men in Augustus doen zal, als 't ware te verbinden.

IV. De heer Corver Hooft:

Naar mijn inzien, Ed. Mog. Heeren! is door de wijziging, die de in deze wet aangewezene artikelen hebben ondergaan, door de Regering veel toegegeven aan het billijk verlangen der sectien. Te voren was al wat tot de regeling van het kiesregt betrekking had, aan reglementen overgelaten; thans is dit aan de wet opgedragen. — Ik zoude mij dus volgaarne met deze wet vereenigen, voor zoo verre het de bepalingen aangaat, die in dezelve gevonden worden, maar met leedwezen moet ik bekennen, dat zij niet alles bevat, wat ik daarin gehoopt had te zullen vinden.

Ik mis daarin een der meest belangrijke waarborgen, om de fundamentele inrigting der Provinciale Staten op eenen vasten voet door de Gwt. daargesteld te zien. — Uit de gegeven antwoorden der Regering schijnt het te blijken, dat de Koning het als een der praerogativen der Kroon beschouwt, buiten medewerking der wetgeving, volgens den inhoud van art. 130 der Gwt., de reglementen betreffende de zamenstelling der Provinciale Staten te kunnen vaststellen. Ik zoude denken, dat de Gwt. in dit artikel slechts de eerste zamenstelling bedoeld heeft, even als zij de eerste benoeming der Stat.-Gen. ook aan den Koning heeft opgedragen. Ik kan mij hierin bedriegen, en zal dus mijn gevoelen niet staande houden, en wil toegeven, dat het de bedoeling der Gwt. geweest is, dit reglementair te laten. Maar dan juist bestaat er eene reden om eene wijziging te verlangen, om zulk een gewigtig bestanddeel der nationale vertegenwoordiging als de Provinciale Staten uitmaken, niet langer van veranderlijke reglementen te laten afhangen.

Indien men de gevolgen van zoodanigen stand van zaken tot op het uiterste wilde drijven, zoude men immers tot de ongerijmdste uitkomsten geleid worden.

Men stelle eens, dat een Koning, wars van tegenstand bij de vertegenwoordiging te ontmoeten, de provinciale reglementen liet herzien, en de organisatie der Provinciale Staten zoodanig inrigtte,

dat het collegie in iedere provincie slechts uit een zeer gering getal leden bestond, op wie het gouvernement eenen regtstreekschen invloed konde uitoefenen, zoo zoude het kunnen gebeuren, dat de keuze der Vertegenwoordigers in de Tweede Kamer der Stat.-Gen., geheel in handen van de gouverneurs der provincien kwam, en dus van de Regering zelve afhankelijk werd gemaakt.

Door de in deze wet voorgedragen wijziging, die al hetgeen het kiesregt aanbelangt uit deze reglementen doet wegvallen, zal er eene algemeene herziening van alle de provinciale reglementen noodzakelijk plaats moeten hebben; zoude het dan niet doelmatig zijn bij deze wet tevens vast te stellen, dat art. 130 in dien zin veranderd moest worden, dat zoodanige reglementen door de wet zullen worden ingevoerd, of ten minste, dat zij voortaan niet anders dan door de wet zullen kunnen worden gewijzigd?

Indien ik mij durfde vleijen eene nadere wet dienaangaande voor te zien dragen, zoude ik deze voorzeker als onvolledig verwerpen; maar ik word daarvan terug gehouden door de vrees van het nu aangebodene voor altoos terug te zien trekken, zonder iets anders in de plaats te bekomen. Ik zal dus voor de wet stemmen, maar blijf nogmaals aandringen op de noodzakelijkheid van art. 130, in verband met art. 6, te wijzigen.

V. De heer van Asch van Wijck

Handelt in het breede over het stuk der verkiezingen. Hij zegt geen voorstander te zijn der regtstreeksche verkiezingen: het stelsel, bij de Gwt. aangenomen, is de maatschappij in Nederland beschouwd zoo als zij werkelijk is, en die op den historischen grondslag rust. De zamenstellers der Gwt., daarop bouwende, hebben op het oog gehouden hoe onze maatschappij is ontstaan door de trapsgewijze vereeniging van kleinere maatschappijen.

(De spreker heeft zijne begrippen omtrent het Nederlandsche verkiezingsstelsel ontwikkeld in een geschrift (*), hetwelk hij voornamelijk gevolgd heeft in eene uitvoerige, voor de vuist uitgesprokene rede. Met eenige inlasschingen van het in deze zitting gezegde, kunnen wij dus niet beter doen, dan dit geschrift op den voet, bij uittreksel, te volgen.)

(*) *Geschiedkundig overzigt van het Nederlandsch Verkiezings-stelsel.* Utrecht, bij L. E. Bosch en Zoon, 1840.

Hij, die de geschiedenis raadplegende, poogt op te klimmen tot den eerst bekenden oorsprong van eenig maatschappelijk verband tusschen de volken, die den bodem van Nederland bewoonden, zal in de overoude instellingen dier volken, reeds in de vroegste eeuwen, de aanwezigheid opmerken van kleinere maatschappijen: namelijk die van volksstammen, in de *pagi* of *gouwen* der oude Duitsche volken; welke ieder zijn eigen bestuur, zijne eigene volks-bijeenkomsten hadden, nog vóór dat het bouwen der steden eene nieuwe soort van maatschappijen had doen ontstaan. Toen was de band van vereeniging gelegen in akkerbouw en veeteelt; in het behouden van die hoofdmiddelen van bestaan; in het gemeenschappelijk bezit van de gronden, welke onverdeeld waren gebleven; in het regelen van de wijze van genot dier gronden door de leden der maatschappij; vooral in zelfverdediging en de met dit alles in verband staande regeling der belangen van den *pagus* of *gouw*.

Doch toen de handel en de nijverheid zich begonnen te ontwikkelen, en de zich digter bijeenvoegende bewoners, eerst tot buurtschappen, later tot wijken, eindelijk tot steden, zich vereenigden, welker hoofdmiddel van bestaan was koophandel of handwerken, of andere takken van nijverheid, welke men, in het Nederlandsch, nering en handtering noemde, toen ontsproot eene nieuwe soort van maatschappelijk belang, afgezonderd van dat des landbouws, en gevoegd bij dat van verdediging van de digter bijeen wonende bevolking. Reeds toen buurtschappen zich vormden, vermeerderden er noodzakelijk punten van aanrakiug tusschen de bewoners; er moesten gemeenschappelijke belangen, hoe weinig beduidend ook, geregeld worden: maar vooral toen de steden in bevolking toenamen, schaarden de beoefenaars van hetzelfde bedrijf zich tot kleinere maatschappijen, die der gilden, en uit de vereeniging derzelve ontstond een algemeen bestuur; immers de gilden verkregen invloed op de keuze van het Stedelijk Bestuur, hetwelk de vereenigde belangen van alle burgers en inwoners voorstond en regelde. Zoo vertegenwoordigde dit Stads Bestuur de belangen zijner burgers en vooral die van handel en nijverheid.

Zoodanige kleinere maatschappijen, zoo wel der landschappen, als der steden, droegen de benaming van *gemeente*, *gemeene Meente* in de oude Charters, en in de Latijnsche taal

heetten zij *Communitates* of *Universitates* (*). Tallooze voorbeelden der aanwezigheid van zoodanige *Universitates* levert ons de geschiedenis van Nederland op: vooral leert men die kennen door de uit dezelve voortgesproten openbare acten en brieven, terwijl zij, des te meer, zich in hare staatsregterlijke zelfstandigheid daarin onderscheidden, dat zij, evenzeer als bijzondere personen, hare eigene zegels hadden. Op het randschrift van die der landschappen stond: *Universitas terrae*, bij voorbeeld, *de Thrente*, *de Oostergoo*, *de Westergoo*, *de Fivellingo*; om slechts eenige te noemen, waarvan de zegels alsnog voorhanden zijn. Zoo voegden ook vele steden, bij de benaming van *civitas* of *oppidum*, ook in het randschrift hunner zegels, die van *universitas civitates*, in het Nederduitsch *geheele gemeente*, of *gemeene meente der stad*.

Bij de oude landsverdeeling, intusschen, maakten de kleinere *pagi* of gouwen dikwijls gedeelten uit van een grooteren *pagus* of landschap, welks grenzen die waren van de landschappen of *comitatus*, welke in de vroegste tijden menigvuldig in deze landen waren, tot dat kleinere graafschappen vereenigd werden onder het gebied van graven, welke eenige derzelve onder zich hadden. Men kende de *pagi minores*, welke gedeelten waren van eenen *pagus major*, grootere gouw of landschap, en de afgevaardigden der kleinere *univertates* maakten alzoo de grootere *universitas* van het landschap uit.

De maatschappij in Nederland heeft zich langzaam ontwikkeld, door de bijéénvoeging van vroeger bestaan hebbende kleinere maatschappijen; de grond van de vorming derwelke aanvankelijk geweest was, vereeniging van belangen: en dit wel zoodanig, dat akkerbouw en veeteelt op het land den grond tot dezelve hebben gelegd, en handel en nijverheid tot die der steden.

Dan onder dit alles bleef er een ondersoheid bestaan tusschen de maatschappelijke standen, welker oorsprong zich in de oudheid verliest. Reeds zeide TACITUS van de Germanen,

---

(*) Die benaming is blijkbaar eene terugwijzing op het Romeinsche Regt. Men wist het denkbeeld van eene gemeente of van gemeene land, welke een afzonderlijk bestaan had, niet beter uit te drukken dan door dat van *universitas*, hetwelk als zoodanig zijne regten had en zich verbinden kon. Dit denkbeeld werd in het Nederlandsch Burgerlijk Wetboek door den naam van zedelijk ligchaam uitgedrukt. In het Nederduitsch heette de *Universitas terrae* het *Gemeene Land*.

« *Principes ex nobilitate*, *Duces ex virtute sumunt.* » In die gedeelten van Nederland, waar de grondeigendom bijna geheel tusschen de adelijke geslachten verdeeld was, met uitzondering der domeinen van den Landvorst, trad de Adel voor den landeigendom op. In andere gedeelten, waar landbezit stembaarheid medebragt, en reeds vroeg de vrije, of *liberi homines* landgoederen bezaten, werd de grondeigenaar door eenen edelman ten landdage vergezeld; in andere trad de geestelijkheid, vooral ook ter zake van hare uitgebreide landbezittingen, als een afzonderlijke stand op, evenzeer als de adel, welke alzoo gelijkelijk met haar den landeigendom vertegenwoordigde. Bij den adel drong almede de geest van corporatie door, toen de ridderschappen begonnen zamengesteld te worden, die den ganschen adel van het landschap vertegenwoordigden. De ridderschappen in onderscheidene landschappen maakten toen almede collegien uit; zij hadden als zoodanig eigendommen en bepaalde regten, en waren alzoo eene soort van *Universitates.* Van hier, dat, toen de onderscheiden *Universitates* in eene grootere landsvergadering zich begonnen te vereenigen, deze werden zamengesteld uit de afgevaardigden dier *Universitates* of kleinere landschappen, of door ridderschap en steden; of door geestelijkheid, ridderschap en steden.

Uit deze beschouwing van den eersten oorsprong der landschapsvergaderingen blijkt het, dat dezelve bestonden uit afgevaardigden van kleinere landschappen of uit die van zoodanige collegien, welke aan het hoofd stonden van corporatien, die, onder verschillende benamingen, het hoofdkenmerk droegen van te zijn *Universitates:* zoodat deze vergadering de regten in zich vereenigde van die kleinere maatschappijen, uit welke de grootere maatschappij, die van het landschap, was zamengesteld. Hierin is de ware grond van de trapsgewijze verkiezingen gelegen; deze konden alleen ten aanzien der afgevaardigden uit de kleinere maatschappij regtstreeks geschieden, maar afgevaardigden derzelve, zich vereenigende bij die uit andere kleinere maatschappijen, in hetzelfde landschap gelegen, stelden de vertegenwoordiging van het geheele landschap daar.

Intusschen had de vermenigvuldiging, zoo wel als de bloei der steden in eenige gewesten van Nederland, bepaaldelijk in Holland, door tijdsverloop dezelve doen toenemen; terwijl de groote vermindering van het getal der Hollandsche adelijke

geslachten, als een gevolg van den langdurigen strijd der Hoeksche en Kabeljaauwsche aanhangen, ten gevolge had, dat aan den landeigendom, te voren door den adel vertegenwoordigd, een geringer aandeel in de stemming op de dagvaarten des lands werd toegekend. In andere landschappen had de adel den landeigendom niet meer bij uitsluiting; de secularisatie toch der geestelijke goederen, zoowel als de verdeeling en splitsing van groote landgoederen, had het getal landeigenaars vermeerderd: door droogmaking, bepoldering en indijking waren nieuwe landen aangewonnen, en ook dit had het getal der landeigenaars doen toenemen. Hoezeer dan de uit den vroegeren toestand ontsproten vorming van de landschapsvergaderingen was behouden gebleven, waren echter vele der grondslagen veranderd, waarop zij vroeger berust had: sporen waren er echter nog aanwezig van dien vroegeren toestand, onderanderen in de vereeniging van landeigendom met adelstand, vermits tot de benoembaarheid in eene ridderschap het bezit van leen- of alodiale landgoederen, of dat van ridderhofsteden of havezaten vereischt werd.

Spreker betoogt nu dat de stellers der Nederl. Gwt. op het oog hebben gehad, datgene wat zijnen oorsprong had in den ouden maatschappelijken toestand in Nederland overeen te brengen met de Staats-inrigting, die door hen meest geschikt voor ons Vaderland werd gekeurd.

Zij schijnen zelfs, in de beginselen, waarop die vroegere toestand oorspronkelijk berust had, dieper te zijn doorgedrongen, dan men bij oppervlakkige beschouwing zoude denken. Immers blijkt het, dat, hoezeer zij hiervan in hun rapport niet uitdrukkelijk gewagen, door hen bedoeld is geworden ook datgene te verbeteren, waarin bij tijdsverloop van die beginselen was afgeweken. Met die bedoeling immers schijnt het, dat zij hebben willen wegnemen datgene, wat niet meer overeenkwam met den tegenwoordigen toestand, die, vooral met opzigt tot den landeigendom, geheel was veranderd; dat zij daarom hebben gelet op datgene, waarvan de grondslag gedeeltelijk was weggevallen, en dit wel bepaaldelijk met opzigt tot de vertegenwoordiging van het platte land. Opmerkelijk immers is het, dat bij de Gwt., ten gevolge van de ontstane verandering in den landeigendom, weder is teruggetreden tot de beginselen zelve, waarop oudtijds de vertegenwoordiging van het platte land berustte. Wanneer men toch let op de beginselen, welke in de Gwt. zijn vastge-

steld, dan ontwaart men in de vertegenwoordiging van den landeigendom bij districten (art. 135), welke algemeen is aan alle provincien, eenen terugtred tot die kleinere gouwen of *vagi* en derzelver bijzondere landsvergaderingen, bepaaldelijk met opzigt tot het kiesregt. Deze opmerking echter heeft geenszins de strekking, als of men zoude willen beweren, dat de kiesdistricten ten platten lande juist dezelfde grenzen over het algemeen zouden hebben, welke die kleinere gouwen oudtijds hadden, — want zoodanig angstvallig onderzoek naar oude grensbepalingen, zoude veeleer het werk zijn der oudheid dan dat der staatkunde; — maar het hoofddenkbeeld, namelijk de vereeniging van landstreken tot districten zal men toch niet ontkennen, dat eene zekere overeenkomst heeft met de oude landverdeeling in kleinere gouwen en met de behartiging van derzelver belangen, welke die zijn van den landbouw. Over het algemeen toch zijn de verschillende landelijke belangen bij de verdeeling der kiesdistricten in het oog gehouden, zoodat landstreken zijn bijeengehouden, die soortgelijke belangen onderling hebben. Ieder nu dier landstreken heeft vertegenwoordigers in de Staten der Provincie, die doorgaans landeigenaren zijn, wier goederen in de landstreek zelve zijn gelegen. Zoodat, even als oudtijds de kleine landsvergaderingen hare eigene belangen voorstonden; ook nu de vertegenwoordigers van die zelfde belangen in de groote landschapsvergadering, die der Provinciale Staten, voor dezelve optreden, ten einde deze aldaar te kunnen voorstaan en doen gelden.

De landdistricten worden als het ware teruggebragt tot hunnen oorspronkelijken maatschappelijken toestand, wanneer zij zich tot het kiezen van vertegenwoordigers in de vergadering der Provinciale Staten vereenigen.

Ten aanzien der steden, welke hare oorsprong, toeneming en bloei aan handel en nijverheid zijn verschuldigd, is de grondslag van haar bestaan, dat, waardoor zij *Universitates*, *Communia*, *Gemeente*, geworden zijn, nog steeds die van hare voortduring. Zij zijn kleine maatschappijen, en zullen het, volgens den aard der zaak zelve, wel blijven, zoo lang zij bestaan. Ieder toch, die de inrigting van eene stad van zekere uitgestrektheid eenigzins kent, zal zich overtuigd houden, dat eene stad altijd is eene maatschappij.

Als zoodanig gaat zij overeenkomsten aan, heeft hare eigene goederen, hare regten en verpligtingen; zij heeft hare

eigene belangen, even als iedere maatschappij. Hoezeer dan onder deze belangen, ook die van grondeigendom in zeker opzigt mede begrepen mogen zijn, is het echter hier, dat handel en nijverheid op den voorgrond staan. Het beginsel der Gwt. is nu, dat zij als zoodanig vertegenwoordigd worden, dat is, wat zij inderdaad zijn, als *Universitates.*

Dan ook met opzigt tot de steden, heeft de Gwt. de strekking, om een gebrek te verbeteren, hetwelk in eenige gedeelten des lands, door tijdsverloop, was ontstaan. Het is toch bekend, dat in vorige tijden, alle, immers de meeste steden van Holland ter dagvaart werden beschreven; doch dat eenige derzelve de kosten van de afvaardiging te bezwarend vindende, ophielden die te zenden: het getal verminderde, en eindelijk bleven die steden de Staten van Holland mede uitmaken, die hunne afgevaardigden aldaar duurzaam deden verschijnen. De Gwt. intusschen, almede lettende op den oorspronkelijken toestand en op de grondslagen van de wording der steden, heeft niet bepaald, welke de steden zouden zijn, die als zoodanig zouden vertegenwoordigd worden; zij heeft niet bepaald, dat zoodanige gemeenten, welke met oudere steden gelijk zijn geworden, door den aard van hare middelen van bestaan, door hare ontwikkeling of toegenomen bevolking, onder de steden niet zouden worden opgenomen. Er is hier wijsselijk eenige ruimte overgelaten, en inderdaad zijn ook, dienvolgens, onder de steden, in verscheidene provincien, opgenomen, de zoodanige, welke voormaals onder dezelve niet werden gerangschikt.

Spreker juicht de voorgestelde wijziging toe, om het stemregt en de wijze van zamenstelling der Staten Provinciaal bij de wet te doen regelen.

Het zal dus vrijstaan, om onder de steden op te nemen zoodanige gemeente, die zich in het geval mogt bevinden, of namaals in den toestand komen, welke haar aanspraak kan geven om onder de steden gerangschikt te worden. Hierbij kan men niet onopgemerkt laten het kennelijk onderscheid, hetwelk in de Gwt. voorkomt, tusschen stedelijke regeringen en de besturen ten platten lande (art. 154). Nergens vindt men in dezelve de algemeene benaming van gemeente-besturen, welke sedert in gebruik is gekomen, en zoowel aan de stedelijke regeringen als aan de besturen ten platten lande gemeenschappelijk is geworden. De Gwt. gebruikt die van *plaatselijke besturen:* en men mag elkander vragen, of, bij

de ontwerpers het denkbeeld van gemeente, *universitas*, *communia*, naar den oorspronkelijken zin, wel op de plaatsen, die geene steden zijn, maar onder het platte land begrepen worden, is toepasselijk geoordeeld?

Wanneer men dan in den geest der Gwt. doordringt, ziet men, dat er bij dezelve is uitgegaan van het denkbeeld van vertegenwoordiging van zoodanige *universitates*; het zij dan van landeigenaren, in hetzelfde district hunne goederen hebbende; het zij van steden als *universitates* beschouwd, zoodanig, dat de afgevaardigden uit de gezamenlijke *universitates*, welke in een Landschap of Provincie zich bevinden, hunne afgevaardigden naar de vergadering der Provinciale Staten of Landschaps-vergadering afzenden, om de gemeenschappelijke belangen van het landschap te helpen regelen.

De spreker handelde daarna over de ongelijkheid, wankelbaarheid en onzekerheid, welke ieder stelsel van verkiezing, 't welk op eenen aanslag in de belastingen berust, uit den aard der zaak aankleeft, en dus de uitsluiting van het grootste gedeelte van de massa des volks medebrengt, gelijk zulks in Frankrijk het geval is, waar slechts ¹/₄₀₀ der bevolking aan de verkiezingen deel neemt. Was het dan wel zoo oneigenaardig, zegt hij, dat de ontwerpers eener Gwt. voor Nederland hierop hebben gelet; en, daar zij den toestand van dat land, ook met opzigt tot de groote verscheidenheid, welke in hetzelve, welligt meer dan in andere Staten, wordt opgemerkt, in het oog houdende, de voorkeur hebben gegeven aan een verkiezing-stelsel, waarin aan den landeigendom een bepaald aandeel in de verkiezingen werd verzekerd, zonder aan hetzelve bijna de geheele verkiezing op te dragen. Bij de vertegenwoordiging der kiesdistricten ten platten lande toch, wordt die soort van eigendom voor een goed gedeelte reeds vertegenwoordigd; maar tevens hebben handel en nijverheid ook hunne vertegenwoordiging door de steden. Men waagt het dan te vragen, of het beter is, dat ééne soort van belang in de maatschappij boven drijve, dan dat alle vertegenwoordigd worden? of het beter is, dat eene bepaalde klasse van individuële leden der maatschappij de geheele Natie vertegenwoordige, dan dat die vertegenwoordiging uitga van zoodanige kleinere maatschappijen, in welke de geheele massa des Volks begrepen is? en of op die wijze het geheele Volk niet volkomener wordt vertegenwoordigd, dan door de tot zekere bepaalde sommen in de belastingen aangeslagen indi-

vidu's; en, eindelijk, of het eerste eigenlijk niet veel ruimer en onbekrompener is, dan het laatste? Neemt het niet weg den uitsluitenden voorrang van eene soort van belang, vooral in een land als Nederland is, waar de bevolking der steden, in eenige Provincien, die van het Land in volkrijkheid overtreft; waar de evenredigheid in sommige Provincien, bij name in Noord-Holland, staat als 2 tot 1; in Zuid-Holland en Utrecht die der steden met die van het platte land bijna gelijk staat; terwijl in alle dezelve steden worden gevonden van aanzienlijke bevolking (*). Geen land is er welligt in de geheele wereld aan te wijzen, waar grootere en kleinere steden zoo digt bijeen liggen, als in de Provincie Holland; onder welke er gevonden worden, die van eene zoodanige volkrijkheid zijn, dat zij onder de grootste steden van Europa behooren.

Hierbij komt nog in aanmerking, dat de vertegenwoordiging door eene bepaalde klasse van in de belastingen aangeslagen individu's die der bestaande maatschappijen uitsluit. De Gwt. heeft de voorkeur gegeven aan de vertegenwoordiging der kleinere maatschappijen, omdat dezelve te zamen genomen den Staat zelven uitmaken; en den Staat van Nederland in dien toestand vindende, heeft zij dienvolgens aan die *universitates* een stemregt toegekend. Is dit dan wel zoo ongegrond? daar deze toch alle individu's, zij mogen dan gegoed zijn of niet, rijk of arm, in zich bevatten: welker belangen dus worden voorgestaan, door hen, wien de zorg is toevertrouwd, om voor dezelve te waken, en die te bevorderen.

Heeft men onder den vroegeren staatsvorm vóór 1795, zegt S., het overdrevene van die zorg, welke de stedelijke regeringen voor hare steden droegen, niet veeleer misprezen, dan hare flaauwheid of onachtzaamheid in dit opzigt berispt? Dit overdrevene, intusschen, had zijnen schadelijken invloed in de landschaps-vergaderingen; en wel omdat eenstemmigheid in vele soorten van zaken werd vereischt, ten einde tot een besluit te komen. Doch nu is dit weggenomen, door aan de meerderheid eener landschaps-vergadering in alle zaken de beslissing op te dragen: men heeft dus het goede behouden en tevens het middel aangevat om het kwade te weren.

Er is bovendien nog eene voordeelige zijde in de vereeniging van het kiesregt met het bestuur, welke welligt niet

(*) Men zie het Jaarboekje van 1839.

genoeg wordt opgemerkt. Het is juist daarin gelegen, dat het bestuur eener stad, dat is van eene kleinere maatschappij: in welke op eene kleinere schaal voorhanden zijn bijna alle takken van inwendig bestuur, welke in den Staat aanwezig zijn. Eene stad is, hoe men het ook moge nemen, eigenlijk een Staat van kleineren omvang, want in het stadsbestuur zijn al de grondtrekken van een algemeen bestuur. Hieruit volgt, dat er eene zekere kennis van zaken en van derzelver behandeling bij eene stedelijke regering bestaat, die bij individu's, welke alleen de qualificatie bezitten van vermogende te zijn, gemakkelijk kan ontbreken. Indien men bij deze individu's belangstelling voor het algemeene welzijn veronderstelt, dan is er geene reden, om dit minder te doen bij besturen, die de uitwerking, welke algemeene maatregelen van de hooge regering op de algemeene welvaart hebben, proefondervindelijk kennen, in dat gedeelte der maatschappij, welke zij meer bijzonder onder de oogen hebben; en mag men er wel bijvoegen, die ook daardoor de gebreken, welke er kunnen ontstaan, spoediger gewaar worden, en de oorzaken derzelve bij ervaring leeren kennen.

Onder hen, die, in afgetrokkene beschouwingen, de theorie der verkiezingen tot het onderwerp van een wetenschappelijk onderzoek stellen, zijn er, die tot het besluit zijn gekomen, dat het er minder op aankomt, aan wie de keuze regelmatig zoude kunnen opgedragen worden; dan wel, of er gronden zijn om te verwachten, dat zij die gekozen worden, de bekwaamheid en hoedanigheden bezitten, om aan de betrekking te voldoen, tot welke zij worden geroepen. Die geschiktheid nu om deze eigenschappen te onderkennen in de te kiezen personen, schijnt met eenigen grond bij de regering van eene stad te kunnen verondersteld worden; uit hoofde van de dagelijksche aanraking met de leden der maatschappij aan hare zorgen toevertrouwd; zij staat in dat opzigt immers gelijk met individu's.

Verder spreekt de heer v. A. v. W. van het gebrek, in den staatsvorm van vòòr 1795, reeds door een VAN SLINGELANDT aangewezen, namelijk dat de gekozenen in de landschaps-vergaderingen, benevens zij, die door dezelve werden afgevaardigd ter Algemeene Staten, van een bepaalden last waren voorzien, en bij de meeste onderwerpen van eenen naderen en bijzonderen last moesten voorzien zijn, eer zij eenig besluit mogten nemen.

Dan dit is weggenomen, nu de gekozenen eene onbepaalde lastgeving ontvangen, of liever aan hen alleen wordt opgelegd, aan hunne verpligting te voldoen, in de betrekking waarin zij zijn geplaatst. Het nemen *ad referendum* is daardoor geheel vervallen, en met hetzelve het daarmede in verband staande reeds opgemerkte gebrek; namelijk, het vereischen van eenstemmigheid in besluiten, die eenige bepaalde soort van onderwerpen betreffen.

Deze twee hoofdgebreken van den voormaligen staatsvorm hebben dus, zoowel in de Provinciale of Landschaps-vergadering, als in de Algemeene vergadering der Stat.-Gen., opgehouden te bestaan.

Hij die de geschriften van van Slingelandt heeft gelezen, en zoowel de Schets van eene Gwt. door den Graaf van Hogendorp vervaardigd, als de Grondwetten van 1814 en 1815 daarmede vergelijkt, kan zich naauwelijks wederhouden van de opmerking, dat de overwegingen van dien staatsman, ofschoon in een later tijdperk en onder geheel veranderde omstandigheden, nog vruchten hebben opgeleverd; en dat hierin weder een nieuw bewijs gelegen is voor de opmerking, dat de gedachten van groote mannen, hoezeer zij in hunnen leeftijd niet worden verwezenlijkt, echter niet voor altoos verloren zijn; maar even als een zaad in de aarde gestrooid en lang bedekt, later ontkiemen en heilzame vruchten voortbrengen.

Het is niet te ontkennen, dat de ontwerpers der Gwt. gehecht waren aan oude instellingen; doch hieruit bleek tevens van hun vaderlandsch gevoel, van hunnen eerbied voor nationaliteit; niet voor eene zoodanige, welke men meent door eene vernietiging van alle vroegere instellingen en geheele vervorming des Staats te scheppen; maar voor eene, waarvan de grondslagen gelegen zijn in de maatschappij, beschouwd zoo als zij werkelijk is. De ontwerpers kenden de gehechtheid aan het plaatselijke, en eerbiedigden die als in de Nederlanden zoo opmerkenswaardig. Zij wilden hetgene in deze goed en nuttig is, ter bevordering der plaatselijke of landschapsbelangen, niet doen verdwijnen; maar het overdrevene, hetwelk algemeene belangen zoude kunnen doen terugstellen, temperen; en alzoo, bij de behartiging der eerste, de bevordering der laatste waarborgen. Het is, als of hen voor den geest zweefde de schoone onderscheiding van cicero, toen hij van de *patria civitates* en van de *patria naturae quae est*

loci sprak; de eerste is de maatschappij, welke alle gedeelten van den Staat in zich bevat; de andere, die kleinere maatschappij, op den geboortegrond ontstaan. Het ontbreekt niet aan zoodanigen, die eene onderscheiding als deze voor bekrompen houden; doch zij is toch die van een der grootste Romeinen, èn wel van eenen der hoofden van de gemeenebestgezinden, beroemd door zijne wijsgeerige beschouwingen van den besten regeringsvorm, van de wetten en Staats-instellingen; die zijne moedige verdediging der staatkundige vrijheid met den dood moest boeten: de opstellers der Gwt. konden het zich dan immers niet als eene oneer toerekenen, even bekrompen te zijn als CICERO. Hij was het, die den grooten stelregel aannam, dat het een kenmerk van een goed burger, dat is, van een waar vaderlander, uitmaakt, den bestaanden Staatsvorm te behouden: niet eene zoodanige, die, òf dadelijk door buitenlandschen invloed opgedrongen, òf middellijk bewerkt is — want deze is, uit haren aard, even voorbijgaande, als de magt, welke haar deed daarstellen; — maar eene, die, uit den waren toestand der maatschappij als van zelve ontsproten, op oude herkomsten berust (*).

De spreker gewaagt hierna van het vruchtelooze der verschillende proefnemingen, na 1795 gedaan, om een gansch nieuw maatschappelijk gebouw op te trekken. Het was dan niet oneigenaardig, dat, toen men van het begrip van herstelling uitging, en de Staat der Vereenigde Nederlanden, op nieuws tot staatkundige aanwezigheid opgewekt, de regten op haar voormalig grondgebied, zoo in Europa, als in de Overzeesche Bezittingen, zoo ver deze laatste niet bij wettige traktaten waren afgestaan, deed herleven; — dat toen het denkbeeld van herstelling op den voorgrond trad, en er dienvolgens bij de herstichting der standen, ook aan die van den stand der Ridderschap gedacht werd, bij de zamenstelling van het inwendige bestuur of van de Staten der Provinciën. Men kan zich hierbij alstoen de vraag voor den geest hebben gebragt: zijn er genoegzame gronden om dien stand voorbij te gaan? — Dit toch schijnt het oogpunt geweest te zijn, uit hetwelk men dit vraagstuk op dat tijdstip moest beschouwen. Want het was niet zoo zeer de vraag, zal men eenen adelstand

(*) Men leze het voortreffelijk werk van CICERO, *de Republica*, om zich van zijne gehechtheid aan de oude instellingen van den Romeinschen Staat te overtuigen.

oprigten; ridderschappen, oudtijds onbekend, invoeren; maar, zal men dezelve van staatkundige regten, oudtijds uitgeoefend, blijven versteken? Dit vraagstuk kan gewis, in dat tijdstip, nu sedert achttien jaren dit genot had opgehouden, aan veelvuldige overwegingen *vóór* en *tegen* onderhevig geweest zijn. De gelijkheid van alle burgers voor de wet toch had, inderdaad, eenige oude voorregten doen vervallen; het leenstelsel was afgeschaft; doch men kon niet zeggen, dat er geene adelijke geslachten meer aanwezig waren; dat de gehechtheid der Nederlanders aan alles, wat de eerbiedwaardige kleur der oudheid heeft, zoo geheel verdwenen was; dat alle maatschappelijke onderscheiding van personen van hooge geboorte, die geslachtnamen voerden, welke zich aan geschiedkundige herinneringen hechtten, geheel was verdwenen. Er was dus in den toestand der maatschappij iets, dat niet geheel kon worden voorbij gezien; — de namen van aanzienlijke landgoederen waren nog met die van adelijke personen verbonden; er waren gedeelten des lands, waar het aanzien en de invloed derzelve nog was overgebleven: en, mag men er wel bijvoegen, het moet moeijelijk zijn toegeschenen, om die aanzienlijke klasse der maatschappij, welke het algemeene gevoelen, immers in vele gedeelten des lands, nog daarvoor bleef erkennen, met stilzwijgen voorbij te gaan; vooral, daar zij, bijna geheel, hare gehechtheid aan het hooge Stamhuis van ORANJE door alle omwentelingen heen, had behouden. Wanneer men zich dan terugplaatst in het tijdstip, toen Nederland weder, men vergunne deze vergelijking, als een Phenix uit zijne asch herrees, moest als van zelven de vraag ontstaan, of men den geheelen adelstand voor de getrouwe aankleving zijner beginselen met vergetelheid moest beloonen. Bovendien bestonden er buiten den adel vele aanzienlijke geslachten, welke eene rij van voorouders konden aanwijzen, deels vermaard in de geschiedenis van Nederland, door aan den lande bewezene diensten, of door aandeel in het Staats-bestuur; of die, in de Provincien en steden, door behartiging van algemeene of plaatselijke belangen zich hadden onderscheiden; die, bijzonder dáár waar de adel minder talrijk was, dezelve op zijde streefde.

Ook dezer gehechtheid aan het Huis van ORANJE was doorgaans gelijk gebleven aan die des Adels. Intusschen kan in aanmerking genomen zijn geworden de vernietiging van den staatkundigen invloed der Provinciale en Stedelijke Besturen,

als een uitvloeisel van den nieuwen toestand, waarin Nederland zich geplaatst vond, toen de Republiek der Vereenigde Nederlanden in den Staat der Vereenigde Nederlanden onder eenen Souvereinen Vorst was overgegaan. De invloed daarvan moest zich op de standsbetrekkingen der oude regeringgeslachten, doorgaans Patriciers genaamd, doen gevoelen; vermits de magt der Provincien en Steden, zoodanig als die voormaals bestond, niet konde en ook niet moest hersteld worden; en alzoo ook de onderscheidingen niet konden worden verlevendigd, welke deze geslachten voormaals hadden genoten. Eene opneming van dezelve in den Adelstand kon geacht worden dit eenigermate te vergoeden. — Zouden beschouwingen, als deze, dan wel aan de aandacht van de eerste ontwerpers der Gwt. zijn ontgaan? Was het dan in het aangenomen stelsel om algemeene tevredenheid te bewerken, door zoo veel mogelijk vergoeding te verschaffen voor jaren van druk en terugstelling, zoo geheel onstaatkundig hierop bedacht te zijn? — Na het verloopen van bijna zeven en twintig jaren is het voor een ieder niet zoo gemakkelijk, zich den stand der zaken in 1813, juist zoo als zij toen was, voor te stellen. Zij, die toen in hunnen mannelijken leeftijd waren, naderen den ouderdom; een nieuw geslacht treedt op, aan hetwelk het moeijelijker valt zich in dit tijdperk terug te plaatsen, waaraan geene persoonlijke herinneringen zich verbinden. Intusschen schijnt het, tot eene juiste beoordeeling van het toen in de Gwt. aangenomen beginsel, noodig te zijn, met dien toestand zich gemeenzaam te maken; want men moet iedere verrigting of bepaling, niet anders dan in verband met den tijd, waarin zij werd daargesteld, beschouwen. Onpartijdig dan de zaak inziende, zal men de vernieuwde toekenning van een Staatsregtelijk aanwezen aan den Adelstand, in dat tijdstip, niet voor onstaatkundig kunnen houden.

De spreker handelt daarna over het doeltreffende van een Adelstand in eene getemperde Monarchie; volgens Montesquieu (*Espr. d. L.* Liv. II, Ch. IV), behoort die thans tot het wezen van zulk eene monarchie. En is die stand er, dan is het pligtmatig dien te doen vertegenwoordigen.

Dan juist het belang, hetwelk er in gelegen is dat de vertegenwoordiging der standen blijve behouden, brengt mede, dat er in de evenredigheid derzelve geene verandering dan alleen bij de wet gemaakt worde. Want de wetgeving zelve staat in verband met de verhouding der standen tot elkander;

er moet een evenwigt blijven bestaan tusschen de maatschappelijke belangen, en deze verhouding dus niet onderhevig zijn aan andere, dan die door den altijd aan verandering onderhevigen staat der maatschappij òf nu òf in het vervolg noodig worden. Hierom was er zoo zeer aangedrongen op de herziening van art. 130, vermits, bij het wegvallen van art. 7, de Grondwettigheid der Reglementen zoude vervallen, en de grondslagen van het verkiezingstelsel geheel van de oppermagt afhankelijk zouden kunnen worden. De spreker had geene bezorgdheid voor den tegenwoordigen tijd, de vastheid van beginselen kenmerkte te zeer het opperhoofd van den Staat; het Koninklijke geslacht was van die beginselen te zeer doordrongen. Maar eene Gwt. moest ook in het toekomende voorzien. — Gedurende minderjarigheid kon een Regentschap andere beginselen volgen, en dus was het in het belang der duurzaamheid van het Staatsgebouw dat ook alle wijzigingen in getal en evenredigheid der standen in het hoogste kies-collegie, waarvan de keuze tot de wetgeving onmiddellijk uitgaat, dat art. 130, in den geest van art. 6, werd gewijzigd. De spreker durfde dit van Z. M. met allen ernst, als aan vaderland-lievende mannen verzoeken, dat dit verlangen door hen nogmaals tot de kennis Zijner Majesteit werd overgebragt, ten einde alsnog aan dat verlangen te voldoen, hetwelk door een zoo overwegend Staatsbelang was ingeboezemd.

Bij naauwkeurige ontwikkeling der denkbeelden, bij vergelijking en overeenbrenging van de bepalingen, die in de Gwt., als het ware, verspreid zijn, ontwaart men harmonie van beginselen, overeenstemming der deelen tot een grooter geheel. Dit alles nu, gevoegd bij de bestreving om de eigen werking der besturen, zoo in de provincien, als in de steden, zonder benadeeling van algemeene belangen, te bevorderen; dat onschatbaar voorregt, welks gemis in Frankrijk door hen, die den inwendigen toestand der Departementen van dat Rijk kennen, zoo veel malen als een gebrek is aangeduid, bestaat in Nederland. Daardoor is aan ieder gedeelte der maatschappij de gelegenheid geopend, om zijne eigene krachten te ontwikkelen, zijne eigene belangen te bevorderen, en daardoor de welvaart van het geheel, welke toch eigenlijk is die van alle de deelen van het Staatsligchaam, te doen ontluiken of te verhoogen. Dit harmonische, dat onze Gwt. kenteekent, heeft dan toch wel iets der opmerking waardig, getuigt voor de verwezenlijking in groote mate van het

welineensmeltende der magten in den Staat, zoo schoon door CICERO bij het zoet ineenvloeijen der toonen in de muzijk vergeleken.

Het verdient dan wel eene gezette overweging, of die harmonie niet zoude worden verstoord, indien andere beginselen in de Gwt. wierden ingemengd; en of het niet moeijelijk zoude zijn, de eenmaal verbrokene harmonie der onderscheiden deelen, en derzelver zamenstemming tot een grooter geheel, te behouden, indien vreemdsoortige bestanddeelen wierden ingevoegd; ja, of bij het wegnemen van eenige door sommigen minder goedgekeurde gedeelten, wel diegenen zouden kunnen blijven bestaan, welke men algemeen voor goed en heilzaam houdt. Men vergunne een enkel voorbeeld tot staving van die bedenking. Indien men aan de stedelijke Regeringen wilde ontnemen het kiesregt voor de Staten der provincie, zoude men al dadelijk hare betrekking tot dezelve afsnijden.

De raadsplaatsen, hoezeer zij geen geldelijk voordeel opleveren, worden nog verlangd; men houdt die nog voor onderscheidingen. Mag men dan niet gelooven dat de bevoegdheid om namens de stad in de provinciale Staten te helpen afvaardigen, eene der grootste onderscheidingen is, aan eene raadsplaats verbonden; en in bedenking geven, of de stedelijke regeringen, thans doorgaans goed zamengesteld, bij het vervallen van die bevoegdheid, niet in mindere achting zouden komen, en of het gezag, hetwelk zij nog bij de burgerijen hebben, en hetwelk voor het algemeen zoo nuttig is, niet meer en meer zoude wegvallen? De voorbeelden der oudheid zouden ook hier toepasselijk zijn.

Men is ver af van vergelijkingen te maken, of gevolgen te trekken; maar dit meent men toch te mogen opmerken, dat er teedere snaren zijn, die men niet onbedacht moet ontstemmen: dat eer en onderscheiding op ieder welgesteld gemoed werken, en eene vergoeding opleveren, voor, zonder geldelijke belooning, op zich genomen, dikwijls moeijelijke en verantwoordelijke, werkzaamheden. De eerzucht moge door den strengen wijsgeer worden misbillijkt, indien zij zich het welzijn van het algemeen niet tot haar eenig doel stelt, maar het is staatkundig haar eenen plaatselijken werkkring in de steden van eenig aanbelang, zoo wel als in de provincien, open te laten, waar zij niet anders dan goed kan doen; ten

einde daardoor die rigting, uit alle gedeelten des lands naar het bepaald hoofdpunt van het algemeen bestuur, af te leiden, welke in hare gevolgen de groote en herhaalde Staats-omwentelingen in Frankrijk zoo klaarblijkelijk heeft doen ontstaan.

Nog nader over de voortreffelijkheid van het bestaande verkiezingstelsel sprekende, vraagt Spr. of het in eenen waarlijk volksgezinden geest zijn zoude, het kiesregt tot een kleiner aantal hooger aangeslagenen in de belastingen te beperken, dan nu, bij de niet regtstreeksche verkiezingen, welke uit hoofde van de tusschenstelling van vaste ligchamen of *corporatien* toelaten de kiesbevoegdheid tot een grooter aantal burgers uit te breiden; en welke bij de herziening der bestaande reglementen zich welligt nog verder zoude kunnen uitstrekken? Immers het kenmerk van het grondwettige verkiezingstelsel is de bevoegdheid tot de uitoefening van het kiesregt, zoo ver eenigzins mogelijk is, uit te strekken, en dus zoo uitgebreid te maken, als het met behoud van den Staat strooken kan; doch tevens ook de vrijheid van keuze der te benoemen personen zoo ruim mogelijk te doen zijn; zoodat ieder Staatsburger, zonder dat hij zelfs in eenige belasting is aangeslagen, tot de algemeene vertegenwoordiging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, benoembaar is. De man van beproefde braafheid, kunde of geoefendheid behoeft, volgens dat stelsel, niet van de vertegenwoordiging te worden uitgesloten, omdat hij niet behoort tot de hooger aangeslagenen in de belastingen. In hetzelve wordt alleen op den persoon, niet op de fortuin gelet. Men vrage zich wijders of de hoofdbelangen der maatschappij, handel, nijverheid en landbouw, wel in eene zoo goede evenredigheid, en de maatschappij zelve wel zoo algemeen zoude worden vertegenwoordigd in eenig ander verkiezingstelsel? Is bovendien het beste verkiezingstelsel in het afgetrokkene beschouwd, zelfs in deze dagen, na zoo vele proefnemingen, nog niet altijd een onopgelost problema? — Spreker gaat het gebeurde met de verkiezingen elders na, betwijfelt of de staatkundige wisselingen in Frankrijk, nieuwe verbeteringen in het staatkundige, vermeerdering van Volksgeluk hebben aangebragt, of men daar had gezien bevestiging van ware vrijheid? Of was het niet veeleer een afwisselend tooneel, waarop, tijdelijk, groote bekwaamheden konden schitteren; waarop de hoofdleiders van verschillende aanhangen zich in woordenstrijd beoorloogden; bijgestaan door een talrijk gevolg, waaronder er

waren, die zich onder de vanen der hoofdleiders schaarden, om ambten van eer of voordeel, ten gevolge zijner overwinning, te bejagen: waarop zij, die in hunne verwachtingen waren te leur gesteld, zich weder aan een anderen hoofdleider aansloten, om dezen in eenen nieuwen kampstrijd, met uitzigt op gelukkiger uitkomsten voor hunne eigene belangen, te ondersteunen. Er zijn planten en gewassen van uitheemschen grond, die door hare schoone vormen en fraaije bloemen het oog bekorend tot zich trekken; maar zijn hare vruchten altijd even heilzaam? Moet men dan die niet alleen aankweeken, maar ook algemeen maken, om die, welke aan onzen Nederlandschen grond eigenaardig zijn, te verdringen? Hoe men toch over het bestaande verkiezingstelsel denke, men zal het immers een Nederlandsch mogen noemen.

VI. De heer Beelaerts van Blokland:

Het ontwerp thans in beraadslaging, Ed. Mog. Heeren! heeft mijne toestemming, voornamelijk omdat door het vervallen verklaren (art. 3) van het 7de artikel der Gwt., de bestaande beschikkingen der provinciale en plaatselijke reglementen, het stemregt en de bevoegdheid om deel te nemen aan de provinciale en stedelijke besturen, zullen ophouden een deel der Gwt. uit te maken: zij zullen nu, volgens de bij art. 2 van het ontwerp in art. 6 der Gwt. voorgestelde verandering, door de wet geregeld en derhalve het gebrekkige 't welk de ondervinding mogt leeren kennen, door de wet kunnen veranderd worden, zonder dat het noodig zij in het vervolg daarom weder tot wijziging der Gwt. over te gaan. Dit zal vooral, mijns inziens, toepassing moeten vinden op een gebrek in de verkiezingen voor den Landelijken Stand: ik moet dit kortelijk ontwikkelen.

Het deel aan de Ridderschappen toegekend, vertegenwoordigt eenen stand van aanzienlijken, waaraan zich oude roemrijke herinneringen hechten, schoon in onze tijden minder belangrijk, maar die altijd daarom nog eerbiedwaardig is, omdat de verheffing daartoe aan ieder kan te beurt vallen, en zeker allen, die er toe behooren, groot belang hebben bij het welzijn des Vaderlands, tot hetwelk hunne eer hun gebiedt mede te werken.

Het stemregt in de steden omvat alle klassen van nijverheid aldaar gevestigd, en heeft tot natuurlijken maatstaf het domicilie, vereenigd met het dragen in de directe lasten tot een bepaald bedrag.

Maar het stemregt en daaruit voortvloeijende verkiezingstelsel voor den Landelijken Stand, moet uit den aard der zaak het landelijk belang vertegenwoordigen, dien eersten grondslag eener burgerlijke maatschappij: ondertusschen is bij de laatste reglementen van 1825, die thans in zoo verre deel der Gwt. uitmaken, de bevoegdheid om kiezer voor den landelijken stand te zijn, verbonden aan het domicilie ten platten lande; waarvan het gevolg is, dat groote landbezitters, maar in steden wonende, van het kiesregt zijn uitgesloten, hetwelk ten deel kan vallen aan veel kleinere landbezitters, alleen omdat zij ten platten lande wonen: alzoo is niet het landelijk belang, maar het domicilie, ook de maatstaf der vertegenwoordiging van den landelijken stand geworden, en mitsdien het beginsel vervalscht; dit nu kan door het vervallen verklaren van art. 7 der Gwt. hersteld worden door de wet, ten gevolge van het veranderde art. 6 te maken.

Maar nu zal art. 130 met art. 6, aldus veranderd, niet meer in verband staan: tot de bevoegdheid om deel te nemen aan de provinciale besturen, zullen immers ook behooren het getal leden aan welke die bevoegdheid wordt toegekend en de evenredigheid der verschillende standen in die bevoegdheid: dit een en ander moet dan ook, zoo er verandering in mogt worden noodig geacht, een onderwerp van wetgeving zijn, gelijk het nu een onderwerp was van reglementaire bepalingen in verband met het bestaande art. 6.

Deze bedenking verhindert derhalve mijne goedkeurende stem aan dit ontwerp, als mijnes inziens onvolledig.

Men gaat ter stemming over. De voordragt n.° 1 wordt *aangenomen* met 44 tegen 10 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heeren: Luyben, Gouverneur, van Nagell, Brongers, van Sytzama, van Akerlaken, Knipmorst, Luzac, Romme en Beelaerts van Blokland.

De beraadslagingen worden daarop verdaagd tot den volgenden morgen, voormiddags ten elf ure.

Zitting van Donderdag 4 Junij.

Ten elf ure wordt de Vergadering, onder het voorzitterschap van Jhr. Mr. O. van Swinderen van Rensuma, geopend. De 55 leden, waaruit de Vergadering bestaat, zijn tegenwoordig. Ook de Ministers, die de vorige zittingen hebben bijgewoond, zijn aanwezig.

De beraadslagingen over de ontwerpen van wet, tot wijziging der Gwt., worden voortgezet.

Aan de orde van den dag zijn de beraadslagingen over het *zevende* Ontwerp, luidende als volgt:

ONTWERP n.° 2,

OMTRENT DE VERANDERINGEN VAN DE ARTIKELEN 30 EN 32 DER GRONDWET.

Wij WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluti doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat, enz. (dezelfde considerans, als bij Ontwerp A, op bladz. 2 hier-voren).

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van het 30ste en van het 32ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Het 30ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar tweede hoofdstuk, *van den Koning*, en wel in de tweede afdeeling, *van het inkomen der Kroon*, wordt veranderd als volgt:

»De Koning geniet uit 's lands kas, een jaarlijksch inkomen »van *f* 1,500,000.»

Art. 3. Het 32ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, in dezelfde afdeeling geplaatst, wordt veranderd als volgt:

»Den Koning worden tot deszelfs gebruik, zomer- en winter»verblijven in gereedheid gebragt, voor welker onderhoud echter »niet meer dan *f* 50,000 jaarlijks ten laste van den lande kunnen »worden gebragt.»

Art. 4. (Hetzelfde slot-artikel als bij alle vroegere ontwerpen van wet).

Lasten en bevelen, enz.

De heer Verwey Mejan acht zich verpligt zijn gevoelen over deze wet te uiten, ofschoon hij weet, dat hetzelve niet door de meerderheid der Kamer gedeeld wordt. Hij zal zich tegen dezelve verklaren, omdat hij meent, dat de civiele lijst enkel voor den loop van iedere Regering moet worden bepaald.

De heer van Dam van Isselt erkent, dat het thans behandeld wordende onderwerp van eenen teederen aard is. Hij herhaalt

hetgeen hij reeds in zijne Afd. te kennen heeft gegeven, dat namelijk 's Konings inkomen in de Gwt. op een millioen moest worden bepaald. Hij hoopt echter, dat men hem wel versta. Het is er verre af, dat hij 's Konings inkomen van een en een half millioen guldens te hoog zou beschouwen, maar hij bestrijdt slechts het denkbeeld dat hetzelve thans op *f* 1,500,000 zou worden bepaald, terwijl het later welligt blijken zou, eigenlijk *f* 2,000,000 te bedragen. Hij wenscht, dat de vijf ton, welke bereids, bij de wet van 26 Julij 1822, jaarlijks aan den Koning zijn verzekerd, en waarvoor aan Z. M. domeinen zijn afgestaan, ook worden afgetrokken van het inkomen van *f* 1,500,000, dat men werkelijk den Koning wenschte toe te kennen. Hij verlangt dit daarom, omdat er in 1849, bij de ontbinding van de Maats. ter begunstiging van de Volksvlijt, voor dezelve aan den Staat twintig millioenen moeten worden verstrekt, waaruit alsdan door de schatkist aan den Koning de bedoelde vijf tonnen gouds moeten worden uitbetaald. Nu is hem de staat van deze Maatschappij ten eenemale onbekend en wenscht hij vurig, dat in 1849 die 20 millioenen voorhanden zullen zijn en de renten van het halve millioen zullen opleveren. Maar hij moet er bijvoegen, dat hij hoogst verbaasd zou staan, wanneer die 20 millioenen alsdan zullen verkregen worden. En het gevolg hiervan zou wezen, dat er nieuwe lasten van den Staat zouden kunnen worden gevorderd, voor eene uitgave, waarin van wege denzelven reeds lange ware voorzien.

De heer VAN DAM VAN ISSELT zou zich verheugen, indien de staat der financien van het Rijk van zoodanigen gunstigen aard waren, dat het niet noodig kon geoordeeld worden, om over dergelijke onderwerpen te spreken. Hartelijk zou hij zich verheugen, indien de Stat.-Gen. met ruime hand te dezen konden te werk gaan. Doch thans ziet hij zich verpligt zijnen innigen wensch, aan de droevige noodzakelijkheid op te offeren. Hij kan er niet toe medewerken, dat eerst de domeinen zouden zijn opgeofferd en men later, op nieuw, vijf tonnen gouds jaarlijks zou moeten bijpassen. Hij zal dienvolgens stemmen tegen deze voordragt.

Gisteren avond heeft de heer VAN DAM van een der leden eene beleefde teregtwijzing ontvangen, om zich toch altijd tot het onderwerp zelf te bepalen. Hij zal alzoo thans verlof vragen, om met een paar woorden over eenige andere ontwerpen te spreken, zich voorbehoudende, om, bij de speciale behandeling derzelve, daarop terug te komen: hij bedoelt dat, nopens art. 60 der Gwt., ten aanzien van de Oost; dat, betrekkelijk de Ministeriële Verant-

woordelijkheid en dat, ten opzigte der Defensie. Wat dan al dadelijk de aanvulling van art. 60 der Gwt. betreft, heeft hij met genoegen de ronde en cordate antwoorden der Regering, nopens dat ontwerp, ontvangen. Hij beschouwt dezelve geenszins als een antwoord ter loops gegeven, maar wel als Staatsstukken van veel waarde, die ter uitlegging van de aanvulling van art. 60 der Gwt. kunnen strekken. Onbezwaard neemt hij derhalve dat ontwerp aan.

De behandeling van de voordragt van wet op de Ministeriële Verantwoordelijkheid doet hem terug komen op hetgeen gisteren een der sprekers, nopens het Democratische beginsel, gezegd heeft. Het is hem vreemd voorgekomen, dat, wanneer er in deze Vergadering van een Democratisch beginsel gesproken wordt, hetzelve steeds derwijze wordt uitgelegd, alsof deszelfs voorstanders ook het getier en gejoel van de driften der menigte zouden verlangen. Men is dan ook gisteren zoo verre gegaan van de woorden van Cicero, ter bestrijding van dat beginsel, aan te halen. Maar men heeft daarbij geheel en al uit het oog verloren, dat Cicero geenszins van de gezeten burgeren van Rome, maar van het plebs, het gepeupel, sprak. Terwijl de spreker, aan de eene zijde, waarschuwen wil voor den onbesuisden wil der Volksmenigte, gelooft hij, aan den anderen kant, dat het wenschelijk ware geweest, dat men het Democratische beginsel meer had voorgestaan. Aangenaam was het hem, dat dit Democratische beginsel, op den eersten dag der discussien, door zijnen vriend en ambtgenoot uit Vriesland is voorgestaan geworden. Hij herhaalt het, hetgeen hij reeds meermalen gedurende deze gewigtige beraadslagingen gezegd heeft, dat, al mogt hij thans eenige ontwerpen aannemen, hij het er voor houdt, dat dezelve noch voorzien in de behoeften des tijds, noch voldoen aan het verlangen van het grootste gedeelte des Volks.

De heer Luzac verklaart zich tegen het door elkander behandelen der dertien wets-ontwerpen, hetgeen, naar zijn oordeel, eenen nadeeligen invloed op de beraadslagingen uitoefent en ze verwart. — Door zich tot de aan de orde van den dag gestelde wet te bepalen, zou men voorgekomen hebben, dat er over Aristocraten en Democraten gesproken werd, waar het de ongelukkige splitsing van Holland voornamelijk gold. Wat de civiele lijst betreft, hieromtrent omhelst hij het gevoelen van den heer Verwey Mejan., en gelooft, dat het bedrag daarvan niet voor altoos, doch slechts voor den loop eener Regering behoort te worden vastgesteld. — Dit principe alleen moest de Gwt. behelzen. — Hij wijst op de veranderlijke waarde van het geld, en voegt hierbij dat de

behoeften van eenen GEORGE III met een zóó groot gezin gezegend, konden geacht worden veel grooter te zijn, dan die van zijnen zoon GEORGE den IV, die slechts eene dochter had. Ook kon een Vorst, soms in meer gevorderde jaren, ongehuwd, tot de Regering gekomen, zich met eene eenvoudige hofhouding vergenoegen, en hierdoor ook slechts eene geringe civiele lijst behoeven. — Te regt, zegt hij, worden in Engeland en Frankrijk de omstandigheden in overweging genomen, en hangt het inkomen van den Souverein van deze af.

De heer LUYBEN verklaart zich evenzeer voor de bepaling van het inkomen der Kroon op een millioen guldens, met dien verstande echter, dat de inkomsten uit de schikkingen met de Maatschappij ter begunstiging van de Volksvlijt aangegaan, daar onder niet begrepen zijn. Hij behoudt zich zijne uit te brengen stem voor.

Zijne Exc. de *Minister van Justitie* zegt in substantie, dat het volgen van het denkbeeld, door twee der leden geuit, om de civiele lijst voortaan bij den aanvang van elke regering vast te stellen, een ingreep in de fundamentele beginselen der Gwt. zou zijn, en geheel gelegen is buiten het onderwerp der tegenwoordige beraadslaging, daar het ontwerp van wet alleen dienen moet om het inkomen der Kroon terug te brengen op den voet der Gwt. van 1814, tot het bedrag van *f* 1,500,000, behoudens de beschikkingen, bij de wet van 1822, ter uitvoering van art. 31 der Gwt., gemaakt, volgens welke, even gelijk tot nu toe plaats had, slechts een millioen gulden uit 's Rijks schatkist zal worden betaald, terwijl de overige *f* 500,000 zullen moeten gevonden worden uit de domeinen, tot zoo lange dat, ten gevolge der gemaakte schikking wegens die domeinen, het ligchaam, aan hetwelk die domeinen zijn overgedragen, aan 's Rijks schatkist zal hebben uitgekeerd een kapitaal van 20 millioen, uit de rente waarvan alsdan aan den Koning door de schatkist jaarlijks zal moeten worden betaald de som van *f* 500,000, zoodat alsdan het bij de Gwt. vastgestelde inkomen van *f* 1,500,000 wederom geheel uit 's Rijks kas aan den Koning zal moeten worden voldaan.

De heer LUYBEN zegt, dat hij zich, na de door den Minister gegevene uitlegging, volkomen bevredigd gevoelt, en voor de wet zal stemmen.

Tot de hoofdelijke stemming over dit ontwerp wordt overgegaan.

Het wordt aangenomen met 47 tegen 8 stemmen. TEGEN hebben gestemd de heeren: VERWEIJ MEJAN, BRUCE, WYNAENDTS, GOUVERNEUR, ROMME, VAN DAM VAN ISSELT, WARIN en LUZAC.

De beraadslagingen worden geopend over het *achtste* Ontwerp, luidende als volgt:

ONTWERP n.° III.

OMTRENT EENE BIJVOEGING AAN ARTIKEL 60 DER GRONDWET.

WIJ WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de ervaring het noodig heeft doen oordeelen, eenige veranderingen in sommige artikelen der Gwt. te maken;

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot eene bijvoeging aan het 60ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Het 60ste artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar tweede hoofdstuk, *van den Koning*, en wel in de zesde afdeeling, *van de magt des Konings*, zal met de navolgende slotbepaling worden vermeerderd:

»Aan de Staten-Generaal zullen, in den aanvang van elke »gewone zitting, worden medegedeeld de laatst-ingekomene staten »van ontvangsten en uitgaven van opgemelde volkplantingen en »bezittingen.

»Het gebruik van het batig slot, beschikbaar ten behoeve van »het moederland, wordt bij de wet geregeld.»

Art. 3. (Hetzelfde slot-artikel als van alle de vorige ontwerpen, medegedeeld op bladz. 2 hier-voren).

Lasten en bevelen, enz.

I. De Heer LUZAC:

Met dit wets-ontwerp, Ed. Mog. Heeren! kan ik mij niet vereenigen, en stel mij tot taak UEd. Mog. hiervan kortelijk de redenen open te leggen.

Indien de bijvoeging aan art. 60, nu hier voorgesteld, van geen verschil van opinie tusschen de Regering en de Vertegenwoordigers des Volks ware voorafgegaan; indien wij niet jaren lang over het regte verstand van de woorden *uitsluitend opperbestuur* getwist hadden, en bijaldien de Regering niet, bij eene soort van officiële

deductie, vele pagina's in folio lang, bij de antwoorden op onze bedenkingen nu laatstelijk gegeven, met veel rondborstigheid hare meening over de alles omvattende beteekenis van het woord *opperbestuur* gegeven had — eene meening met mijne intieme overtuiging geheel in strijd, — ik zoude deze bijvoeging misschien als eene niets prejudiciërende verduidelijking des artikels, als eene optelling van hetgeen wij hier jaarlijks omtrent de overzeesche bezittingen van de Regering zullen vernemen en ontvangen, hebben kunnen beschouwen.

Doch, na alles wat ter dezer zake gezegd en geschreven is, door het aannemen van dit artikel zoo als het nu zal luiden, te erkennen, dat wij, betreffende die overzeesche bezittingen «met de »mededeeling der laatstingekomen staten van ontvangsten en »uitgaven, en met het eenvoudig regelen van het gebruik *van het »batig slot, beschikbaar ten behoeve van het moederland*» moeten tevreden zijn, — dit kan, dit mag ik niet.

Ik kan en mag dit niet, omdat ik hiermede voor altoos die opvatting van art. 60 bestendig, naar welke nu 25 jaren lang door de Regering is gehandeld geworden, en welke medebrengt, dat *alles*, in, over en betreffende de overzeesche bezittingen van den eenvoudigen wil des Konings afhangt, en de Natie, door de Staten-Gen. vertegenwoordigd, zich moet tevreden stellen met hetgeen men haar zal gelieven mede te deelen, en als batig slot der geldmiddelen van die belangrijke bezittingen te doen kennen.

Wij moeten hier de quaestie met rondheid vaststellen en ons wel verstaan. Tot nog toe — het is onloochenbaar — zijn onze overzeesche bezittingen geheel bij besluiten, of hetgeen men ook wel reglementen van algemeen bestuur noemt, beheerd en geregeerd geworden; eene absolute magt over dezelve heeft de Regering zich toegeëigend. Dit is van tijd tot tijd door sommigen in deze vergadering betwist geworden; men heeft de gevolgen, waartoe die handelwijze brengen kan, gaan doorzien en begrepen dat het 60ste artikel der Gwt. dit niet kon gewild hebben, dat bij hetzelve nooit als het ware eene vervreemding dier belangrijke bezittingen, ten behoeve van de Kroon en der executive magt, beoogd was geweest.

Eene vervreemding, dit woord klinkt misschien hard, — doch het is niettemin goed gekozen; — wanneer wij door de gegevene omstandige explicatien nu zoo duidelijk en openhartig vernemen, dat, ten gevolge van hetzelve, de Minister hier te lande, en de Gouverneur-Generaal op Java, op last des Konings alles doen, bevelen en nalaten kunnen wat zij goed en noodig zullen oordee-

len; nu de inkomsten en uitgaven ook geheel eigendunkelijk door den Koning mogen geregeld worden, en het opperbestuur dan eerst aan den nood van het moederland behoeft te denken, wanneer hetzelve, altoos geheel naar zijnen wil en begrip, voor die overzeesche bezittingen niet meer noodig hebben zal.

Ik heb de antwoorden, door de Regering gegeven, met aandacht gelezen en gezocht of ik nog iets konde vinden wat niet onder het opperbestuur gebragt was. — Doch ik heb niets mogen aantreffen, en ben dus wel tot de conclusie moeten komen, dat dit woord in den zin der Regering hier geheele onvoorwaardelijke oppermagt, met een *dominium utile* gelijk staande, moest beteekenen. — Het zal mij aangenaam zijn van dwaling overtuigd te worden, en van UEd. Mog. of van 's Konings Ministers te mogen leeren waarin dan nog de allergeringste beperking dier alleenheersching te vinden is!

De omstandigheden welke sedert 1815 in Nederland hebben plaats gehad, de oorlogen op Java, de onzekerheid of die bezittingen onder de lasten of voordeelen des Vaderlands zouden behooren geteld te worden, hebben de Natie en ook deze vergadering stilzwijgend doen berusten in de uitlegging des artikels, welke men *facto* volgde. Ik mag hier bijvoegen, dat de overtuiging, dat dit opperbestuur in de handen waarin het zich bevond, ter goeder trouw en met goede inzigten gevoerd werd, hiertoe medewerkte en men voortleefde, om eene algemeene spreekwijze te gebruiken, als niet beter wetende of het behoorde zoo.

Doch dit langdurig *factum* kan en mag geen regt daarstellen, en nu het er op aankomt eene Gwt. te herzien, uit welke men, met goede intentien, ik wil dit aannemen, de bevoegdheid tot die oppermagtige handelingen geput heeft, mag ik niet toegeven, dat die exorbitante bevoegdheid, in de Gwt. niet gelegen, nu door dit ontwerp en ten gevolge der gegevene toelichtingen, zal erkend en bevestigd worden.

Men miskenne mijne bedoelingen niet: ik wil geenszins beweren, dat die overzeesche bezittingen niet goed zouden zijn beheerd geweest of nog beheerd worden; — ik wil geenszins betwijfelen, dat derzelver geldmiddelen op eene allezins goede en naauwkeurige wijze geregeld zijn en verantwoord zullen worden; — doch ik beweer, dat wij hier niet aan den dag van heden alleen moeten denken, niet het oog uitsluitend vestigen op hen aan wie het bewind is in handen gegeven, maar ons ernstig herinneren, dat hier quaestie is om goede waarborgen voor de toekomst vast te stellen, en te zorgen, dat hetgeen nu wel oppermagtig, doch goed

geschiedt, niet bij volgende regeerders, ook wel oppermagtig, doch volkomen slecht zoude geschieden.

Laten wij toch, Ed. Mog. Heeren! niet vergeten, dat het hier eene bezitting van den Staat van het allerbelangrijkste gewigt geldt, — eene bezitting, met welke ons finantiewezen staat of valt, en dat het onze pligt is alles voor te komen, waardoor zij, soms in jeugdige en onvoorzigtige handen gekomen, geheel buiten de mogelijkheid eener betere leiding, zouden geraken.

Ik weet zeer wel, dat bij de nu voorgestelde bijvoeging van «staten van ontvang en uitgaaf» gesproken wordt; dat bij de laatste beantwoording nog weder omstandig wordt aangeduid, welke documenten aan deze vergadering jaarlijks zullen geleverd worden, ten einde zich *au fait* der Oost-Indische zaken te kunnen stellen; ik zal ook niet loochenen, dat men hieruit veel licht en kennis zal kunnen putten; doch dit neemt niet weg, dat alles slechts ter informatie zal worden voorgelegd, dat het regt tot eenige critiek en finale afkeuring wordt afgesneden, en alles zich daartoe bepalen zal, dat men zegge: er is, of er is geen batig slot der overzeesche geldmiddelen. In het laatste geval moogt gij er over treuren; in het eerste moogt gij er u over verblijden en het dankbaar aannemen; doch klagen, dat er niets is, of dat het overschot, door allerhande, in uwe oogen misschien dwaze, uitgaven zoo luttel is, eene verandering in den gang der zaken aldaar te vorderen, dit moogt gij niet!

Maar, zegt men, dit moet, dit kan niet anders; — wat wilt gij dan, wilt gij mede-besturen; wilt gij den Staten-Gen. ook eenige afdoende inzage in het beheer der overzeesche bezittingen geven? Mede-besturen! in geenen deele, Ed. Mog. Heeren! maar eenig deel der wetgevende magt, eenige beoordeeling over het beheer der geldmiddelen aldaar behouden, ja, Ed. Mog. Heeren! Ik geloof dat dit mag, dat dit kan, en dat dit moet. —

Dat dit mag, leid ik af uit de natuur en den oorsprong dier bezittingen, uit de bepalingen en woorden der Gwt. Welke bezittingen zijn het toch, waarover hier quaestie is? Zijn ze niet verkregen door de dapperheid en volharding en koenheid onzer voorvaderen? zijn ze niet als het eigendom, als bezittingen van het rijk te beschouwen; spreekt aldus niet de Gwt.? Worden in den Staat niet, door medewerking der Vertegenwoordiging, alle groote, belangrijke maatregelen, bij welke de algemeene welvaart en de bezittingen van den Staat betrokken zijn, vastgesteld; en zoude het eenigzins denkbaar zijn, dat men alle de hooge belangen, hieraan verknocht, de vrijheden en bezittingen van zoo vele duizenden

Nederlanders en ingezetenen van den Staat, geheel buiten alle wettelijke regeling zoude willen gesteld hebben?

Maar ook de woorden der Gwt. beletten eenige regtstreeksche bemoeijing dezer vergadering niet: het opperbestuur aan den Koning gegeven, bevat geene volslagene alleenheersching, evenmin als het opperbestuur der algemeene geldmiddelen, in art. 61 aan den Koning gegeven, verhindert, dat, zoo wel de staatsbehoeften, als de middelen om ze te dekken, ook de wijze van heffing en het gebruik, bij de wet geregeld worden. — En men kome hier niet meer te berde met het woord *uitsluitend*, bij *opperbestuur* in art. 60 gevoegd, om aan dit laatste woord eene beteekenis te geven, waardoor het Hoofd van den Staat alle legislative magt in zich zoude vereenigen: het is immers, door den beroemden hoogleeraar, die door zijne uitmuntende aanteekening op de Gwt. het regt verstand derzelve zoo juist toelichtte, overtuigend bewezen, dat dit woord *uitsluitend*, uit eene vroegere Gwt. van Nederland overgenomen, geene andere beteekenis heeft, dan dat het bestuur der kolonien niet mag overgedragen, niet weder geoctroijeerd mag worden aan particulieren; — dat de Koning geheel en alleen meester is van de regeling van het bestuur, 't welk hij, des verkiezende, aan eenen Raad van koophandel en kolonien kon opdragen, doch waaromtrent Hij altoos het opperbestuur moest blijven behouden. — Van dien Raad sprak de Gwt. van 1814, in art. 35; — met dit denkbeeld, met die magt, nu bij onze Gwt. niet uitgesloten, heeft de uitdrukking van art. 60 eenen juisten en goeden zin.

Ik zal nu niet treden, Ed. Mog. Heeren! in een betoog over de art. 105 en 73 der Gwt., om uit dezelve te bewijzen dat het geheel in haren geest ligt, dat dit gegeven opperbestuur zich alleen kan en moet uitstrekken tot zoodanige maatregelen van inwendig beheer, welke ook in het vaderland niet bij wetten worden vastgesteld, doch dat de opperbestuurder niet tevens de eenige legislator is. — Ik zal dit niet doen, vermits ik deze beraadslagingen niet onmatig mag rekken, en het bovendien voldoende is hier op te merken, dat, evenmin als de wetgevende magt *expressis verbis* in de Gwt., aan het Hoofd van den Staat gegeven is, zij even weinig aan de Vertegenwoordiging is ontnomen.

Ik zeide zoo even: dat het ook kan; en zal nu overgaan, om UEd. Mog. hierbij kortelijk te doen opmerken, hoe omtrent de onmogelijkheid dat wij ons met de overzeesche wetgeving immer zouden kunnen bemoeijen, de zonderlingste begrippen ongelukkiglijk te veel veld gewonnen hebben.

Indien het voor ons eene onmogelijkheid moet geacht worden, de in dezen noodige kennis en wetenschap te verkrijgen, van waar *komt* het dan, dat dit echter in Engeland en Frankrijk bij de Vertegenwoordiging kan geschieden? — Het is UEd. Mog. toch bekend, dat het parlement honderden wettelijke bepalingen heeft vastgesteld, en nog dagelijks vaststelt omtrent de veelvuldige overzeesche bezittingen van het Engelsche Volk; — nog dezer dagen zagen wij eene bill over de Kanada's in het parlement behandelen: waarom zoude dit nu eerder dààr dan hier kunnen geschieden? Ook de Franschen hebben hunne kolonien niet van de wetgevende magt losgerukt: art. 64 van de charte van 1830 zegt: *Les colonies seront régies par des lois particulières*, en dit was reeds bij die van 1814, — men lette wel, door den Koning Lodewijk XVIII uit de volheid zijner magt, aan de Natie geoctroijeerd, en in art. 73 even zoo bepaald! — Zijn dan nu de Franschen zoo veel beter in staat over die zaken kennis te verkrijgen en te oordeelen, dan wij dit zouden zijn?

Maar — en ik bid UEd. Mog. mij hier een oogenblik uwe volle aandacht te geven — indien wij ons nu hiertoe onmagtig verklaren, onze nederigheid zóó verre drijven van te zeggen, «dat de »Regering alles zonder ons moet afdoen,» verklaren wij dan niet tevens dat wij oneindig onbekwamer, onwetender en moeijelijker van bevatting zijn, dan zij die vroeger de Nederlandsche Natie vertegenwoordigden; want, Ed. Mog. Heeren! tot aan den jare 1806, tot aan de inlijving dezer gewesten in het Fransche rijk, zijn de kolonien altoos wettelijk bestuurd geworden, en hebben de grondwetten van 1798, van 1801, ook de constitutie van 1806, dit uitdrukkelijk aan de Vertegenwoordiging opgedragen.

Bij de Staatsregeling van 1798, in de artikelen 236 en 250, werd aan de wetgeving overgelaten, behalve de vaststelling der instructien voor de beide raden, de Aziatische en Amerikaansche, de geheele regeling der inwendige Staatsinrigting en der wijze van bediening der politie en justitie. Men leze verder den geheelen zevenden titel, handelende «over de buitenlandsche bezittingen »en kolonien, en van derzelver bestuur hier te lande,» en daarin bijzonder de art. 241, 242, 251 en 252.

De staatsregeling van 1801 gebood in art. 37, 38 en 48, dat het inwendig bestuur en de wetten voor de kolonien, bij de respective charters, door de wetgeving zouden worden vastgesteld.

En de constitutie van 1806, door den Franschen Koning, niet zonder medeweten van zijnen broeder Napoleon aan ons voorgeschreven, bleef het beginsel getrouw, en zeide duidelijk in art.

12: « dat de Regering der Hollandsche kolonien door bijzondere » wetten moest worden bepaald; » terwijl door alle die staatsregelingen heen, echter ook duidelijk bepaald werd; « dat de ontvang» sten en uitgaven der kolonien een deel uitmaakten der uitgaven » en ontvangsten van den Staat. »

Indien men nu, bij alle die staatsregelingen van het denkbeeld is uitgegaan, dat de Vertegenwoordigers des Volks die kunde hadden, of konden verkrijgen, van tot het vaststellen van wettelijke voorschriften voor de Oost-Indische bezittingen mede te werken, — zullen wij dan nu, in 1840, durven beweren: « neen, » wij kunnen dit niet: de Regering alleen staat op de hoogte, wij » mogen toezien, wij mogen staten ontvangen, saldo's overne» men, — maar eenigzins beoordeelen wat er geschied is, en of » het goed geschied is, dit kunnen wij niet. » Die dit blijven vasthouden zijn te nederig: zij bedenken ook niet, dat in vroegere tijden, vóór 1795, de bewindhebbers der Oost-Indische Compagnie, toch ook zonder eene reis naar en een verblijf op Java, het middel vonden, om zich in deze zaken voldoende kundigheden aan te schaffen: dat die heeren ook die locale kennis veelal moeten derven, welke men nu als zoo onontbeerlijk wil doen gelden.

Ik wil gelooven, dat deze zaken ons in den beginne vreemd zouden voorkomen, — doch ik wil niet gelooven, dat wij zoo weinig bevattelijkheid hebben, van niet spoedig op eene goede hoogte te kunnen geraken; ook zoude ik gaarne aan mijne geachte medeleden, die zich met de laatste, ter gelegenheid der wet van de 56 millioen, medegedeelde Oost-Indische stukken ernstig bezig hielden, willen vragen, of zij nog gelooven, dat de kennis der overzeesche zaken en belangen, mits ons opregte en openhartige mededeelingen gegeven wierden, niet zoude te verkrijgen zijn? Men bedenke toch, dat, bijaldien dit Oostersche boek niet vijf en twintig jaren lang voor deze vergadering ware gesloten geweest, de kennis van hetzelve reeds algemeen zoude zijn, en men geloove vrij, dat, bijaldien de Staten-Gen. zich jaarlijks hiermede hadden moeten bezig houden, zij zich evenmin hiermede thans zouden verlegen vinden als met zoo vele andere moeijelijke onderwerpen, waarover de beoordeeling en beslissing haar soms te beurt vallen.

Ik vraag het UEd. Mog. met vertrouwen, moeten wij hier niet dikwijls onderwerpen behandelen aan de studien en de dagelijksche ondervinding van velen onzer geheel vreemd, en mogen wij ons dan aan derzelver beoordeeling, op dezen grond van onbekendheid, onttrekken? moesten wij tijdens onze vereeniging met Belgie niet soms over zaken en belangen, als b. v. van berg- en mijnwer-

ken, oordeelen, welke ons vreemder waren dan de belangen onzer Oost-Indische landgenooten? Brengt de regeringsvorm bij representatie, waaronder wij leven, niet dit mede, dat de Vertegenwoordiging verondersteld wordt, alles te kunnen bevatten waarover wettelijke verordeningen moeten vastgesteld worden? Niet ieder onzer, dit is duidelijk, kan omtrent alles even goed onderrigt zijn, even goed over alles zijn oordeel vellen, doch de Vertegenwoordiging, het *corpus morale*, de Natie voorstellende, kan en mag zich niet op eenen zoo lagen trap van kennis, wetenschap en bevatting stellen. Vergeten wij ook hierbij niet, dat nu reeds opvolgend vele onzer landgenooten die in Oost-Indiën veel kennis verkregen hebben, huiswaarts zijn gekeerd; en zij het zich voorzeker tot eene eer zouden rekenen onder de aandacht der Provinciale Staten te vallen, als Vertegenwoordigers gekozen te worden, ten einde hiermede voor die bezittingen allezins wijze en goede bepalingen te helpen vaststellen.

En nu, ten slotte, durf ik beweren, dat eene Gwt., welke de toekomst niet minder dan het tegenwoordig oogenblik moet waarborgen, duidelijk de sfeer der wetgevende magt omtrent de overzeesche bezittingen behoort te regelen en het nu voorgestelde geheel onvoldoende, ja schadelijk is; dat wij niet moeten het oog vestigen op eenen Koning, die van den vroegen morgen af, en den geheelen dag door zich met de belangen van zijn getrouw Volk bezig houdt, die in gevorderden ouderdom nog al den ijver van een jeugdig mensch bezit, aan wien dus het vertrouwen der Natie veel kan overgeven; — maar dat wij moeten denken aan tijden van minderjarigheid des Konings, aan tijden waarin aan Nederland een Vorst zoude kunnen te beurt vallen, die den last der Regering van zich afschoof, om zich aan ijdele verstrooijingen over te geven, — een Vorst, die soms zijn vertrouwen aan eenen sluwen Staats-Minister geheel schenkende, dezen alzoo geheel meester zoude laten over het kostbaarste kleinood van Nederland, over eene bezitting, aan welke wij thans, de gewone benaming omkeerende, wel den eernaam van het moederland zouden mogen geven, nu het onzen veegen Staat met hare weldadige opkomsten helpt en ondersteunt.

Neen, Ed. Mog. Heeren! met de overtuiging van de mogelijkheid der verkeerde gevolgtrekkingen bij het aannemen van dit wets-ontwerp, kan ik aan hetzelve mijne toestemming niet geven, en vrijwillig dus goedkeuren en als onderschrijven, hetgeen ik met ijver en met volle overtuiging, gedurende vele jaren met sommigen van U Ed. Mog. heb bestreden.

II. De heer DE JONGE VAN CAMPENS NIEUWLAND

Doet opmerken, dat het hier een allergewigtigtst punt, ons nationaal bestaan betreffende, geldt, dat is de opneming van eene aanvulling van art. 60 der Gwt. Hier en daar is echter meer verlangd, dan er is voorgesteld en de vorige spreker heeft onderanderen gewenscht, dat het art. zoodanig wierd veranderd, als in het bekende werk van den Hoogleeraar THORBECKE verlangd wordt. Het doet den spreker ook om deze reden leed, dat hij onder 's Konings Ministers, hier tegenwoordig, niet meer aantreft den man, te regt door de Nederlandsche Vertegenwoordiging, en door geheel het Volk zoo hoog geacht, aan wien men den tegenwoordigen bloei onzer O.-Indische bezittingen, onder Gods zegen, grootendeels te danken heeft. Hij toch ware beter dan iemand anders in staat geweest, om het ontwikkelde gevoelen op goede gronden te wederleggen, en om vooral het thans door de Regering voorgestelde te regtvaardigen.

Thans zal de Spr. zijne zwakke pogingen aanwenden, om zijne bijzondere meening over dit gewigtige onderwerp te ontvouwen. Dadelijk bepaalt hij zich tot het eigenlijke punt van geschil. Het is onwedersprekelijk, dat de volkplantingen zijn bezittingen van den Staat. Men behoeft geene vrees te koesteren, dat er aan art. 60 der Gwt. eenige andere uitlegging worde gegeven, vooral niet na de bijvoeging, aan dat art. nu voorgedragen, waarbij toch bepaald wordt, dat het batig saldo geregeld in 's lands kas zal worden gestort. Er bestaat alzoo eigenlijk geen verschil, noch over den eigendom aan, noch over de aanspraak van den Staat op de opbrengsten van zijne volkplantingen. En de quæstie bepaalt zich mitsdien tot de vraag, of art. 60 der Gwt. niet met volkomene juistheid en practische voorzigtigheid heeft bepaald, dat het uitsluitend beheer over de kolonien aan de Regering wordt opgedragen; en of het niet verkeerd en tegen het ware belang des Vaderlands zou zijn, de wetgevende magt in het administratief en geldelijk beheer der kolonien te doen deelen en de verordeningen, waarnaar die bezittingen moeten worden geregeerd, van de representatie in het moederland te doen uitgaan?

De Hoogleeraar THORBECKE behandelt deze vraag en beantwoordt dezelve in laatstgemelden zin, op eene wijze, die den spreker, het zij met eerbied gezegd, slechts ten deele instemmende met de wezenlijkheid, en eigenlijk meer vernuttig dan waar toeschijnt. Zijns inziens, zou het woord *uitsluitend*, in art 60 der Gwt., eeniglijk ten doel gehad hebben, de kolonien van de zorgen en het

beheer van eenen Aziatischen Raad of van eenig ander collegie van dien aard uit te sluiten. Welligt, zegt verder de heer THORBECKE, is nu dat woord *uitsluitend* in art. 60 geplaatst, omdat men daardoor te kennen geven wilde, dat men geene tusschenkomst eener O. I. Compagnie meer verlangde. De spreker wil wel toegeven dat dit eene der bedoelingen geweest kan zijn, doch dan altijd slechts eene bijkomende, eene van minder belang, en hij durft het zeggen eene die door de bewuste uitdrukking niet bereikt zou zijn geworden, want niets zou den Koning beletten, om, zulks noodig oordeelende, ook thans nog met art. 60 een Raad hier te lande voor de Indien daar te stellen, met welken Hoogstdezelve toch altijd als Hoofd van den Staat zijn Opperbestuur over de Volkplantingen zou behouden. Neen, laat men het openhartig bekennen, het woord *uitsluitend* doet juist zien wat men gewild heeft en is van veel uitgestrekter zin en strekking, dat is, dat de wetgevende magt de Indien geenszins mede zou besturen, geenszins het geldelijke of administratief beheer over de Kolonien mede zou uitoefenen of de Regering daarin belemmeren.

Men is juist op de ondervinding van andere landen afgegaan, en men is tot de stilzwijgende erkentenis gekomen, dat het aan de Volksvertegenwoordiging van het moederland, hier gevestigd, hoe veel kennis zij ook anders moge bezitten, hoe vele theoretische zelfs, zij door eigen onderzoek, omtrent de kolonien hebbe verkregen, steeds aan die ware en locale kennis zal ontbreken, om wetten voor landen te maken, zoo zeer in behoeften en zeden verschillende van alles wat hen omringt. Ik vraag het u allen, zegt de redenaar, wat is ul. nopens een zoo teeder punt als de Godsdienst, de zeden en gewoonten der Javanen stellig genoeg bekend om niet gevaar te loopen van, zonder het te weten, door wets-bepalingen deze te kwetsen, iets, altijd zoo bedenkelijk, vooral bij de Oostersche Volken.

De Regering staat daartoe op een beter standpunt, om te beoordeelen wat dienstig, voorzigtig en staatkundig voor de kolonien is. Zij toch kan zich doen voorlichten door mannen die zich de noodige kennis in de Kolonien zelve, door gewigtige betrekkingen en een langdurig verblijf, bezorgd hebben. Waartoe zal nu het onderzoek dienen eener vergadering, die de geschiktheid mist om, zonder onvoorzigtigheid, af te keuren, en welker bemoeijingen wel ijdel zouden zijn, indien het voor haar geraden was zich tot goed keuren te bepalen? Vele maatregelen kunnen alleen op de plaats zelve worden daargesteld. Dat zal de ware koloniale administratie zijn in de meeste gevallen, en hier te veel naar het moederland te trekken,

hier de centralisatie uit te breiden, zou wel boven alles verderfelijk mogen heeten. Om niet eens er van te gewagen dat de wetten hier te ontwerpen meestal te laat voor de behoeften in de Kolonien en ontijdig zouden werken, zoo moet de spreker eene vraag aan deze vergadering rigten, die wel bevestigen zal wat hij heeft aangevoerd.

Indien eens vóór eenige jaren aan de Stat.-Gen. ware voorgesteld bij eene wet uit te drukken òf het in de eerste jaren van 1814 gevolgde stelsel van bestuur in de Oost-Indien ten opzigte der voortbrengselen van Java, òf het toen nog in zijne uitkomsten onbekende en hevig bestreden, sedert aldaar door een beroemd staatsman ingevoerde, stelsel van cultuur, en er ware dan bijgevoegd, of men had dit vermoed, dat van die keuze het bestaan der kolonien, en daarna dat des Vaderlands zou afhangen, of dan niet elk der leden van deze Staatsvergadering, geslingerd door tegenstrijdige inlichtingen, niet ten minste voor zich zelf zou hebben moeten belijden, dat hij beneden de hoogte der quaestie zich bevond, en of wel iemand den moed gehad zou hebben, om in dezen eene stellige uitspraak te doen? Wat hem ten minste betreft, de spreker moet het erkennen, de verantwoordelijkheid van zoodanig eene uitspraak zou hem hoogelijk bezwaard hebben, en hij stelt zich voor dat de uitkomst geweest zou zijn òf een voorzigtig vertrouwen op de Regering, òf de verwerping van haar voorstel, zonder alle de kennis welke dit vordert.

Het oog vestigende, op de finantiële aangelegenheden van de kolonien, vraagt de spreker verder, of wij hier te lande de begrootingen voor Indie zullen opmaken? Kunnen wij dezelve verbeteren? Of moeten wij niet erkennen, daar aan ons eenige daarvan vóór eenigen tijd zijn medegedeeld, dat dezelve in Oost-Indie met de uiterste zorg worden opgemaakt, dat onze tusschenkomst dáár slechts zou kunnen schaden.

Wat eene zonderlinge beraadslaging zou daaruit ontstaan? Hoe zouden wij kunnen beoordeelen, of de eene of andere uitgave te veel of te weinig was? Vooral bij de koloniale begrootingen zouden wij in het blinde moeten stemmen, daar wij bij de behandeling van onze eigene Staatsbegrooting zoo dikwijls op inlichting van anderen moeten afgaan!

Het is dus in het belang der zaak, dat de Regering in haar grondwettig beheer over de kolonien gehandhaafd blijve; en vooral dat zij zoo veel mogelijk de kolonien op de plaats zelve doe besturen. De tusschenkomst der wetgevende vergadering, te ver

verwijderd en onmogelijk van genoegzame kennis voorzien, zou de zaken slechts bederven, terwijl wij er hier niets door zouden winnen.

Het is waar, men heeft zich op de voorbeelden van Engeland en Frankrijk beroepen. Maar het is tevens de vraag, of men daar met de noodige kennis handelt? Of uit de onkunde dienaangaande, niet dikwerf groote moeijelijkheden en misrekeningen zijn ontstaan? Of de medewerking der wetgeving zoo veel nuts in de kolonien dier Rijken heeft gesticht? En is het van eene andere zijde niet bekend, dat juist de Engelsche Compagnie daargesteld is, ook om voor te komen, dat de invloed der wetgeving op de kolonien te groot zou worden. Mag men het niet als zeker stellen, dat die bemoeijingen menigen heilzamen maatregel in de kolonien hebben doen mislukken? Is het geene waarheid dat men zoo in Engeland als in Frankrijk het goede bestuur onzer kolonien tot voorbeeld niet zelden bijbrengt? En zullen wij dan dat bestuur aan eene bloote theorie opofferen? Laat daarbij nog onze eigene ondervinding spreken! Men lette op de tijden gedurende de Republiek en daarna tot den jare 1810; men sla op wat er van 1810 tot 1814 voorgevallen is; men vestige zijne blikken op hetgeen er na 1814 is gebeurd; en men late dan de uitkomst spreken!

De Spreker voegt hier nog bij dat, wanneer art. 60 in den zin der redevoering van den vorigen spreker wierd veranderd, hij vreezen zou, dat de scheidbrief van de volkplantingen zou worden geteekend, en dat de grootste weldaad, in de laatste jaren goedgunstig aan het Vaderland te beurt gevallen, daardoor voor dat Vaderland zou verloren gaan!

Ten slotte doet de spreker nog opmerken, dat de eenige strekking van zijne rede geweest is, om den vorigen spreker te wederleggen: doch dat eigenlijk het door hen beide behandelde twistpunt thans zonder eenige practische uitkomst zal zijn, daar, het zij dit ontwerp van wet worde aangenomen of verworpen, altijd in het 60e art. der Gwt. het woord *uitsluitend* onveranderd behouden zal blijven. Hij waarschuwt echter tegen de verwerping van dit bijvoegsel aan het 60e art. Daarmede zou men ten tweeden male verloren doen gaan eene belangrijke erkenning en verbindtenis den Regering, die daartoe met te veel moeite is verkregen, en waarop hij met velen grooten prijs stelt. —

III. De heer Luzac

Zegt, dat hij met de grootste belangstelling den vorigen spreker

heeft aangehoord: deze heeft, met de hem eigene rondheid, de uitlegging opgegeven, die, zijns inziens, aan art. 60 der Gwt. behoort te worden gegeven. Naar zijne meening is dus de uitlegging en opvatting, welke de Regering er aan geeft, de ware. — Gij hebt het nu gehoord, Edel Mog. Heeren, zegt de spreker, onder de woorden: *uitsluitend opperbestuur* is *alles* begrepen; Gij hebt het gehoord, hoe die beteekenis van *uitsluitend opperbestuur* door mij aangeklaagd, door den vorigen redenaar is erkend, goedgekeurd, verdedigd, ja als noodzakelijk beschouwd. De heer Luzac acht het thans pligtmatig de kamer hierop aandachtig te maken; en doet haar opmerken, dat de grootste kracht der redenering van den vorigen spreker daarop berust, dat wij hier van de Oost-Indische zaken en belangen weinig of niets zouden weten. — Maar, zonder dit eenigzins toe te stemmen, vraagt hij hoe vele zaken er niet aan de Kamers worden voorgelegd, en door dezelve behandeld, waarvan *alle* de leden evenmin volledige kunde kunnen hebben. — Zijn zij niet verpligt, zich, omtrent zoo vele andere punten te bekwamen, en zich van de noodige inlichtingen te voorzien? Hij vraagt, met vertrouwen: wanneer men hier, over het graven van kanalen, het aanleggen van wegen, de droogmaking van meeren, over de verbetering van eene belasting, over de ontginning van woeste gronden, over het regt van beklemming, en over honderd andere uiteenloopende onderwerpen spreekt, of dan alle de leden van deze onderwerpen gelijke kunde hebben? Immers neen! — Maar van dat denkbeeld gaat men ook bij vergaderingen, als deze, niet uit. Men weet zeer wel, dat het eene lid zich meer bijzonder op het eene onderwerp heeft toegelegd, terwijl een ander lid zich weder meer uitsluitend met eene andere zaak heeft bezig gehouden; men laat zich dan door hen, die de meeste kennis van het onderwerp hebben, voorlichten; men hoort, wikt en weegt de aangevoerde gronden, men steunt op hen wier onbevangen oordeel men kent, en laat zich door de kracht hunner redenen tot eene goed- of afkeuring bewegen. De spreker brengt hier een voorbeeld aan, hetwelk, zegt hij, nog in ieders geheugen is: het is de wet op de munt, in de vorige zitting behandeld. Heeft ieder lid deze materie naar eisch geheel kunnen doorgronden, en is men niet moeten afgaan op de inlichtingen van geëerde en in dit vak kundige ambtgenooten? Men vergeet dat er reeds vele ambtenaren, uit de O. Indien zijn teruggekeerd, die ons gaarne goede elucidatien zouden geven. Zou men hunne raadgevingen niet kunnen hooren, niet verstaan hebben? Waarom zou de Kamer de belangen der kolonien miskend hebben? Het ware wenschelijk geweest, dat de

Stat.-Gen. wat beter met alle zaken waren bekend gehouden, zoo wel aan deze als aan de andere zijde van de linie. De spreker zal toegeven, dat de O. I. zaken en belangen, hoewel oppermagtig, nu goed bestuurd worden: doch bewijst dit dat het altijd zóó blijven zal? Zeker neen! — Kon men aan alle de personen die tegenwoordig het opperbestuur uitmaken een brevet van eeuwig leven en altijddurende veerkracht geven, het systema door hem bestreden kon misschien zijn aan te nemen. De vorige spreker heeft met warmte van den man gewaagd, die, aan het hoofd der koloniën geplaatst, deze tot eenen zoo bloeijenden staat gebragt heeft, en verdedigt zijn gevoelen vooral met de talenten en de braafheid der personen, aan wie het beheer der kolonien thans is toevertrouwd: doch vergeet hij hierbij niet te veel, dat wij allen stervelingen zijn, en dat, wanneer ons eenmaal het ongeluk zal overkomen, dat ons deze schrandere mannen ontvallen zijn, en er misschien zeer verkeerde en schadelijke maatregelen genomen worden, men alsdan, wanneer hierover klagten zullen oprijzen, ons zal te gemoet voeren, met de redevoering van dien vorigen spreker in de hand, dat de eerste vergadering in den Staat, in 1840, begrepen heeft, dat het *uitsluitend opperbestuur*, waarvan de Gwt. gewaagt, alles omvat, en dat, wat ook de Vertegenwoordiging aan de Regering, nopens de Overzeesche bezittingen, zal vragen, men haar steeds zal mogen te gemoet voeren, dat zij naar zaken vraagt, welke haar niet aangaan, niet tot haare bemoeijing behooren. De spreker eindigt met te verklaren, dat zijne innige overtuiging hem gebiedt dit gevoelen te blijven bestrijden. —

IV. De heer VAN ALPHEN:

Ik doe hulde aan de zuiverheid van de beginselen en bedoelingen van mijnen geachten vriend uit Leyden, maar moet tevens verklaren, dat ik de innige overtuiging heb, dat zijne theorie in de toepassing faalt. — Wij moeten zelve onzen eigen invloed en magt beperken, dat is ware grootmoedigheid. — Ik heb tijden beleefd van gedurige revolutien; sedert 1795 bragt ieder aankomend schip in Indie uit het Vaderland, toen alles van de wetgeving uitging, onzekerheid van stelsels en inrigtingen mede, onder gestadigen aanvoer van democratische denkbeelden en beginsels; het schrikbewind van den generaal DAENDELS verving die onzekerheid, maar erkende geen een enkel beginsel; zaken die in staat van gewijsde afgedaan waren, werden weder opgehaald, de justitie gestremd — en wat heeft de wetgevende bemoeijenis volgens de toenmalige constitutien daarin gedaan? Niets; — zelfs geene verantwoording

gevraagd. — Ik zelf heb gevaar geloopen van door eene militaire commissie geoordeeld en mogelijk gefusilleerd te zijn geworden over handelingen, die door de regering goedgekeurd en zelfs verdienstelijk geoordeeld waren, vóór dat dit bewind van willekeur eenen aanvang had genomen.

Ik mag die ondervinding niet verzaken, maar ik blijf de onbepaalde uitsluiting afkeuren.

V. De heer SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE:

Mijne denkbeelden over dit ontwerp, reeds in de processen-verbaal der tweede Afd. medegedeeld, zijn heden zoo goed door den eersten redenaar (LUZAC) ontwikkeld, dat ik het daarbij heden had laten berusten, indien de loop der discussie geene beginselen ter sprake had gebragt, welke ik pligtmatig niet met stilzwijgen mag laten voorbijgaan. Ik zal mij intusschen bepalen tot hetgeen in deze zitting werd gezegd.

Het opperbestuur *bij uitsluiting* in het art. 60 voorkomende, beschouwde ik als zonder speciale beteekenis, te onschuldig om op het weglaten dier uitdrukking aan te drinken; op zich zelve toch geeft het geene meerdere kracht: want indien men den Koning het opperbestuur toekent, zonder de verpligting om dat bestuur met iemand te deelen, dan heeft hij het onbetwistbaar alleen. De overtollige woorden werden ingelascht, om, ten gevolge der oude Compagnie, de pas aan elk ander administratief beheer af te snijden. Thans bestaat de vrees voor zoo iets niet meer, en moet ik op de weglating aandringen, nu het blijkt dat zij aanleiding tot ijdele gissingen of verkeerde uitleggingen geeft. Ik heb desaangaande maar naar de uitlegging van den voorlaatsten redenaar te verwijzen, die *bestuur* en *wetgeving* alhier als woorden van gelijke beteekenis wil beschouwd hebben, en die den Koning dus doende de autocratie over de kolonien wil toekennen. Blijven de woorden niet te min bestaan, dan protesteer ik tegen eene zoo gevaarlijke uitlegging. Immers zoude dan met denzelfden grond kunnen beweerd worden dat het opperbestuur over de geldmiddelen, bij art. 61 omschreven, almede de wetgeving bevatte, en zoude men zoo doende onze medewerking van lieverlede tot nul kunnen reduceren.

Evenmin kan ik berusten in het voornemen om de koloniale begrooting aan de wetgeving te onttrekken. Zoo lang de kolonien het Rijk en niet der Kroon toebehooren, zoo lang de baten den Staat toekomen, moet de wetgeving de uitgaven en middelen vaststellen. Die begrooting moet eene wet wezen, die het onderwerp volledig

bevat, en geen gedeelte aan de uitvoerende magt overlaat; anders beteekent eene opening of mededeeling van geldelijke aangelegenheden niets; anders hebben wij ook geen regt om de rekening en verantwoording te vragen, tot staving der juistheid van het bedrag der saldo's of der te korten. Ik ken geen midden-evenredige. Het beginsel moet geheel worden aangenomen, of geheel worden verworpen. Een halve maatregel van opening, zonder wettig verband, doet allerlei gissingen en valsche gevolgtrekkingen ontstaan, zonder eenig nut te stichten. Moet er eene afrekening van 's Rijks goed plaats vinden, als een uitvloeisel van het regt van eigendom, dan moet zulks op den grondslag eener wettelijke begrooting berusten. Zoo niet is de afrekening niets dan eene willekeurige opgave van cijfers.

De beslissing der zaak rust op het eigendoms-regt. Is de Natie eigenaar, en de Koning als het ware een administrateur met eene onbepaalde volmagt, dan zal deze bezwaarlijk vrijmagtig, in eenen constitutionelen Staat, zonder goedkeuring der wetgeving, over alle ontvangsten en uitgaven kunnen beschikken. Ik ga verder, en acht ons zelfs niet bevoegd, om iemand hoegenaamd de onvoorwaardelijke beschikking over 's Lands eigendommen over te laten.

Een redenaar loste de zwarigheid op, door den Koning het *dominium directum*, en der Natie het *dominium utile* toe te kennen. Maar deze onderscheiding voert geene schrede verder. Kunnen de ontvangsten en uitgaven naar verkiezing, zonder inzage of medewerking der Stat.-Gen., worden geregeld, dan is de verantwoording der baten of te korten een ijdele klank; dan hangt de uitkomst ten eenemale van den wil des Konings af; dan zal deze alleen beslissen of het dienstig is, de rekening groot of klein, voor- of nadeelig te maken; want dan is hij ook bij magte, om de aan ons mede te deelen staten (die in den onlangs aangenomen vorm veler goedkeuring wegdroegen), nu eens meer, dan eens minder volledig te maken, al naar mate der inzigten of indrukken van het oogenblik. Eene mededeeling zonder medewerking, het eenvoudig kennelijk maken van het aftrekken der lasten van de baten, heeft geen klem.

Het gebrek aan genoegzame kennis van het onderwerp bij de Stat.-Gen. doet niets af. Men kan deswege naar Engeland en Frankrijk verwijzen; men kan herinneren dat wij, blijkens de ondervinding, waarlijk niet bemoei- of bedilziek zijn; ik wil liever aanvoeren, dat wij immers de begrooting niet zouden maken, maar slechts inzage zouden krijgen, en wij ons dan door deskundigen, het zij medeleden of ministers, zouden laten voorlichten, even als

zulks dagelijks met allerlei onderwerpen, waarvan niet allen of velen verstand hebben, geschiedt, als bij voorbeeld met wetten op turf, veenderijen, ontginningen, munt, enz. Intusschen beoordeelen en besluiten wij ook dan, en laden er de verantwoordelijkheid van op ons. Daar te boven zoude deze redenering te veel bewijzen, omdat de afrekening, waaruit wij de juistheid der uitkomsten moeten opmaken, alsdan eveneens tegen het gevaar der onkunde zoude stuiten.

Eindelijk acht ik het om dezelfde redenen eene verpligting, ons deelachtig aan de koloniale wetgeving te maken. Wij willen en kunnen niet mede regeren, maar wij dienen gindsche landgenooten en eigendommen almede den waarborg der wet te geven. Om het verkeerde hiervan aan te toonen, verwees een redenaar naar het jaar 1810 en naar den grooten staatsman, die onlangs Java als het ware *vormde*.

Ik antwoord dat men, om eene zaak goed te beoordeelen, niet over enkele personen, maar over beginselen moet spreken. In 1810 had men een oogenblik van crisis, en een buitengewoon schrander, maar despotiek gouverneur. Ik zoude daarentegen mijnerzijds naar de 17de eeuw kunnen verwijzen, toen de wetgeving van de Compagnie uitging. Ik zoude omgekeerd naar het bestuur van den eersten Gouverneur-Generaal na 1816 kunnen verwijzen, die ook een edel en ervaren staatsmen was, en die zonder inzage door- of medewerking van ons, het bestuur niet buiten schulden kon houden. Aan den eerstbedoelden staatsman laat ik alle regt wedervaren; maar ik houde niet van overdrijving, en geloof, dat hij niet alleen den bestaanden bloeijenden staat der Oost-Indische kolonien *vormde*, maar zulks mede aan andere ambtenaren te danken is. Ik geloof ten slotte dat de ondervinding geenszins tegen onze medewerking pleit, en wij hiervan niet mogen afzien; daarom zal ik dan ook tegen dit onvoldoend ontwerp stemmen.

VI. De heer Fabts

Zegt, dat het hem leed zou doen, indien de twist over de beteekenis van het woord: *uitsluitend*, tot de verwerping der tegenwoordige wet leidde, en wijst vooral ook op de explicatien van regeringswege gegeven.

VII. De heer van Sytzama

Zegt door de redenen van den heer Luzac tot diens gevoelen te

zijn overgehaald, en thans tegen de voordragt te zullen stemmen.

VIII. De heer VAN ASCH VAN WIJCK

Betoogt, dat hier niet beraadslaagd wordt over de vraag, hoedanig de wetgevende magt ten aanzien der Overzeesche bezittingen zal worden uitgeoefend, maar dat in tegendeel dit vraagstuk geheel onbeslist wordt gelaten. Hij acht de thans voorgestelde slotbepaling van art. 60 voldoende. Hij verklaart uitdrukkelijk, door de aanneming der voordragt, niet gehouden te willen worden de denkbeelden van eenige der vorige sprekers ten voordeele van het ontwerp, toe te juichen.

IX. De heer BEELAERTS VAN BLOKLAND:

Mij volkomen vereenigende, Ed. Mog. Heeren! met hetgeen de tweede geëerde spreker uit Holland heeft gezegd, omtrent den zin van art. 60 der Gwt., hetwelk het *uitsluitend opperbestuur* over de volkplantingen en bezittingen van het rijk in andere werelddeelen aan den Koning opdraagt, moet ik betuigen, dat ik, na gezette en rijpe overweging, niet bevonden heb daaraan eenen anderen zin te kunnen hechten, zoo lang ik de woorden in derzelver natuurlijken zin opneme.

De grond mijner meening ligt niet daarin, dat die volkplantingen en bezittingen niet zouden zijn bezittingen van het rijk; daaraan wordt door niemand getwijfeld. Trouwens het staat in art. 60 met zoo vele woorden te lezen.

Maar eene andere vraag is: wie is met het opperbestuur dier bezittingen belast? De groote afstand derzelve van het moederland, de zeer verschillende aard, belangen en behoeften van derzelver bevolking, hare zeer bijzondere en hier weinig bekende instellingen en huishouding, zijn zoo vele oorzaken van een ander bestuur en van andere wetten, welke niet met vrucht bij de staatsvergaderingen van het moederland zouden kunnen behandeld worden.

Van daar dat in art. 60 niet, gelijk in andere artikelen der Gwt., zoo als art. 56, 59 en 61, slechts gesproken wordt van 's Konings bestuur, oppergezag, opperbestuur, maar van *uitsluitend opperbestuur*: die woorden moeten dan toch eene beteekenis hebben, want hoe men het keere of wende, zij staan geschreven: van daar ook dat ik bij verscheiden gelegenheden, wanneer deze zaak ter sprake werd gebragt, altijd de protestatie heb gehoord van eerbiediging van dit geschrevene en van het opregte doel om dat uitsluitend

opperbestuur niet aan te randen, maar het gevoelen heb hooren uiten, dat, vermits de overzeesche volkplantingen en bezittingen waren bezittingen van het Rijk, de baten, welke die bezittingen mogten opleveren, waren baten en inkomsten van het Rijk, en dat over dezelve bij de wet moet kunnen worden beschikt: dit is ook altijd mijn gevoelen geweest; het eene vloeit uit het andere voort, gelijk ik reeds in 1825 in deze Kamer heb ontwikkeld, ter gelegenheid dat de Oost-Indische bezittingen, in plaats van baten op te leveren, een nadeelig slot vertoonden, en om derzelver behoeften te vervullen, de borgtogt van het rijk voor opneming van gelden werd voorgesteld. En dat zoodanig ook het gevoelen der regering is, bewijst dit tegenwoordig wets-ontwerp, hetwelk in eene bijvoeging tot art. 60 het beginsel uitdrukt, en, om de Stat.-Gen. eventueel in staat te stellen dat beginsel toe te passen, de mededeelingen der noodige bescheiden bepaalt. Welke die bescheiden zijn, is aan ons niet onbekend: de duidelijke en uitvoerige memorie van beantwoording op de aanmerkingen der afdeelingen op dit respect, heeft deze zaak in een helder licht gesteld; de openingen ter gelegenheid der voorgestelde leenings-wet van 56 millioen hebben er U Ed. Mog. van kunnen vergewissen.

Ik heb wel dit *uitsluitend opperbestuur* in dien zin hooren uitleggen, als of daarmede bedoeld ware het uitsluiten van geoctroijeerde maatschappijen, en het overdragen van de regering aan dergelijke ligchamen; maar welken grond zoude men toch willen zoeken voor zulken beperkten en weinig beteekenenden zin? Wist men dan niet dat het octroijeren van die voormaals bestaan hebbende maatschappijen eigenlijk den uitsluitenden handel en vaart op de overzeesche bezittingen en derzelver voortbrengelen ten doel had, en dat het bestuur van dezelve, zich tot eenige handels-kantoren bepalende, zonder een eigenlijk gezegd territoriaal bezit (althans in den aanvang), van weinig beteekenis was? Wist men niet, dat die octrooijen sedert lang vervallen en de voormalige maatschappijen, de *Oost-* en *West-Indische* Compagnien, sedert langen tijd ontbonden en vernietigd waren, zonder dat er een voetspoor meer van was overgebleven? dat het beginsel van vrijen en algemeenen handel aangenomen en in volle werking was? en niemand meer dacht aan het doen herleven van de meergemelde maatschappijen, even weinig als aan het in het leven terug roepen van zoo vele verouderde instellingen die vroeger bestaan hadden en voor eene andere orde van zaken hadden plaats gemaakt, maar die men niet noodig geoordeeld had in de Gwt. tot bijzondere voorwerpen van uitsluiting te verklaren? Waarlijk, indien ik in dien zin de uit-

drukking van art. 60 zoude moeten opvatten, zoude ik het eene zeer nuttelooze bepaling achten.

Ik houde het dan daarvoor, dat men de bemoeijing der Stat.-Gen. in het bestuur, en zelfs *opperbestuur* der volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen heeft willen uitsluiten en werkelijk uitgesloten heeft, te dien effecte, dat de Grwt. aan den Koning ook de wetgevende magt, voor zoo verre zij in die bezittingen werken moet, zonder het gemeen overleg der Stat.-Gen. heeft opgedragen: alleen dan, wanneer die wetgeving in eene regtstreeksche aanraking zoude staan met het Rijk en ook alhier moet werken en in uitvoering komen, verandert de zaak van aard; daartoe behoort b. v. het bepalen van regten van in- en uitvoer van voortbrengselen der overzeesche bezittingen in het moederland en derzelver bedrag; het verbod van handel in slaven ten dienste der volkplantingen aan ingezetenen van het Rijk, en dergelijke: daartoe zoude behooren, indien er ooit de rede konde zijn van het verleenen van eene uitsluitende vaart en handel op onze overzeesche bezittingen aan eenig particulier huis van negotie, of aan eene vereeniging van kooplieden, onder welke benaming ook, bij voorbeeld aan de Nederlandsche Handel-Maatschappij enz.

De voorbeelden van Engeland en Frankrijk, die ik door een mijner geëerde medeleden heb hooren aanhalen, bewijzen in mijn oog niets: ik twijfel zeer of in het eerstgemelde rijk de tusschenkomst van het parlement wel in allen opzigte in de wetgeving voor de volkplantingen of uitgebreide bezittingen van dat rijk in Indië vereischt wordt; althans ik heb elf jaren in eene volkplanting onder het bestuur der Kroon van Groot-Brittannie doorgebragt, maar heb nooit daar eene parlements-acte gepromulgeerd gezien; alle wetten en verordeningen gingen er uit van de Kroon. Maar dit is mij geschiedkundig bekend, dat Engeland den opstand, afval en verlies van hare Noord-Amerikaansche volkplantingen te danken heeft, voornamelijk omdat het parlement zijne wetgevende bemoeijingen tot dezelve heeft willen uitstrekken. En welke vruchten Frankrijk geplukt heeft, toen de wijsgeeren en civilisten, die zich staatslieden waanden, hunne beginselen en bespiegelingen op St. Domingo hebben toegepast, en voor die weleer bloeijende volkplanting wetten gemaakt, is aan ieder bekend; stroomen bloeds hebben de gezonde rede gewroken! De Fransche charte moge dan schrijven: « Les colonies sont régies par des lois particulières » zij zegt er niet bij, door welk gezag die bijzondere wetten zullen worden gemaakt; maar dit in allen gevalle erkent zij, dat er *bijzondere* wetten worden vereischt voor het beheer der volkplantingen, en dat deze derhalve niet zijn *gedeelten*, maar *bezittingen* van

het Rijk, welke algemeene wetten mitsdien er niet *ipso jure* van toepassing zijn: maar nu, de vergelijking van onze Gwt. met de Fransche charte bewijst dat men het beheer onzer volkplantingen en bezittingen in andere werelddeelen niet heeft willen verbinden aan zoodanige *bijzondere wetten* (het woord *wet* genomen in den zin eener verordening door den Koning met gemeen overleg der Stat.-Gen. vastgesteld), maar aan het *uitsluitend opperbestuur des Konings;* door deze vergelijking vind ik mij dan in mijn gevoelen bevestigd.

Daarenboven, Ed. Mog. Heeren! behooren wij dit punt niet uit het oog te verliezen, dat het beginsel, op hetwelk het aandeel der Staten-Gen. in de wetgevende magt berust, is een beginsel van Volksvertegenwoordiging; maar men toone mij nu aan, waar en welke de maatstaf is der toepassing van dit beginsel met betrekking tot de bevolking der volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen! Zouden dan de Staten-Gen., die een vertegenwoordigend aanwezen hebben, het regt hebben om wetten te maken voor bevolkingen die in deze Vertegenwoordiging geen aandeel hebben? Want dat die bevolkingen geen *gedeelten* van het Rijk zijn, maar bezittingen van hetzelve, en geen deel hebben in de Vertegenwoordiging, blijkt immers overvloedig uit de beschrijving der bestanddeelen van het Rijk in art. 1, der grenzen in art. 2, en der provinciale aandeelen in de Vertegenwoordiging in art. 79 der Gwt.: waarlijk, wanneer men die artikelen vergelijkt met art. 60, kan er dan redelijke twijfel bestaan of de uitdrukking: *uitsluitend opperbestuur* eenen anderen zin kan hebben dan dien van het *onverdeeld souverein gezag* des Konings in de volkplantingen en bezittingen des Rijks in andere werelddeelen? Op dit beginsel rust dan ook ongetwijfeld de bepaling van art. 91, nº. 2, der wet op de regterlijke organisatie en het beleid der justitie.

De vraag is derhalve bij het onderhavig wets-ontwerp niet over eene verandering in art. 60 der Gwt., voor zoo ver het uitsluitend opperbestuur des Konings over de volkplantingen en bezittingen des Rijks in andere werelddeelen betreft, eene bepaling die mij zeer duidelijk èn hoogstnuttig voorkomt; maar over eene bijvoeging omtrent een punt, waarover wel eene twijfel schijnt te zijn gerezen.

Het is goed dat deze twijfel worde weggenomen; daardoor kunnen onaangename geschillen worden voorgekomen; door de voorgestelde bijvoeging kunnen de Staten-Gen. worden in staat gesteld om over het batig slot, beschikbaar ten behoeve van het moederland, te oordeelen, en deszelfs gebruik bij de wet te regelen: en aan den Koning wordt de pijnlijke gewaarwording bespaard, van

zijne goede bedoelingen in het aanwenden dezer baten tot verligting der lasten zijner onderdanen te zien miskennen.

Ik zal dus mijne stem uitbrengen tot aanneming van dit ontwerp van wet.

X. De heer KNIPHORST

Vindt geene reden voor de voorgestelde bijvoeging van art. 60, daar de daarin wegens de baten der Overzeesche bezittingen voorkomende bepaling reeds uit de duidelijke letter van onderscheidene artikelen der Gwt. was af te leiden.

XI. De heer TROMP

Zou zich met de voorgedragene slotbepaling van art. 60 kunnen vereenigen, indien niet slechts de ramingen, maar ook de afgeslotene rekeningen wegens de Overzeesche bezittingen aan de Staten-Generaal werden toegezegd.

XII. De heer BRUCE

Zegt, dat de uitlegging aan het woord *uitsluitend* gegeven, zijne overtuiging omtrent de aannemelijkheid der tegenwoordige wet heeft doen wankelen. Hij vraagt, wat er bij die uitlegging van de verantwoordelijkheid des Ministers van Kolonien wordt?

XIII. De heer GEVERS

Acht insgelijks de tegenwoordige wet bedenkelijk, doch beschouwt desniettemin de afstemming daarvan gevaarlijk, omdat deze ten waarschijnlijken gevolge zou hebben, dat de zaak blijven zoude zoo als zij is, en men dus het vaststellen van een hoogstbelangrijk beginsel verloren zou zien gaan.

XIV. De heer VAN DAM VAN ISSELT

Zegt, voornemens te zijn geweest, na de van de Regering bekomene volledige antwoorden, ten aanzien van dit ontwerp, voor hetzelve te zullen stemmen, omdat daaruit toch scheen te blijken, dat er regelmatige verantwoording van het gebruik der gelden van de Oost zou worden gegeven.

Intusschen hebben de discussien, die over het behoud van het woord UITSLUITEND OPPERBESTUUR gevoerd zijn, zwaar bij

hem gewogen, acht hij het gevaarlijk het te behouden, na de uitlegging, welke er aan gegeven is en zal thans tegen dit ontwerp stemmen.

XV. Z. Exc. *de Minister van Justitie*

Erkent, dat het hier een moeijelijk onderwerp geldt, dat geheel vreemd is aan de bemoeijingen van zijn departement, en dat, indien de Minister voor de Kolonien ter vergadering had kunnen tegenwoordig zijn, deze welligt in staat zou zijn geweest, meer bevredigende ophelderingen te geven. Maar, aan den anderen kant, is het niet te ontkennen, dat de tegenwoordig fungerende Minister voor de Kolonien het min noodzakelijk geacht heeft, als verdediger van dit ontwerp op te treden, omdat hij het zich bezwaarlijk zou hebben kunnen voorstellen, dat dit ontwerp tot zulke moeijelijke en ingewikkelde beschouwingen aanleiding zou hebben kunnen geven. Het ontwerp is toch het gevolg van het verlangen der Kamer. Het is het gevolg van hare finantiële beschouwingen, en het is naar dat oogpunt alleen dat het ontwerp moet worden overwogen. Alle staatkundige quæstien komen daarbij niet in aanmerking. En te dezen aanzien heeft de bekwame spreker uit Utrecht, groot nut te weeg gebragt door de discussien op het ware standpunt terug te brengen, en alle noodelooze beraadslagingen af te snijden. De Minister kan dan ook alleen bij het door dien geëerden spreker aangevoerde bijvoegen, dat het uit den aard der zake volgt, dat zich het onderwerp der tegenwoordige discussien louter bepaalt bij de voorgestelde aanvulling van finantiëlen aard, bij art. 60 der Gwt. te voegen; terwijl alle overige vraagpunten, bijzonder over de beteekenis der woorden: UITSLUITEND OPPERBESTUUR, onaangeroerd en geheel in het midden worden gelaten.

Geen der leden vraagt meer het woord. De beraadslagingen worden gesloten. Men gaat ter stemming over. Het ontwerp wordt met eene meerderheid van 41 tegen 14 stemmen *aangenomen*.

TEGEN hebben gestemd de heeren: LUYBEN, SCHIMMELPENNINCK, BRUCE, SANDBERG, THOMP, BRONGERS, GOUVERNEUR, ROMME, VAN DAM VAN ISSELT, KNIPHORST, WARIN, LUZAC, VAN ALPHEN en VAN SYTZAMA.

De beraadslagingen worden geopend over het *negende* ontwerp, getiteld en luidende als volgt:

ONTWERP n.° III,

OMTRENT DE VERANDERING VAN DE ARTIKELEN 122, 123, 124, 125, 126, 127 en 128 DER GRONDWET.

WIJ WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de ervaring het noodig heeft doen oordeelen, eenige veranderingen in sommige artikelen der Gwt. te maken;

Zoo is het dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van de artikelen 122, 123, 124, 125, 126, 127 en 128 der Grondwet van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Deze artikelen 122, 123, 125 en 126 der Grondwet van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar derde hoofdstuk, *van de Staten-Generaal*, en wel in de 6de afdeeling, *van de begrooting der uitgaven van het Rijk*, worden vervallen verklaard.

Art. 3. Achter het 121ste artikel der Grondwet wordt het navolgende nieuwe artikel geplaatst:

« De gemelde begrooting wordt telkens voor den tijd van twee » jaren vastgesteld, en een jaar vóór den afloop van dien termijn » worden de nieuwe Staats-uitgaven door den Koning voorgedra- » gen, welke, aldus eenmaal vastgesteld zijnde, gedurende dien » tijd blijven voortduren, ten ware inmiddels in dezelve door eene » nieuwe wet veranderingen gemaakt mogten worden. »

Art. 4. Het 124ste artikel der Grondwet, in hetzelfde hoofdstuk geplaatst, wordt veranderd als volgt:

« De Staats-inkomsten worden tevens voor gelijken tijd van » twee jaren bij de wet geregeld, en blijven, eenmaal vastgesteld » zijnde, gedurende dien tijd voortduren, ten ware inmiddels in » dezelven door eene nieuwe wet, veranderingen gemaakt mogten » worden. »

Art. 5. Het 127ste artikel der Grondwet, in hetzelfde hoofdstuk geplaatst, wordt veranderd als volgt:

« De uitgaven voor ieder Departement van algemeen bestuur » maken een afzonderlijk hoofdstuk der algemeene begrooting uit.

« Elk dezer hoofdstukken wordt bij eene afzonderlijke wet » voorgedragen en vastgesteld.

« De penningen, voor een Departement toegestaan kunnen » alleenlijk en bij uitsluiting worden gebruikt voor uitgaven tot » dat Departement behoorende, zoodat geene som kan worden

»overgeschreven van het eene hoofdstuk van algemeen bestuur op »een ander dan met gemeen overleg der Staten-Generaal.»

Art. 6. Het daarop volgend artikel 128 wordt veranderd als volgt:

«De Koning doet jaarlijks aan de Staten-Generaal een uitvoerig »verslag geven van het gebruik der geldmiddelen. De ontvangsten »en uitgaven van ieder afgeloopen dienstjaar door de Algemeene »Rekenkamer afgesloten zijnde, wordt de alzoo afgesloten reke»ning, welke zoo wel de ontvangsten als de uitgaven moet bevat»ten, jaarlijks aan de Staten-Generaal medegedeeld.»

Art. 7. (Hetzelfde slot-artikel, als bij ontwerp A, bl. 2 hiervoren).

Lasten en bevelen, enz.

I. De heer VAN DE POLL

Verklaart zich voor de vaststelling eener gewone vijf-jaarlijksche begrooting en eene jaarlijksche buitengewone begrooting. Hij zal tegen het ontwerp stemmen.

II. De heer BEELAERTS VAN BLOKLAND:

De opstellers der Gwt. van 1815, Ed. Mog. Heeren! hebben gemeend, dat er uitgaven waren die altijd voortdurende moesten zijn, omdat haar aard de bestendige noodzakelijkheid er van aanwees, en dat het derhalve nutteloos zoude zijn daarover telken jare te beraadslagen: van daar de splitsing der begrooting van de Staatsuitgaven in twee afdeelingen, art. 122, waarvan de eerste, de gewone uitgaven bevattende, voor tien jaren zoude stand grijpen, terwijl de tweede jaarlijks, naar mate der behoeften en omstandigheden, zoude worden overwogen en vastgesteld slechts voor één jaar, art. 124 en 126: hetzelfde werd bepaald omtrent de middelen, tot dekking dier uitgaven benoodigd.

De ondervinding heeft wel geleerd, hoe moeijelijk men het over deze verdeeling der begrooting heeft kunnen eens worden, en dat er veel verschil van gevoelen bestond over het meerdere of mindere dat men in de eerste afdeeling zoude begrijpen, willende men aan de eene zijde het bestendige zoo hoog mogelijk opvoeren, aan de andere zijde zeer veel aan de jaarlijksche overweging overlaten.

Nu wij sedert de noodlottige gebeurtenissen van 1830, de kort te voren met zoo veel moeite tot stand gebragte eerste afdeeling der begrooting voor het tweede tienjarig tijdvak hebben zien weg-

vallen, en, den grondwettigen weg verlatende, ons met exceptionele begrootingen, crediet-wetten, van jaar tot jaar hebben beholpen, is de zaak hoe langer hoe moeijelijker geworden: men heeft zich vrij algemeen tegen de tienjarige begrootingen verklaard, en de Regering, daaraan gehoor gevende, heeft voorgesteld, de begrooting voortaan voor twee jaren, zoowel voor het gewone als voor het buitengewone, of liever zonder die onderscheiding, vast te stellen; maar daarbij tevens voorgesteld, in art. 4 van het oorspronkelijk ontwerp, dat de middelen, eenmaal vastgesteld zijnde, zouden voortduren tot zij door eene nieuwe wet veranderd wierden.

Ik zie wel de moeijelijkheid in, om eene goede in twee afdeelingen gesplitste begrooting tot stand te brengen, welke ik anderzins zoude verkiezen, omdat zij in den aard der zaak ligt; het is toch onbetwistbaar, dat er uitgaven zijn van een vasten en gewonen aard, waarvan het jaarlijksch bedrag, tien jaren door één genomen, zeer wel te berekenen is; men denke slechts aan het inkomen der Kroon; aan de kosten der gewone huishouding van Staat, in alle hare deelen; aan de nationale schuld, waarvan wij in de eerste tien jaren nog wel niet zullen zijn bevrijd; aan de kosten der defensie op den voet van vrede, enz. Ik zoude daarom hebben goedgekeurd de bepaling der Gwt. van 1814, welke de gewone uitgaven onbepaald wilde hebben vastgesteld: ik was het daaromtrent in beginsel eens met hetgeen een onzer geëerde medeleden uit Holland, in eene vóór den aanvang der tegenwoordige zitting in een aan alle de leden medegedeeld werkje heeft voorgesteld.

Maar uit hoofde der moeijelijkheid waarvan ik reeds heb gewag gemaakt, en om ook het mijne toe te brengen ten einde tot eene uitkomst te geraken, was ik bereid mijne bijzondere meening op te offeren, en ik zoude in het voorstel der Regering, zoo als hetzelve lag, hebben berust, vooral omdat ik oordeelde en nog van oordeel ben, dat het van zeer groot belang is, dat de middelen niet aan eene jaarlijksche of zelfs tweejarige fluctuatie onderhevig zijn, maar eene meerdere bestendigheid hebben; dit reken ik in het belang zoo van den Staat als van de belastingschuldigen; de Staat is daardoor zeker van zijne inkomsten, de perceptie der middelen gaat geregeld haren gang; er ontstaat geene stagnatie in de ontvangsten, die naderhand met bezwarenden spoed weder moeten worden ingehaald; de belastingschuldigen weten op welk bedrag en op welke tijdstippen zij te rekenen hebben, en regelen er hunne verteringen naar, zonder bekommerd te zijn voor een buitengewonen aandrang na eene valsche rust. De ondervinding wordt vervolgens

geraadpleegd, om met rijp beraad noodige verbeteringen in de wetten op de onderscheidene middelen vast te stellen. Om zoodanige verbeteringen voor te stellen, werd bij art. 4 van het ontwerp het vermogen aan de Staten-Gen., en het initiatief mitsdien aan de Tweede Kamer evenzeer gelaten als aan den Koning, want daarin onderscheidde zich ook het gezegde art. 4 van het tweede lid van art. 124 der bestaande Gwt., dat nu het maken van veranderingen in de middelen eenvoudig aan *eene nieuwe wet* werd overgelaten; terwijl art. 124. tweede lid bovengemeld, tot die veranderingen een voorstel des Konings vereischt.

En deze bestendigheid der middelen ontnam aan de Staten-Gen. niets van hunne vrijheid in het beoordeelen der begrooting van uitgaven, in het geven of weigeren van hunne toestemming; zoolang toch de bestemming der middelen niet geregeld was, konden dezelve tot niets dienen dan tot behoud der regelmatigheid; maar uitgaven kunnen niet gedaan worden, zonder dat er in bewilligd is. Ik zag dus in het bestendigen der middelen alle voordeel, en had geene vrees voor nadeel of misbruik.

Zoodanig was nevens het art. 5, waarbij bepaald wordt dat elk hoofdstuk der begrooting bij eene afzonderlijke wet zal worden voorgedragen en vastgesteld, de voordeelige en aannemelijke zijde van het ontwerp, aan hetwelk ik mijne toestemming niet zoude hebben geweigerd: maar toen de Regering, op aandrang der afdeelingen, van de voorgestelde bestendiging der middelen heeft afgezien, en het art. 4 veranderd in den zin zoo als het nu is geredigeerd, nu vind ik het bepalen eener begrooting voor twee jaren niet voordeelig genoeg, om tegen het nadeelige van de fluctuatie der middelen op te wegen, en het ontwerp heeft te veel van deszelfs aannemelijke zijde verloren, om er mijne eigene denkbeelden en overtuiging aan op te offeren, en het komt mij dus beter voor de bepalingen der Gwt. te behouden zoo als zij zijn, dat is, de splitsing der begrooting in de twee afdeelingen voor de gewone en buitengewone uitgaven; de eerste voor tien jaren, de laatste voor één jaar; daardoor worden dan tevens de gewone middelen aan eene ondervindelijke proef van tien jaren onderworpen. Art. 6 van het ontwerp levert mij geene stof tot aanmerkingen; de bijvoeging door hetzelve aan art. 128 der Gwt. toegebragt, begrijpt in een grondwettelijk voorschrift de zaak, die reeds nu telken jare geschiedde, zoo als men bij inzage der rekeningen er zich van kan overtuigen.

Daar het ontwerp nu aan de finantien des Rijks vastheid en regelmatigheid ontneemt, zonder er overwigtige voordeelen voor in de plaats te stellen, kan ik, wel verre van de noodzakelijkheid der

aangewezene veranderingen in de artikelen 122, 123, 124, 125, 126, 127 en 128 der Gwt. te erkennen, dezelve niet anders dan schadelijk beschouwen, en advisere mitsdien, dat Z. M. eerbiedig zal worden verzocht dit ontwerp in nadere overweging te nemen.

De heer Luzac erkent, dat de voordragt gewigtige verbeteringen behelst, doch had gaarne verlangd, dat men daarbij nog eenigzins verder ware gegaan, b. v. dat de begrootingen slechts voor den tijd van één jaar zouden worden vastgesteld, behoudens, dat eenige zekere en vaste uitgaven ook voor langeren tijd konden worden goedgekeurd; dat men niet alleen bepaald had, dat elk hoofdstuk der begrooting afzonderlijk zou worden behandeld, maar dat elke afdeeling elk onderwerp der begrooting, geheel op zich zelve in overweging zou kunnen worden genomen; en eindelijk, dat het jaarlijksch verslag van den staat der geldmiddelen, aan de Staten-Generaal te doen, ook aan de sanctie der Kamers wierd onderworpen, daar, zoo lange dit niet bepaald is, art. 128 der Gwt. anders geen waarborg oplevert.

Het ontwerp wordt daarna in hoofdelijke omvrage gebragt en *aangenomen* met eene meerderheid van 51 tegen 4 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heeren: Warin, Luzac, Beelaerts van Blokland en van de Poll.

De beraadslagingen worden geopend over het *tiende* ontwerp, getiteld en luidende al volgt:

ONTWERP n.° V,

OMTRENT DE VERANDERING VAN ARTIKEL 133 DER GRONDWET.

Wij WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de ervaring het noodig heeft doen oordeelen eenige veranderingen in sommige artikelen der Grondwet te maken;

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van het 133ste artikel der Grondwet van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Het 133ste artikel der Grondwet van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar vierde hoofdstuk, *van de Staten der Provincien*, en wel in de eerste Afd., *van de zamenstelling der Staten van de Provincien*, wordt veranderd als volgt:

« In alle steden worden ingevoerd kiezers-collegien; zij worden
» eenmaal in het jaar door de Regering bijeengeroepen, alleenlijk
» tot het bepaalde einde, om de raadsplaatsen, ten gevolge der bij
» de wet vastgestelde periodieke aftreding der raadsleden openval-
» lende, of wel door overlijden of anderzins opengevallen, door
» bevoegde personen te vervullen. »

Art. 3. (Zelfde slot-artikel als bij alle de vorige ontwerpen).

Lasten en bevelen, enz.

I. De heer VAN ASCH VAN WYCK

Verklaart zich tegen het ontwerp en bestrijdt het voorstel, om de leden van den stedelijken raad, na verloop van zekeren tijd, te doen aftreden. Hij gelooft, dat dit een min wenschelijken invloed op de besturen der steden zou uitoefenen. Hij vermeent, dat juist het in den raad verblijven, gedurende eenen geruimen tijd, van dezelfde personen, hun het beste voor het bestuur der stad bekwaam maakt. Spreker dringt nog nader aan op de noodzakelijkheid om art. 130 der Gwt. te wijzigen.

II. De heer LUZAC

Zegt, dat hij, hoezeer lid van den stedelijken raad zijnde, gaarne een politieken zelfmoord wil begaan, omdat hij van de noodzakelijkheid eener periodieke aftreding der raadsleden zoo zeer doordrongen is, hetgeen hij in de Afd der Kamer, waartoe hij de eer had te behooren, nader heeft uiteen gezet. Hij noemt een permanent kies-collegie een onding, een wangedrocht. Het was juist daarom dat hij tegen de Ridderschap *qua talis* is opgetreden, om dat ook de Ridderschap een permanent kies-collegie uitmaakt. Hij zal alzoo voor het ontwerp stemmen.

Het ontwerp wordt in hoofdelijke omvrage gebragt en aangenomen met eene meerderheid van 46 tegen 9 stemmen.

TEGEN hebben gestemd de heeren: VAN NAGELL, HOOFT, VAN DEN VELDEN, D'ESCURY VAN HEINENOORD, VAN AMERLAKEN, VAN WICKEVOORT CROMMELIN, WEERTS, VAN ASCH VAN WIJCK en VAN SWINDEREN.

De beraadslagingen worden geopend over het *elfde* ontwerp, getiteld en luidende als volgt:

ONTWERP n.° VI,

OMTRENT DE VERANDERING VAN ARTIKEL 202 DER GRONDWET.

WIJ WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de ervaring het noodig heeft doen oordeelen eenige veranderingen in sommige artikelen der Grondwet te maken;

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van het 202de artikel der Grondwet van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Het 202de artikel der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar zevende hoofdstuk, *van de Finantien*, wordt veranderd als volgt:

« Er zal eene algemeene Rekenkamer zijn, ten einde jaarlijks de »rekeningen van ontvangst en uitgaven der verschillende Departe»menten van algemeen bestuur op te nemen en te liquideren, »mitsgaders behoorlijke rekening en verantwoording te vorderen »van alle bijzondere lands comptabelen en anderen, alles achter»volgens zoodanige instructien, als bij de Wet zullen worden »vastgesteld. De leden dezer Rekenkamer, welker bezoldiging »door de Wet geregeld wordt, worden, zoo veel mogelijk, uit alle »de provincien genomen en voor hun leven aangesteld.

« Bij vacature zendt de Tweede Kamer der Staten-Generaal »eene nominatie van drie personen aan den Koning, welke daaruit »de verkiezing doet.»

Art. 3. (Hetzelfde slot-artikel, als bij alle de vorige ontwerpen).

Lasten en bevelen, enz.

Het ontwerp wordt zonder beraadslaging, met algemeene stemmen, aangenomen.

De beraadslagingen worden geopend over het *twaalfde* ontwerp, getiteld en luidende als volgt:

ONTWERP n.° VII,

OMTRENT EENE VERANDERING VAN ART. 203 TOT EN MET ART. 214 DER GRONDWET.

WIJ WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de ervaring het noodig heeft doen oordeelen eenige veranderingen in sommige artikelen der Grondwet te maken;

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van art. 203 tot en met art. 214 der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar achtste hoofdstuk: *van de defensie.*

Art. 2. Het geheele achtste hoofdstuk der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden: *van de defensie*, bevattende twaalf artikelen, zal worden vervangen door de negen navolgende artikelen.

Art. 3. Het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat, en de beveiliging van deszelfs grondgebied, is een der eerste pligten van alle ingezetenen van het Rijk.

Art. 4. De Koning zorgt, dat er ten allen tijde eene toereikende zee- en landmagt onderhouden worde, aangeworven uit vrijwilligers, het zij inboorlingen of vreemdelingen.

Art. 5. Vreemde troepen worden niet dan met gemeen overleg des Konings en der Staten-Gen. in dienst genomen.

Art. 6. Behalve de vaste zee- en landmagt, is er steeds eene nationale militie in dienst, waarvan in vredes-tijd jaarlijks zoodanig gedeelte wordt ontslagen, als bij de wet zal worden bepaald. Er zijn bovendien schutterijen.

Art. 7. De militie wordt, zoo veel mogelijk, genomen uit vrijwilligers, op de wijze als bij de wet bepaald wordt. Bij gebrek van genoegzame vrijwilligers, wordt de militie voltallig gemaakt bij loting uit de ingezetenen, van en tot zoodanigen leeftijd, als bij de wet wordt vastgesteld.

De manschappen der militie, welke hun ontslag bekomen hebben, kunnen, onder geen voorwendsel, tot eenige andere dienst dan die der schutterijen worden opgeroepen.

Art. 8. De militie, voor zoo ver dezelve tot de dienst te lande bij de wet bestemd wordt, zal nimmer en in geen geval, naar de kolonien worden gezonden.

Art. 9. Dezelfde militie kan nimmer, zonder bijzondere toestemming der Staten-Gen., buiten de grenzen van het Rijk worden gezonden, ten zij in een oogenblikkelijk dringend gevaar, of ook wanneer bij garnizoens-veranderingen de kortste marschroute over vreemden bodem loopt. In beide deze gevallen geeft de Koning van de door Hem deswege gegeven bevelen, zoodra mogelijk, kennis aan de Staten-Generaal.

Art. 10. Alle de kosten voor de legers van het Rijk worden uit 's Lands kas voldaan.

De inkwartieringen en het onderhoud van het krijgsvolk, de transporten en leverantien, van welken aard ook, aan 's Konings legers of vestingen, kunnen niet ten laste van een of meerdere

inwoners of gemeenten worden gebragt; zoo door onvoorziene omstandigheden zoodanige transporten of leverantien van bijzondere personen of gemeenten worden gevorderd, zal het Rijk dezelve te gemoet komen, en, op den voet bij de wet bepaald, schadeloos stellen.

Art. 11. Afzonderlijke wetten zullen verder alles regelen hetwelk betrekking heeft tot de dienst der nationale militie en schutterijen.

Art. 12. (Hetzelfde slot-artikel als van alle de vorige ontwerpen: zie bl. 2 hiervoren.)

Lasten en bevelen, enz.

I. De heer Schimmelpenninck van der Oije:

De tegenkanting, Ed. Mog. Heeren! welke de vroeger aangebodene redactie van dit ontwerp van verschillende zijden ontmoette, noopt mij tot de verklaring, dat de nota (B), welke er aanleiding toe gaf, door mij werd ingeleverd, en dwingt mij nu, om met naauwgezetheid de redenen te ontvouwen, welke de aanneming der daarin gestelde, edoch nu weder gewijzigde beginselen, in mijn oog wenschelijk maakten. Ik geloof daartoe in eene eerste plaats de thans voorgestelde grondslagen, door eene vergelijking, te moeten toetsen aan diegenen welke bij de vigerende Gwt. zijn opgenomen.

Bij art. 3 der voordragt is art. 203 van de Gwt., ten opzigte der verpligting van alle ingezetenen, om de wapenen tot handhaving van de onafhankelijkheid van den Staat, en de beveiliging van het grondgebied te dragen, getrouw overgenomen. Daarentegen werd de bijvoeging van 1814, dat zulks overeenkomstig 's Lands oude gewoonte was, en het Belgisch toevoegsel van een beroep op den geest der pacificatie van Gent, weggelaten. Het eerste werd overbodig na den val van het federalistisch stelsel, het kon zelfs door een opzettelijk beroep op eene oude Staatsregeling aanleiding tot verkeerde gevolgtrekkingen geven, en nadat de algemeene verpligting duidelijk en naar eisch, bij den aanhef, was omschreven, paste het niet, om bij een artikel der Gwt. te herinneren, dat wij ten tijde der republiek het onderwerp niet over het hoofd hadden gezien. Het laatste moest de geschiedkundige herinnering verlevendigen van hetgeen de scheiding der zeventien provinciën voorafging, en kon, door den afval der Zuidelijke provinciën, niet worden bijbehouden.

Het is niet overbodig bij dit eerste der onderwerpelijke artikelen

aan de woorden van het rapport van 1815 te herinneren: dat door een doelmatig ingerigt stelsel van defensie, de onafhankelijkheid eens Volks, waardig om vrij te zijn, door zijne naburen steeds geëerbiedigd zal worden. Deze woorden hadden te meer beteekenis, omdat de voorafgaande Fransche conscriptie den afkeer der Natie tegen de krijgsdienst wortel had doen schieten, en de halfslagtige Staatsregeling van 1801 de verpligting door eenvoudige aanmoediging had vervangen. De geest dier woorden werd ook thans bijbehouden, maar ontdaan van alle verkeerde bijvoeging, zoodat de voorgestelde verandering alleen in eene meer doeltreffende redactie bestaat.

Bij art. 4 werden de woorden van het bestaande art. 204 letterlijk overgenomen, met weglating der slotbepaling, dat de zee- en landmagt zou dienen in- of buiten Europa, naar de omstandigheden. Tegen deze besnoeijing kan wel niets anders worden aangevoerd, dan dat de *superflua non nocent*. Het bijvoegsel beteekende eigenlijk niets, naardien den Koning buitendien de vrije beschikking toekwam over hetgeen niet aan banden was gelegd. Daarentegen kan het, bij gevolgtrekking, aanleiding geven tot de gedachte dat het niet genoeg was, om de grondbeginselen juist en duidelijk in de Gwt. op te nemen, en het gebrek eener aanwijzing van de toepassing, het regtmatige derzelve twijfelachtig maakte. Ook hier kan dus worden gezegd, dat men eigenlijk niets meer deed, dan eene meer grondwettige redactie voor te dragen.

In de strekking van het voorschrift zelf, werd zeer te regt geene verandering hoegenaamd gemaakt. Niet alleen dat de Koning voor eene toereikende krijgsmagt moet zorgen, maar het is billijk om de vrijwillige werving op den voorgrond te stellen; het is heilzaam om, bij ontstentenis van een genoegzaam getal inboorlingen, de voor de dienst geschikte vreemdelingen niet uit te sluiten. Wel is waar, had men kunnen beproeven om den geest van het artikel door eene nadere omschrijving te verduidelijken, naardien de daarbij voorgeschreven verpligting des Konings, om voor eene *toereikende* magt te zorgen, een zeer onbepaald denkbeeld is. Maar juist daarom vind ik het voorschrift, overeenkomstig de geheele strekking van dit ontwerp, voldoende; de Gwt. namelijk stelt het beginsel vast, maar de bijzonderheden betrekkelijk de wijze van uitvoering worden aan de gewone wetgeving overgelaten.'

Het art. 5 luidt, even als art. 205 luidde, met weglating der bijvoeging dat de capitulatien dienaangaande door den Koning gemaakt, aan de Stat.-Gen. worden medegedeeld, zoodra hij zulks geraden oordeelt. Die weglating was noodig, omdat zij òf wel met

den aanhef streed, òf wel een pleonasme bevatte. Mag de Koning geene vreemde troepen buiten het gemeen overleg met de Staten-Gen. in dienst nemen, dan moeten de artikelen der bedoelde capitulatien, voor zoo verre zij niet eenvoudig van disciplinairen of reglementairen aard zijn, den wetgever tot onmisbaren leiddraad bij de beoordeeling van het onderwerp strekken, en dus de hoofdbestanddeelen derzelve *a priori* worden medegedeeld. Stelde de nu vervallen bijvoeging dit facultatief, dan konden wij in het geval komen, om zonder genoegzame kennis over eene zaak te moeten beslissen. Doelde zij op diplomatieke nota's, of op de letter van het tractaat, dan was art. 58 voldoende, naardien hetzelve den Koning het regt opdraagt om alle verbonden en verdragen te sluiten, onder kennisgeving aan de Stat.-Gen., zoodra hij oordeelt dat het belang en de zekerheid van het Rijk zulks toelaten. In allen geval geeft de voorgestelde vereenvoudiging geene leemte, wordt daarbij geen meerder regt aan eenige Staatsmagt toegekend, en is ook dit alweder niet anders dan als eene verbetering der redactie te beschouwen.

Het art. 6 strekt, om de oude artikelen 206, 207, 208, 209, 211, 212 en 213 te vervangen. De klemtoon der voorgestelde wijziging zit dus hoofdzakelijk hier. Laat ons het nuttige der bestaande voorschriften eens bondig aan het wezen der zaak en aan de ondervinding toetsen.

Zoo wel dit art. 6 als het art. 206 nemen het beginsel eener nationale militie aan. De nieuwe bijvoeging dat zij *in dienst* zal zijn, werd noodig, om aan te duiden, dat het eene active dienst gold, zoodra men de bepaling liet wegvallen, dat daarvan in vredestijd niet meer en niet minder dan een vijfde moest worden ontslagen. Dat woord duidt in zijne werkdadige toepassing het onderscheid aan tusschen militie en schutterij. Het duidt aan, dat er wel steeds schutterijen zullen bestaan, maar dat deze niet gelijk de militie steeds in dienst behoeven te zijn, en de wet desaangaande de bijzonderheden zal omschrijven.

Maar de bijvoeging, van in vredestijd jaarlijks een vijfde te ontslaan, behelsde eene specialiteit, die den gewonen wetgever aanging en hier dus moest vervallen. De verpligting zoo wel als de behoefte, was, uit den aard der zaak, veel te afhankelijk van de gebeurtenissen, om desaangaande onwrikbare grondwettige voorschriften te kunnen maken. Het kan heden te veel en morgen te weinig zeggen. Als men aan de wet overlaat om te bepalen, welke de diensttijd der schutterijen is, dan is het daarmede strijdig, zulks niet eveneens ten opzigte der militie te doen. Zoo wel de eene als

de andere dienst-doende is, met dezelfde regten en onder dezelfde verpligtingen, burger van den Staat. Of, indien er een onderscheid bestaat, dan had de Gwt. den schutterpligtigen eerder dan de miliciens, door eene onveranderlijke beperking van diensttijd, bijzondere waarborgen moeten verleenen, naardien zij den Lande reeds als militiepligtigen ten dienste hadden gestaan, en de dienst vrij wat drukkender is van 25 tot 35 jaren, wanneer men veelal gehuwd is, of althans eene vaste betrekking heeft, die ligtelijk, bij minder hoop op herstel, kan verloren raken, dan voor jongelingen van 18 tot 23 jaren.

Intusschen zag men dit over het hoofd, en bedacht men niet, dat, wanneer de uitvoerende magt eens in staat ware om de wetgeving te overrompelen, zij dan even goed eene wet kon provoceren, om schutterijen te mobiliseren. Vond zij intusschen ooit dat de voorschriften nopens de militie te beperkend waren, dan zoude zij te gereeder hare toevlugt tot de schutterijen nemen, omdat de manschappen, welke deze levert, in de volle kracht des levens zijn, en vrij wat meer kunnen presteren dan halfvolwassen jongelingen.

Ik keur het weglaten der bepaling ook nog uit een ander oogpunt goed. De voorschriften der Gwt. moeten eene waarheid zijn, waaraan men onwrikbaar de hand houdt, en die men, zelfs niet door den nood gedrongen, moet kunnen verbreken. Nu stelt de Gwt. de vijfjarige dienst tot grondslag; alle verschillende organieke wetten voor de militie, nemen den vijfjarigen diensttijd, met uitsluiting van elke andere tijdsbepaling, als een onveranderlijk voorschrift aan. Dit was eene der redenen weswege ik steeds tegen zoo vele opvolgende wetten ijverde, die daarmede in strijd waren. Maar de Kamer oordeelde herhaaldelijk dat de miliciens, zoodra het niet bepaaldelijk vrede was, langer dan vijf jaren, ja ten minste tien jaren, in dienst konden gehouden worden. Het kan dan bij de leden die er toen voor waren, geen bezwaar opleveren, om de beslissing ter zake van den diensttijd liever geheel aan de wet over te laten, dan dezelve zoo onvolledig en betwistbaar in de Gwt. op te nemen. Of zal men mij verwijzen naar het groote onderscheid tusschen voet van oorlog en van vrede? Maar dan diende de Gwt. zelve wel te beginnen (iets hetgeen ik voor onmogelijk houde) met naauwkeurigheid te omschrijven, wanneer het er voor moet gehouden worden dat de voet van vrede ophoudt en die van oorlog begint. Was b. v. de tusschen-staat, waarin wij van af de overeenkomst van 21 Mei 1833 tot den 19den April 1839 verkeerden, in de strenge beteekenis van het woord, dien van vrede of van oorlog? Het was even gemakkelijk voor het eene als voor het andere te

beslissen, en een ieder legde de zaak uit naar mate het met zijne wenschen en inzigten strookte, terwijl de Gwt. daarnaar lijdelijk en lijdzaam werd geplooid! Zoude het, om een ander voorbeeld te noemen, in geval van een oorlog ter zee, met eene verwijderde mogendheid, eveneens aan de beslissing der Regering worden overgelaten, om de miliciens niet na vijfjarige dienst te ontslaan? Men ziet in welke tegenstrijdigheden men vervalt door voorschriften in de Gwt. op te nemen, welke den wetgever aangaan; men ziet hoe noodeloos, en dus hoe verkeerd het is, voorschriften te geven, waaraan men zich zoo gemakkelijk kan onttrekken. Als een waarborg wordt aangeboden, moet hij afdoende wezen. Is hij van twijfelachtigen aard, dan, verre van nut te stichten, geeft zulks slechts aanleiding tot twistgedingen, waarbij niet altijd de regthebbende het veld behoudt.

Niet minder wenschelijk had ik het geacht om de voorschriften, vervat in het oude art. 207, ingevolge het eerste voorstel weg te laten. Het daarin voorkomend gezegde, om de militie zoo veel mogelijk uit vrijwilligers te nemen, is niet alleen overbodig; het strijdt ook in of blijkens de uitvoering met art. 204; want al wat vrijwillig dient werd steeds beschouwd als uitsluitend tot het staande leger en niet tot de militie te behooren. Afzonderlijke corpsen staand leger, zijn er, behalve de koloniale troepen, en behalve de caders der onderscheiden corpsen, na de afdanking der Zwitsersche regementen, nimmer geweest; de aanhef beteekent dus niets.

Het voorgesteld art. 11 schrijft daarentegen op eene afdoende wijze voor, dat alles hoegenaamd, hetwelk betrekking heeft tot de dienst der nationale militie en schutterijen, door afzonderlijke wetten zal worden geregeld; dit is voldoende en afdoende. Maar de wijze hoe dit bij art. 207 wordt omschreven, toont maar dat de oorspronkelijke stellers de gevolgen niet genoegzaam kenden, iets hetwelk almede blijkt uit het slot van art. 214; want, terwijl al wat betrekking heeft tot de inrigting en het gebruik van het leger aan de uitvoerende magt moet worden overgelaten, is het een der schoonste regten en waarborgen van de Vertegenwoordiging om, ten opzigte der wettelijke voorschriften van de land- en zeedienst, ook harerzijds het initiatief te kunnen nemen. En het bestaande hoofdstuk van de defensie eindigt, na eene opsomming van zoo vele bijzonderheden die verkeerd zijn, of niet in de Gwt. behooren, met de verklaring, dat bepaaldelijk de Koning de door Hem als noodig geoordeelde voordragten van wet zal doen; het schijnt derhalve dat wij dus juist bij eene zoo belangrijke aangelegenheid,

exceptioneel, niet anders dan lijdzaam, de voordragten van den Koning konden afwachten. Terwijl wij in andere opzigten door opzettelijke voordragten in het vermeend gebrekkige konden tusschen beiden treden, scheen dit eene uitzondering te maken ten opzigte van aangelegenheden waarbij de vrijheid en het leven van het krachtigste gedeelte der Natie in het spel komen. Zoo iets, zelfs de twijfeling aan de mogelijkheid moest worden geweerd, en het werd zulks afdoende bij art. 11.

De tweede alinea van art. 207 en van het nieuw voorgestelde art. 7 drukt het zegel op al het bovengezegde. Men wil de militie, bij gebrek van genoegzame vrijwilligers, niet anders voltallig maken dan bij loting; dus eens voor altijd schier onherroepelijk aan eenen band leggen, welke alle andere middelen verbiedt. En hoe nu, als men eens maatregelen wist te beramen welke over het algemeen minder dwang opleiden, meerdere vrijheid lieten, en der Natie meer welgevallig waren? De verschillende Staten van Europa toonen aan op hoe vele verschillende manieren men desaangaande kan handelen. Om echter dadelijk te toonen hoedanig zulks, naar mijne wijze van zien, meer overeenkomstig de behoefte van het land en het belang der dienstpligtigen zoude kunnen plaats vinden; om het bewijs te leveren dat het onderwerp, met een naauwlettend oog op de belangen der ingezetenen, aanleiding tot wenschelijke veranderingen zoude kunnen geven, verwijs ik naar hetgeen gezegd is in de belangrijke en met mijne inzigten overeenstemmende nota, gevoegd bij het proces-verbaal der vierde afdeeling, over de zeven later aangeboden ontwerpen tot wijziging der Grondwet.

Wanneer alle landzaten gelijk zijn voor de wet, wanneer allen naar verhouding dezelfde belastingen moeten dragen, dan is het verregaand aanstootelijk om eene belasting op de vrijheid, mogelijk op het bloed, van eene loterij afhankelijk te maken. De verpligting die op den eenen last, moet allen gelijkmatig drukken, en wanneer het Vaderland niet aller armen noodig heeft, of in besprek kan nemen, dan zijn er veel billijker middelen dan het bestaande, om doeltreffende maatregelen te beramen. Zij zouden, om een voorbeeld te noemen, daarin kunnen bestaan, dat alle oudste zonen, als in den regel de kostwinners, vrij waren, zoo lang zij niet op zijn tijd voor eenen jongeren broder optraden, en allen, met aanwijzing der behoedmiddelen tegen overdrijving in tijden van oorlog, naar de grondslagen van hetgeen zij in de directe belastingen betaalden, zich eens voor altijd van alle dienstprestatien konden loskoopen. Zoo doende zou men den chaos van militie-wetten vereenvoudigen,

de (veelal ellendige) remplaçanten weren, de geremplaceerden niet meer van deze afhankelijk maken, allen die weêrzin in de dienst hebben, of dien dezelve te nadeelig is, zonder groote opoffering, de vrijheid gunnen, den Staat fondsen bezorgen om vrijwilligers door aanzienlijke handgelden te verkrijgen, en, door de noodige waarborgen voor tijden van oorlog te leveren, bij goede volledige caders, eene bezuiniging op voet van vrede toelaten, waarop wij steeds vruchteloos ten opzigte van dit onderwerp zullen blijven aandringen, wanneer wij de daartoe leidende middelen niet willen bezigen.

Hierbij ware geene quaestie van de Engelsche *maritim pres*, of van de Fransche conscriptie, of van het Pruissisch stelsel van landwehr, of van de Russische vrijmagtige beschikking over 's lands kinderen. Verre van dien, zoude de inrigting echt en meer nationaal dan thans bestaan. Maar al werd er ook eens deze of gene maatregel beraamd, welke reeds elders hare toepassing had gevonden, dan zoude het toch al te bekrompen wezen, om dezelve alleen uit dien hoofde af te wijzen. Ik betreur het dan ook, dat de Regering juist in dit geval zoo spoedig gevolg gaf aan de tegenbedenkingdn, voorkomende in de processen-verbaal, en blijf alleen het ontwerp verdedigen, omdat het ten minste in verscheidene andere opzigten verbeteringen invoert.

Tot deze verbeteringen behoort, dat de leeftijd niet meer onveranderlijk op 18 tot 23 jaren is gesteld, maar voortaan van de wet zal afhangen. Men kan nu ten minste vroeger of later in dienst doen treden, vroeger of later ontslaan, naar mate der tijdelijke behoeften. Onder eene luchtstreek waar de ligchamelijke ontwikkeling in den regel zoo veel later dan in meer Zuidelijke gewesten plaats vindt, zal althans de verpligting kunnen vervallen, om vele baardelooze jongelingen te doen verdrinken voor dat zij het water hebben gezien; om met geweer en ransel dienstverrigtingen op te leggen, alvorens er genoegzame kracht is den last te torschen.

De thans herstelde bijvoeging, dat de ontslagen miliciens tot geene andere dienst dan die der schutterijen kunnen opgeroepen worden, acht ik onverschillig, naardien de Gwt. geene dan de twee genoemde dienstpligtigheden voorschrijft, met de uitdrukkelijke bepaling, dat het staand leger uit vrijwilligers of vreemde troepen zal bestaan. Doen de woorden echter geen goed, zij doen ook geen ander kwaad, dan dat zij de redactie minder bondig maken.

Tegen het weglaten van art. 208 heb ik geen wezenlijk bezwaar vernomen. Dat de militie nu of dan moet opkomen, is reeds een gevolg van art. 6, wanneer het zegt, dat zij steeds in dienst is. Dat

zulks telken jare, gedurende niet meer en ook niet minder dan eene maand moet plaats vinden, is te veel of te weinig, naardien het aan de tijdelijke behoeften moet ondergeschikt gemaakt worden. De ondervinding leerde dat er middel werd gevonden, zich niet aan de letter van het voorschrift te houden. Soms bleven de miliciens iets langer, soms iets korter onder de wapenen. Soms liet men de 18-jarige lotelingen dadelijk na de inlijving weder huiswaarts keeren; soms werden zij het laatste der vijf dienstjaren niet opgeroepen. Het een en ander, in zoo verre te regt, als de administratie en de regeling van de dienst met geene mogelijkheid aan eenen, eens voor altijd vastgestelden dag kan gebonden blijven, en het zoowel eene noodelooze uitgave als een noodelooze last kan wezen, om halfwassen lotelingen te voeden, of om de oude miliciens, die toch ontslagen worden, een voortaan doelloos onderwijs te geven.

Dat het den Koning bleef voorbehouden, om een vierde van het geheele getal te doen zamenblijven, was om dezelfde redenen, eene theorie, die in de toepassing faalde. Niemand controleerde het ooit. Geen belanghebbende, geen vertegenwoordiger, kwam er ooit tegen op, wanneer men zich niet naauwgezet aan het cijfer hield, of liever, wanneer het eene corps meer en het ander minder manschappen onder de wapenen hield, naar mate der plaatselijke behoefte, maar met het gevolg eener ongelijkmatige toepassing van het voorschrift. Nu de zaak aan de wetgeving wordt overgelaten, zal men ook te dezen zijne toevlugt niet meer tot eene gedwongen uitlegging der Gwt. behoeven te nemen, en zal men telken jare juist, en ook niet meer dan in de vereischte behoefte behoeven te voorzien. Gevaar voor overdrijving zal hierbij bezwaarlijk in aanmerking komen, vermits het voorschrift toch niet op oorlogstijden sloeg, en er bij de betrekkelijke discussien in vredestijd, en voor den voet van vrede, geene opgewondenheid ten behoeve van de krijgsdienst te vrezen is.

Het 209de artikel, het voorschrift bevattende dat, als bij dreigend oorlogsgevaar, enz., de geheele militie zamenblijft, daarvan opening aan ons zal worden gegeven, en de verdere daartoe betrekkelijke maatregelen met ons zullen worden beraamd, bleek al weder, bij ondervinding, zonder klem of afdoende beteekenis te wezen. Wat is *dreigend oorlogsgevaar?* is zulks eenvoudig het *cas de guerre*, gelijk de Fransche tekst zich uitdrukt? Was het de tusschenstaat waarin wij gedurende de laatste jaren verkeerden? Zoude een oorlog, bij voorbeeld met een Afrikaansch Negervorst, het bedoelde *cas de guerre* daarstellen? En anderzijds: beteekenen

de woorden: *geheele militie*, hier iets meer of iets anders dan die van *het geheele getal*, in het vorig artikel gebezigd? of wilde men voor vredestijden een bepaald en voor oorlogstijden een onbepaald denkbeeld uitdrukken? En verder, willen de woorden: *doen zamen blijven*, alleen het onderscheid tusschen de dienst van een quart in tijden van vrede, en van het geheele getal in tijden van oorlog aanduiden, of wijzigt zulks art. 206 in die mate, dat de miliciens in zoodanig geval langer dan vijf jaren kunnen worden onder de wapenen gehouden? Ik dacht en betoogde reeds vroeger dat de bepaling op de verhouding in dit en in het vorig artikel voorkomende, sloeg. Men besliste echter in den geest van art. 206, en gaf zoo doende reeds jaren achtereen het bewijs, dat het artikel geen waarborg hoegenaamd tegen eene onbepaald gezette dienstpligtigheid opleverde; iets 't welk te bezwarender was, omdat, bij deze uitlegging der Gwt., geene wet daarin eene beperking meer kon voorschrijven.

Het voorschrift betrekkelijk de medewerking der Stat.-Gen. heeft eigenlijk geen zin. De Koning roept eerst het leger op, en dan ons. Vraagt Hij ons dan *ex post facto* om het leger op te roepen dat reeds opgeroepen is, of zal onze roeping zich ten slotte bepalen tot het verstrekken of weigeren der verlangde gelden? Ik geloof niet dat de zaak aan twijfel onderhevig is. En is dit zoo, dan zal de gewone wetgeving telken male moeten besluiten of de toedragt der zaak de uitgaven noodzakelijk maakt. Besluit zij van al, dan ligt daarin van zelve de goedkeuring van het bijeenroepen der manschappen opgesloten; zoo neen, zal de opening van het verrigte alleen ten gevolge hebben, dat men de oproeping zoo spoedig mogelijk tot het Rijk van het niet te verrigtene zal doen terugkeeren. Ik zou er ten overvloede kunnen bijvoegen, dat men na 1830 nooit een anderen maatregel ter zake van dat zamen blijven met ons beraamde, dan over de wijze hoedanig geld te verschaffen!

Art. 8, hetwelk art. 210 moet vervangen, beperkt het verbod om de militie naar de kolonien te zenden tot zoodanig gedeelte, als, ingevolge de wet, voor de dienst te lande bestemd wordt. Deze beperking houde ik voor noodlottig. De kolonien zijn eigendommen van den Staat, en maken als zoodanig een gedeelte van den Staat uit. Ons nationaal welvaren, ons geheel finantie-wezen staat daarmede in het naauwste verband. Worden zij bedreigd, of gaat Java verloren, dan wordt ons eene levensader afgesneden. Het Staatsbelang had dus moeten medebrengen, om afdoende middelen tot behoud in de Gwt. op te nemen, om aan de wetgeving over te laten, of er al dan niet manschappen die den Lande dienstpligtig zijn, ter

verdediging naar die kolonien zouden gezonden worden. Ingevolge het verlangen, door middel der processen-verbaal kennelijk gemaakt, waren vele onzer daarmede niet gediend. Men wilde de verpligtingen van den burger ten deze geheel ondergeschikt maken aan de individuële vrijheid van den mensch. Ik vind het overdreven, ofschoon ik er in zal blijven berusten, omdat de nieuwe redactie althans vrijheid laat, om, door middel der wet aan de meest dringende behoefte, die namelijk der marine, te gemoet te komen. Het is toch bekend dat nu zoo vele Natien een eigen groot-handel drijven, nu eenige, zoo als bovenal Noord-Amerika, door hoogere loonen de zeelieden tot zich trekken, en nu de bloei van den eigen koophandel de manschappen lokt, er groot gebrek aan matrozen voor de Koninklijke marine bestaat. Dit zoo mogelijk te verhelpen is het heilzaam doel der voorgestelde wijziging; daarbij wordt geen regt gekrenkt, geene bijzondere verpligting aan iemand hoegenaamd opgelegd, maar eenvoudig vrijheid aan de wetgeving verstrekt, om in geval van nood, voorzieningen te beramen, ten einde in de behoeften te gemoet te komen.

Wel werd hiertegen aangevoerd, dat het beginsel eener zeemilitie eenen partijdigen druk op eenige personen en kust–districten zoude leggen; maar, behalve dat de varenslieden almede uit de oevers-bewoners onzer veelvuldige rivieren, dat is schier van alom, kunnen genomen worden, is dat gezegde weinig afdoende, omdat het immers niet aan de willekeur der uitvoerende magt, maar even als meest alle onderwerpen van detail, aan den waarborg der wetgeving wordt onderworpen. In gevallen, gelijk het onderhavige, kunnen wij–zelve daarbij tegen eenzijdige toepassing waken, en zorgen dat aller belangen zoo gelijkmatig worden behartigd, als zulks bij het onvolmaakte en ongelijk drukkende van alle menschelijke instellingen mogelijk is. De wetgever zoude den zee-milicien, bij voorbeeld, door handgelden of door minder langen diensttijd of door vrijstelling van de schutterlijke dienst, eene compensatie kunnen aanbieden. Ziet men echter ook dàn ongelijkheid op den bodem, zoo vraag ik, of deze dan heden niet bij de vermeende naauwgezette grondwettige waarborgen plaats vindt? Men denke aan de miliciens, die bij het eene wapen langer, bij het andere korter dienen, die men nu eens geringe en kortstondige, en dan weder zware en langdurige lasten oplegt. Men denke, wat hier meer zegt, aan matrozen van beroep, die men nu dwingt buiten hun eigenlijk element, vijf jaren te land te dienen. Is dit niet onbillijk en ongelijk? Wordt het geopperd bezwaar dan ten slotte wel veel meer dan een spelen met krachtige woorden? En is er

speciaal bij een onderwerp gelijk het onderhavige, wel gevaar van misbruik te duchten, wanneer men bedenkt dat hartstogten, willekeur en misbruiken hierbij niet in het spel komen, naardien de geschiedenis geene voorbeelden oplevert van Vorsten, die als veroveraars ter zee, roem wilden behalen, maar wel omgekeerd, dat zij meestal de landmagt, boven de vrijheid-ademende denkwijze der zeelieden, verkozen. Verre dus van eenig gevaar op te leveren, kan de gestelde onderscheiding geene dan heilzame uitkomsten voor de belangen van het land opleveren. Ook zijn alle deskundigen het, geloof ik, eens, dat, indien men klem en kracht aan ons zeewezen wil geven, men niet eens voor altijd de pas moet afsnijden, om in de loopende behoeften te voorzien, om de mogelijkheid te doen voortduren, de marine, tot heil des Lands, haren ouden roem te doen handhaven.

Het ongelukkige artikel 9, hetwelk in het oorspronkelijk ontwerp niet werd gevonden, is, behoudens de wijziging die het vorig artikel noodzakelijk maakte, de weêrklank van het oude artikel 11 geworden. Ik kan er mij heden niet noodeloos meer tegen verzetten, ofschoon elk zaakkundige de verkeerdheid zal beseffen, om, eensdeels de eenige troepen die wij hebben, niet zonder voorafgaande bekendmaking en goedkeuring der Kamers, over de grenzen te mogen gebruiken, en zulks onmiddellijk met de uitzondering van dringend gevaar en garnizoens-veranderingen te doen gepaard gaan. De waarborg dat de Regering geen oorlog zonder onze goedkeuring zal voeren, ligt geenszins hierin, maar in de magt om de noodige gelden te weigeren. De officiële aanvraag om eventueel over de grenzen te mogen trekken, kan voorbarig en tot groot nadeel van het leger, met voornemens van den veldheer bekend maken. De uitzonderingen, die de vraag onnoodig maken, zullen uit dien hoofde ten gevolge hebben, dat men eerst zal beginnen te handelen, en dan zal vragen, of men mag handelen. Bij een doortastend Vorst zal het voorschrift krachteloos, en bij een schroomvallig Vorst, zal het noodlottig wezen. Ik stel toch: — een onzer naburen neemt eene dreigende houding aan, zonder oorlog te verklaren. Met de bedoeling bekend, trekken onze troepen naar de grenzen, de veldheer ziet dat hij verloren is, wanneer hij den vijand niet op zijn eigen gebied bestookt, of zelfs, dat hij door een plotselingen aanval, eene afdoende gunstige wending aan den veldtogt kan geven. Zal hij dan om eene letterknechterij de grenzen eerbiedigen? of zal hij zich, ten voordeele van den Staat, vrij kunnen bewegen? De hemel behoede het Vaderland voor eenen veldoverste, die alsdan angstvallig ging onderzoeken of de uitzondering

op het grondwettig voorschrift al dan niet bestaat, — en niet minder over de uitlegging, dat het leger voortdurend uit den Haag moet aangevoerd worden! Intusschen hebben wij door ons zelve het herstellen van zulk een nietsbeduidend of verderfelijk voorschrift te duchten.

Dat men het oude art. 210 bij art. 10 overnam, acht ik overbodig, omdat aller belang medebrengt wettelijke voorschriften te maken en te handhaven, welke allen gelijkmatig drukken, en het alsdan verkeerd is, de handelwijze ten opzigte van specialiteiten aan grondwettige voorschriften te binden. Echter is ook hier, even als bij art. 9, een palliatief ingelascht, waardoor het voorschrift, in geval van nood, vervalt. Want al wat ten behoeve des legers moet gedaan of geleverd worden, kan men bij onvoorziene omstandigheden (dat is zoo dikwijls als de behoefte zich voordoet) tegen schadeloosstelling van bijzondere personen of gemeenten vorderen. En hieraan wordt, zelfs in vredestijd, zulk eene extensive uitlegging gegeven, dat een Koninklijk besluit de inkwartiering of het onderhoud van troepen op marsch of ten platten lande cantonnerende, tot een voortdurenden last maakte; zoodat de ingezetenen gedwongen worden, ten allen tijde een soldaat voor 10 centen te huisvesten, of voor 35 centen te huisvesten en te voeden. Ik wraak het nuttige dezer handelingen niet, omdat de last minder groot is, dan de verlegenheid zou wezen, wanneer niemand dan vrijwillig troepen behoefde op te nemen; maar ik vraag in gemoede, wat de voorstanders van het artikel hebben gewonnen, met hetzelve den ouden zetel in de Grondwet terug te geven?

Het artikel 213 is, ten opzigte van het beginsel dat er schutterijen, des verkiezende in verschillende bans ingedeeld, zullen bestaan, bij artikel 11 opgenomen. Maar alle specialiteiten van een beroep op den ouden tijd, van hun gebruik tot behoud der inwendige rust en tot verdediging des Vaderlands, zijn te regt als nuttelooze overdrijvingen, die niet met den bondigen stijl eener Gwt. overeenstemmen, weggelaten. Het getal van 2,500 zielen binnen den besloten kring der gebouwen, als maatstaf voor het onderscheid tusschen schutterij en rustende schutterij, was zoo wat uit de lucht gegrepen. Het werd dan ook niet in de Gwt. van 1814 gevonden, terwijl art. 125 de oprigting van schutterijen in alle steden voorschreef, en zulks eveneens in tijden van oorlog ten platten lande. Wilde men er de hand aan houden, dan werden kleine stedekens daardoor meer gedrukt dan groote plattelandsgemeenten. Bovendien klonk het wonderlijk te zeggen, dat in andere gemeenten, in tijd van vrede, rustende schutterijen moe-

ten worden ingesteld, naardien de letterlijke gevolgtrekking zoude wezen, dat men er in oorlogstijd niet zoude instellen. Te regt werd die omhaal van woorden weggevaagd, en de toepassing van het beginsel aan de wetgeving toegekend.

Het art. 11 verving eindelijk het 214de, meer zakelijk en meer afdoende; naardien men in het laatste opsomde de eenige bijzonderheden, waaromtrent de Koning eene voordragt moest doen, en de regeling van alles hoegenaamd thans aan de wetgeving overliet.

Nadat ik aldus de bijzonderheden van alle betrekkelijke voorschriften der Gwt. en van het ontwerp met naauwgezetheid heb onderzocht, blijft mij nog over om, in denzelfden geest, op eene bedenking te antwoorden die tegen de algemeene strekking wordt geopperd. Men zegt namelijk:

De regeling van al hetgeen betrekking heeft tot de dienstpligtigheid, durft men niet aan de gewone wetgeving over te laten, om reden de omstandigheden des oogenbliks telkens voor verandering vatbaar zijn, dikwijls te veel invloed uitoefenen, en de ingezetenen tegen de zwakheid of overijling der kansen moeten gewaarborgd worden, wanneer ooit een krijgszuchtig Vorst, tuk op veroveringen, aan het hoofd der uitvoerende magt kwam te staan.

Deze geheele redenering moge, in het afgetrokkene beschouwd, eenigen schijn van waarheid bezitten, maar zij faalt ten eenemale in de toepassing. Ik zoude dezelve beamen als wij nog tijden van vuistregt, op de wijze van vroegere eeuwen, in 't verschiet konden zien, toen niets boven krijgseer en krijgsroem gold; toen men in den waan verkeerde, dat men rijk werd door zijne buren te verarmen; toen tallooze kleine Vorstjes naar de inblazing van hunnen hartstogt konden handelen; toen men zoo weinig aan morele en schier alles aan physieke kracht hechtte. Maar in de tegenwoordige tijden, en onder de vigerende regeling der staatkundige aangelegenheden van Europa, kan de meest opgewondene verbeelding zich de mogelijkheid niet voorstellen, dat ons kleine landje, op zich zelf staande, hier of ginds offensieve oorlogen zou willen voeren.

Vijf groote mogendheden zijn de oligarchen die thans den toon aangeven. Geen oorlog kan immer, zoo lang die staatkundige toestand duurt, zonder hunne medewerking of goedkeuring door ons te land worden gevoerd. Zij zoude niet te pas komen, of stellig niet door de groote mogendheden worden geduld. Slechts twee gevallen kunnen hierbij als uitzonderingen in de kansrekening worden opgenomen. Het zijn die van algemeene oorlogen of van

omwentelingen. In het eerste zullen wij bezwaarlijk meer dan eene zeer secondaire rol kunnen spelen; in het laatste is elk voorschrift, zelfs dat eener Gwt., niets dan ijdele woordenpraal.

Daarentegen brengt ons politiek standpunt mede, om ons zoo sterk mogelijk ter verdediging te maken, en daartegen geene noodelooze of noodlottige beperkingen voor te schrijven. De innerlijke kracht welke een klein volk groot maakt (gelijk onze voorvaderen), moet niet aan banden worden gelegd, waardoor in tijden van nood de vrije beschikking over de bestaande middelen wordt verlamd.

In dezen zin neem ik het gezegde: *si vis pacem para bellum* aan. In dezen zin vind ik de bestaande voorschriften der Gwt. eensdeels zonder genoegzamen waarborg en anderdeels verwerpelijk.

Ten bewijze van dit een en ander, beroep ik mij op het gebeurde na Augustus 1830. Bij schijnbaar naauwgezette voorschriften der Gwt., bij gebrekkige wetten over de militie, en met eene slechte wet op de schutterijen, hebben wij veel gedaan, omdat de nood heeft gedrongen er eene zoo ruime uitlegging aan te geven, dat men ten slotte, toen de behoefte sterker was dan de leer, de vrije beschikking over de krachten van den Staat erlangde.

Ed. Mog. Heeren! De waarborgen voor het geluk en de vrijheden der landzaten, moeten niet doodend, maar belevend zijn. Zij moeten het kwaad beletten, zonder het goede tegen te houden. Onze medewerking mogt nu ook niet strekken om te verlammen, maar omgekeerd om de veiligheid van den Staat bevorderlijk te zijn. Er is geene menschelijke magt denkbaar, zonder dat er de mogelijkheid van misbruik bij bestaat. Ik mag een zeker goed niet voor een onzeker kwaad afstemmen, en wil niet, door tegenstrijdige denkbeelden van vrijheid en pligt heen en weder geslingerd, daarbij het lot van Dante's verdoemden ondervinden, die door eene duisternis worden gedreven, welke zij willen ophelderen, maar die zij steeds dikker maken. Ik wil het ware licht, dat is hier het overeenstemmend belang van den Staat en van deszelfs ingezetenen, niet door den schijn van een bedriegelijk flikkerlicht vervangen.

Ed. Mog. Heeren! Utopien die op heillooze beginselen rusten, die van theorien uitgaan, welke blijkens de ondervinding den toets der practicale toepassing niet konden doorstaan, of welke, streng gehandhaafd, den Staat zelven ten verderve zouden kunnen leiden, kan en mag ik niet onder de wenschelijke waarborgen opnemen.

Ik zal stemmen voor de wet.

Na het houden dezer redevoering stelt de voorzitter voor, de

beraadslagingen te verdagen tot des avonds ten 7 ure. Dat voorstel ontmoet, wegens de groote vermoeidheid van sommige leden, grooten tegenstand, doch van eene andere zijde wordt daarop sterk aangedrongen. Er heeft eene hoofdelijke stemming plaats.

Met eene meerderheid van 36 tegen 18 stemmen wordt het houden der avondzitting bepaald.

Tegen hebben gestemd de heeren: SCHIMMELPENNINCK, VERWEY MEJAN, BRUCE, VAN DE POLL, HOOFT, HINLOPEN, TROMP, WIJNAENDTS, VAN DAM VAN ISSELT, D'ESCURY VAN HEINENOORD, GEVERS, CLIFFORD, WARIN, LUZAC, VAN ALPHEN, VAN SYTZAMA, VAN ASCH VAN WIJCK en BEELAERTS VAN BLOKLAND.

Na het nemen van dit besluit geeft de heer VAN DAM VAN ISSELT zijne afkeuring daarover te kennen. Hij acht het onkiesch dat, als twee achtenswaardige leden der vergadering verklaren dat de krachten hun ontbreken, om weder eene avondzitting te houden, zulk eene zitting door anderen van jeugdigen leeftijd wordt doorgedreven.

Avondzitting van Donderdag den 4 Junij.

Over 7 ure wordt de vergadering geopend. Er zijn 52 leden tegenwoordig. De drie Ministers, die tot dusverre de beraadslagingen over de ontwerpen tot wijziging der Gwt. hebben bijgewoond, zijn weder aanwezig.

De beraadslagingen over de bedoelde ontwerpen, en wel eerst over n.º VII, worden voortgezet.

II. De heer VAN WICKEVOORT CROMMELIN:

Niet zoo geheel, Ed. Mog. Heeren! in de gevoelens deelende van sommige der geëerde sprekers, welke over dit ontwerp vóór mij het woord hebben gevoerd, neem ik de vrijheid op te merken dat in het onderhavig wets-ontwerp, van veranderingen in het achtste hoofdstuk der Gwt. gewagende, wezenlijke verbeteringen en ruimer hoofdbepalingen zijn voorgesteld, welke in het eerste project niet werden gevonden. Wanneer men nu tot leiddraad neemt dat alle uitbreiding van aangenomen beginsels door bepaalde wetten moeten worden geregeld, dan zijn de art. 3, 4, 5, 6, 9 en 10 voldoende, en de redactie is daarbij vereenvoudigd: ik zou dezelve kunnen aannemen, ware het niet dat in het 7de artikel had behooren aangewezen te worden de hoofdbepaling, in welken ouderdom de dienstpligtigheid bij de militie begint, en tot welken

leeftijd die dienstpligtigheid zal voortduren. Art. 207 van onze Gwt. geeft daarvan eene bepaalde aanwijzing, en ik wilde dit, als beginsel beschouwd, nooit aan de gewone wetgeving overgelaten hebben; gewone wetten zijn mij te beweegbaar, te onbestemd, te veel blootgesteld aan uitlegging, te vatbaar voor veranderingen, waarbij de opinien veelal in het spel komen; zij zijn geene genoegzame waarborgen voor de goede ingezetenen over het toekomstig lot hunner kinderen, wanneer het hun jeugdig leven geldt. Wij zien dit alweder in het geval waarvan ik spreek; men wil rijper jaren dan de Gwt. aanwijst aan opleiding tot beroepen en ambachten onttrekken; zijn eenmaal die jaren bij de Gwt. vastgesteld, dan is de waarborg onvoorwaardelijk gegeven en de gewone wet regelt al verder wat daartoe betrekkelijk is en uitbreiding behoeft.

Ik kan daarenboven ook niet toegeven (en hierop komt het veelal aan) dat de ouderdom bij art. 207 bepaald, het negentiende jaar *ingetreden*, voor onzen landaard te jong zoude zijn, en zij de wapenen niet zouden kunnen dragen; over het algemeen mag dit in de groote steden het geval zijn, ten platten lande en waar men in ruimer atmospheer ademt, is dit geenszins van toepassing; en al ware dit zoo, het hulpmiddel is voorhanden, het stelsel van reserve brengt den loteling eerst op zijn twintigste jaar onder de wapenen, de gelegenheid tot krachtsontwikkeling wordt daardoor gegeven en bevorderd; de rust, die hem bij zijn gewoon beroep gelaten wordt, is doorgaans weldadig in de gevolgen.

Wil men nu den termijn tot dienstpligtigheid tot op later leeftijd opvoeren en dan den vijfjarigen diensttijd behouden, wat wordt er dan van den man, in het beste en geschiktste tijdperk van zijn drie en twintig tot zijn vijf en twintig jarig leven om zich in de maatschappij te kunnen vestigen? Zijne jeugd is verbrokkeld, de aandrift tot de huisselijke betrekkingen, den mensch zoo eigen tot zijn wereldlijk geluk, gaat daarmede verloren, en de arbeidzaamheid lijdt schipbreuk op de blinde klip van het gewone onbezorgde militaire leven van den soldaat.

Waarom dan niet behouden, wat men eens door menschenkennis had verkregen? Is dit stelsel zoo onbruikbaar bevonden? Kan het systema van reserve des noods in vredestijd niet worden uitgebreid en verlengd? Kan door de wet de oproeping tot dienst-prestatie en jaarlijksche oefening niet meer overeenkomstig de behoeften worden aangewezen? en evenwel de milicien op zijn 23ste jaar van alle verpligting tot *deze dienst* ontheven, worden vrijgesteld? Ik zie geene gegronde redenen, waarom dit niet zoude kunnen geschieden; de ondervinding heeft althans genoegzame ophelderingen

daartoe gegeven, en men behoeft art. 208 in de Gwt. niet bij te behouden, omdat daarin te veel of te weinig gezegd wordt, en dit pleit vatbaar is, om op eene meer voldoende wijze bij wettelijke voorschriften *naar de behoeften des tijds te wijzigen.* — En nu kom ik tot het 8ste artikel, hetwelk mij onaannemelijk voorkomt; de meermalen geuite woorden, « de militie, voor zoo verre dezelve »*tot de dienst te lande bij de wet bestemd wordt* », enz., geven genoegzaam te kennen, dat ook eene andere dienst dan te lande zal kunnen worden opgelegd, die, hoe wenschelijk het ook zijn mogt, onuitvoerbaar in de toepassing is; de zeedienst kan nooit in eene vergelijkende lijn met de landdienst worden gebragt, de schaal van het eene kan nooit tegen het andere opwegen, en vernietigt zich zelve, doordien de beide verpligtingen niet gelijk en evenredig tot elkander staan kunnen; en wilde men evenwel de proef nemen om deze beide uitersten door de wet in verband en in verhouding tot elkander te brengen, dan moest ten minste, bij deze veranderingen in de Gwt., de dubbelzinnigheid zijn achterwege gelaten; men moest daarvoor uitkomen en den naam noemen, opdat de belanghebbenden weten waaraan zich te houden, en niet, gelijk het thans zoude geschieden, op een verkeerd terrein gevoerd, onwetende door zijne meening verwikkeld, in den strik worden gebragt; de duidelijkheid en opregtheid moeten de eigenaardige kenmerken van eene Gwt. uitmaken, en ik mis deze geheel en al in het voorgestelde artikel, waardoor ik dan ook genoodzaakt ben mijne goedkeurende stem aan dit ontwerp te weigeren.

Het 11de artikel beschouw ik meer reglementair, als slechts in toepassing « *op de dienst* der nationale militie en schutterijen, » geenszins verder gaande.

III. De heer Luijben:

De Nederlander, Ed. Mog. Heeren! is allezins geschikt voor de zeedienst. Men kan bijna zeggen: *de zee is zijn element.* Maar men lette er wel op, dat dit alleen geldig is voor de kustbewoners en inboorlingen van zoodanige provincien, welker ingezetenen schepen voor de groote vischvangst en ter koopvaardij uitrusten en met hunne landgenooten bemannen. Indien men de bewoners van Noord-Braband, Gelderland, Overijssel, Utrecht en Drenthe tot de zeedienst wilde *dwingen*, maakte men deze stellig allerongelukkigst en legde denzelven eenen last op, dien zij met geene mogelijkheid kunnen torschen. Ik geef toe, dat de Hollander en de Zeelander vóór de zeedienst niet alleen alle geschiktheid bezitten, maar

die dienst boven de landdienst zullen verkiezen, indien aan die keus eenig voorregt, eenige gunst wordt gehecht. Ik geef dit ook toe voor de kustbewoners in de provincien Vriesland en Groningen; edoch, ik betwijfel het zeer, of die ingezetenen gaarne zouden zien, dat zij daartoe door het voorschrift der Gwt. zouden kunnen worden verpligt. Ik houd het er verder voor, dat het zeer mogelijk is, bij de bewoners der overige gedeelten van de twee laatstgenoemde provincien, even als bij de Noord-Brabanders (om slechts van dezen alleen te spreken), er eene *antipatie* tegen te ontmoeten. En welk nut zal men dan van zulke tegen de zeedienst vooringenomen menschen kunnen trekken? Geen hoegenaamd nut en geen voordeel voor de marine.

Ik mag ten aanzien van de Noord-Brabanders gerust hier bijvoegen, dat deze voor de zeedienst *in het algemeen* ongeschikt zijn. Mijne landgenooten zullen mij dezen min gunstigen dunk, over hunne geschiktheid in dat vak, niet ten kwade duiden. Indien het nu waar is, dat de geneigdheid voor de zeedienst hun niet is aangeboren, dan is het doelloos, zelfs onstaatkundig, dezelve daartoe te willen verpligten. *Doelloos*, omdat zij nooit goede matrozen zullen worden; *onstaatkundig*, omdat zij alle achting en eerbied zullen verliezen voor eene Regering, welke zulke diensten van hen afdwingt. Men voege daar nog bij de positie der ouders, die hunne kinderen naar zee zullen zien zenden. Op het daarover gevoeld leed zouden welligt ontevredenheid en gemor kunnen volgen. Zulke gemoedsgesteldheid bij de ingezetenen moet de Regering vermijden; en al ware het slechts deze beweegreden alleen, die mij daartoe noopte, zoude ik mij *tegen* het aannemen van de voorgestelde veranderingen in de Gwt., betrekkelijk dit gewigtig punt, moeten verklaren.

Op deze gronden kan ik vooral nimmer instemmen met art. 8 van het laatst verbeterd ontwerp van wet n.° VII. Dat art. laat de mogelijkheid bestaan, om *eene gedwongene zee-militie* te kunnen invoeren. Hiertoe mag ik niet medewerken. Daarom dan ook zal ik nooit mijne toestemming aan dit wets-ontwerp kunnen geven.

Ik bevroed, zoo zeer als iemand, dat onze zeedienst behoefte aan matrozen heeft. Ik ben overtuigd, dat het vooral wenschelijk en raadzaam is, dat onze schepen met *inboorlingen* worden bemand. Ik wil daarom, gedachtig aan den alouden roem onzer vlag op de zeeën die de groote werelddeelen bespoelen, die dienst door alle mogelijke middelen aanmoedigen en bevorderen, doch nimmer daartoe eenige ingezetenen *dwingen*. De Regering moge een art. in de Gwt. opnemen, waarbij bepaald wordt, dat zij, die door het

lot tot de dienst der nationale militie zijn bestemd, dienst *kunnen* nemen bij de marine, en alsdan, in plaats van *vijf* jaren, slechts *drie* jaren dienstpligtig zullen blijven; zij moge daarbij voegen, dat, indien zulk milicien boven de bedoelde drie jaren nog vijf jaren in zeedienst blijft, hij zelfs van de dienst der schutterij zal zijn bevrijd; zij moge ook andere voorregten aan zulke zeedienst verbinden; dit alles zal ik, uit belangstelling voor onze marine, gaarne goedkeuren. Maar menschen, die de zeedienst vreezen als den dood, die den dwang tot die dienst aanzien als het grootste ongeluk wat hun zoude kunnen overkomen, daartoe te noodzaken, verbiedt mij mijn geweten. Daarmede transigeer ik niet. Ik verlang alzoo, dat het zoo even aangestipte in de Gwt. worde opgenomen, of die Gwt. blijve bepalen, dat in geen geval de nationale militie naar de kolonien zal kunnen worden gezonden, ten einde de mogelijkheid te voorkomen, dat eenig milicien tot de zeedienst worde gedwongen. Men kan dan in eene nieuwe wet over de militie en schutterijen, onder de vrijstellingen van die diensten, opnemen de boven bedoelde jaren dienst bij de marine, en op zulke wijze in de miliciens en schutters de noodige matrozen vinden om onze oorlogschepen te bemannen. Eene andere wijze, om de miliciens daaraan te doen deel nemen, mag ik niet toegeven, en ik kan mij dus met dit wets-ontwerp niet vereenigen.

Ik stem met een redenaar uit Holland, die gisteren het woord voerde, wel toe, dat art. 8 van het ontwerp, waarover wij thans beraadslagen, de gedwongene zee-militie niet *a priori* daarstelt, maar dat artikel laat toch de mogelijkheid bestaan, dat eene *gedwongene zee-militie* bij de wet worde ingevoerd. Die mogelijkheid wil ik afsnijden, en daarom kan ik het wets-ontwerp, zoo als het ligt, nooit goedkeuren.

Ik heb een geacht spreker uit Gelderland tegen de bepaling van art. 211 onzer Gwt. hooren opkomen. Ten betooge van het verkeerde van dat art., voerde Zijn Ed. Mog. een voorbeeld aan. Hij stelde zich eenen veldheer aan de grenzen des Rijks voor, die door eenen plotselingen inval op het vijandelijk grondgebied de overwinning zoude moeten behalen. Het zoude te bejammeren wezen, zegt die geëerde ambgenoot, dat zulk een veldheer de grenzen in dat geval niet zoude mogen overschrijden. Uit dat voorbeeld leidde de spreker af, dat art. 211 van ons staatsverdrag moet worden veranderd. Ik zie daarvoor geene noodzakelijkheid. Wanneer zulk geval zich ooit voordeed, zoude die veldheer misschien 's Rijks grenzen en te gelijker tijd de Gwt. overtreden. Doet hij dit, dan maakt hij zich aan eene schending dier wet schuldig. Maar, zegt men, dan is hij

strafbaar. Ja, Ed. Mog. Heeren! dan is hij letterlijk strafbaar. Maar ik hoop, dat men dien veldheer alsdan zal straffen, gelijk weleer een groot monarch eenen anderen veldheer strafte, die, door te vroeg het leger op het vijandelijk grondgebied te brengen, zijne bevelen had overschreden, doch daardoor de overwinning behaalde. Die monarch deed den veldheer voor zich verschijnen, wierp denzelven eenen zwaren gouden keten om den hals, en voegde daarbij de merkwaardige woorden: « Ik moet u in ketenen klinken, om uwen moed te bedwingen; want die moed zoude u soms te ver drijven en ik daardoor den moedigste en getrouwste mijner brave krijgslieden kunnen verliezen. » *Dixi.*

IV. De heer Luzac:

Ik moet mij, Ed. Mog. Heeren! met al den ijver die in mij is, verzetten tegen de aanneming van dit ontwerp, 't welk, zoo het mogt worden goedgekeurd, als een sprekend bewijs zal overblijven van de verkeerde inrigting der deliberatien bij deze Kamer, ten gevolge van welke niet uitsluitend de gezuiverde opinie der meerderheid, maar ook de losse, dikwijls niet genoeg doordachte, denkbeelden der individuële leden van de Kamer tot de Regering komen. — Vindt deze dan hierin het een of ander plan, 't welk met hare inzigten en bedoelingen strookt, dan wordt zoodanig denkbeeld spoedig aangegrepen: het komt, zegt men dan, uit den boezem der Kamer zelve voort, en niettegenstaande zeer vele leden naderhand bij bedaard overleg, veel gevaars in de verwezenlijking van het voornemen aantoonen, blijft men het bij de Regering soms aankleven en doorzetten.

Dit is in korte woorden de geschiedenis van dit wets-ontwerp tot herziening of vervanging van hoofdstuk VIII der Gwt.; — het is uit de tweede sectie der Kamer afkomstig; het is het lievelingsdenkbeeld van een onzer geachte medeleden, die in alles zeker de meest vaderlandsche gevoelens koestert, de zaken uit een onbekrompen oogpunt beschouwt, met de meeste cordaatheid de belangen en vrijheden des Volks verdedigt, doch, naar mijne opinie, op het punt der militie, ten gevolge zijner eerste opleiding, denkbeelden heeft, welke met het oude Nederlandsche gevoel minder strooken.

Wanneer wij toch het VIIIste hoofdstuk der Gwt. in handen nemen, en het 203de art. overwegen, dan valt het spoedig onder ieders opmerking, hoe, bij de geringe genegenheid welke onze Natie van oudsher af voor den militairen stand gehad heeft, de kwellende

band der Fransche conscriptie, als eene der wrangste en bitterste vruchten der vreemde overheersching, ook de meeste afgrijzing had opgewekt, den eersten feitelijken wederstand had uitgelokt: — dat het dus, na de afschudding van het ondragelijke juk des vreemdelings, voor den nieuwen Souverein eene hoogst moeijelijke taak was, juist te beginnen met 't geen men, in de eerste oogenblikken van enthusiasmus, gewaand had voor altoos te hebben zien verdwijnen; met datgeen waarvan de niet-invoering aan den Franschen Koning Lodewijk eenige populariteit gegeven had, met *eene gedwongene militaire dienst*. De Souvereine Vorst, ik erken dit gaarne, kon echter niet anders handelen, en het uitvaardigen van het besluit van 20 December 1813, bij 't welk het reglement van algemeene volkswapening, landstorm en landmilitie werd vastgesteld, was eene dure noodzakelijkheid!

De algemeene invoering bij de meeste volken van Europa van dit ongelukkig middel, om steeds zoo veel lands-kinderen op te roepen als de Vorsten en Regeringen zullen noodig keuren en verlangen, dwong het Nederlandsche Volk in 1814, ook tot die *gedwongene dienst* over te gaan, en zij werd in de Gwt. van 1814 gebragt! — Maar hoe? — met eene voorafspraak, in art. 121, bij welke men, *pour dorer la pillule*, sprak, van *de oude gewoonte des lands*, van *de grondbeginselen der Unie van Utrecht*, als om de Natie diets te maken, dat hier niets vreemds werd ingevoerd, dat men slechts tot oude gewoonten terugkeerde.

Zijne Exc. de Minister van Justitie, die op den 29sten Maart 1814 met de vereerende taak belast was, om in de Vergaderingen der Aanzienlijken te Amsterdam, de grondslagen dier Gwt. toe te lichten, gevoelde het teedere van dit onderwerp zoo zeer, dat hij al zijn best deed, die harde zaak, die moeijelijke dienst-verpligtingen zoo veel mogelijk te verzachten; hij bezigde daarom deze woorden:

« Het leger, niet door hatelijke en gedwongen ligtingen geschapen, maar uit vrijwillig aangeworven manschappen zamengesteld, en versterkt, wanneer het nood is, door eene nationale militie, naar vaste, weinig drukkende en bij de Gwt. bepaalde regelen in werking gebragt, zal waarborgen het duurzaam genot der groote voorregten, welke wij, naast God, aan de ontwikkeling onzer eigene krachten te danken hebben. »

Welk eene geruststellende taal! — Welk eene duidelijke verzekering, dat de Gwt. de *regelen* zoude bepalen, en de militie *des noods* ter versterking moetende dienen, *niet drukkende zoude zijn*. Ik zal nu niet gaan uiteen zetten hoe zeer de artikelen 122 tot 126

dier Gwt. van 1814 aan die plegtige verzekeringen beantwoordden, en hoe vooral het 124ste art. in waarheid bewees: dat, met een' vredelievenden Vorst aan het hoofd, de last der militie waarlijk voor de Natie zeer goed zoude zijn te dragen.

Maar nu kwamen de gebeurtenissen van 1815, en de verachtelijke dwingeland, de vertrapper van alle de vrijheden en regten der Natien, wien het Fransche Volk thans vergoden wil, viel onder het algemeen gejuich der Volkeren en de kreet van: *à bas la Conscription!* klonk van het eene einde van Frankrijk tot aan het andere!

Ook in Belgie, door de verbondene mogendheden veroverd, en van Frankrijk afgescheurd, dacht men nu voor altoos van dit monster verlost te zijn; ook dáár juichte men in die eerste oogenblikken van vreugde, zonder na te denken, dat het wezen der zaak, in den staat waarin Europa zich bevond, niet meer kon gemist worden.

Toen men dus nu onze Gwt. van 1814 ook voor Belgie inrigtte, heeft men die gedwongen dienst moeten behouden, maar voor de Belgen nog weder een weinig meer de pil verguld, bij art. 203, en tusschen de *oude gewoonten des lands* en *de grondbeginselen der Unie van Utrecht*, een *geest* geschoven, — den *geest van de Pacificatie van Gent*, en met vooruitzetting van die oude gewoonte, van die grondbeginselen en van dien geest, is men er toe gekomen om ook weder in de Gwt. van 1815 eene verpligte gedwongene militaire dienst te behouden. Maar weder hoe? niet onbepaald, noch onbeperkt: — alle de artikelen van dit VIIIste hoofdstuk leeren het immers duidelijk, — met een schat van waarborgen omgeven, van banden, voorzigtiglijk aangelegd en vastgeknoopt, ten einde te verhoeden, dat die militie niet in eenen ondragelijken last ontaarde; — van banden, die, grondwettig gelegd, niet zoo gemakkelijk in een oogenblik van overijling, van overbodige vrees, kunnen losgerukt worden, — die verhoeden dat deze schatting, door de ingezetenen met hun bloed aan het Vaderland te betalen, niet overdreven worde.

Met die heilzame voorschriften der Gwt., in de art. 203—214 opgenomen, hebben wij nu vijf en twintig jaren lang voortgeleefd, en de ondervinding heeft geleerd dat zij, ook in moeijelijke tijden, goed, dat zij voldoende waren. — Van de eigenlijke militie-wet spreek ik hier niet: deze heeft veel verbetering noodig, op welke reeds zeer dikwijls en met veel ernst is aangedrongen. — Ik bedoel hier alleen de hoofdprincipes der Gwt., de cardinale punten waarop ons militie-stelsel berust, en geloof dat men alge-

meen slechts eene groote verbetering verlangd heeft, namelijk, dat de onderdom, in art. 207 vermeld, zoude veranderd en eenigzins verhoogd worden.

Toen wij nu bij ons allereerste onderzoek in de afdeelingen aan dit VIIIste hoofdstuk gekomen waren, is ook het denkbeeld, om eenige jonge lotelingen voor *de zeedienst* af te zonderen, ter sprake gebragt, en heeft bijval gevonden. Dit denkbeeld echter ging altoos vergezeld van de stellige begeerte, dat zoodanige *militie-dienst ter zee* niet zoude kunnen worden *opgelegd*, *opgedrongen*, doch altoos zoude moeten staan geheel ter keuze van hem, die zijne verpligting, uit art. 203 voortvloeijende, aan het Vaderland had te vervullen.

En wat ontvingen wij nu bij het allereerste ontwerp, onder n.° VII, bij de laatst ingekomene gevoegd? — Bepalingen, waarbij art. 206 werd verzwakt, en de waarborg van het jaarlijksch ontslag van een vijfde gedeelte der militie, in vredestijd, werd losgemaakt; waarbij in art. 207 eene *verpligte zee-militie-dienst* werd tusschengeschoven, en waarbij art. 208 mede aanmerkelijk, ten nadeele der dienstpligtigen, wordt verzwakt en het getal van hen die te zamen *kunnen* gehouden worden, van een vierde tot op de helft wordt gebragt.

Vele van U Ed. Mog., en daaronder ook ik, vonden deze veranderingen niet aannemelijk, en konden niet besluiten eenigzins toe te geven aan die strekking, in het ontwerp zoo duidelijk doorstralende, om af te wijken van hetgeen de militie dragelijk kon doen beschouwen. Wij gaven dit krachtig en ernstig in de processen-verbaal te kennen; en bijzonder het denkbeeld eener *verpligte zeedienst* bestrijdende, waren wij nu een ander voorstel van de Regering wachtende.

In stede van bij hetzelve de geruststellende oude voorschriften te zien terugkeeren, kwam, ten gevolge eener nota, door een onzer geachte medeleden bij het proces-verbaal zijner sectie gevoegd, en door andere leden ondersteund, vergezeld van eenen brief van den Secretaris van Staat, het 2de revisie-ontwerp bij de Kamer binnen.

Bij dit ontwerp werd nu het geheele VIIIste hoofdstuk als met eenen slag neêrgesabeld: de twaalf artikelen van hetzelve werden bij art. 1 in eens vernietigd. — Wat werd ons ter vervanging voorgesteld? Ik moet u, Ed. Mog. Heeren! dit met korte woorden doen opletten.

Wij ontvingen een ontwerp, uit negen artikelen bestaande, van welke de beide eerste en ook het laatste tot dit VIIIste hoofdstuk geene betrekking hebben, tot de zaak zelve niets afdoen, en als eenvoudige formulen bij alle de onderhavige wets-ontwerpen

behoorende, te beschouwen waren. — Van de zes overblijvende artikelen, behelsde het eerste, het derde der wet, nog weder een bloot preceptum, zonder eenige directe noodzakelijkheid, terwijl het volgende art., het vierde, de oude verpligting van art. 204 deed herleven; ongeacht de onmogelijkheid voor den Koning, aan dezelve te voldoen, terwijl het daarop volgende, of vijfde, voor hetgeen van art. 205 behouden werd, met het zesde niets meer gaven, dan reeds bij de bestaande Gwt. zeer duidelijk vermeld is. — Het geheele ontwerp kwam dus op de art. 7 en 8 neêr, en bij deze had men zeer kunstig de mogelijkheid der invoering eener *verpligte zee-militie* ingeschoven, en overigens door eene pennestreek alle de grondwettelijke banden losgemaakt, om alles, wat omtrent de inrigting der militie en schutterijen zoude moeten bepaald worden, aan de veranderbare voorschriften der wet over te laten.

Tegen dit ontwerp, ons zóó onverwacht en eenigzins op eene ongewone wijze toegezonden, ging een vrij algemeene kreet van afkeuring op, en het was bij het laatste examen in de sectiën, waarvan het proces-verbaal der centrale sectie de getrouwe tolk is, genoegzaam gebleken, dat zich voor dit tweede ontwerp in 't geheel geene kans van aanneming bij de deliberatien opdeed.

De Regering begreep dan ook dezen kamp niet te moeten wagen, en gaf nog, na het genoemde proces-verbaal, een *derde* meer gewijzigd ontwerp, over hetwelk onze deliberatien nu loopen moeten, zonder dat het nog weder een onderzoek in de sectiën heeft ondergaan.

Wij hebben dus nu slechts bij de stemming te beslissen of het goed en aanneembaar is, of het eene verbetering der bestaande Grondwet aanbiedt.

Ik kan dit geenszins toestemmen. — Het is eene ampliatie van het vorige ontwerp; het bevat eenige meerdere artikels, en is bepaaldelijk, met de voorschriften der art. 207, 211 en 212 der Gwt., aangevuld, doch het mist alweder de waarborgen die aan de Natie toekomen, krachtens de art. 206 en 208; en bevat, in het 8ste art., het zóó ernstig bestreden vooruitzigt van eene *verpligte zee-militie-dienst* bij eene wet te zullen zien invoeren. — De 6de en 7de artikelen, ook het 11de artikel, stellen daarenboven alles te veel op losse schroeven, en laten aan het gebied der gewone wetgeving, door de indrukselen des oogenbliks te vaak beheerscht, te veel over, in eene zaak welke meer dan eenige andere aan onwrikbare regels behoort onderworpen te blijven.

Ik kan hieraan mijne goedkeuring niet hechten.

Ik geloof zeker, dat sommige bepalingen der Gwt. kunnen verbeterd worden; dat, onder anderen, de voorschriften omtrent het eerste dienstjaar van de miliciens behooren te worden veranderd. Ik geloof ook, dat het afzonderen van een gedeelte der dienstpligtigen voor de zeedienst, allezins door het belang van ons zeewezen wordt aanbevolen, en gaarne zal ik medewerken, om hiertoe nuttige wetsbepalingen te helpen verordenen, — doch om, ter bereiking van dit goede doel, toe te stemmen in de opheffing der beperkingen bij de Gwt. zóó wijsselijk vastgesteld, eene deur te helpen openen, waardoor eene verpligte zeedienst zal kunnen binnensluipen, en dien ten gevolge de kinderen des lands kunnen gedwongen worden, tegen den geest van art. 203 aan, de onafhankelijkheid van den Staat en de beveiliging van deszelfs grondgebied, op verafgelegene zeeën te handhaven, hiertoe kan ik niet besluiten.

Het is mogelijk, dat ik op dit onderwerp te bekrompene denkbeelden koester, en UEd. Mog. zich door de gronden, heden morgen bij den aanvang dezer deliberatien, door den eersten spreker, met zoo veel ijver, kunde en welsprekendheid voorgedragen, moeten laten overtuigen. Ik heb dien spreker, met alle aandacht aangehoord, doch kan mij door zijne redenen maar niet gerust stellen omtrent de gevaren, welke ik uit de ter zijde schuiving van alle beperkingen, nu in de Gwt. te vinden, vrees te zien ontspruiten. Ik kan hierbij de herinnering niet van mij afwerpen, dat de moeijelijke finantiële omstandigheden, waarin zoo vele Volken van Europa en ook wij ons bevinden, dat die bovenmatige opeenstapeling van schulden, waaronder wij, met zoo vele andere Natien, zuchten, en welke een zoo ondragelijk gewigt van lasten van allerlei soort en aard op den burger doen drukken, aan de heillooze invoering der staande legers, in de eerste plaats, en aan het misbruik, hetwelk door de Regeringen, in de laatste vijftig jaren van de gemakkelijkheid om derzelver militaire magt uit te breiden, gemaakt is, te danken zijn. Ik ben innig overtuigd, dat het de dure pligt is der Vertegenwoordigers des Volks, aan 't welk deze militaire schatting onmiddellijk wordt opgelegd, en dat onder de gevolgen zoo bitter lijdt, te waken, dat hierin niet alleen geene overspanning plaats hebbe, maar dat de voldoening bij het allernoodzakelijkste worde bepaald, en de gelegenheid tot uitbreiding, door wijze voorschriften, worde getemperd. — Tot vervelens toe, moet ik herhalen, dat wij niet aan den tegenwoordigen tijd alleen moeten denken, maar ons steeds voor oogen stellen, welke misbruiken bij het overlaten van alles aan de wisselvallige bepalingen

der wet eenmaal hieruit kunnen voortvloeijen. Naburige Staten kunnen ons hier tot heilzame waarschuwing verstrekken: in Frankrijk, waar dergelijke bepalingen als onze Gwt. b. v. in art. 211 bevat, onbekend zijn, en de oogenblikkelijke behoefte aan soldaten in de eerste plaats in aanmerking komt, hebben immers de gruwelijkste misbruiken en overdrijvingen, ten opzigte van den tijd der dienstpligtigheid, en van het getal der opgeroepenen plaats gevonden? — En nog heden zien wij hoe onmeêdoogend de ongelukkige jonge lieden aldaar, die de verpligting tot verdediging van den Vaderlandschen geboortegrond te vervullen hebben, ten gevolge van een volslagen gebrek aan eenige grondwettige beperkingen, bij duizenden naar Afrika gezonden worden, om dáár, òf ten gevolge van een moordend climaat om te komen òf door het zwaard van woeste Arabieren te vallen, niet ten einde den vaderlandschen grond te verdedigen, maar ten einde aan dezen of genen eerzuchtigen minister de gelegenheid te verschaffen, met weidschklinkende woorden van den roem en de glorie der Natie te spreken, en zich eene meerderheid in de Kamer der Afgevaardigden te verschaffen.

Hetgeen mij ook beweegt, met allen ijver de mogelijkheid tot overbodige uitbreiding van militie-systema tegen te gaan, is de, in mijne oogen, voor de rust en het belang der Volken steeds bestaande bedenkelijke strekking, om den krijgsmansstand tot de voorname bezigheid, tot de lievelings-studie der Vorsten, Prinsen en grooten der aarde te maken. — Nog zien wij in Europa de zonen en afstammelingen der vorsten, zoodra zij slechts de kindsche jaren ontwassen zijn, derzelver grootste genoegens, derzelver beste aandacht vestigen op militaire inspectien, krijgskundige evolutien, in een woord, op alles wat tot den militairen stand betrekking heeft. — Hierdoor wordt ongevoelig een verlangen naar, en een lust tot krijgsmansroem opgewekt en aangekweekt, eene genegenheid aangewakkerd, welke niet dan ten koste van veel bloeds en vele schatten kan verkregen worden. Hoe gemakkelijker de middelen nu worden gemaakt, om aan die riddermatige neigingen te voldoen, hoe meer en hoe eerder ook de gelegenheid tot voldoening derzelve zullen aangegrepen worden. — Zoo lang dus niet zeer diep in alle harten zal zijn ingegrift de waarachtigheid van de gulden spreuk: *nulla salus bello*, acht ik het eene onvoorzigtigheid, omtrent de verpligte krijgsdienst eenen stap verder te gaan, dan men bij de Gwt., welke ons beheerscht, in het VIIIste hoofdstuk: *Van de defensie*, gegaan is, en beschouw ik daarom het onderhavige wets-ontwerp als onaannemelijk.

V. De heer HOOFT

Ziet, na de welsprekende rede van het lid uit Leiden, van het woord af. Hij zal tegen het ontwerp stemmen.

VI. De heer REPELAER

Vindt zwarigheden in de tegenwoordige wet, wegens den inhoud van art. 8, waaruit de invoering eener gedwongene zeedienst is af te leiden, en uit hoofde van het wegvallen van den waarborg, dien art. 207 der Grondwet betrekkelijk den duur der dienst bij de nationale militie verleende.

VII. De heer CORVER HOOFT:

De veranderingen, Ed. Mog. Heeren! in het achtste hoofdstuk der Gwt.: *Van de defensie*, voorgesteld, zoo als die nu ten slotte van het proces-verbaal der centrale sectie zijn opgegeven, komen mij allezins doelmatig voor; en vereenigen het voordeel dat zij eene toereikende ruimte aan de wet overlaten, om de noodige bepalingen buiten de Grondwet vast te stellen, en tevens aan de dienstpligtigen genoegzame waarborgen opleveren, dat zij, na verloopen diensttijd, geregeld zullen worden ontslagen, en tot geene andere dienst dan die der schutterij zullen kunnen worden gedwongen. Ik zoude dus over deze wet het woord niet hebben gevoerd, indien ik niet zekere vooringenomenheid bij eenige onzer medeleden bespeurd had, tegen een beginsel, dat wel niet in deze wet bepaaldelijk is uitgedrukt, doch waartoe aan de later te maken afzonderlijke wetten bij dezelve de ruimte gelaten wordt, namelijk, dat aan de militie niet uitsluitend door de land-dienst, maar ook door het dienen ter zee, zal kunnen worden voldaan. Dit allernuttigst beginsel was in de tegenwoordige Grondwet niet opgenomen, en daardoor werden schier alle ter zee varende jonge lieden omtrent als gedwongen, in vreemde dienst over te gaan, omdat zij op de daartoe gezette tijden voor den militie-raad niet kunnende verschijnen, bij hunne terugkomst gevaar liepen zich als refractaires te zien behandelen, en als zoodanig tot gedwongen dienst veroordeeld te worden; terwijl ook dan, wanneer zij op de gewone wijze door het trekken van een dienstpligtig nummer in de landmilitie vielen, zij in allen geval in de onmogelijkheid werden gesteld hun geliefkoosd beroep uit te oefenen.

Thans, nu de naam van landmilitie in de Gwt. niet meer is

opgenomen, zal door de wet, aan degenen die dit begeeren, het mogelijk, ja door het verleenen van voordeelige voorwaarden, het aan velen verkieslijk kunnen gemaakt worden, hunne dienstjaren in de zee-dienst te vervullen. Dit denkbeeld, dat zulke voordeelige uitkomsten voor scheepvaart, handel, en marine aanbiedt, heeft, wel verre van alom gunstig opgenomen te worden, zoo als men had moeten verwachten, velen eene soort van panischen schrik aangejaagd, als of zij reeds ieder loteling van achter de ploeg of van zijne werkstede weggerukt zagen, en aan boord van een schip gesleept, om daar gedwongen te dienen. Dit is de bedoeling der onderhavige wet niet, Ed. Mog. Heeren! en dat kan die niet wezen. Zij wil slechts de mogelijkheid niet uitsluiten van, door de aanstaande militie-wet, aan dezulke die ter zee varen of willen varen, de gelegenheid te verschaffen, zulks te kunnen doen, zonder zich aan de militie te onttrekken. Hoe kan daaromtrent vrees ontstaan: de nader te maken wet hangt immers van u, Ed. Mog. Heeren! zelve af.

Dit heb ik met weinige woorden willen zeggen, om diegenen onzer medeleden gerust te stellen, wien de gehate naam van *conscription maritime* nog in de ooren klinkt, en door dat schrikbeeld afgehouden worden, zich voor deze wet te verklaren.

Het zoude te betreuren zijn dat, door het verwerpen van deze nuttige verbetering in de Gwt., het opkomend jeugdig geslacht bij voortduring blootgesteld bleef, reeds vóór de geheele ontwikkeling hunner ligchamelijke krachten een slagtoffer te blijven van eene uit de Fransche overheersching oorspronkelijke wetsbepaling, die ik mij verheugd had heden afgeschaft te zullen zien.

Ik zal voor de wet stemmen.

VIII. De heer VAN DE POLL

Had in het hoofdstuk der Gwt. over de defensie slechts ééne verandering wenschelijk geacht, namelijk, dat het begin der dienstpligtigheid later dat tot nu toe wierd vastgesteld. Daarbij had men zich moeten bepalen, en niet, zoo als thans wordt voorgesteld, aan de ingezetenen, waarborgen ontnemen, die eene stellige bepaling in de Gwt., omtrent het begin en den duur der dienstpligtigheid, hun verschaffen. De spreker weet wel, dat dit bij eene nadere wet zal worden geregeld, doch gewone wetten zijn veranderlijk, en men moet den huisvader, die vele zonen heeft, niet aan het gevaar blootstellen van de ontwerpen omtrent hunne opvoeding te zien omverrewerpen. Men heeft van de noodzakelijkheid gesproken,

om te zorgen, dat in buitengewone omstandigheden eene geduchte gewapende magt op de been kan worden gebragt. Maar als zulke omstandigheden zich voordoen, als het Vaderland in gevaar is, zal het even als in 1830 niet aan moedige verdedigers ontbreken; en zullen er, even als toen, huisgezinnen gevonden worden, waaruit al de zonen, zelfs zeventienjarigen, het geweer op schouder nemen. In de verpligte zeedienst ziet deze sprekers anders geenszins onoverkomelijke zwarigheden. Integendeel acht hij het invoeren van bepalingen daaromtrent nuttig.

IX. De heer VAN DAM VAN ISSELT

Zegt dat het eené onaangename taak is een wets-ontwerp te verdedigen, waarvan men weet, dat het door de groote meerderheid zal verworpen worden. Zulks mogten echter noch de Regering, noch de Verdedigers van de onderhavige wet verwachten; want de nota, in de tweede afdeeling overgelegd, en waarin dezelfde bepalingen voorkwamen, vond algemeenen bijval bij de leden dezer Kamer. Het is dus vreemd, dit wets-ontwerp, dat, als het ware, uit den boezem dezer Vergadering is voortgekomen, zoo hevig te zien bestrijden.

Men heeft daarbij gesproken van aanranding van de vrijheid der burgeren: men heeft een tafereel opgehangen van zonen, aan de armen hunner ouderen ontrukt, die van het eene slagveld naar het andere worden gesleept, om in vreemde gewesten den dood te vinden. Men heeft ons herinnerd aan de hatelijke Fransche conscriptie. De spreker zal kalmer, maar, zoo hij meent, meer naar waarheid, de wet beschouwen.

Er is hier geene sprake van de al of niet invoering eener militie; die militie bestaat. Er is alleen sprake van de middelen om onze gebrekkige militie-wet te verbeteren: en zulks kan niet geschieden zondèr wijzigingen in de Gwt. daar te stellen. — Geene stem heeft zich doen hooren tegen die bepaling van ons maatschappelijk verdrag, waarbij het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat en de beveiliging van deszelfs grondgebied, als eene der eerste pligten van alle de ingezetenen van het Rijk, wordt voorgeschreven.

Op den Koning rust de verpligting om te zorgen voor eene behoorlijke land- en zee-magt. Men zoude het welligt den Koning ten kwade duiden, indien er in het oogenblik des gevaars geene genoegzame magt ter verdediging bestond: men wil het doel en men weigert de middelen. Is dat billijk? is dat regtvaardig?

Er is dikwerf, en te regt, aangedrongen op bezuiniging bij het Departement van Oorlog.

Bij de voorgedragene wetsbepalingen bestond de mogelijkheid om de uitgaven te verminderen, zonder aan de middelen van verdediging te kort te doen. — Indien men die wetsbepalingen verwerpt, bestaat er, naar mijne wijze van zien, onmogelijkheid om meerdere bezuinigingen daar te stellen, indien men althans geene onregtvaardigheden wil plegen jegens de officieren van ons leger, indien men een leger wil behouden, dat, bij dreigend gevaar, den Vaderlandschen bodem zoude kunnen beschermen.

De tegenstrevers der wet hebben er zeer op gedrukt, dat de miliciens, door de voorgedragene wet, den waarborg zouden verliezen, van niet langer dan vijf jaren te moeten dienen. Maar hoe kan men van dien waarborg spreken, zoo kort na dat de miliciens, zonder tegenstand aan de zijde dezer Kamer, gedurende 10 achter een volgende jaren in dienst zijn gehouden? — De Gwt. moet waarheid behelzen en het is beter zoodanige bepaling daar niet in te vinden, dan die te zien overtreden, wanneer de nood des Vaderlands zulks vordert.

Men heeft van vrijwilligers gesproken, die, bij dreigend gevaar, zich van alle zijden zouden aanmelden. Men vormt zich echter daaromtrent verkeerde begrippen.

De redenaar weet het, bij eigene ondervinding, hoe moeijelijk het is om een corps vrijwilligers zoodanig in te rigten en te oefenen, dat zij den lande van wezenlijke dienst kunnen zijn. — Bij alle mogelijke hulpmiddelen, bij den besten wil der manschappen is daartoe een geruime tijd noodig, veel ruimer dan door de omstandigheden, meestal, wordt toegestaan. Neen, in tijd van vrede moeten de grondslagen worden gelegd eener goede en geregelde krijgsmagt: dàn bestaat er mogelijkheid om het Vaderland te verdedigen, dàn bestaat er mogelijkheid om te toonen, dat wij niet ontaard zijn van die voorvaderen, die de aanvallen weêrstonden van den magtigen Franschen Koning; dàn kunnen wij bewijzen dat de vreemdeling dwaalt, wanneer hij zegt, dat de Nederlanders een Volk van kooplieden zijn, waarbij geen krijgsmansgeest huisvest.

Eene andere zwarigheid heeft men daarin gevonden, dat het aan de gewone wet zoude worden overgelaten om den leeftijd te bepalen waarop de dienstpligtigheid aanvangt.

De dienstpligtigheid voor den milicien valt, volgens de bestaande bepalingen, te vroeg in. Op weinige uitzonderingen na, zijn onze jongelingen, die tot de dienst geroepen worden, nog kinderen en

te zwak tot het dragen der wapenen. De treurige ondervinding heeft geleerd, dat velen, vooral door het dragen van den randsel, voor hun volgend leven zijn bedorven geworden en ongeschikt gemaakt om met handenarbeid de kost te verdienen.

Een redenaar uit Holland heeft gezegd, dat, door het oproepen der jongelingen op lateren leeftijd, deze zoo veel te langer verstoken zouden blijven van de zaligheid des huwelijks.

Het kan hem echter niet onbekend zijn, dat de oproeping der lotelingen op hun 18e jaar dikwerf aanleiding geeft, dat baardelooze knapen, om de dienst te ontduiken, zich laten koppelen aan oude vrouwen, ten spot der zedelijkheid en met vernietiging van het geluk van hun volgend leven.

De redenaar betreurt het, dat bij de wet geene vrijheid worde gelaten om, in tijden van nood, een gedeelte van de militie naar de koloniën te kunnen zenden.

Men spreekt bij iedere gelegenheid van die koloniën met grooten ophef, met eene zekere soort van voorliefde. En te regt: zonder dezelve zouden wij sedert lang bezweken zijn onder den druk onzer lasten; zonder dezelve zoude het crediet des Vaderlands zich niet tot in 1840 hebben staande gehouden!

Op het behoud dier Overzeesche bezittingen stelt men dus grooten prijs; maar men maakt zwarigheid om de middelen van behoud aan de Regering toe te staan. Stelt u voor, Ed. Mog. Heeren, dat de vertegenwoordiger des Konings, in die Gewesten, te kennen gaf dat hij, overwijld, de hulp van 5000 of 6000 man noodig had, en dat hij zonder dezelve niet in konde staan voor het behoud der koloniën. Wie uwer zoude dan in staat zijn den weg aan te wijzen, om zoo vele vrijwilligers te bekomen? Indien zoodanige omstandigheid immer mogt plaats grijpen, zoude men zich, te laat, de onvoorzigtigheid verwijten, die men nu begaat, om de mogelijkheid te benemen aan de Regering, om de militie te doen dienen tot behoud van de bezittingen van den Staat.

Met eene zekere soort van ophef heeft men telkens gesproken van de belangen van lands-kinderen, en op dat woord gedrukt, als zouden de verdedigers der wet die belangen uit het oog verliezen.

Maar hebben dan niet alle die lands-kinderen, die alleen onder bijzondere omstandigheden naar de koloniën zouden kunnen worden gezonden, en nooit anders dan met toestemming der Staten-Gen., een onmiddellijk belang bij het behoud onzer koloniën, waarmede het behoud des Vaderlands zoo naauw verbonden is? —

De spreker treedt nu in een breedvoerig betoog, hoe nuttig de

bepaling is, bij dit wets-ontwerp vastgesteld, dat de verpligting der militie zich ook zoude uitstrekken tot de zeedienst; daardoor zouden de schepen niet meer verteren in de dokken, omdat men dezelve niet behoorlijk kan bemannen; daardoor zouden de uitgaven, jaarlijks, voor de Marine toegestaan, nut en roem kunnen aanbrengen voor het Vaderland.

Een der sprekers heeft gezegd, dat hij huiverde voor het denkbeeld eener verpligte zeedienst.

Is dat, vraagt de heer VAN DAM VAN ISSELT, eene waardige taal in de vertegenwoordigende Vergadering van een land dat zijn roem en zijne grootheid aan deszelfs zeemagt is verschuldigd? Heeft men het dan vergeten, dat de Nederlandsche vlag eenmaal zegevierend op alle zeeën heeft gewapperd en dat zij alle volkeren der wereld heeft gedwongen tot eerbied voor ons kleine Vaderland?

Sommigen hadden meerdere duidelijkheid verlangd, en vreesden dat men de vergadering zou verstrikken.

De spreker verlangde geene meerdere duidelijkheid. Het sprak wel van zelven, dat men den Noord-Brabandschen en Gelderschen boer niet, bij voorkeur, van zijne ploeg naar onze oorlogschepen zoude zenden. Behalve op onze kustbewoners, had hij het oog op diegenen, die langs onze rivieren wonen; die, van der jeugd af aan, zich hadden gewijd aan de binnenlandsche scheepvaart, en die zich voorzeker minder ongelukkig zouden gevoelen aan boord onzer schepen, dan in de kazernen der landmagt.

Bij het toekennen van eenige voordeelen, het zij van korteren diensttijd, het zij van latere vrijstelling van de schutterlijke dienst, was het daarenboven te verwachten, dat zich een genoegzaam aantal vrijwilligers zoude aanbieden om geene loting noodzakelijk te maken.

De spreker tracht de denkbeelden van zijnen geachten ambtgenoot uit Gelderland (den heer SCHIMMELPENNINCK), die dit onderwerp met groote zorg en naauwkeurigheid heeft behandeld, nader toe te lichten, en meent daardoor aan te toonen, dat men alléén door het aannemen van dit wets-ontwerp eene goede inrigting onzer gewapende magt in verband kan brengen met de zorg voor onze Finantiën.

Ik houde mij overtuigd (zoo eindigt de redenaar) dat de geest van 1830 en 1831 zoude ontwaken, indien de nood dit vorderde, indien ons Vaderland werd aangerand; dat wij het weder zouden toonen wat een klein, maar moedig, Volk vermag, dat geene overwinningen zoekt, maar dat zijne haardsteden en vrijheid verdedigt, en bereid is daarvoor zijnen laatsten droppel bloed te plengen.

Maar dat is niet voldoende: wij moeten voorbereid zijn als het oogenblik des gevaars nadert. Wij hebben het geleerd hoe weinig wij rekenen mogen op den bijstand van vreemden; en, hoewel het niet te verwachten is, dat wij andermaal, bij dreigenden oorlog, van alle onze bondgenooten zouden worden verlaten, zoo moeten wij echter trachten ons-zelve voldoende te wezen.

Wie aanspraak maken wil op de hulp van anderen moet beginnen met zich-zelven te helpen. — Wie hem dan ook verlaten moge, dan wordt aan hem de spreuk bewaarheid: Helpt u-zelven en God zal u helpen!

X. De heer DE JONGE VAN CAMPENS NIEUWLAND

Oppert zwarigheden tegen de wet, waaronder vooral ook die behoort, of het voor de Regering, en deze is hier één met het Vaderland, niet gewaagd is om, nu zij vaste bepalingen omtrent 's Rijks defensie bezit, zich bloot te stellen aan het gevaar, dat te eeniger tijd eene wetgevende vergadering, na langen vrede door onkrijgszuchtige beschouwingen geleid, eens niet genoeg voor dat gewigtig belang zou kunnen toestaan; of het, met andere woorden, raadzaam is om, wat nu vast staat, los te maken? Hij vraagt daaromtrent inlichtingen van Zijne Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, en zal, als die niet voldoende zijn, eene weigerende stem moeten uitbrengen.

XI. De heer VAN RAPPARD

Ziet geene genoegzame reden om de waarborgen, die bij de tegenwoordige Gwt. aan 's Lands ingezetenen zijn toegestaan, te laten varen. De zwarigheid, door een redenaar uit Gelderland omtrent huwelijken, enkel tot het ontduiken der nationale militie aangegaan, gemaakt, is weggevallen door de bepaling van het Burgerlijk Wetboek, dat geen jongeling, die de volle achttien jaren niet heeft bereikt, een huwelijk mag aangaan. Hij twijfelt, of de verpligte zeedienst onzen alouden zeeroem zou herstellen. Hij kan niet toegeven, dat art. 206 der Gwt., waarin de vijfjarige dienst der militie bepaald is, in den laatsten tijd eene onwaarheid is geweest: dat artikel spreekt alleen van vredestijd.

XII. De heer GEVERS

Merkt aan, dat de verandering van de denkwijze der vergadering

omtrent het tegenwoordige ontwerp het gevolg is geweest van de daarover gehoudene overwegingen, en dat het met den aard eener wetgevende vergadering overeenkomstig is, om zich door bijgebragte gronden te laten overtuigen. Hij kan niet zien waarom niet, bij eene nieuwe wet op de militie, de verpligte zeedienst zou kunnen worden ingevoerd.

Hij vindt er iets vreemds in, dat, terwijl men met zoo veel kracht op het erlangen van nieuwe waarborgen, onder anderen ook met opzigt tot het stemregt, aandringt, men reeds bestaande waarborgen omtrent zulk een belangrijk onderwerp als de gewapende dienst zou losmaken, en alles daaromtrent van de gewone wet afhankelijk doen worden.

XIII. De heer Faets

Betoogt dat de afkeuring van het tegenwoordige ontwerp, hetwelk zoo kennelijk uit den boezem der vergadering is voortgekomen, haar tegenover de Natie eene vreemde houding zou doen aannemen.

Door thans te willen, dat de bepalingen omtrent de militie zoo veel mogelijk in de Gwt. worden opgenomen en niet van de gewone wetgeving afhankelijk gemaakt, laat de vergadering tevens een zeker wantrouwen in zich-zelve doorblinken.

XIV. Z. Exc. *den Minister van Binnenlandsche Zaken:*

Na al hetgeen bereids door kundige leden dezer Vergadering, in het belang van de wet n.° VII is gezegd, zoude het wel als geheel overbodig kunnen worden beschouwd, dat ik optrede om die wet te verdedigen.

Dan besef van pligt gebiedt mij, Ed. Mog. Heeren! voor weinige oogenblikken het woord te nemen. In eene Vergadering waar 's Lands belangen met zoo veel ijver, bekwaamheid en beradenheid worden overwogen, gevoelt zich ieder onzer aangemoedigd, ofschoon ik hoop en vertrouw dat mijne zwakke pogingen, door U Ed. Mog., met uwe mij steeds betoonde welwillendheid zullen worden aangehoord.

Het zij mij dan, in de eerste plaats, toegestaan, U Ed. Mog. te herinneren dat, uit de processen-verbaal uwer beraadslagingen van de maand Januarij van dit jaar, blijkt, dat zeven leden eener afdeeling gezegd hebben, te gelooven, dat de artikels 207 en 208 der Gwt. ineen gesmolten en aldus behoorden gesteld te worden:

« De militie wordt, zoo veel mogelijk, genomen uit vrijwilligers, »op de wijze als bij de wet wordt bepaald.

» Bij gebrek aan genoegzame vrijwilligers, wordt de militie »voltallig gemaakt bij loting. Voorts wordt de zamenstelling, in- »rigting en oefening derzelve, zoo voor tijden van vrede, als van »oorlog, door de wet geregeld. » enz.

Dat vijf van de zeven leden eener andere sectie in bedenking hebben gegeven om, met behoud van art. 206, de twee volgende artikelen uit de Gwt. te doen wegvallen, en dan later de vereischte bepalingen, krachtens artikel 214 der Gwt., bij de wet daar te stellen.

En dat, eindelijk, bij eene derde afdeeling, eenparig werd verlangd, dat de redactie van art. 207 zoodanig zoude worden veranderd, dat de leeftijd der lotelingen nader bij de wet zoude worden bepaald, vermits men het beter vond dit gewigtig punt bij de wet te doen regelen.

Het zij mij al verder toegestaan, U Ed. Mog. in het geheugen te brengen dat de Regering, in de memorie tot beantwoording der eerste aanmerkingen op de zeven wets-ontwerpen gevallen, gemeld heeft, dat zij met veel belangstelling de nota B, gevoegd bij het proces-verbaal der tweede afdeeling, had gelezen, en dat, indien de daarbij voorgedragene artikelen eenen meer algemeenen bijval bij de Kamer mogten verwerven, zulks zoude kunnen leiden tot eene geheele verandering van het ontwerp n.° VII.

Dat daarna, uit het tweede proces-verbaal uwer beraadslagingen over de wet n.° VII, blijkt, dat bij de eerste Afd. vier leden zich met het hoofddenkbeeld van het voorgestelde in voormelde nota hebben vereenigd; dat bij de tweede Afd. vier leden het wenschelijk vonden om de grondwettige voorschriften, betrekkelijk het krijgswezen, naar luid der gestelde nota B te zien regelen.

Dat bij de derde Afd. zes leden zich met voormelde nota vereenigden.

Dat de geheele vierde Afd. heeft verklaard, zich met de nota B wel te kunnen vereenigen, als geheel in den geest vallende der beschouwingen, reeds in hare eerdere verbalen te vinden; doch acht leden verbonden aan deze toestemming de voorwaarde, dat bij de artikelen, in de nota B voorgesteld, gevoegd zou worden de bepaling van art. 210 der Gwt.: dat de militie nimmer, en in geen geval, naar de koloniën mag worden gezonden.

En dat, eindelijk, de geheele vijfde Afd. heeft verklaard, dat zij zich gaarne met zulk eene voordragt zoude vereenigen; alleen wenschten drie leden, dat de tijd der dienstpligtigheid grondwettelijk bepaald en niet van de wet afhankelijk gemaakt wierd.

Deze gezindheid van U Ed. Mog., die het verlangen van zijf en dertig uwer deed kennen, gepaard met hetgeen de Regering omtrent dit onderwerp het meest doelmatig beschouwde, hebben aanleiding gegeven tot de inzending van het eerste wets-ontwerp, en later van het ontwerp n.° VII, bijna geheel overeenkomstig de nota voormeld.

En thans, Ed. Mog. Heeren! is dat ontwerp nader, met belangrijke veranderingen, aan de beraadslagingen van U Ed. Mog. onderworpen.

Mogt hetzelve echter Uw Ed. Mog*. bijval nog niet kunnen verwerven, dan toch zullen U Ed. Mog. de pogingen van de Regering, om aan uwe wenschen zoo veel mogelijk te gemoet te komen, niet miskennen.

Immers artikel 3, van het nu in deliberatie zijnde ontwerp, is geheel ingerigt overeenkomstig het algemeen aan den dag gelegde gevoelen.

Art. 4 en 5 zijn genoegzaam woordelijk gelijk aan artikel 204 en 205 der Gwt., en dezelve hebben slechts tot weinige aanmerkingen aanleiding gegeven.

Art. 6 is overeenstemmende met art. 206 van de Gwt.; alleen wordt bij dit art. 206 vastgesteld, dat van de militie, in vredestijd, jaarlijks een vijfde gedeelte wordt ontslagen, terwijl dit punt in het tegenwoordig ontwerp aan de wet wordt overgelaten.

De Regering is van gevoelen dat, vermits men in verscheidene afdeelingen, blijkens de eerste processen-verbaal, de bepalingen van artikel 207 en 208 bij de wet vastgesteld wenschte te hebben, men veeleer nog den duur van dienst in *vredestijd*, — want van den duur van dienst in oorlogstijd is niets voorgeschreven, — aan de wet zou behooren over te laten.

De redactie van artikel 7 van het in beraadslaging zijnde ontwerp beantwoordt volstrekt aan de redactie bij de eerste processen-verbaal, door zoo velen Uwer Ed. Mog. verlangd, en welk verlangen in de processen-verbaal van de maand April nog meer is kenbaar gemaakt.

Het kan nu eenige verwondering baren, dat men thans zoo zeer schijnt te verlangen dat de jaren der dienstpligtigheid bij de Grondwet worden vastgesteld, ten einde meerder waarborgen aan de jongelingschap te geven.

De Regering heeft de volstrekte overtuiging dat de jaren der dienstpligtigheid, zoo als die thans in de Gwt. voorkomen, verandering behoeven, maar men is het nog geenszins eens, welke leeftijd vastgesteld moet worden; dit vereischt een rijper onder-

zoekt, en het is, omdat hetgeen men thans verlangt te bepalen, misschien later almede onvoldoende zal worden bevonden, dat de Regering van oordeel is, dat het verkieslijker is dit punt aan de wet over te laten: de waarborgen voor Neêrlands jongelingschap zullen daar niet door lijden, maar veeleer bevorderd worden.

Er is bij eene Afd. verlangd dat, bij de wet, bepalingen zouden gemaakt worden, omtrent de wijze op welke aan de lotelingen der militie de keuze zoude worden gelaten tusschen de land- of zeedienst; en, hoezeer men zich in het algemeen afkeerig betoond heeft van eene eigenlijke zee-militie, heeft men echter te kennen gegeven, dat het te wenschen was dat, bij de nieuwe wet op de militie, maatregelen wierden beraamd om de vrijwillige keuze van 's Lands zeedienst aan te moedigen en gemakkelijk te maken.

In hetgeen in art. 8 voorkomt, vermeent men aan dezen wensch bij voorraad te voldoen, vermits daarbij voorgeschreven is, dat de militie, voor zoo ver dezelve tot de dienst te lande bij de wet wordt bestemd, nimmer naar de koloniën zal worden gezonden.

Niemand uwer, Ed. Mog. Heeren! kan veronderstellen dat men hier het oog op eene zee-militie zou hebben; daaraan is niet gedacht; dan zou men zich ondubbelzinnig, gelijk bij het eerste ontwerp, hebben uitgedrukt; maar indien later bij eene nieuwe wet bepaald wordt, dat aan lotelingen de keuze wordt gelaten tusschen de land- en de zeedienst, dan moet de Gwt. het naar buiten 's lands zenden niet geheel stremmen en de wet moet met de Gwt. in harmonie zijn; de redactie van art. 8 doet het middel behouden om, in dringende oogenblikken, voor 's Rijks zeemagt te kunnen zorgen.

Reeds bij besluit van den 5den Maart 1827, n.° 91, is vastgesteld, dat het jaarlijks aan in te lijven miliciens, tot een getal van 300 toe, zal vrijstaan, om naar de marine of het corps mariniers over te gaan, en zulks door een vrijwillig engagement, voor den tijd van vijf jaren voor de marine en zes jaren bij de mariniers.

De manschappen, die op deze wijze bij de marine of de mariniers overgaan, worden, ten einde niemand hierdoor benadeeld zou worden, bij de militie als gedetacheerd gevoerd, gedurende hunnen geheelen militie-diensttijd.

Deze bepalingen komen dus overeen met hetgeen een geacht lid gisteren als wenschelijk beschouwde: dezelve kunnen niet meer anders in de nieuwe militie-wet worden opgenomen.

De nog van kracht zijnde wet van 8 Januarij 1817 (*Staatsblad* n° 1) moge thans veranderingen behoeven; zij is desniettemin in der tijd met zorg geredigeerd; bij besluit van 6 November 1815

werd daartoe eene speciale commissie benoemd, die uit verschelden burgerlijke en militaire ambtenaren van rang en ondervinding was te zamen gesteld; de commissie, welke de thans bestaande wetten op de militie en schutterijen zal herzien, zal gewis ook met zorg worden bijeengeroepen; haar werk zal derhalve waarborgen voor de ouders en miliciens bevatten. . . .

Art. 9 van het nieuw ontwerp is bijna woordelijk gelijk aan artikel 211 van de Gwt.

Eveneens is het met art. 10 gelegen, dat bijna gelijk is aan art. 212 der Gwt.; alleen vindt men in het in deliberatie zijnde ontwerp, dat nu aan de wet overgelaten zal worden hetgeen vroeger door reglementen werd voorgeschreven.

Bij art. 11 wordt, eindelijk, vastgesteld dat afzonderlijke wetten alles zullen regelen wat betrekking heeft tot de dienst van de nationale militie en schutterijen: deze redactie is bij de meeste afdeelingen verlangd, en hier wordt ook van geene zee-militie gerept; de Regering mag derhalve vertrouwen, dat dienaangaande bij U Ed. Mog. geene vrees kan blijven bestaan; terwijl zij, al wijders, vermeent dat het thans in overweging zijnde ontwerp genoegzame waarborgen, en alles wat bij de Gwt. voorgeschreven moet worden, in zich bevat; en de later te maken nieuwe wet op de militie in het overige zal behooren te voorzien, en niet minder voor de belangen van de dienst te lande, dan voor die van de zeedienst zal kunnen zorgen.

Na dit weinige te hebben in het midden gebragt, na overweging van al hetgeen met betrekking tot dit ontwerp is voorafgegaan, en Uw Ed. Mog^s. aandacht vooral op de redevoeringen van twee uwer geachte medeleden uit Gelderland te hebben gevestigd, hoop ik dat het ontwerp n.° VII, gelijk de zes vorigen, Ud Ed. Mog^s. bijval zal verwerven.

Geen der leden vraagt meer het woord. De beraadslagingen worden gesloten. Men gaat tot de hoofdelijke stemming over. Het ontwerp wordt daarbij verworpen met eene meerderheid van 36 tegen 16 stemmen.

Voor hebben gestemd de heeren: Schimmelpenninck, Verwey-Mejan, Bruce, van den Velden, Frets, van Tuyll van Coolhorst, Hinlópen, Wijnaendts, van Dam van Isselt, d'Escury van Heinenoord, Snouck Hurgronje, Corver Hooft, van Hemert, van Meeuwen, Beelaerts van Blokland en de *Voorzitter*. (de heer van Swinderen).

Tegen hebben gestemd de heeren: Luijben, van Nagell, Dijck-

meester, Star Busmann, van de Mortel, Boddaert, van de Poll, Hooft, Tromp, Vijfhuis, Repelaer, van Rappard, Romme, Gockinga, de la Court, van Hoorn van Burgh, Gouverneur, van Tuyll van Heeze, Brongers, Kniphost, Druijvesteijn, Röell, Gevers, Clifford, van Akerlaken, de Jonge van Campens-Nieuwland, Binkes, Luzac, van Welderen Rengers, van Wickevoort Crommelin, Cats, Weerts, van Sytzama, Backer, van der Gronden en van Asch van Wijck.

De beraadslagingen worden geopend over het *dertiende* ontwerp, getiteld en luidende als volgt:

ONTWERP N.º VIII.

OMTRENT DE INLASSCHING VAN EENIGE ARTIKELEN TUSSCHEN ART. 75 EN 76 DER GRONDWET.

Wij WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de ervaring het noodig heeft doen oordeelen eenige veranderingen in sommige artikelen der Gwt. te maken;

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot inlassching van eenige artikelen tusschen het 75ste en het 76ste art. der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden.

Art. 2. Achter het 75ste art. der Gwt. van het Koningrijk der Nederlanden, geplaatst in haar tweede hoofdstuk, *van den Koning*, en wel in de zevende Afd., *van den Raad van State en de Ministeriële Departementen*, zullen worden ingelascht de drie navolgende nieuwe artikelen.

Art. 3. De hoofden der Ministeriële Departementen zijn verantwoordelijk voor alle daden door hen als zoodanig verrigt, of tot welker daarstelling of uitvoering zij zullen hebben medegewerkt, waardoor de Gwt. of de wetten mogten geschonden of niet opgevolgd zijn.

Art. 4. Ten einde van deze medewerking te doen blijken, zullen alle Koninklijke besluiten en beschikkingen moeten voorzien zijn van de mede-onderteekening van het Hoofd van het Ministerieel Departement waartoe dezelve behooren.

Art. 5. Over de aanklagten ter zake van deze verantwoordelijkheid, oordeelt de Hooge Raad der Nederlanden, naar de voorschriften der Wet.

Art. 6. (Hetzelfde slot-art., als bij alle vorige ontwerpen).
Lasten en bevelen enz.

I. De heer Beelaerts van Blokland:

Eindelijk, Ed. Mog. Heeren! zijn wij in deze beraadslagingen genaderd tot de voorgestelde bijvoegingen in de Grondwet tusschen art. 75 en 76, met andere woorden, tot de Verantwoordelijkheid der Ministers.

Toen in de zittingen van 1828 en 1829 de vergaderzalen, zoo hier als te Brussel, overstroomd werden met verzoekschriften over allerlei zoogenaamde grieven, en tot opheffing van dezelve, bekleedde het punt der Ministeriële Verantwoordelijkheid daaronder eene voorname plaats. Sedert dien tijd wordt daarover veel gesproken en geschreven, niet alleen in de Kamer, maar ook buiten dezelve, onder verschillende standen en klassen der Maatschappij. Van waar die belangstelling? van waar de gretigheid waarmede dit vraagstuk wordt opgenomen? Het antwoord is niet verre te zoeken: het woord heeft iets aanlokkelijks; tegen het denkbeeld van *verantwoordelijkheid* stelt men, zonder de ware meening te onderzoeken, dat van *onverantwoordelijkheid* over, en men vraagt, of een hoog Staats-ambtenaar onverantwoordelijk zoude kunnen zijn? Op die tegenstelling der woorden afgaande, heeft men in die vraag gelijk, en ik voeg er bij, dat er wel niemand zal gevonden die deze vraag anders dan ontkennend zal beantwoorden; neen, niet slechts geen Minister, maar geen hooger of lager ambtenaar, die niet verantwoordelijk is; dit ligt in den aard der zaak, en het mag wel voor eene algemeen erkende waarheid worden gehouden: elk lasthebber is verantwoordelijk aan zijn lastgever; elk is aan de wet verantwoordelijk voor zijne daden: elk is aan de Maatschappij verantwoordelijk voor de waarneming harer belangen, waarmede hij door haar belast is: maar die verantwoordelijkheid wordt somwijlen zeer onbestemd, zeer verward begrepen: van daar het geredekavel, het geschrijf, het getwist. Ik kan mijn gevoelen over dit punt niet duidelijker, en tevens niet korter doen kennen, dan door te herhalen hetgeen ik daarover in de zitting van den 4den Maart 1829 te *Brussel* heb gezegd, en daar mijne gevoelens nog steeds dezelfde zijn, zal ik mijn toen geadviseerde eenvoudig aan U Edel Mogenden voorlezen; het luidde aldus: »De ministers hebben eene »wettelijke verantwoordelijkheid, dat wil zeggen, voor alle mis»drijven in de uitoefening van hun ambt begaan, zijn zij verant»woordelijk voor de wet, want hoe zoude zonder wet de straf

»kunnen worden toegepast? De Hooge Raad is hun bevoegde reg- »ter, art. 177 der Grondwet; de regtsvervolging kan geene plaats »hebben zonder verlof van de Stat.-Gen.; de ministers en andere »hooge ambtenaren, in dat artikel, zijn dus gevrijwaard tegen »vervolgingen, welke ondernomen zouden kunnen worden door »eene magt, die hun, onder schijn van regt, mogt willen verplet- »teren. De wijze hoe tot dat verlof te geraken, behoort geregeld te »worden. Te dien einde heeft de tweede afdeeling, in hare aan- »merkingen op een der titels van het ontwerp van Wetboek van »Strafvordering, verscheiden vragen voorgesteld, welke zij meent »dat opgelost zullen moeten worden in den titel welke handelt »over regtsvervolging tegen de hooge ambtenaren in het voorschre- »ven 177ste artikel opgenoemd." (Sedert dien tijd is, gelijk men weet, aan dien wensch voldaan, zijnde in het thans in werking zijnde Wetboek van Strafvordering een geheele titel aan deze stoffe opzettelijk toegewijd, en waarbij de wijze om tot het verlof der Stat.-Gen. tot het instellen eener regtsvervolging tegen de hooge Staats-ambtenaren, die in de uitoefening hunner functiën zich aan misdrijf mogten schuldig maken, te geraken, geregeld is. »Eene »andere wettelijke verantwoordelijkheid is van den aard van het »burgerlijk regt; de minister, die in de uitoefening van zijn ambt, »door eene onwettige daad, schade aan een ander zoude hebben »toegebragt, zou, naar het burgerlijk regt, verantwoordelijk zijn »en te regt staan voor den Hoogen Raad. De ministers zijn voor het »overige zekerlijk de Staatsdienaren des Konings, die hen naar »goedvinden aanstelt en ontslaat, die hun instructiën geeft en hun- »nen eed voorschrijft, en hen bij de raadplegingen van den Raad »van State niet anders roept dan wanneer hij het noodig oordeelt, »maar zij zijn Hoogstdeszelfs Staatsdienaren in het belang des Volks. »Het gevolg daarvan is voor hen, en voor ons-zelve, en voor allen »die in een' verheven stand geplaatst zijn, eene zedelijke verant- »woordelijkheid: dit is eene daadzaak, krachtiger dan alle rede- »neringen. Welk is het gevolg van deze daadzaak naar *ons* verte- »genwoordigend regering-stelsel? Het kan door geene wet worden »daargesteld, het ligt geheel in het algemeen vertrouwen en in de »uitdrukking van hen die het Volk vertegenwoordigen, dat is van »de Stat.-Gen., niet van de dagbladschrijvers, welke veeleer de »werktuigen der hartstogten dan die der rede zijn."

Ziet daar, Ed. Mog. Heeren! wat ik in 1829 er over dacht, en wat ik er nog over denke: verantwoordelijkheid volgens de Strafwet, dat is, strafbaarheid wegens misdrijven in de uitoefening der functiën begaan; en is de Strafwet onvoldoende dan moeten de gepingen

door doelmatige wetsbepalingen worden aangevuld; — burgelijke verantwoordelijkheid volgens het gemeene regt, competentie van den Hoogen Raad, verlof der Stat.-Gen., en proces-orde volgens art. 177 der Grondwet, de wet op de Regterlijke Organisatie, en het Wetboek van Strafvordering; zedelijke verantwoordelijkheid buiten het gebied en het mogelijk bereik der wet.

Wat zegt nu het aangeboden ontwerp? Art. 3 en 5 bepalen niets meer of minder dan hetgeen ik geloof in den aard der zaak te liggen: drukken uit hetgeen in de Grondwet is opgesloten en verwijzen naar de bestaande en opgenoemde wetten: zoo beschouw ik het ontwerp, en ik oordeel dit openlijk te moeten zeggen, want ik mag en wil de Natie niet bedriegen: men stelle zich dan geene ijdele bespiegelingen of overspannen verwachtingen voor.

Art. 4 van 't ontwerp echter bevat eene nieuwe bepaling: het dusgenaamde *contre-seign* of de mede-onderteekening der hoofden van ministeriële departementen, elk voor zoo veel hem aangaat, op alle Koninklijke besluiten en beschikkingen, is dan eigenlijk de eenige nieuwe bepaling die het ontwerp aanbiedt: die mede-onderteekening zal dan het zinnelijk en zigtbaar teeken zijn van die door niemand betwiste verantwoordelijkheid, maar stelt op zich-zelve de verantwoordelijkheid niet daar; zij is niet ongelijk aan eene acceptatie, gesteld op eenen wisselbrief, welke op zich-zelven bestaat, maar door de acceptatie den man aanwijst, van wien de betaling wordt verwacht. Moge dit uiterlijk teeken strekken tot een middel, gelijk men meent er dat in te vinden, om de Koninklijke waardigheid te dekken!

II. De heer Corver Hooft:

Het verlangen, Ed. Mog. H.! dat de geheele vergadering gedurende deze gansche zitting heeft aan den dag gelegd, van het beginsel eener Ministeriële Verantwoordelijkheid in de Grondwet opgenomen te zien, maakt het ons allen tot pligt ons niet al te ongemakkelijk op dit stuk te betoonen, omdat de Regering daaraan heeft toegegeven en zelfs de redactie der wet dienaangaande aan de processen-verbaal der sectien heeft ontleend.

Onmogelijk zoude het geweest zijn aan het verlangen van allen te voldoen, aangezien de vereischten, welke een ieder aan de verantwoordelijkheid toegeschreven wil hebben, hemelsbreed van elkander verschillen. Algemeen heeft men zich dan ook genegen getoond zoodanige redactie aan te nemen, als van welke men verwachten kon, dat zij de meeste stemmen zoude kunnen veree-

nigen; en uit dien hoofde zal ik ook voor deze stemmen. Want met deze wet is het niet alzoo gelegen als met de vijf eerst aangebodene, die van zulken aard waren, dat zij veilig verworpen konden worden, omdat de veranderingen, daardoor in de Grondwet aangebragt, op de eene of andere wijze tot stand moesten komen, aangezien die artikelen onuitvoerbaar geworden waren, en men dus zeker was eene andere redactie daarvan te zullen zien voordragen. Deze, daarentegen, is even als de meeste der zeven later ingekomen wetten, veel meer het gevolg van theoretische begrippen, waarvan men reden heeft nuttige uitkomsten bij de toepassing te verwachten; maar zij is niet onmisbaar en het is zelfs te vreezen, dat, indien zij eenmaal verworpen ware, zij door de Regering nooit weder voorgedragen zoude worden, zoodat wij het gemis daarvan aan onszelve te wijten zouden hebben. Indien dit niet het geval ware, zoude ik moeijelijk hebben kunnen besluiten mij met deze wet te vereenigen, omdat ik daarin het beginsel mis, dat, naar mijn inzien, juist het hoofdbeginsel is, waar het hier het meest op aankomt, namelijk om te verhoeden dat geen minister zich aan eene persoonlijke verantwoordelijkheid kunne onttrekken. Ik bedoel het vaststellen als een algemeen beginsel, dat de uitvoering van alle Wetten, Koninklijke besluiten en verordeningen, en alle verdere wettelijke beschikkingen uitsluitend aan de Ministers, elk in zijn departement, is opgedragen, in één woord, dat zij, en zij alleen, aangesproken kunnen worden over de wijze van uitvoering, omdat die uitvoering zonder hunne medewerking geene plaats mag hebben. Dit was door ons geacht medelid, den heer VAN ASCH VAN WIJCK, in zijn daarover uitgegeven werkje, opzettelijk ontwikkeld en door eene proeve van redactie, daarbij overgelegd, verduidelijkt; eene redactie die veel overeenkomst had met hetgeen door de Regering oorspronkelijk was voorgesteld. Dit beginsel, zeg ik, had ik gewenscht in de onderhavige wet uitdrukkelijk bijbehouden te zien, gelijk in het proces-verbaal der vijfde sectie dan ook daarop aangedrongen is geworden; en wel voornamelijk om reden, dat de Grondwet op eenige plaatsen, en wel met name in artikel 145, zich op eene wijze uitdrukt, die voor eene tegenovergestelde verklaring vatbaar schijnt. Bij art. 145, namelijk, worden de Provinciale Staten belast met de uitvoering der wetten opzigtelijk de bescherming der verschillende godsdienstige gezindheden, het openbaar onderwijs, het armbestuur, enz. Ik vinde mij daarom verpligt thans te verklaren, dat, volgens mijne wijze van inzien, door het aannemen van deze wet, dit artikel voortaan zal moeten verstaan worden in dien zin, dat de bekrachtiging van den Minister van Binnenlandsche

zaken door zijne handteekening op alle zulke wetten en besluiten vereischt zal worden, alvorens de Provinciale Staten zullen vermogen dezelve ten uitvoer te leggen, ten einde de verantwoordelijkheid daarvoor, niet op de Staten, maar op den Minister beruste.— Wanneer dit beginsel in de redactie opgenomen ware geworden, zoude dit buiten alle bedenking gebleven zijn; doch zoo als het nu luidt, zoude het kunnen worden betwist; en op die wijze alle verantwoordelijkheid worden ontdoken.

Ik heb vermeend, dat het misschien niet overtollig zoude wezen, dit voorbeeld in de publieke discussie aan te halen, ten einde voor het regt verstand van art. 145, in vervolg van tijd, altoos een afdoend argument te kunnen opleveren. — Overigens zal ik om de bovengemelde redenen voor de wet stemmen.

III. De heer LUZAC

Had gemeend, thans, nu de Kamer het einde van haren arbeid wegens de Gwt. naakt, zijne denkbeelden deswege nog eenigzins breedvoerig te ontwikkelen, maar na zoo vermoeijende beraadslagingen en nu het uur van den nacht nadert, durft hij dit niet wagen. Hij zal voor de wet stemmen, omdat hij daarbij een beginsel ziet opgenomen, hetwelk wel in onze Gwt. lag, maar door vroegere ontkentenis geheel en al twijfelachtig was geworden. Hij had anders wel gewenscht, dat de bewoordingen der wet duidelijker waren geweest, en dat de Ministers verantwoordelijk waren gesteld, als zij iets nalaten, wat tot hunne verpligtingen behoort. Tot een ophelderend voorbeeld haalt de redenaar het geval aan, dat een besluit tot goedkeuring eener naamlooze maatschappij, zonder wettige reden, achterbleef. Ten slotte begeeft hij zich nog in algemeene beschouwingen over het gevaar, dat voortdurend in ons Land zal blijven bestaan, dat de hooge Staatsmagten met elkander in strijd komen, en dat er, bij het gemis van een verantwoordelijk Ministerie, het regt tot ontbinding der Kamers en van regtstreeksche verkiezingen, dan geen goede uitweg voor de Regering overblijft. Het is geenszins de zucht om het Volk in beweging te brengen, noch om de Kamer telkens uit elkander te doen jagen, die hem op de daarstelling van het regt tot Ontbinding der Kamer en de invoering der Regtstreeksche Verkiezingen doet aandringen. Op die wijze wordt er eene gewenschte harmonie tusschen de verschillende Staatsmagten tot stand gebragt. Hij herinnert er slechts aan, hoe dikwerf het gebeurd is, dat de spanning tusschen de Regering en de Vertegenwoordiging, vooral bij het raadplegen over finantiële ontwerpen van wetten, zoo hoog was geklommen,

dat men zich afvroeg: wat zal, wat moet er nu gebeuren? Men herinnere zich slechts wat er nog voor weinige maanden, in December 1839 en zelfs in Mei 1840, is voorgevallen, toen de Staatsbegrooting telkens op het punt stond van te vallen en de Creditwet aanvankelijk almede weinig bijval vond. Indien zoowel de Regering als de Kamer evenzeer bij haar gevoelen hadden blijven volharden en niets toegegeven hadden, dan bestond er geen uitweg en wat had er dan moeten gebeuren? En deze moeijelijke, ja ongelukkige positie heeft zich in 1829 en 1830 zoo menigmalen opgedaan. Bij dusdanige botsing moet òf de Regering òf de Kamer voor den drang der omstandigheden bukken. En indien de Regering daartoe overgaat, dan zou de grootste magt alleen aan de Kamer komen. Zulke moeijelijkheden dienen in het vervolg te worden voorgekomen. Ook in andere landen is dit belangrijk onderwerp geregeld. Spreker zal zich niet op Frankrijk beroepen omdat, het in 1830 aldaar voorgevallene, in veler oogen veel van het goede heeft bedorven, hetwelk de bedoelde grondwettige voorschriften, naar des sprekers meening, aanbieden. Maar hij zal hier Engeland aanhalen, alwaar het ware constitutionele *principe* in de Constitutie ligt opgesloten. Hij mag er op wijzen dat aldaar, sedert de omwenteling van 1688, bij het bezit van een eigenlijk stelsel van Ministeriële Verantwoordelijkheid, en de door hem bedoelde waarborgen, de Staat steeds in bloei en kracht is toegenomen. Hij zal voor het ontwerp stemmen.

IV. De heer Snouck Hurgronje:

Bij de belangrijke discussien, welke ons dezer dagen hebben bezig gehouden — op dit oogenblik ten einde genaderd — vinde ik mij gedrongen te verklaren, dat de reden waarom ik aan dezelve geen deel heb genomen, ditmaal gelegen was in de moeijelijke omstandigheid, waarin ik meende mij te bevinden om, in het belang van het Vaderland, aan een gewigtig, doch onvolledig, werk mijne toestemming te geven.

Ik vond het dus raadzaam af te wachten, in hoe verre de discussien aan mijne denkbeelden eene andere rigting zouden geven, maar hoezeer de beschouwingen en inlichtingen, welke dezelve hebben opgeleverd, voor mij hoogst belangrijk waren, hebben zij in mijne gevoelens geene verandering gebragt.

Ik blijve mij dus in de onaangename verpligting bevinden om in het minder goede te berusten, omdat het betere mij niet verkrijgbaar schijnt en ik mij altijd met de hoop blijf vleijen dat de Regering, van het billijk en gematigd verlangen van velen onzer

overtuigd, daaraan dat gevolg zal geven, dat mij voorkomt hoogst wenschelijk en noodzakelijk te zijn.

Ik zal thans, Ed. Mog. Heeren! deswege in geene ontwikkeling treden, maar ik kan mij niet onthouden, van, alvorens de discussien te zien eindigen, deze ééne aanmerking te maken, dat, namelijk, onder de weinige punten waarmede het verlangen van velen op eene voldoende wijze had kunnen zijn bevredigd, voornamelijk behoort de wijziging van art. 130 der Gwt., hetwelk ook mij met de gemaakte veranderingen in onze grondwettige instellingen onvereenigbaar voorkomt, en zonder welke wijziging eene gewenschte beëindiging van het herzienings-werk mij twijfelachtig schijnt. Te meer moet ik daarop aandringen, omdat, zoo lang dit gebrek blijft bestaan, het voor de tegenstanders van ons verkiezingstelsel een krachtig wapen aanbiedt, hetwelk mij voorkomt hun te moeten worden ontnomen, even als ik het van hoog belang reken, dat dit verkiezingstelsel, hetwelk door een lid uit Utrecht zoo voortreffelijk is verdedigd, van alle die aangeduide gebreken worde gezuiverd, die na een onzijdig onderzoek wenschelijk moeten geoordeeld worden, ook om de pogingen voor te komen tot verder gaan.

Bestaande gebreken toch zijn, vooral in tijden van spanning en bij groot verschil van gevoelen, de gevaarlijkste vijanden van de instellingen waartoe zij behooren; in dezelve ligt een kiem van krachteloosheid en ontbinding, waardoor de minste ongelegenheid tot slooping leidt; en men zoude zich weiligt te laat beklagen, de hulpmiddelen te hebben verwaarloosd of miskend, die, tijdig aangewend, de beste gevolgen zouden hebben kunnen opleveren.

Er rust alzoo, ook te dezen opzigte, eene groote verantwoordelijkheid op hen, die geroepen worden de zaken te besturen; oplettende waakzaamheid en kloek beleid, maar vooral beraden zeemanschap, zijn de echte kenmerken van den kundigen en bekwamen schipper; bij het opkomen en loeijen der stormen leert men hen het beste kennen en waarderen; gelukkig de bodems, waarop zij gevonden worden, en moge Nederland ten allen tijde rijkelijk daarin deelen.

V. De heer Bruce.

Had ook gaarne verlangd, dat er Regtstreeksche Verkiezingen, een Verantwoordelijk Ministerie en het regt tot Ontbinding der Kamer waren ingevoerd. Ook hij beschouwt, zoo lang deze grond-

wettige waarborgen niet zullen zijn daargesteld, het gedane werk voor geheel onvoldoende en onvolledig. Doch hij acht zich verpligt, openlijk te verklaren, dat hij, door hieraan zijne goedkeuring te hebben gehecht, niet in het minste wil geacht worden, daaraan in de dubbele Tweede Kamer zijne toestemming te moeten geven. Hij behoudt zich nu voor alsdan wel uitdrukkelijk zijne stem voor.

Ter stemming overgegaan zijnde, is dit ontwerp met algemeene stemmen (50) *aangenomen.*

Ten half elf ure wordt de vergadering gescheiden.

VOORSTEL TOT WIJZIGING VAN ART. 130 DER GRONDWET.

Terwijl alzoo gedurende de laatste zittingen de beraadslagingen over het herzienings-werk der Gwt. waren ten einde geloopen, was het verlangen der leden algemeen, om art. 130 derzelve nog in verband te brengen met de wijzigingen, die in art. 6 en andere artt. gebragt waren. Ten einde voor te komen, dat deze gaping niet zou blijven bestaan, werd er den 4 Junij, aan den Voorzitter der Tweede Kamer, door drie leden derzelve, de heeren VAN ASCH VAN WIJCK, CORVER HOOFT en VAN SYTZAMA een voorstel dienaangaande ter hand gesteld, dat, ingevolge de bepalingen van het reglement der Kamer, eerst den volgenden dag ter tafel kon worden gebragt.

In de *zitting der Kamer van Vrijdag*, 5 *Junij*, werd aan de Kamer mededeeling gedaan, dat er dusdanig voorstel was aangeboden. Aan den heer VAN ASCH VAN WIJCK werd het woord verleend; die, ook namens zijne twee mede-leden, het volgende voorstel van wet aanbood:

«Wij WILLEM, enz.

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de ervaring het noodig heeft doen oordeelen eenige veranderingen in sommige artikelen der Gwt. te maken,

Zoo is het, dat Wij, enz.

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van art. 130 der Gwt.

Art. 2. Het 130ste art. der Gwt., geplaatst in het vierde hoofdstuk: *Van de Staten der Provincie*, en wel in de eerste Afd., zal met de volgende slotbepaling worden vermeerderd:

Wijzigingen of veranderingen in die regeling, zullen bij de wet worden vastgesteld, na ingenomen advies van de Staten der Provincie.

Art. 3. [Hetzelfde slot-artikel als bij alle de ontwerpen, door de Regering voorgesteld.]

Lasten en bevelen, » enz.

De openbare zitting werd alstoen opgeheven en veranderd in eene zitting met gesloten deuren, waarin de voorstellers het door hen aangebodene ontwerp van wet hebben toegelicht en verdedigd, bij de volgende rede:

Algemeen was, bij de processen-verbaal der Afdeelingen, bij gelegenheid van de herziening der Gwt., opgemerkt, dat art. 6 der Gwt., in verband staande met art. 130, ook eene verandering in dat art. noodig was te achten. Hierin werden bij de, van wege de Hooge Regering, gegeven antwoorden bedenkingen gemaakt, voornamelijk ontleend uit de zelfstandigheid der Provinciale Staten. De wisseling van denkbeelden bij de discussie over het eerste der zeven later voorgestelde ontwerpen, gaf den voorstellers aanleiding, om eene poging aan te wenden, ten einde deze beide meeningen overeen te brengen door het tegenwoordige voorstel.

Deszelfs bedoeling is, geheel onaangeroerd te laten de bepaling van art. 130, hetwelk tot de aanvankelijke zamenstelling der Provinciale Staten betrekkelijk was; waartoe, vòòr dat nog de Staten der provincien bestonden, eene commissie uit de provincie den Koning zoude dienen van advies. Dan, dezelve eens zijnde ingevoerd, was er, volgens het inzien van de voorstellers, een onafscheidelijk verband tusschen art. 130 en het veranderde zesde art.; en het wegvallen van art. 7, hetwelk de grondwettelijkheid van de reglementen, na verloop van tien jaren, vaststelde, liet eene gaping overig, welke zij gepoogd hebben door hun voorstel aan te vullen. Het bleef toch daardoor onzeker, op welke wijze veranderingen of wijzigingen in de reglementen, zoo veel het getal der leden van de Staten Provinciaal en de evenredigheid der standen betreft, zouden kunnen daargesteld worden, in de gevallen waarin zij noodig wierden bevonden.

Het zoo geëerbiedigde Koninklijk prerogatief bij art. 130 blijft bij het voorstel onaangeroerd; doch de commissie uit de provincie, meende men, nu de Staten der provincien bestonden, dat die door dat collegie behoorde te worden vervangen.

Overigens wordt het verband tusschen art. 6 en 130 daargesteld door de bepaling, dat de bedoelde veranderingen en wijzigingen door de wet zouden worden vastgesteld. Het stemregt, aan de corporatien, zoo als zijn de ridderschappen, stedelijke regeringen

en kies-districten ten platten lande, toegekend, is toch evenzeer toepasselijk op het getal van de door iedere dier corporatien te benoemen afgevaardigden in de Staten Provinciaal, als op de bevoegdheid der personen op zich zelve: en de evenredigheid tusschen de standen, als corporatien beschouwd, verzekert aan ieder derzelve het bij de thans in werking zijnde reglementen bepaalde aandeel in de verkiezingen.

De toepassing van art. 6 konde en moest zelfs hare werking uitoefenen op art. 130. De aanvulling van dat art. door eene slotbepaling kwam dus noodzakelijk voor. Men hoopt hierdoor meerdere overeenstemming tusschen de verschillende bepalingen der Gwt. te doen ontstaan, en het verschil van gevoelens voor te komen, dat, bij gebreke van zoodanige bepaling, vroeg of laat zoude kunnen oprijzen. Het getal der leden en de evenredigheid der standen beschouwen zij als de grondzuilen van het geheele verkiezingsstelsel bij de Gwt. aangenomen; de Staten der Provincien als het hoogste kies-collegie; en het aantal leden als een waarborg te meer voor de uit te brengen keuze van die personen, aan welke de Volks-vertegenwoordiging in de Tweede Kamer der Stat.-Gen. wordt opgedragen. Een der gewigtigste belangen van het Volk is dat van zijne Vertegenwoordiging, en hiertoe behoort, in de eerste plaats, de zamenstelling van het hoogste kies-collegie, uit hetwelk die Vertegenwoordiging uitgaat. Verandering of wijziging van die zamenstelling is een der belangrijkste onderwerpen, met het stemregt zelf zoo naauw verknocht, en in den grond onder hetzelve begrepen. Het toepassen van hetzelfde beginsel is dienvolgens eigeschappelijk; namelijk de invloed der wetgeving op de verandering of wijziging bij het voorstel bedoeld; de betrekking van de Staten der provincien tot deze hoogst-belangrijke aangelegenheid wordt hierdoor verzekerd, terwijl het Koninklijk praerogatief in zijne volle kracht blijft behouden. Deze waren de beginselen, welke de voorstellers hebben genoopt, om voor te dragen dat deze slotbepaling bij art. 130 zoude werden gevoegd.

De bedoeling van het voorstel is alleenlijk, om dit denkbeeld, indien het door de Tweede Kamer mogt worden gedeeld, aan te geven aan de Staatsmagten, welke tot herziening der Gwt. medewerken; ten einde uit dezelve eene tegenstrijdigheid te doen verdwijnen, welke, zonder de voorgedragene slotbepaling van art. 130, tusschen hetzelve en art. 6 anderzins zoude overblijven.

In de opgemelde zitting met gesloten deuren werd dit voorstel verzonden naar de afdeelingen, die hetzelve onderzochten.

ONDERZOEK IN DE AFDEELINGEN VAN HET VOORSTEL TOT WIJZIGING VAN ART. 130 DER GRONDWET.

Zitting van Zaturdag, den 6den Junij 1840.

EERSTE AFDEELING.

Tegenwoordig de heeren: Verweij Mejan, Sandberg, Repelaer, van de Poll, Gouverneur, Luzac, *Voorzitter.*

Het voorgestelde wets-ontwerp, benevens de memorie van toelichting, in de Afd. gelezen zijnde, hebben vier leden, onder dankbetuiging aan de geëerde voorstellers, verklaard, dat, hoewel zij zeker liever eene verandering van het 130ste artikel der Gwt. zelf gewenscht hadden, in die bewoordingen door deze Afd. bij het eerste proces-verbaal pag. 21 (*Hand.* I, blz. 40) aangegeven, zij zich echter met de voorgestelde bijvoeging konden vereenigen. Drie dezer leden geven echter hun verlangen te kennen, dat, in de plaats van: *in die regeling*, wierd gelezen: *in de bestaande regeling*, oordeelende zij, dat alsdan hetgeen met deze bijvoeging bedoeld wordt, duidelijker zal uitkomen.

Een lid verklaarde de extensie van de voorgestelde alinea, in verband met de gegevene toelichting, niet voldoende te kunnen beoordeelen, en vroeg, alvorens zich te beslissen, van de geëerde voorstellers, eenige inlichting op de twee navolgende vragen:

1°. Zal de voorgestelde slotbepaling van art. 130 reeds van nu af aan werken, te dien effecte, dat, behalve in Holland, bij de eventuële splitsing, en in Limburg reeds van nu af, geene wijziging in het getal leden der Provinciale Staten, of in de regeling der evenredigheid van de standen, zal kunnen worden vastgesteld, dan bij de wet, na verhoor der Staten; of wordt die regeling en wijziging nog eenmaal, bij de plaats hebbende herziening der Gwt., aan den Koning overgelaten?

2°. Is het de bedoeling der voorstellers dat de wet, bij welke de wijzigingen of veranderingen worden voorgesteld, alléén van den Koning zal uitgaan, zoo als dit bij art. 123 en 124 der Gwt. hem voorkomt het geval te zijn, of wel dat zoodanig eene wet ook het gevolg zal kunnen zijn van een voorstel van de Tweede Kamer der Stat.-Gen.?

Een lid kon zich met het voorstel niet vereenigen, eensdeels, om-

dat hij van oordeel is niet te mogen medewerken tot het bestendigen der reglementen waarvan in dit 130ste artikel der Gwt. gesproken wordt; anderdeels, omdat hij geene overeenstemming kan vinden tusschen de voorgestelde bijvoeging en het artikel zoo als het thans is. Hij kon niet begrijpen hoe nu, ten gevolge dezer voorgestelde bijvoeging, door eene wet, eventueel zal kunnen verbroken worden het regt, den Koning, krachtens dit art. 130, toekomende.

L. C. Luzac.

TWEEDE AFDEELING.

Zitting van Zaturdag, den 6den Junij 1840.

Tegenwoordig de heeren: van Welderen Rengers, van Tuyll van Coelhorst, Hagenouw Brongers, Röell, Schimmelpenninck van der Oije, *Voorzitter.*

Het voorstel van wet tot verandering van art. 130 in overweging genomen zijnde, is hetzelve door alle leden voor kennisgeving aangenomen. Maar vier der vijf leden wilden daarbij de grondslagen, waarop ons Staatsregt ten opzigte der Vertegenwoordiging rust, onaangeroerd laten, en zij vonden het, daarmede in verband beschouwd, twijfelachtig, of het omgekeerde niet uit de redactie van het voorgesteld ontwerp was op te maken. Trouwens is het gezegde, dat wijzigingen bij de wet zullen worden vastgesteld, eene verklaring, dat deswege eene wet noodig zal wezen; en zoude men dus in alle geval bepaaldelijk verlangen om niet meerder te zeggen dan: «wanneer wijzigingen eenmaal noodzakelijk geacht wierden, dan, en ook eerst dan, zouden zij op de voorgestelde wijze bij de wet worden vastgesteld.» Dat is: men wilde de zaak meer bepaaldelijk *facultatief* en niet ingewikkeld *imperatief* gesteld zien.

W. A. Schimmelpenninck van der Oije.

DERDE AFDEELING.

Zitting van Zaturdag, den 6den Junij 1840.

Tegenwoordig de heeren: van Asch van Wijck, Hooft, van Meeuwen, van Hoorn van Burgh, Snouck Hurgronje, *Ondervoorzitter.*

Het voorstel van wet, door de heeren van Asch van Wijck, Corver Hooft en van Sytzama in de zitting van 5 Junij 1840, ten

aanzien eener toevoeging aan art. 180 der Gwt. en de daarbij gevoegde toelichtende memorie gelezen en onderzocht zijnde, is door een der leden opgemerkt, dat art. 6 der tegenwoordige Gwt. van het beginsel uitgaat, dat de bevoegdheid om aan de provinciale en plaatselijke besturen deel te nemen door reglementen nader zoude worden geregeld, en dat alleen bij toepassing van dat beginsel in art. 130 was bepaald, dat het getal der leden van Provinciale Staten en de evenredigheid der verschillende standen bij art. 129 aangewezen, bij reglementen door den Koning zouden worden geregeld, zoo als dan ook nu werkelijk was geschied; — doch dat de Gwt. deze magt niet voortdurend aan den Koning had willen opdragen en daarom bij art. 7 is bepaald, dat die reglementen, na 10 jaren in werking te zijn geweest, een deel der Gwt. zouden uitmaken en alzoo de kracht van art. 130 van zelve te doen ophouden.

Hij meende uit dien hoofde dat, wanneer de in art. 6 der Grondwet, bij de Tweede Kamer aangenomene verandering zoude zijn daargesteld en art. 7 natuurlijk alleen voor het vervolg en niet voor het verledene weggenomen, men van zelf op het standpunt zoude zijn geplaatst hetwelk door de voorstellers dezer wet zoude zijn bedoeld.

In het onzekere evenwel, of deze wijze van beschouwing in het algemeen en ook door de Regering wierd gedeeld, en om die reden alleen, verklaarde hij gunstig voor dit wets-ontwerp gestemd te zijn en daaraan zijne goedkeuring te kunnen geven, hoezeer het hem almede eenigzins bedenkelijk voorkwam, of de bepaling dat de Provinciale Staten moesten worden gehoord, het in art. 113 der Gwt. vermelde regt der Kamer, die tot dat hooren niet bevoegd was, niet eenigzins konde bemoeijelijken.

Drie leden hebben verklaard, zich met die gevoelens en wijze van beschouwen te vereenigen, met opmerking evenwel (waarmede allen instemden):

1°. Dat in den aanhef moest worden bijgevoegd:

» Allen, die deze zullen zien" enz.

En 2°. dat de redactie, in verband tot de vorige alinea, beter zoude zijn indien de woorden: *die regeling* veranderd wierden in: *de eenmaal bestaande regeling*.

Een lid verklaarde de noodzakelijkheid der voorgedragene verandering nog niet in te zien en zijne gedachten over dit wets-ontwerp nader te willen regelen, alvorens zich over hetzelve bepaaldelijk te kunnen uitlaten.

J. Snouck Hurgronje.

VIERDE AFDEELING.

Zitting van Zaturdag den 6den Junij 1840.

Tegenwoordig de heeren: van Dam van Isselt, Bruce, de Jonge van Campens-Nieuwland, *Voorzitter*.

De Afdeeling heeft geraadpleegd over het voorstel door de heeren van Asch van Wijck, Corver Hooft en van Sytzama gedaan, strekkende tot eene bijvoeging aan het 130ste art. der Gwt. De uitslag dezer beraadslaging, terwijl men hulde deed aan de bedoelingen der geëerde voorstellers, is geweest, dat twee der tegenwoordige leden hebben verklaard te volharden bij hun reeds herhaaldelijk geuit gevoelen, dat zij wel en met den meesten ernst alsnog zouden begeeren eene verandering in het 130ste art. te zien ontstaan, doch eene geheele andere, te weten: dat, even als bij art. 6, de regeling waarvan in art. 130 de rede is, *zal plaats hebben bij de wet*; zoodat het nu voorgestelde bijvoegsel niet, en voorzeker niet geheel, voldoet aan hunnen wensch. Het derde lid kon zich in het geheel met het voorstel ook niet vereenigen, en vond tot dit bijvoegsel geene noodzakelijkheid.

De aanmerking werd nog gemaakt, dat in den geest der opstellers de redactie welligt zou hebben kunnen zijn: *zullen niet dan bij de wet* enz., *en na ingenomen advies* enz., daar deze zinsnede nu iets gebiedends zou kunnen doen veronderstellen.

M. W. de Jonge van Campens-Nieuwland.

VIJFDE AFDEELING.

Zitting van Zaturdag den 6den Junij 1840.

Tegenwoordig de heeren: Clifford, Tromp, Collot d'Escury, Romme, van Sytzama, Corver Hooft, *Voorzitter*.

Het voorstel met de adstruërende memorie voorgelezen zijnde, is met eenparigheid besloten het voorstel tot een onderwerp van beraadslaging te maken.

Een lid vond echter dat het te laat was ingekomen, om zich te vleijen tot eenig resultaat te komen. Hij had tegen het voorstel in zich zelf niets in te brengen, maar reserveerde zijne stem bij de discussie. Van de overige leden waren de meesten van gevoelen, dat het voorstel aan de bedoeling zoude beantwoorden om in de

bestaande tegenstrijdigheid tusschen art. 6 en art. 130 te voorzien. Een lid zoude liever gezien hebben, dat de verhouding der standen en het getal der leden ook door de wet wierd geregeld, doch begreep dat dit meer wederstand zoude ondervinden, om reden waarvan hij zich voor het voorstel zoude verklaren. Een ander verlangde insgelijks dat het grondbeginsel in art. 130 zou in verband gebragt worden met de wijziging van art. 6, en dat de regeling geheel door de wet moest worden daargesteld; doch verklaarde zich daarom evenwel niet tegen het ontwerp.

Tegen de redactie is geene aanmerking gemaakt.

J. Corver Hooft.

BEANTWOORDING van deze aanmerkingen, in de Afdeelingen der Tweede Kamer van de Stat.-Gen. op het bovenvermeld voorstel gevallen.

De voorstellers hebben met genoegen opgemerkt, dat door vele leden der Afdeelingen hun voorstel met welgevallen is ontvangen. Zij hebben in overweging genomen de bedenkingen ten aanzien van hetzelve in het midden gebragt. Huns erachtens, betreffen dezelve *of* het onderwerp zelf *of* de redactie van hun voorstel.

Door eenige leden werd aangemerkt, dat het minder noodzakelijk toescheen, om bij art. 130 eene slotbepaling te voegen, daar, volgens hun gevoelen, in art. 6, zoodanig als het in het wets-ontwerp n°. 1 nu zoude luiden, hetzelfde denkbeeld reeds was opgesloten. Hierop meenen de voorstellers te mogen antwoorden, dat dit denkbeeld in de toelichting der voorstellers zelve als aannemelijk is vooruitgezet; doch zij konden het onzekere, hetwelk in de opvatting en toepassing van dat nieuwe zesde art., in verband met art. 130, blijkens het verhandelde bij de overweging der herzienings-wetten, nog schijnt over te blijven, niet onopgemerkt laten, en hun doel was geen ander, dan om, bij eene zoo belangrijke zaak, als inderdaad is de zamenstelling van het getal leden en de evenredigheid der standen in het hoogste kies-collegie, dat der Provinciale Staten, alle onzekerheid te doen ophouden.

Met de opmerking van een lid der eerste Afd., dat eene beperking van het Koninklijke gezag zoude bedoeld zijn, kunnen zij zich geenszins vereenigen. Huns inziens, is het blijkbaar, dat de regeling bij art. 130 bedoeld, tot de eerste organisatie van de Staten der Provincie betrekkelijk was, en dat vóór dat deze bestonden, eene commissie uit de Provincie moest worden benoemd, om den Koning ten opzigte der zamenstelling of eerste inrigting van het

ligchaam der Provinciale Staten, te dienen van advies. Hunne bedoeling is evenmin om daar, waar zoodanig eene zamenstelling noodig zijn zal, de werking van dit art. eenigermate te beperken. Ten einde dit denkbeeld nog meer te verduidelijken, hebben de voorstellers de in de eerste en derde Afdeelingen voorgedragene verbeterde redactie gaarne overgenomen. De woorden: *eenmaal bestaande regeling* sluiten allen twijfel over hunne bedoeling uit.

Wat de vraag betreft, wanneer de voorgestelde bijvoeging van art. 130 in werking zoude komen, is dit, huns inziens, afhankelijk van de aanneming van de onderscheidene door de Hooge Regering voorgedragene veranderingen in de Gwt. Voorts, daar wijziging of verandering alleen op de eenmaal bestaande regeling toepasselijk zijn kan, zoo kan zij hare werking niet uitoefenen op hetgeen nog niet bestaat.

Wat de vraag betreft, of zoodanig eene wet ook door een lid der Tweede Kamer kan worden voorgesteld, dan of dezelve van de Hooge Regering alleen zoude moeten uitgaan? kunnen zij niet zien, dat in hun voorstel eenige beperking van de algemeene regelen der Gwt. gelegen is. Moeijelijk evenwel kan het toeschijnen, dat eenig voorstel uit de Tweede Kamer, met uitzigt op een gunstig gevolg, zoude kunnen voortkomen, daar, het advies der Provinciale Staten vereischt wordende, de Tweede Kamer zich niet in het geval bevindt, om dat advies in te nemen.

Wat nu de redactie betreft, hebben de aanmerkingen op dezelve in eenige Afdeelingen gemaakt tot eene verbeterde redactie geleid. Zij is deze:

« Wijzigingen of veranderingen in de eenmaal bestaande regeling » worden, na ingenomen advies van de Staten der Provincie, door de » wet vastgesteld. »

De bedoeling der voorstellers was, dat deze bepaling niet imperatief zoude moeten wezen, maar alleen betrekkelijk kan zijn tot wijzigingen of veranderingen, welke in het vervolg in de eenmaal bestaande regeling noodig mogten bevonden worden. Zij meenen, dat door de weglating van het woord *zullen* (waarmede echter geenszins het imperative werd bedoeld), alle twijfel dienaangaande zal weggenomen zijn.

CENTRAAL VERSLAG EN ALGEMEENE BERAADSLAGINGEN OVER OPGEMELD VOORSTEL.

Zitting van Woensdag, den 10den Junij.

Nadat den vorigen dag, bij gebrek aan genoegzaam getal leden, geen zitting had kunnen worden gehouden, is in deze zitting het centraal verslag nopens opgemeld voorstel uitgebragt. Dit verslag luidt aldus:

« De beantwoording harer aanmerkingen op het oorspronkelijk voorstel, hebben de Afdeelingen over het algemeen voor kennisgeving aangenomen.

De derde en vijfde Afd. hebben tevens verklaard de veranderde redactie met genoegen te ontvangen; de eerste, in tegendeel, konde niet ontveinzen, dat de vroeger voorgedragene haar beter toescheen. »

De *Voorzitter* stelt voor, om de beraadslagingen over dit voorstel op morgen te bepalen. Verscheidene leden geven echter hun verlangen te kennen, dat deze beraadslagingen dadelijk mogen beginnen. De Voorzitter betuigt, dat hij geene zwarigheid ziet in de voldoening aan dit verlangen, daar het verslag der centrale Afd. niets nieuws bevat.

De beraadslagingen worden derhalve geopend.

Het voorstel, gelijk het nu in beraadslaging wordt genomen, luidt aldus:

ONTWERP omtrent de verandering van art. 130 der Gwt.

Wij WILLEM, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de ervaring het noodig heeft doen oordeelen, eenige veranderingen in sommige artikelen der Gwt. te maken;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Stat.-Gen., hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. Er bestaat noodzakelijkheid tot verandering van art. 130 der Gwt.

Art. 2. Het een honderd dertigste art. der Gwt., geplaatst in het vierde hoofdstuk, *van de Staten der Provincie*, en wel in de eerste

afdeeling, zal met de volgende slotbepaling worden vermeerderd:

Wijzigingen of veranderingen in de eenmaal bestaande regeling worden, na ingenomen advies van de Staten der Provincie, door de Wet vastgesteld.

Art. 3. Deze wet zal worden toegezonden, enz.

I. De Heer VAN SYTZAMA zeide in substantie: Het kan den voorstellers niet anders dan zeer aangenaam zijn te bespeuren dat het gedane voorstel over het algemeen met zoo veel bijval is ontvangen; de veranderingen in de redactie zijn als het ware het werk van de afdeelingen dezer vergadering zelve en het centraal verslag heeft dan ook doen zien dat de voorstellers de in de afdeelingen geuite meening hebben gevat en het hun gelukt is die in juiste bewoordingen uit te drukken.

Trouwens zij erkennen gaarne dat, indien zij minder gelukkig geslaagd waren, zulks alleen aan hunne voorstelling zoude te wijten zijn geweest, omdat in de laatste processen-verbaal over de zeven wets-ontwerpen, mogelijk meer dan 40 leden hebben te kennen gegeven en verlangd dat Art. 130 zoude worden veranderd en met Art. 6 in verband gebragt of daaronder begrepen. Het is een van de laatste punten geweest, Ed. M. H., waarop men mag zeggen dat de groote meerderheid dezer Kamer is blijven staan.

De eerste redactie werd opgesteld toen de discussie over het laatste ontwerp der herzienings-wetten zoo stond af te loopen; de voorstellers gaven alleen het denkbeeld aan, hetwelk zij aan de nadere beschouwing der vergadering wenschten te onderwerpen. Zij moeten dus de leden der afdeelingen dank betuigen voor de gemaakte aanmerkingen, voor zoo verre de tegenwoordig geweest zijnde leden zich hebben vereenigd met het hoofddenkbeeld, hetwelk de voorstellers voor de aandacht hadden. Het nu reeds bij eenige leden gebleken verschil van gevoelen over die hoofdzaak zelve, bevestigt de noodzakelijkheid van eene duidelijke bepaling; en het getal der Prov. Staten en de verhouding der standen schijnt ons zoodanig essentieel, dat zulks aan geene gedurige of in het belang der Natie nadeelige verandering moet kunnen zijn blootgesteld, want hier is geenszins de rede dat de tegenwoordige Koning zulks zal doen. Het tegendeel is aannemelijk; want eens door Z. M. vastgesteld zijnde is aan geene verandering meer gedacht geworden; maar hier is de rede wat *kan* geschieden, en dan valt het niet te ontkennen dat het *kunnen* niet is uitgesloten, en wij zijn dus van oordeel dat, na de uitoefening van het Kon. prerogatief bij de transitoire bepaling in Art.

130 daargesteld, de Prov. Staten over iedere verandering moeten worden gehoord, en 's Lands afgevaardigden in de te maken veranderingen in het vervolg behooren te worden gekend.

In het gewigtigste punt der grondwettelijke instellingen (het verkiezingsstelsel), moet, behalve dat, alle verschil van opvatting over hetzelve worden weggenomen, en wij zullen ons gelukkig achten indien onze poging daartoe bij UEd. Log. ondersteund worde, en het heilzaam doel worde bereikt, hetwelk wij hebben beoogd.

II. De heer VAN DAM VAN ISSELT doet hulde aan den ijver van zijne geachte ambtgenooten. Hij zal voor het voorstel stemmen, doch niet dan onder stellige verklaring, dat, voor zoo ver daarbij van het beginsel moge zijn uitgegaan, dat het tegenwoordige verkiezingstelsel goed is, hij die overtuiging niet deelen kan, maar in tegendeel dat stelsel hoogst gebrekkig acht. In plaats van de voorgestelde bepaling, had hij er eene verlangd, dat er eene nadere wet komen moest, om hetgeen bestaat te veranderen, en art. 130 met art. 6 in verband te brengen. Het voorstel is in zijn oog alleen aannemelijk, omdat het een waarborg aanbiedt, dat het bestaande gebrekkige niet nog slechter moge worden. Hij hoopt, dat de Regering tot ruimere inzigten hieromtrent komen moge.

III. De heer VAN DE POLL oppert bedenkingen tegen het gedane voorstel. Hij heeft in zijne Afd. de vraag gedaan, of de bedoeling was, dat een voorstel tot wijziging of verandering in de regeling van het aantal leden der Provinciale Staten-vergaderingen en van de evenredigheid der standen, ook uit den boezem der Kamer kon uitgaan. Op die vraag heeft hij een toestemmend antwoord ontvangen, maar ook nu meent hij, dat het aan den Koning bij art. 130 der Gwt. verleende prerogratief door het voorstel is te kort gedaan; ofschoon de geëerde voorstellers bij hunne memorie van antwoord het tegendeel hebben verzekerd. Hadden deze voorstellers hun denkbeeld zoodanig gewijzigd, dat de voordragt van veranderingen in de Provinciale reglementen, even als zulks bij Art. 123 en 124 der Gwt. ten aanzien van de begrootingen is bepaald, alleen van den Koning zou kunnen komen, dan zou hij zich daarmede wel hebben kunnen vereenigen; nu echter zou zulk eene voordragt uit den boezem van de Tweede Kamer kunnen voortkomen, door de Eerste Kamer kunnen worden goedgekeurd, waarna den Koning niets dan zijn gewoon *veto* zou overschieten. Het geldt, zijnes inziens, hier het ont-

nemen van een den Koning verleend regt, en door het afleggen van den eed op de Gwt., hebben de leden ook de handhaving van 's Konings regten bezworen.

VI. De heer DE JONGE VAN CAMPENS-NIEUWLAND zegt, dat hij aanvankelijk tegen het gedane voorstel bedenkingen had, die echter grootendeels door de veranderde redactie zijn weggenomen. Hij is van oordeel, dat door de voorgeslagene wijziging der Gwt. werkelijk meer harmonie in het verkiezingsstelsel komen, en art. 130 met art. 6 dier Gwt., na het wegvallen van art. 7, beter in verband gebragt worden zal. Het bezwaar over de verkorting van het prerogatief des Konings acht hij genoegzaam weggenomen door het antwoord der geëerde voorstellers, dat geene wijziging of verandering in de eenmaal bestaande regeling kan plaats hebben, dan na ingenomen advijs der Provinciale Staten. De Tweede Kamer bevindt zich niet in het geval om dat advijs in te nemen, en het is dus niet wel mogelijk, dat uit haren boezem immer een voorstel tot wijziging of verandering komt. De spreker beschouwt overigens de poging der geëerde voorstellers met hen als een middel om veel strijd te verbannen, en moet aan hunne poging het meeste regt doen wedervaren. Hij wil gaarne medewerken, dat een zoo teder ontwerp, als waarvan hier sprake is, niet verder worde aangeraakt. Het doet hem leed, dat de vergadering niet in grooter getale is opgekomen, en hij hoopt, dat de Eerste Kamer, zoo wel als de Regering zelve, de gedane poging in het wezenlijk belang dier Regering, moge schragen.

Men gaat tot de hoofdelijke stemming over, en wordt daarbij het voorstel met 30 tegen ééne stem aangenomen; zoodat hetzelve, in den bij Art. 115 der Gwt. voorschreven vorm, aan de Eerste Kamer zal worden gezonden.

VOOR hebben gestemd de heeren: BEELAERTS VAN BLOKLAND, JUNIUS VAN HEMERT, VERWEIJ MEJAN, REPELAER, CORVER HOOFT, VAN ASCH VAN WIJCK, HOOFT, SCHIMMELPENNINCK VAN DER OIJE, ROËLL, VAN TUIJLL VAN COELHORST, COLLOT D'ESCURY, BRUCE, VAN SYTZAMA, VAN ALPHEN, VAN MEEUWEN, VAN DER GRONDEN, HINLÓPEN, TROMP, FRETS, VAN HOORN VAN BURGH, WARIN, CLIFFORD, GEVERS, LUZAC, VAN DAM VAN ISSELT, BACKER, WIJNAENDTS, VAN DEN VELDEN, DE JONGE VAN CAMPENS-NIEUWLAND en de *Voorzitter*.

TEGEN heeft gestemd de heer VAN DE POLL.

Niets meer aan de orde zijnde, is de vergadering gescheiden.

De EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL heeft zich den 15 Junij met al de aan haar toegezondene voordragten nopens de herziening der Gwt. vereenigd. (Deze voordragten zijn vervolgens als WETTEN opgenomen in het *Staatsblad*, en zullen als zoodanig voorkomen aan het hoofd van het *derde* deel dezes werks.)

SLUITING VAN HET ZITTINGJAAR 1839—1840.

In eene vereenigde zitting der beide Kamers, van 15 Junij, is de gewone vergadering der Staten-Generaal 1839—1840 gesloten, bij welke gelegenheid Z. Exc. de Minister van Binnenlandsche Zaken de volgende aanspraak hield:

EDEL MOGENDE HEEREN!

Wederom is het einde genaderd van eene zitting, welke zich boven menige vroegere onderscheidt door de belangrijkheid der daarin verrigte werkzaamheden.

Een aantal maatregelen van wetgeving zijn daarin tot stand gebragt, die alle, hoewel in verschillende mate, in het naauwste verband staan met het welzijn des Nederlandschen Volks.

Zoo, Edel Mogende Heeren, zijn de grondslagen gelegd tot een Strafwetboek, bestemd om het werk der Nederlandsche wetgeving op eene waardige wijze te voltooijen.

Zoo zijn in de Gwt., die ons regeert, zoodanige wijzigingen voorbereid, als door de gebeurtenissen der laatste jaren noodzakelijk geworden, of bevorderlijk geacht zijn voor het algemeene best.

Voor deze en andere onzer maatschappelijke belangen zijn in de tegenwoordige zitting uitkomsten verkregen, berekend om de redelijke wenschen te bevredigen van allen die, wars van overdrijving, het menigvuldig goede niet miskennen willen, dat wij door den zegen des Allerhoogsten boven zoo vele andere volken genieten mogen in het land onzer vaderen.

In den naam des Konings verklaar ik deze gewone zitting der Stat.-Gen. te zijn gesloten.

Na het houden van deze aanspraak, verliet Z. Exc. de zaal, en ging de vergadering uiteen.

AANHANGSEL.

A. VERZOEKSCHRIFTEN.

Ten einde het verband onderling en met de andere werkzaamheden van de Kamer over de Gwt. niet te verbreken, zoo hebben wij het gepaster geoordeeld de verslagen over de verzoekschriften nopens de herziening van de Gwt., bij de Tweede Kamer ingekomen; achter elkander, en zoo veel mogelijk onderwerps-gewijze mede te deelen.

De verzoekschriften betroffen meestal: 1° de goed- of afkeuring van de *splitsing van Holland;* 2° de klagten der zoogenaamde *afgescheidenen*, en verlangens tot algeheele *vrijheid van Godsdienst en Onderwijs;* 3° de *verkiezingen*, ook in verband tot de *ontbindbaarheid der Tweede Kamer* en de *Ministeriële Verantwoordelijkheid;* 4° het *Limburgsche vraagstuk*, en eindelijk 5° *verschillende onderwerpen.*

In die volgorde nu zullen wij de verslagen over de ingekomene verzoekschriften mededeelen.

1° DE SPLITSING VAN HOLLAND.

a. Den 16 Mei, deed de heer VAN HOORN VAN BURGH het volgende verslag:

« Onderscheidene *landeigenaren*, wonende *ten platten lande in West-Vriesland*, hebben, bij *vijf* verzoekschriften, zich tot U Edel Mogenden gewend, om bij de aanstaande overwegingen der herzieningen van de Gwt. in aanmerking te worden genomen, zeker door hen aan Zijne Majesteit den Koning ingediend request, waarin zij te kennen geven, dat zij met droefheid en leedwezen hebben ontwaard, dat er van regeringswege is voorgedragen, om de Provincie Holland in twee deelen te scheiden en alzoo een belangrijk gedeelte van den Vaderlandschen bodem te verbrokkelen, en daardoor te vernietigen de banden van wederkeerig belang en goede gezindheid, oudtijds zoo noodzakelijk en nuttig geoordeeld.

« Zij geven verder te kennen, dat de overmagt van Amsterdam, zoo door hare eigenzelvige vertegenwoordiging, als de in haar midden wonende afgevaardigden van wege de Ridderschap en de eigen-geërfden zoodanige gevolgen kan te wege brengen dat de Amsterdamsche invloed zich in alle aangelegenheden van het gewest zal doen gelden, waardoor vele belangen kunnen worden gekwetst en regtmatige vorderingen der in- en opgezetenen van

West-Vriesland en het Noorder-kwartier onverhoord kunnen blijven; waarom zij dan ook de vrees niet mogen verbergen, dat uit de voorgestelde scheiding weinig goeds voor de kleinere steden en het platte land te wachten is.

« Zij verzoeken dan ook dat het ontwerp der splitsing niet mag doorgaan; doch wanneer zulks, in strijd met de algemeene en plaatselijke belangen, mogt geschieden, dringen zij er op aan, dat aan West-Vriesland en het Noorder-kwartier de met 1795 verlorene zelfstandigheid mag worden teruggegeven, waarvoor hare ligging en natuurlijke grenzen allezins pleiten; terwijl, wanneer onverhoopt zulks ook niet kan worden ingewilligd, alsdan begeeren zij dat bepaald worde, dat door Amsterdam niet meer dan *een vierde* van de leden ter Provinciale Vergadering zal mogen worden afgevaardigd en de zetel van het Provinciaal Gouvernement nimmer naar de hoofdstad des Rijks mag worden overgebragt.

« Het is der Commissie voorgekomen, dat, overmits vermelde verzoekschriften in dadelijk verband zijn staande met een aanhangend wetsontwerp over de grondwettige indeeling des Rijks, dezelve ter griffie, tot inzage der leden dezer vergadering, behooren te worden nedergelegd. » — Aangenomen. — Op voorstel van den heer Luzac zal dit verslag ook worden gedrukt.

b. Den 26 Mei, bij monde van den heer Vijfhuis:

« Uwe Commissie voor de verzoekschriften heeft te rapporteren op twee adressen, van een groot aantal onderteekeningen voorzien, van inwoners van de gemeente Emmikhoven, gelegen in dat gedeelte van Noord-Braband, hetwelk vroeger tot de Provincie Zuid-Holland behoorde.

« Adressanten zenden daarbij aan deze Kamer in afschrift van een, door hen, aan Zijne Majesteit den Koning, ingezonden adres; en verzoeken, dat het U Ed. Mog. moge behagen derzelver verzoek te ondersteunen.

« Bij gezegd adres aan den Koning geven zij te kennen:

« Dat er tusschen de landstreek door hen bewoond en de Provincie Zuid-Holland groote overeenstemming bestaat, zoo in gewoonten en gebruiken als in gezindheid en volksaard;

« Dat, uit hoofde van vertier, handel en nijverheid, door de gemakkelijker communicatie met Zuid-Holland, in tegenstelling van de moeijelijke gemeenschap met Noord-Braband, inzonderheid met de Hoofdplaats, hunne materiële belangen medebrengen om met eerstgenoemde provincie vereenigd te zijn;

« Dat de ondervinding had geleerd, dat zij te veel met de inwoners van Noord-Braband verschillen om met dezelve te zijn vereenigd, en daarvan nadeelige gevolgen had doen zien;

« Dat zij eene langdurige gedwongene vereeniging, meer en meer schadelijk voor beider belangen beschouwen;

« Dat die vereeniging vroeger ook zeer tegen den zin van vele ingezetenen had plaats gehad, doch dat zij vertrouwen dat de redenen tot dezelve destijds betrekking hadden op de Zuidelijke Provincien des Rijks;

« Dat nu, na de afscheiding der Zuidelijke Provincien, die redenen hebben opgehouden te bestaan en Nederland op den ouden voet is terug gebragt, het hun gepast, nuttig, billijk en regtmatig voorkomt, dat het aan de Provincie Zuid-Holland afgescheiden gedeelte wederom met dezelve worden vereenigd;

« Dat zij zich gevleid hadden, dat, na de afscheiding der Zuidelijke Provincien, alles op den ouden voet zoude zijn terug gebragt;

« Dat zij eene grievende teleurstelling hadden ondervonden, door de bepaling in de voordragt van wet tot verandering der Gwt. voorkomende, volgens welke de tegenwoordige grensscheiding der Provincien zoude blijven bestaan;

« Dat zij reeds vroeger hunne belangen zouden hebben voorgedragen, maar om bijzondere redenen daarmede tot dusver hebben gewacht.

« Ten slotte verzoeken zij, dat het Zijner Majesteit moge behagen, zoodanige maatregelen te nemen, als zouden kunnen leiden, om de landstreek, welke zij bewonen, en die vroeger bij de Provincie Zuid-Holland behoord heeft, wederom geheel of ten deele met deze Provincie te hereenigen.

« Daar deze verzoekschriften in betrekking staan tot een bij deze Kamer in deliberatie zijnde wets-ontwerp, heeft Uwe Commissie de eer voor te stellen, om dezelve met de bijlagen ter griffie neder te leggen, ter inzage van de leden. » — Aangenomen. Drukken van het verslag.

e. Bij monde van den heer VAN HOORN VAN BURGH is in dezelfde zitting het volgende verslag gedaan:

« De Commissie tot de verzoekschriften heeft de eer te kennen te geven, dat bij de requeste van bewoners en eigenaren in de Gemeenten Boven-Carspel, Venhuijzen, Binnenwijzend, Andijk, Hoog-Carspel en Grootebroek (in dezelfde bewoordingen als waarover in de voorlaatste vergadering (zie hierboven sub *c*) ver-

slag is uitgebragt), derzelver bezwaren aan U Edel Mogenden mededeelende opzigtens de splitsing of verbrokkeling van de Provincie Holland, en strekkende derzelver verzoek, om, ten aanzien van de voorgedragene verdeeling van het gewest, voor alsnog de Provinciale Staten als bevoegde magt te hooren; in allen gevalle er op aandringende, om die splitsing niet te verwezenlijken; en wanneer zulks ongelukkiglijk onverhoopt mogt plaats hebben, dan verzoeken zij nadrukkelijk, dat het zoogenaamde West-Vriesland met het Noorderkwartier als eene op zich-zelven staande Provincie, in de Gwt. mag worden opgenomen.

« De voorschreven verzoekschriften in dadelijk verband staande tot aanhangige wets-ontwerpen, zoo heeft de Commissie de eer voor te stellen, de aangehaalde stukken ter griffie neder te leggen. » — Aangenomen.

d. Den 10 Junij, bij monde van den heer Bruce:

« In handen uwer Commissie is een adres gesteld door eene menigte inwoners der Gemeente Woudrichem, Provincie Noord-Brabant aan deze Kamer aangeboden, en waarbij dezelve, onder overlegging van een request aan Z. M. gezonden, aan U Edel Mog. te kennen geven, dat de landstreek, welke zij bewonen, vroeger tot de Provincie Holland heeft behoord; — dat zij niet die Provincie, wat landaard, zeden en gewoonten betreft, veel meer overeenkomst hebben, dan met de Provincie aan welke zij thans zijn toegevoegd; — dat hunne materiële belangen insgelijks medebrengen om een gedeelte der Provincie Holland uit te maken, en dat zij om deze en andere redenen U Edel Mog. verzoeken om deze hunne belangen, bij de herziening der Gwt., in ernstige overweging te nemen.

« Uwe Commissie is van oordeel, dat dit verzoekschrift tot een voorstel van wet aanleiding kan geven en heeft daarom de eer voor te stellen, om hetzelve ter griffie neder te leggen. » — Aangenomen.

e. Denzelfden dag, door denzelfden rapporteur:

Op een verzoekschrift van onderscheiden ingezetenen van de Gemeenten Midswoud en Nibbixwoud (Noord-Holland).

« Verzoekende dat aan de voorgestelde splitsing van Holland geen gevolg moge worden gegeven, of dat, indien dezelve mogt plaats hebben, dat dan West-Vriesland en het Noorder-kwartier van het eigenlijk Holland mogen worden gescheiden en een afzonderlijk gewest mogen uitmaken. Als redenen van dit verzoek geven

de requestranten op, dat, wanneer Noord-Holland met Amsterdam zal vereenigd zijn, de invloed van deze stad, wier belangen van die van het eigenlijke Noord-Holland verschillen, in de Provinciale Staten alvermogend zal zijn, en noodwendig nadeelig op de door hen bewoonde landstreek zal werken.» — Ter griffie nedergelegd.

2° KLAGTEN VAN ZOOGENAAMDE AFGESCHEIDENEN. — ARTIKELEN DER GRONDWET NOPENS GODSDIENST EN ONDERWIJS.

a. Den 24 Januarij, bij monde van den heer V[illegible]:

«Een verzoekschrift, waarop Uwe Commissie te rapporteren heeft, is door een achttal personen onderteekend, die zeggen te Leijden woonachtig te zijn, en te behooren tot die ingezetenen des Rijks, die zich om Godsdienstige redenen hebben afgescheiden van het in den jare 1816 opgerigt Hervormd Kerkgenootschap, om getrouw te kunnen zijn en te blijven aan de belijdenis waaraan de Gereformeerde gezindheid alleen kenbaar is, en welke sedert de Hervorming alhier te lande is beleden geworden.

Adressanten zeggen, niet terug te willen komen op de moeite en den druk die zij hebben ondervonden. Zij geven te kennen, dat zij, 55 of 56 in getal, zich in de maand Mei jl. tot Zijne Majesteit hebben gewend, met verzoek om als eene Christelijke afgescheidene gemeente te worden erkend, even als die van Utrecht, en vermeenen daarbij de voorschriften van Zijner Majesteits besluit van 6 Julij 1836 te hebben in acht genomen; waarop zij echter tot heden nog geen antwoord hadden ontvangen.

« Adressanten geven wijders te kennen, dat zij vermeenen dat thans de gelegenheid dáár is, om, door grondwettige bepalingen, alle die onaangenaamheden en vervolgingen te doen ophouden, en verzoeken:

Dat, bij de ophanden zijnde verandering of herziening der Gwt., op hunne bezwaren moge worden gelet;

Dat de art. 190, 191, 193 en 196 van het zesde hoofdstuk der Gwt., nader mogen worden onderzocht en geïnterpreteerd, of, naar bevind van zaken, worden veranderd, gewijzigd, vermeerderd, verminderd of verbeterd, met dat gevolg, dat hun de volkomene vrijheid van Godsdienst-uitoefening worde verzekerd;

Dat het U Edel Mogenden moge behagen, daarbij aan de Hooge Regering zoodanige voorstellen te doen, als U Edel Mogenden zullen goedvinden.

Daar dit verzoekschrift bij de thans plaats hebbende beraadslaging over wijzigingen in de Gwt., in aanmerking zoude kunnen

komen, stelt Uwe Commissie de nederlegging ter griffie voor, opdat de leden hetzelve kunnen lezen.» — Aangenomen. Drukken van het verslag.

b. Den 21 Maart, bij monde van den heer VAN HOORN VAN BURGH:

« In handen van de Commissie tot de verzoekschriften gesteld zijnde een request van *zeventien* afgescheiden leden van het Hervormde Kerkgenootschap in de Provincie Groningen, verzoekende, dat bij de herziening van de Gwt. de noodige bepalingen mogen worden gemaakt, waarbij aan hen de onbelemmerde uitoefening van derzelver Godsdienst worde verzekerd, zoo vermeent de Commissie, dat voorzeid request, betrekking hebbende tot de in overweging zijnde herziening der Gwt., hetzelve, ter inzage der leden dezer vergadering, zoude kunnen worden nedergelegd ter griffie. » — Aangenomen.

c. Den 31 Maart, bij monde van den heer VIJFHUIS:

« Er zijn in handen uwer Commissie om op te rapporteren gesteld vier verzoekschriften van een groot aantal onderteekenaren voorzien, zich noemende afgescheidenen van het Hervormd Kerkgenootschap in het jaar 1816 opgerigt, en in de Provincie Groningen woonachtig, en genoegzaam woordelijk van denzelfden inhoud.

« Adressanten geven daarbij te kennen, dat zij, sedert hunne afscheiding, in de uitoefening hunner Godsdienst steeds zijn belemmerd en verhinderd geworden. Zij geven te kennen, dat hunne daarover ingebragte klagten onverhoord zijn gebleven en dat het hun een raadsel is, waarom zij in de uitoefening hunner Godsdienst worden verhinderd, daar de artikelen 190, 192, 193 en 196 der Gwt. aan alle Godsdienstige gezindheden gelijke bescherming verleenen; en verzoeken dat het U Edel Mog. moge behagen, om, bij de ophanden zijnde herziening der Gwt., de door hen geopperde bezwaren in goedgunstige overweging te willen nemen ten opzigte van vrijheid van Godsdienst en Onderwijs, en, waar het noodig mogt zijn, die veranderingen daar te stellen, opdat alle zwarigheden, welke er nog tegen de vrije uitoefening van Godsdienst en Onderwijs, daaruit voortvloeijende, zouden kunnen ontstaan, worden weggenomen en adressanten vrij en ongehinderd hunne Godsdienst en het Onderwijs hunner kinderen dáár en waar zij zullen goedvinden, zullen kunnen en mogen uitoefenen, en tevens aan hen, als aan alle andere gezindheden, bescherming worde verleend.

« De Commissie stelt voor, om deze vier verzoekschriften, als

betrekking hebbende op bij deze Kamer in deliberatie zijnde wetsontwerpen, ter inzage der leden op de griffie neder te leggen. » — Aangenomen.

d. Den 28 April, bij monde van den heer VAN HOORN VAN BURGH :

« Uwe Commissie tot de verzoekschriften heeft de eer op dertien stuks gelijkluidende requesten van zich noemende afgescheidenen van het Hervormde Kerkgenootschap in de Provincie Groningen (bijna allen door dezelfde hand geschreven, en, volgens de superscriptie door denzelfden persoon ingediend), te berigten, dat de requestranten zich beklagen over gemis van vrijheid in de uitoefening hunner Godsdienst, alzoo zij gedurig aan vervolging der regtbanken zijn blootgesteld en met geldboeten worden bezwaard; waarom zij verzoeken, dat bij de herziening van de Gwt. aan hen gelijke bescherming als aan andere gezindheden moge worden toegekend.

« Vermits nu de voorzeide requesten in verband staan met de herziening der Gwt., zoo vermeent de Commissie te moeten voorstellen, om alle deze stukken op de griffie neder te leggen. » — Aangenomen.

e. Den 13 Mei, bij monde van denzelfden rapporteur:

« Uwe Commissie van de verzoekschriften heeft de eer op drie in hare handen gestelde repuesten, van zich noemende afgescheidenen van het Hervormde Kerkgenootschap in de Provincie Groningen, te berigten:

« Dat de requestranten, in dezelfde bewoordingen als vroeger ingediende verzoekschriften, verlangen, dat, bij de herziening der Gwt., aan hen volledige vrijheid van Godsdienst en Onderwijs mag worden toegestaan, waarvan zij tot dus verre zijn verstoken.

« De voorz. stukken alzoo betrekking hebbende tot de herziening van de Grondwet, zoo stelt de Commissie voor, om de bedoelde verzoekschriften ter griffie neder te leggen. » — Aangenomen.

f. Den 26 Mei, bij monde van den heer VIJFHUIS, op een verzoekschrift van . . . ., in gelijken zin. — Ter griffie.

9°. VERANDERINGEN, OOK IN VERBAND TOT DE ONTBINDBAARHEID VAN DE TWEEDE KAMER, DE VERANTWOORDELIJKHEID DER MINISTERS ENZ.

a. Den 31 Maart, bij monde van den heer GOUVERNEUR:

» Een groot getal landgebruikers en andere ingezetenen van den burgerstand in de arrondissementen Winschoten en Appingadam, provincie Groningen, hebben U Edel Mogenden aangeboden twee gelijkluidende aan Z. M. gerigte adressen, nopens te maken wijzigingen in de Grondwet.

» Zij treden daarbij in eene uitgebreide beschouwing over het wenschelijke van eene ruime herziening; zij trachten te betoogen dat de gehechtheid der Natie aan hare instellingen dezen wensch niet in den weg staat; zij beroepen zich op het voorbeeld van Frankrijk, Noord-Amerika en eenige Duitsche Staten, maar vooral van Engeland, en eindigen met te verzoeken:

1°. Regtstreeksche verkiezingen voor de leden van de stedelijke en gemeente-besturen, door daartoe stemgeregtigden, met de aftreding, herkiezing of wisseling van die leden op bepaalde tijden; met dien verstande echter, dat voor den uitvallenden Burgemeester door het gemeente-bestuur drie kandidaten worden benoemd, en aan Zijne Majesteit den Koning worden gezonden, om daaruit den Burgemeester aan te wijzen;

« 2°. Regtstreeksche verkiezingen voor de leden der Provinciale Staten, te weten: door stemgeregtigden, voor de helft door de stedelijke en gemeente-besturen en voor de wederhelft uit de grondbezitters, welke eene in iedere Provincie vast te stellen som in grondlasten opbrengen, met eene aftreding, enz. als boven;

« 3°. Regtstreeksche verkiezingen voor de leden van de Tweede Kamer der Stat.-Generaal door stemgeregtigden, welke stemgeregtigd en, volgens den tegenwoordigen stand van zaken, tevens bevoegd zijn om kiezer te kunnen worden, en dat aan geldelijke middelen niet alleen, maar ook aan verkiezingskunde, door eenen akademischen graad gewaarborgd, het kiesregt worde toegekend; dat ook hier eene aftreding enz. als boven moge plaats hebben; dat het aantal der leden voor de Tweede Kamer moge worden vermeerderd, en één vertegenwoordiger voor de 30,000 zielen moge bedragen; en dat, wat maatstaf er ook tot bepaling van dit kiesregt, zoo voor gemeente- als algemeen bestuur mogt worden aangenomen, hetzelve niet binnen te enge grenzen worde beperkt;

« 4°. Ministeriële verantwoordelijkheid; en

« 5°. Ontbindbaarheid van de Tweede Kamer der Stat.-Gen., en als een gevolg daarvan, afschaffing van de Eerste Kamer.

« Uwe Commissie heeft de eer U Edel Mogenden voor te stellen dit verzoekschrift ter griffie neder te leggen. » — Aangenomen. Drukken van het verslag.

b. Den 28 April, bij monde van den heer Brucx:

« In handen Uwer Commissie is een verzoekschrift gesteld, door een aantal ingezetenen van het platte land en der kleine steden van Overijssel aan deze Kamer aangeboden, en waarbij deze te kennen geven, dat zij zich niet in een betoog over het voordeelige van directe verkiezingen willen verdiepen, en dat zij met U Edel Mog. willen aannemen, dat de Provinciale vertegenwoordiging door standen moet behouden worden; maar dat zij, dit beginsel vastgesteld zijnde, zich in het belang van hun regt, van hunne welvaart en van de toekomst, gedrongen gevoelen om bij U Edel Mog. er op aan te dringen, dat het getal der leden van de Provinciale Staten en de evenredigheid der verschillende standen door de wet worde geregeld, en dat bij gevolg art. 130 der Gwt. in denzelfden zin als art. 6 en 7 moge worden veranderd: 1°. omdat tusschen deze artikelen een onmiddellijk verband bestaat, zoodat, indien de laatstgenoemde veranderd worden, zulks ook noodzakelijk het geval met art. 130 moet zijn; en 2°. omdat de vertegenwoordiging in de Provinciale Staten van Overijssel niet in verhouding staat met hetgeen het belang der ingezetenen vordert en met hetgeen in andere Provincien plaats heeft.

Het onafscheidbaar verband tusschen de artikelen 6, 7 en 130 der Gwt., en de noodzakelijkheid om deze drie artikelen te gelijk te veranderen, wordt door de requestranten op geschiedkundige gronden uit derzelver gelijke strekking aangetoond, uit de omstandigheid dat de bevoegdheid tot dit stemregt voor de Provinciale Staten en de evenredigheid tusschen de standen bij een en hetzelfde reglement is geregeld, terwijl zij eindelijk de gegronde aanmerking maken, dat, indien art. 7 vervalt, zoo als door het bestuur is voorgedragen, later uit art. 130 zoude kunnen afgeleid worden, dat de Koning telken reize, wanneer zulks aan Hoogstdenzelven behaagde, het getal der leden van de Provinciale Staten en de evenredigheid der standen zoude kunnen veranderen, hetgeen zeker de bedoeling eener Gwt. niet kan zijn.

Het betoog dat de Provinciale Vertegenwoordiging van Overijssel niet in verhouding staat met hetgeen het belang der ingeze-

tenen vordert, beginnen de requestranten met de opmerking, dat de Commissie, op wier rapport dit in 1825 is geregeld, bestaan heeft uit vijf leden van de Ridderschap en vier uit de groote steden, zonder dat daarbij iemand uit den landelijken stand was gevoegd, terwijl zij verder opmerken: dat de Vertegenwoordiging van den adel als eenen bijzonderen stand, volgens de beginselen der Gwt., rust op het gevoelen, dat zij, die door hunnen voorvaderlijken luister, door hunne verdiensten en hunnen rijkdom, door het Hoofd van den Staat, als de aanzienlijksten worden beschouwd, juist daarom vermoed worden een groot belang in het welzijn hunner Provincien te stellen; dat om die reden aan edelen zonder bezittingen, geen zoodanig regt is toegekend, en dat de Ridderschap in eene Provincie, naar mate het getal harer leden, al of niet aanzienlijk is; dat de Ridderschap in Overijssel uit 46 leden bestaat, en dat deze 21 leden voor de Provinciale Staten, dat is een derde van de geheele Vertegenwoordiging, verkiezen;

Dat de Steden Zwolle, Deventer en Kampen, gezamenlijk eene bevolking van 39,691 zielen tellende, een ander een derde van de leden der Provinciale Staten kiezen, zonder dat de kleinere Steden, als Almelo, Enschede, enz. in den stedelijken stand zijn opgenomen; dat welvaart en beschaving zich aldaar meer en meer verspreiden; dat talrijke fabrijken aldaar jaarlijks eene waarde van vele millioenen voortbrengen en aan duizenden menschen werk en onderhoud verschaffen en dat derhalve hare toegenomene bevolking, hare bloeijende fabrijken en klimmende rijkdom, haar het regt geven om, even als de grootere Steden in Overijssel, en de kleinere in andere gewesten, hare vertegenwoordigers naar de Provinciale Staten te zenden;

Dat de bevolking, welke tegenwoordig onder het platte land wordt gerekend, vier malen zoo groot is als die der drie bevoorregte steden, en dat het derhalve onbillijk en onstaatkundig is om aan zoo groot een gedeelte der bevolking slechts een derde in de Vertegenwoordiging te geven, terwijl het in andere Provincien, met name in Drenthe, geheel anders gesteld is;

Dat alle deze redenen genoegzaam aantoonen, dat de bestaande reglementen herziening en verandering behoeven en dat dit door eene wet moet geregeld worden, waarbij de juiste getallen der inwoners in de kleine steden en op het platte land, alsmede de opbrengst der belastingen tot het daarstellen van eene regtvaardige evenredigheid in aanmerking behooren genomen te worden.

Ziet daar, Ed. Mog. Heeren! de hoofdzakelijke inhoud van

dit merkwaardig request, hetwelk, met gematigdheid en kennis van zaken gesteld, de aandacht van U Edel Mogenden overwaardig is. Hetzelve staat met de ontwerpen van wet betrekkelijk de Gwt. in onmiddellijk verband, en Uwe Commissie stelt voor, om hetzelve, ter inzage der leden, op de griffie neder te leggen. » — Aangenomen. Drukken van het verslag.

c. Den 31 Maart, bij monde van den heer Vijfhuis:

« In handen Uwer Commissie voor de verzoekschriften is gesteld een verzoekschrift van een aantal ingezetenen van het arrondissement Winschoten, daarbij aan deze Kamer inzendende kopij van een aan Zijne Majesteit ingezonden adres, en verzoekende, dat het U Edel Mogenden behagen moge, bij de deliberatie over de vernieuwing of verandering der Grondwet, de in dat adres uitgedrukte grondslagen in aanmerking te nemen.

Bij het voormelde adres aan Zijne Majesteit geven adressanten te kennen dat zij, uit de voordragten, door het gouvernement gedaan tot verandering in de Grondwet, gezien hebbende, dat het Zijner Majesteit behaagde, om daarbij den wensch des Volks te raadplegen, zich verpligt achten hunne verlangens te kennen te geven.

Zij zeggen, niet alle de artikelen te willen opgeven, die zij wenschen veranderd te hebben, maar hunne meening in generale termen te willen te kennen geven, welke in de navolgende punten vervat is:

1.° Dat het inkomen van den Koning in overeenstemming met de grootte des Rijks worde gebragt;

2°. Dat de meerderjarigheid van den Koning, gelijk als die van andere ingezetenen, worde bepaald;

3°. Dat de Koning met de Stat.-Gen. oorlog en vrede maakt;

4°. Dat de leden der Stat.-Gen., alsook de leden der Provinciale Staten en Gemeente-besturen, door stemgeregtigden regtstreeks worden benoemd;

5°. Dat, zoo de Eerste Kamer der Stat.-Gen. moet blijven, dezelve mogt worden ontzegd om voorstellen, die de Tweede Kamer meent aan den Koning te moeten doen, van de hand te wijzen;

6°. Dat de Ministers verantwoordelijk zijn voor hunne daden;

7°. Dat aan alle ingezetenen des rijks gelijke regten worden verzekerd, met wegvalling van de drie standen;

8°. Dat het regt om kiezer te kunnen zijn, naar het bedrag in 's lands lasten worde bepaald.

Daar dit verzoekschrift betrekking heeft op bij deze Kamer

aanhangige wets-ontwerpen, stelt Uwe Commissie voor, om hetzelve tot inzage der leden, op de griffie neder te leggen.» — Aangenomen.

4.° HET LIMBURGSCHE VRAAGSTUK.

Den 31 Maart, bij monde van den heer Vijfhuis:

«Uwe Commissie heeft te rapporteren op een verzoekschrift (1) van eenige inwoners van Maastricht, daarbij inzendende een boekje, ten titel voerende: *Toetssteen der Nederlandsche Gwt.*, door J. W. Salse, privaat onderwijzer te Maastricht.

Adressanten geven te kennen, dat, schoon het Hertogdom Limburg thans nog niet in de Tweede Kamer der Stat.-Gen. vertegenwoordigd wordt, zij vermeenen, daar het Zijne Majesteit goedgunstig behaagd heeft Limburg onder eene en dezelfde Gwt. met het Koningrijk der Nederlanden te plaatsen, zoodra de toestand van voorloopig bestuur zal opgehouden hebben, hun als Nederlanders het regt toekomt om verzoekschriften aan de Stat.-Gen. in te dienen.

Dat zij het voor het geheele Rijk, en vooral voor Limburg, zeer nuttig beschouwen, dat alle revolutionnaire beginselen en oproerige geschriften zoo veel mogelijk onderdrukt worden.

Waarom zij dan verzoeken, dat het op bladz. 10 van het ingezonden boekje gedaan voorstel, ter wijziging van art. 227 der Gwt., als door hen allen gedaan moge worden beschouwd, en hetzelve alzoo goedgunstig in overweging genomen.

Daar dit adres betrekking heeft op eenige in deliberatie zijnde wets-ontwerpen, stelt Uwe Commissie voor, hetzelve met de bijlagen ter griffie neder te leggen.» — Aangenomen.

5°. VERSCHILLENDE ONDERWERPEN.

a. Den 24 Januarij, bij monde van den heer Vijfhuis:

«Er is nog in handen Uwer Commissie een verzoekschrift van een tiental ingezetenen der Provincie Groningen, daarbij te kennen gevende, dat zij zich verpligt gevoelen, om op dit zoo gewigtig tijdstip, waarop de Gwt. aan eene herziening wordt onderworpen, hunne inzigten en verlangens kenbaar te maken.

Zij zeggen daartoe des te sterker aangespoord te zijn door de overtuiging, welke de discussien over de leenings-wet gehouden bij hen hadden doen ontstaan, dat, behalve eene wijziging der Gwt. door de scheiding van Belgie en Noord-Nederland noodzakelijk,

(1) Eigenlijk maar ter zijde het Limburgsche vraagstuk rakende, en wat art. 227 betreft, tot de volgende rubriek behoorende. *Verz.*

daarenboven eenige veranderingen en voorzieningen op het beheer der finantien gevorderd worden.

Zij veronderstellen dat, in het tijdvak van het bestaan der tegenwoordige Gwt., de toepassing derzelve leemten en gebreken zal hebben doen kennen, die aangevuld en verbeterd zullen moeten worden.

Adressanten gaan vervolgens over tot opgave der artikelen van de Gwt., waarin zij veranderingen, bijvoegingen en weglatingen noodzakelijk oordeelen, welke meer geschikt zijn om gelezen en met de Gwt. vergeleken, dan om in een rapport te worden opgenomen.

Daarna geven zij den wensch te kennen, dat alle zoogenaamde heerlijke regten mogen worden afgeschaft, en bij de Gwt. bepaald, dat de uitoefening van het regt van jagt, visscherij en andere, voor zoo verre die met het grondbezit niet zijn verbonden, voor altijd zullen zijn vervallen en voortaan als onvervreemdbaar van dat grondbezit, en daaraan behoorende, zullen worden beschouwd.

Adressanten geven ten slotte te kennen, dat zij zich niet durven vleijen al datgene te hebben aangewezen wat nuttig en noodzakelijk zoude kunnen zijn, zoodat zij hunne opgaven niet als letterlijke voorschriften, maar alleen als de uitdrukking hunner opinie bevattende, willen beschouwd hebben, en met het volste vertrouwen de regeling hunner dierbaarste belangen aan de wijsheid en vaderlandsliefde hunner vertegenwoordigers overlaten.

Dit verzoekschrift betrekking hebbende op in deliberatie zijnde wets-ontwerpen, zoo stelt Uwe Commissie voor, nederlegging op de griffie ter inzage der leden. » — Aangenomen.

b. In dezelfde zitting bij monde van den heer VAN HOORN VAN BURGH :

« In der tijd zijn aan U Edel Mogenden twee boekdeeltjes ter hand gesteld, van den heer PIETER CLEBAN, eigenaar van vaste goederen op Java, thans zich ophoudende te Amsterdam.

Hij beklaagt zich in die stukken over hetgeen onder het bestuur van den voormaligen waarnemenden Gouverneur-Generaal en van den thans nog aldaar bewind voerenden Gouverneur-Generaal, te zijnen aanzien is voorgevallen; wordende bij een later request, onder dagteekening van den 11den December ll., aan de Kamer zelve inzending gedaan van de twee aangehaalde stukken.

Uwe Commissie tot de verzoekschriften acht het overbodig, om, ten aanzien der eerste in druk uitgegeven adressen in bijzonderhe-

den te treden, als in aller handen zijnde; weshalve zij zich zal bepalen tot het eigenlijk gezegde request.

In dat stuk wordt beweerd, dat des requestrants vaste goederen zouden zijn verbeurd verklaard en aan anderen verkocht, waardoor hij vermeent dat het *eigendomsregt* is geschonden en alzoo gehandeld in strijd met de artikelen 164 en 171 der Gwt., waarom hij de tusschenkomst der Kamer is inroepende, vooral omdat art. 42 van het reglement op het beleid der Indische regering hem belet eenen Gouverneur-Generaal, zoo lang deze in functie is, voor misdragingen in of buiten zijn ambt gepleegd, in regten te vervolgen.

Des requestrants verzoek strekt verder, om, door tusschenkomst dezer Kamer *buiten regten*, billijke schadevergoeding voor het hem berokkend nadeel te erlangen.

Uwe Commissie was van gevoelen, dat het onderwerp van dit verzoekschrift van de competentie der regterlijke of administrative magt is en dus niet tot de attributen dezer Kamer behoort; doch een later, onder dagteekening van den 14den dezer, ingekomen verzoekschrift van denzelfden belanghebbende, waarbij, in verband tot de ingebragte klagten en bezwaren, eene uitbreiding van art. 60 der Gwt. wordt verlangd, als vermeenende hij dat de wetgeving van het moederland tot die van deszelfs kolonien moet worden uitgestrekt, ten einde alle willekeur te fnuiken, heeft aan Uwe Commissie aanleiding gegeven om deze stukken te beschouwen als kunnende dienen, om, bij de aangevangen overwegingen opzigtens de te brengen wijzigingen in de Gwt., in aanmerking te komen, waarom zij voorstelt dezelve allen op de griffie neder te leggen. » —

De Kamer vereenigt zich met dit voorstel en besluit, op voorstel van sommige leden, tot het doen drukken van het verslag.

c. In dezelfde zitting, bij monde van den heer HAGENOUW BRONGERS:

« In handen Uwer Commissie is gesteld een adres van HUBERTUS VAN DEN HEUVEL, smeekende U Edel Mogenden nogmaals om, vooral nu het tijdstip geboren is, dat de door tijdsomstandigheden ontstane gebreken aan het fondament van het Staatsgebouw zouden hersteld worden, nu toch eendragtiglijk en uit eigen overtuiging te handelen, zonder gehoor te geven aan de sirenenzangen van sommige door het goud van vreemden omgekochte schrijvers.

Dat de Kamer gelieve wel te bedenken, dat zij voor thans slechts aan het herstel van eerst na den 19den April 1839 ontstane gebreken in de Grondwet zal hebben te arbeiden; dat onze Grondwet tot dien tijd in stand was; dat het oproer van een gedeelte der Natie de Grondwet niet doet vervallen; dat de afstand van grondgebied die veranderingen vereischt, welke bij artikel 229 der Grondwet zijn bedoeld geworden.

De adressant beveelt der Kamer deze veranderingen dan ook aan, met inachtneming van art. 230, om dezelve met eene vaderlandsche bezadigdheid te overwegen, en zoo die veranderingen aannemelijk voorkomen, dat de Kamer dan ten spoedigste schrage het aan het wankelen gebragte Staatsgebouw; dat zij bedenke wat het zijn zoude, wanneer zij gehoor gaf aan die zoogenaamde loftuitingen of misprijzingen van de door den wijsgeerigen opmerker uit hun fijngesponnen weefsel gekende, en uit grond des harten verachte schrijvers, om als werktuig te worden gebruikt, ter bereiking van hun snood plan, de omverwerping der bestaande orde van zaken, het verbreken der eendragt en het stichten van tweespalt, om alzoo ons Volksbestaan te vernietigen.

De adressant recommandeert voorts der Kamer, om wanneer zij het gebouw van Staat weder op nieuw zal hebben bevestigd en haar eigen wettig bestaan erkend, om dan verder voor het welzijn van den Staat te arbeiden, daar er waarlijk vele gebreken te verhelpen zijn, en er onder de bestaande Grondwet een ruim veld van werkzaamheden is opengesteld.

Eindelijk merkt de adressant op, dat de geheele herziening der Grondwet tijd en bedaarde overweging vereischt, en dat de vordering tot die herziening thans zoo ontijdig is, dat daardoor het Volksbestaan op het spel wordt gezet; terwijl hij, eindelijk, de Staten-Generaal in de overweging geeft, om Zijne Majesteit eerbiedig te verzoeken om, uitgaande van het algemeen regtsbeginsel van verjaring met dertig jaren, de herziening der Grondwet tot stand te willen brengen.

Dit onderwerp in dadelijk verband staande met de thans in behandeling zijnde wets-ontwerpen ten aanzien van de Grondwet, stelt de Commissie voor, dit request, ten dienste der leden van de Kamer, ter griffie te deponeren. »

Na de voorlezing van dit verslag, geven sommige leden het verlangen te kennen, dat hetzelve moge worden gedrukt; terwijl andere leden zich daartegen verklaren.

De heer WARIN vraagt het woord, en zegt, dat vrijwel hij den heere rapporteur wel verstaan heeft, in het behandeld verzoekschrift taxatoire en onbetamelijke uitdrukkingen voorkomen, waaraan de Kamer haar zegel niet hechten kan; dat wel ieder ingezeten de vrijheid heeft, om zich met zijne verlangens en bezwaren bij een verzoekschrift tot de vergadering te wenden, maar dat men daarbij zorg behoort te dragen, dat zulks in betamelijke bewoordingen geschiede, en daar dit in het tegenwoordige verzoekschrift niet schijnt in acht genomen te zijn, moet hij zich tegen het neêrleggen ter griffie verklaren.

De heer VAN DAM VAN ISSELT zegt, dat het hier niet het drukken van het verzoekschrift, maar enkel dat van het rapport geldt. Hij stemt gaarne toe, dat het behandelde stuk eene strekking heeft, die met den wensch van het grootste gedeelte der Natie, om eene herziening der Grondwet te erlangen, strijdig is; maar het is hem uit het gehoorde rapport niet voorgekomen, dat de verzoeker zijne denkbeelden op eenen oneerbiedigen of onbetamelijken toon heeft voorgedragen. Ware dit het geval geweest, dan zou de commissie voor de verzoekschriften, even als van tijd tot tijd heeft plaats gehad, zeker op dien grond het ter zijde leggen van het verzoekschrift hebben voorgesteld. Het is, volgens dezen spreker, niet voorzigtig, om onbetamelijk te noemen, wat tegen onze begrippen aandruischt; en het niet laten drukken van het verslag zou, nu daarop is aangedrongen, wel eenigermate den schijn hebben, als of de Kamer het gewigtig regt van petitie wilde verkorten, of ten minste de vrijheid van gevoelen omtrent hooge staatkundige aangelegenheden wilde belemmeren.

De heer WARIN verklaart nog wel uitdrukkelijk, dat het geenszins zijne meening is geweest om den steller van het rapport van het gebruik van onbetamelijke uitdrukkingen te beschuldigen, maar dat die, zijns inziens, in de petitie voorkomen.

De *Voorzitter* zegt, dat er tot eene hoofdelijke stemming over de in dezen gedane voorstellen zal worden overgegaan.

Na eene korte woordenwisseling over de volgorde waarin de twee te beslissen punten zullen worden behandeld, aan welke woordenwisseling de heeren LUZAC en DE JONGE VAN CAMPENS-NIEUWLAND deel nemen, brengt de *Voorzitter* allereerst in omvraag, of de leden zich al dan niet vereenigen met het voorstel der commissie voor de

verzoekschriften, om het door HUBERTUS VAN DEN HEUVEL ingezonden stuk ter griffie neder te leggen. Van de 46 tegenwoordig zijnde leden, beantwoorden 44 die vraag toestemmend en twee (de heeren VAN RAPPARD en WARIN) ontkennend, zoodat met eene groote meerderheid besloten wordt, om het stuk, ter inzage van de leden, ter griffie neder te leggen.

In de tweede plaats wordt door den *Voorzitter* in omvraag gebragt, of het gedane rapport al dan niet afzonderlijk voor de leden zal worden gedrukt. Er verklaren zich 36 leden tegen en 10 voor het drukken, zoodat het daaromtrent gedane voorstel verworpen wordt.

VOOR hebben gestemd de heeren: VAN DAM VAN ISSELT, VAN DEN VELDEN, KNIPHORST, LUIJBEN, BEELAERTS VAN BLOKLAND, LUZAC, VAN SYTZAMA, VAN DE POLL, CORVER HOOFT en REPELAER VAN MOLENAARSGRAAF.

TEGEN hebben gestemd de heeren: HINLÓPEN, BODDAERT, DE JONGE VAN CAMPENS-NIEUWLAND, VAN AKERLAKEN, VAN RAPPARD, SNOUCK HURGRONJE, JUNIUS VAN HEMERT, HOOFT, VAN HOORN VAN BURGH, VAN NAGELL, GOUVERNEUR, BACKER, HAGENOUW BRONGERS, SANDBERG, RÖELL, DIJKMEESTER, VERWEIJ MEJAN, VAN DER GRONDEN, SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE, DRUIVESTEIJN, VIEFHUIS, WIJNAENDTS, CLIFFORD, VAN TUIJLL VAN HEEZE, GEVERS, WARIN, TROMP, BINKES, VAN WELDEREN RENGERS, VAN MEEUWEN, VAN DE MORTEL, CATS, ROMME, GOCKINGA, COLLOT D'ESCURY en *de Voorzitter*.

d. Den 21 Maart, bij monde van den Heer BRUCE:

« In handen Uwer Commissie zijn tien requesten gesteld, door een groot aantal ingezetenen der provincie Groningen aan deze Kamer aangeboden en welke allen denzelfden inhoud, in nagenoeg dezelfde bewoordingen, bevatten.

De adressanten geven bij deze verzoekschriften te kennen. dat eene veeljarige ondervinding gebreken in onze bestaande Gwt. heeft doen kennen; dat de jongste discussien over de leeningswet de noodzakelijkheid van verandering in het beheer onzer financien hebben doen zien, en dat zij daarom van hunnen pligt hebben geacht, om, bij gelegenheid van de herziening der Gwt., hunne verlangens aan deze Kamer te doen kennen.

Na de opnoeming der artikelen van de Gwt., welke hun on-

voldoende schijnen, en na opgave van de veranderingen welke zij in dezelve verlangen, geven zij den wensch te kennen, dat alle heerlijke regten, zoo als jagt, visscherij, collatie en anderen, bij de Gwt. zullen worden afgeschaft, of althans onvervreemdbaar van het grondbezit zullen worden verklaard.

De requestranten verklaren ten slotte dat zij, overtuigd dat zij niet al wat verbetering behoeft in hunne requesten hebben opgenomen, de aanvulling aan het ontbrekende gaarne aan de wijsheid dezer vergadering overlaten.

Alle deze requesten, Ed. Mog. Heeren! zijn met een aantal handteekeningen voorzien, en leveren derhalve het stellige bewijs op, dat de ingezetenen der provincie Groningen, even als van alle de andere gewesten des Rijks, naar eene verandering onzer grondwettige instellingen verlangen, en wenschen om dezelve, overeenkomstig de belangen des lands, te regelen.

Wij hebben de eer U Ed. Mog. voor te stellen, om deze verzoekschriften, ter inzage der leden, op de griffie neder te leggen. » — Aangenomen.

e. Denzelfden dag, door den heer Gouverneur:

« Ik heb nog de eer te rapporteren op een adres van de leden van den gemeente-raad te Rozendaal, provincie Noord-Braband, zich beklagende, dat voor hunne gemeente een persoon tot secretaris benoemd is, welke onder de voorgedragen Kandidaten van den Raad en van Burgemeester en Assessoren niet was begrepen.

« Zij vermeenen dat deze benoeming niet is overeen te brengen met de bepaling van art. 92 van het reglement van bestuur ten platten lande, vastgesteld bij Zr. Ms. besluit van den 23sten Julij 1825, zoodat zij veronderstellen moeten dat 's Konings goede trouw is gesurpreneerd geworden, te meer, daar tegen de voorgedragen kandidaten geene bedenkingen of bezwaren konden bestaan.

« Zij verzoeken derhalve U Edel Mogendens tusschenkomst tot buiten-effect-stelling van opgemelde benoeming; in allen geval dat bij de herziening der Gwt. eene bepaling worde opgenomen, waardoor dergelijke benoemingen, in strijd met de bestaande verordeningen, voor het vervolg worden voorgekomen.

« Hoewel het gedeelte van het verzoek niet behoort tot de bemoeijenissen der Kamer, heeft echter Uwe Commissie in aanmerking genomen dat het andere in verband staat met de herziening der Gwt., en stelt zij uit dien hoofde voor, het verzoekschrift ter griffie te deponeren. » — Aangenomen.

Den 10 Junij, bij monde van den heer BRUCE:

f. « Uwe Commissie heeft te rapporteren op een request van 19 Geneesheeren, in de Provincie Groningen, aan deze Kamer aangeboden, en waarbij adressanten te kennen geven, dat in onze tegenwoordige Gwt. niets hoegenaamd omtrent de geneeskundige Staatsregeling is opgenomen, en dat het niet schijnt dat bij de herziening der Gwt. in die leemten zal worden voorzien, weshalve de adressanten U Edel Mog. in consideratie geven, om in een afzonderlijk hoofdstuk der Gwt., ten opschrift voerende : AFDEELING *geneeskunde*, de vier volgende artikelen op te nemen.

« Art. . . . . Niemand zal eenigen tak der geneeskunde mogen uitoefenen, ten zij hij op een van 's Lands hoogescholen, na een voorafgaand volledig akademisch onderwijs, den graad van Doctor daarin zal verkregen hebben.

« Art. . . . . De geneeskundige graden zijn :

a. Doctor medicinae; b. Doctor chirurgiae; c. Doctor artis obstitritiae.

« Art. . . . . 's Lands hoogescholen is en blijft, bij uitsluiting van alle andere geneeskundige corporatien of personen, hoe ook genaamd, alleen het regt gereserveerd om aan iemand den graad van Doctor te verleenen.

« Art. . . . . De gevolgen, die uit bovenstaande bepalingen mogten voortvloeijen, zullen, naar het gelang der zaak dit mogte vorderen, door eene wet geregeld worden.

« Uwe Commissie is van oordeel dat dit request tot een voorstel van wet aanleiding zoude kunnen geven, en stelt het depôt ter griffie voor. » — Aangenomen.

B. LIJST VAN DE LEDEN DER EERSTE EN TWEEDE KAMER VAN DE STATEN-GENERAAL IN HET GEWONE ZITTINGJAAR 1839—1840.

EERSTE KAMER.

Jhr. N. Steengracht van Oosterland.
F. A. Graaf van der Goltz.
F. G. Baron van Lijnden van Hemmen.
J. W. Dedel.
A. W. Baron van Pallandt van Beerse.
Jhr. H. B. Martini.
J. C. Graaf van Heerdt tot Eversberg.
Mr. A. van Gennep, *Minister van Staat.*
T. C. Graaf van Bylandt.
Jhr. J. Jarges.
Jhr. J. H. van Lijnden van Lunenburg.
Mr. A. G. Verheijen.
L. Graaf van Limburg Stirum.
Jhr. Mr. G. G. Clifford, *Minister van Staat.*
Mr. Tammo Sypkens.
Mr. C. G. Bijleveld.
Jhr. T. M. Lycklama à Nyeholt.
M. C. W. Baron du Tour van Bellinchave.
G. Graaf Schimmelpenninck.
A. W. J. J. Baron van Hugenpoth van Aerdt.
Generaal Baron Chassé.
Mr. A. van der Hoop.
H. R. Trip.

TWEEDE KAMER.

JAREN VAN AFTREDING.

NOORD-BRABAND.

1840 J. D. Baron van Tuijll van Serooskerken van Heeze en Leende.
— Mr. R. P. Romme.
1841 Jhr. P. E. de la Court.
— Mr. J. L. A. Luijben.
— Mr. J. B. H. van de Mortel.
1842 Mr. P. Gouverneur.
— Jhr. Mr. P. A. van Meeuwen.

GELDERLAND.

1840 W. A. Baron Schimmelpenninck van der Oije van de Poll.
— J. A. C. Baron van Nagell tot Ampsen.
1841 E. W. van Dam van Isselt.
— Jhr. Mr. W. L. F. C. van Rappard.
1842 Mr. J. Weerts.
— Mr. W. J. Dijckmeester.

HOLLAND.

1840 Jhr. D. F. van Alphen.
— Mr. G. W. Verweij Mejan.
— Mr. L. C. Luzac.
— Mr. J. Corver Hooft.
— W. Baron Röell van Hazerswoude.
— Jhr. Mr. J. C. R. van Hoorn van Burgh.
— Jhr. Mr. D. T. Gevers.
— M. A. Wijnaendts.
1841 Jhr. Mr. A. Warin.
— Jhr. Mr. H. Backer.
— Jhr. Mr. G. Beelaerts van Blokland.
— Jhr. Mr. G. Clifford.
— Jhr. Mr. M. W. de Jonge van Campens-Nieuwland.
— Mr. F. van de Poll.
— Mr. P. van Akerlaken.
1842 Mr. W. J. Junius van Hemert.
— J. J. H. van Wickevoort Crommelin.
— F. C. W. Druijvesteijn.
— Mr. F. Frets.
— H. Baron Collot d'Escurij van Heijnenoord.
— Jhr. Mr. D. Hooft Jhz.
— Jhr. O. Repelaar van Molenaarsgraaf.

ZEELAND.

1840 Jhr. Mr. P. J. Boddaert.
1841 Mr. J. Snouck Hurgronje.
1842 Mr. J. G. Hinlopen.

UTRECHT.

1840 W. R. Baron van Tuill van Serooskerken van Coelhorst.
1841 Jhr. Mr. H. M. A. van Asch van Wijck.
1842 J. van den Velden.

VRIESLAND.

1840 Mr. S. van Welderen *Baron* Rengers.
— Mr. T. S. Tromp.
1841 Mr. J. Cats Epz.
— M. P. D. Baron van Sytzama.
1842 C. Binkes.

OVERIJSSEL.

1840 Mr. R. S. van der Gronden.
1841 Mr. W. H. Vijfhuis.
1842 Mr. G. J. Bruce.
— Mr. A. Sandberg.

GRONINGEN.

1840 Mr. J. Gockinga.
— Mr. H. Hagenouw Brongers.
1841 Jhr. O. van Swinderen van Rensuma.
1842 Mr. C. Star Busman.

DRENTHE.

1841 Mr. G. Kniphorst.

Einde van het tweede deel.

